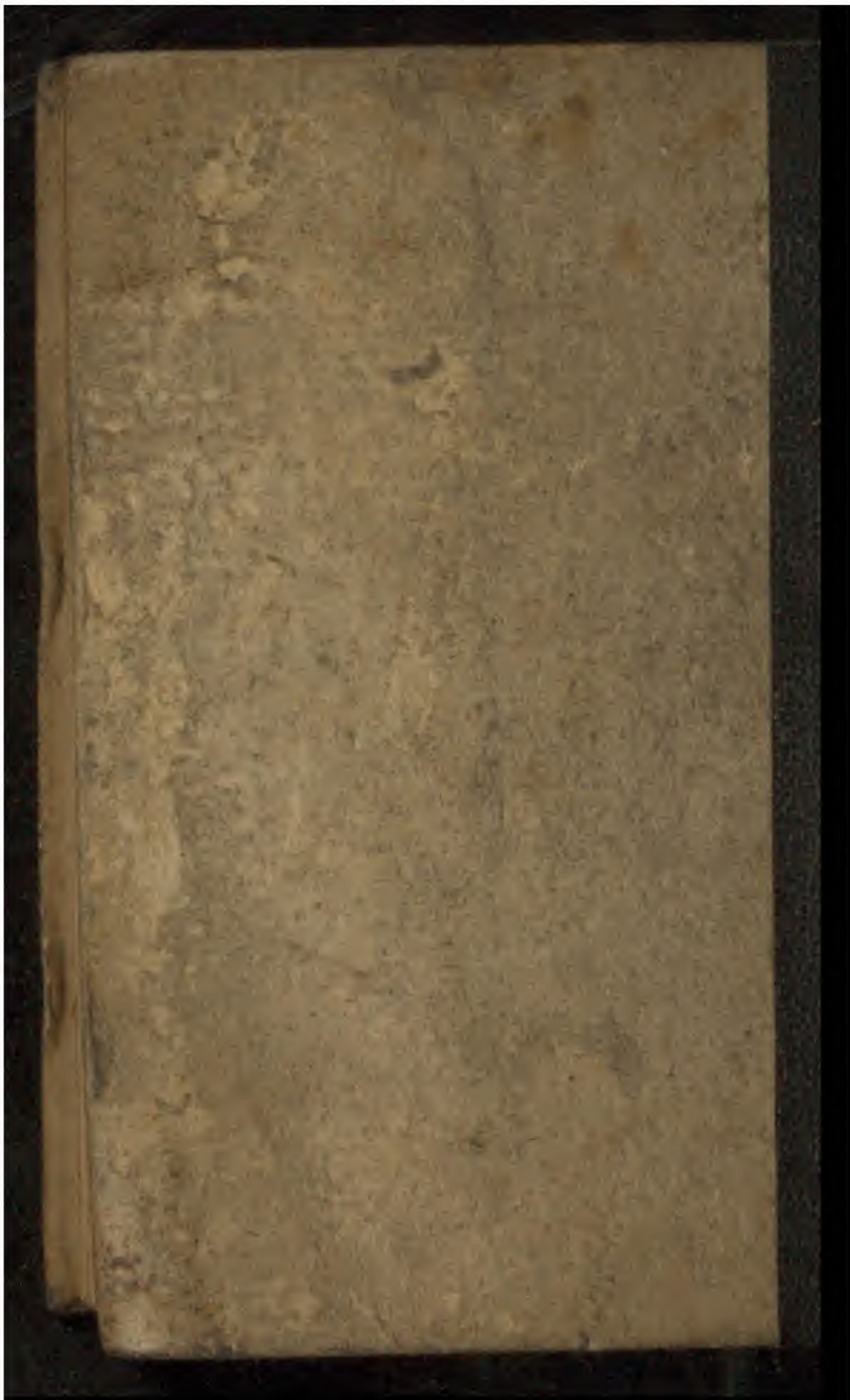

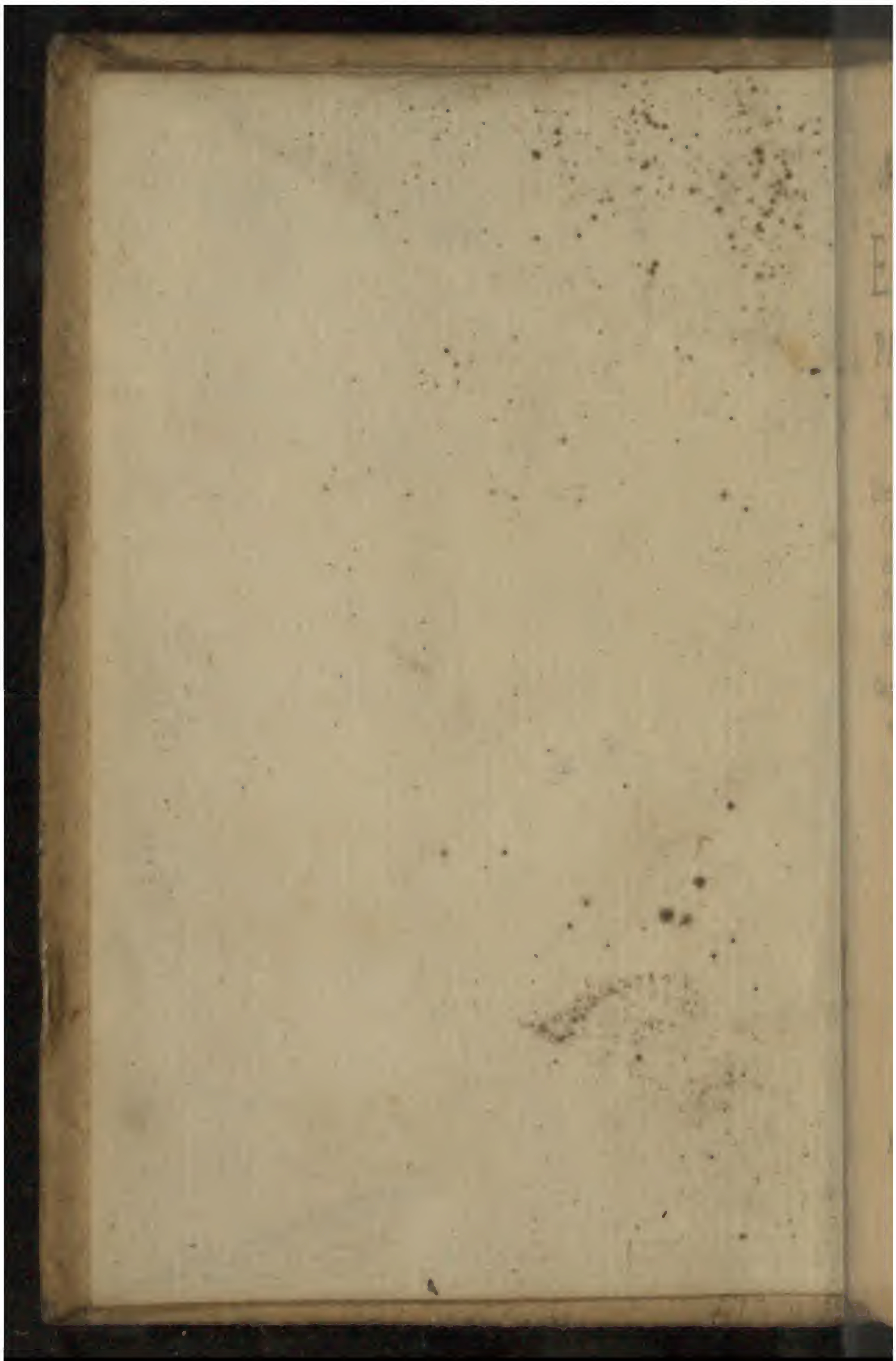

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2778/A

⁂ THESAVRVS ⁂

EVONYMI PHILIATRI, DE REMEDIIS SECRETIS,

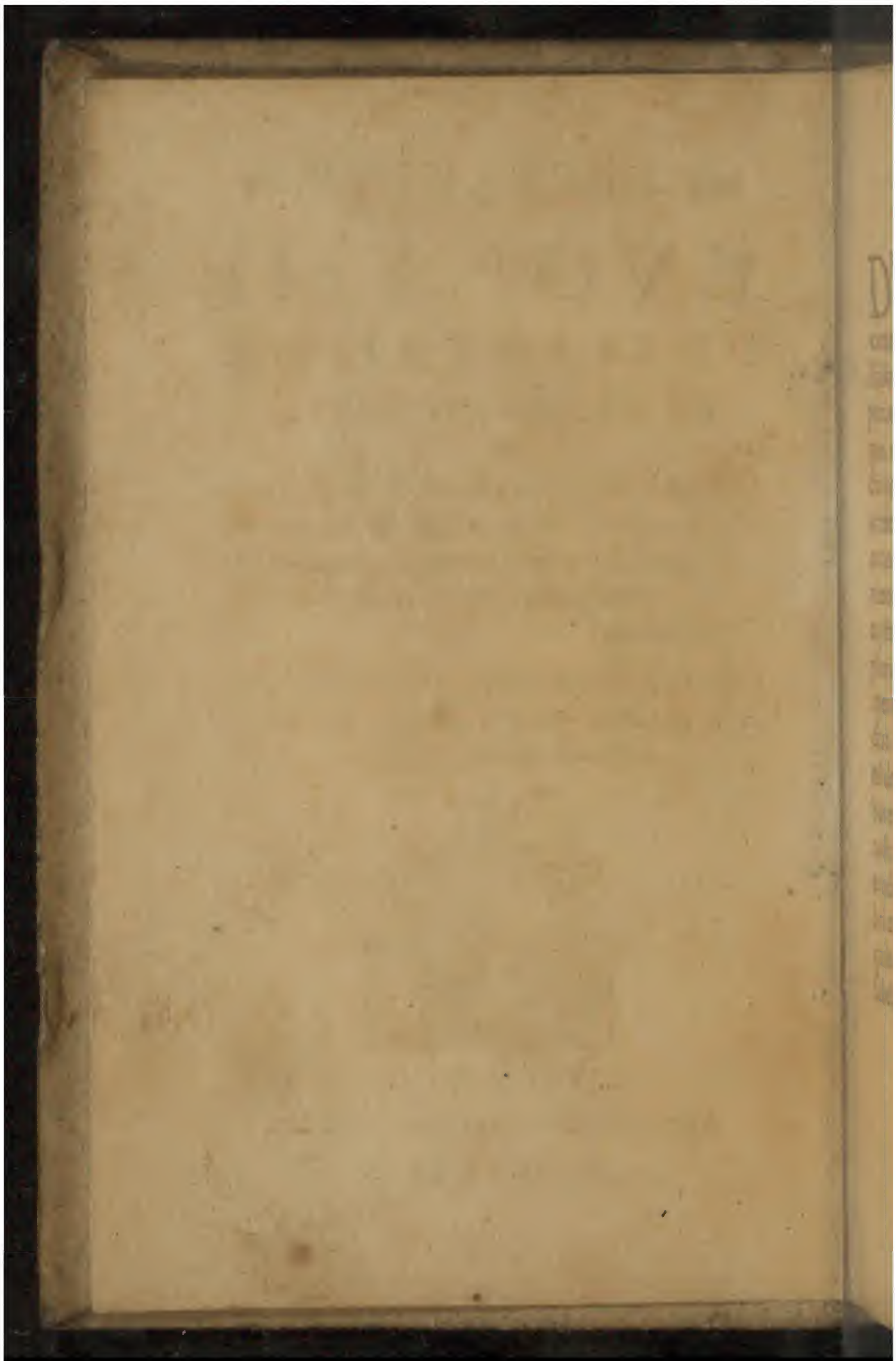
*

Liber Physicus, Medicus, & partim etiã Chymicus, & œconomicus in vinorũ diuersi saporis apparatu, medicis & Pharmacopolis omnibus precipuè necessarius.

Cui præter hæc quæ antea prelo commissa fuere, quàm plurimis fornacum figuris & auximus & illustrauimus.

LVGDVNI,
Apud Balthazarem Arnoullетum.
M. D. LIIII.

ARGVMENTVM.

DE remedijs ſecretis hũc librum inſcribere placuit, quòd de illis medicamentis doceat, quæ non integra & in ſubſtantia ſumuntur, aut applicantur. ſed puriore ſui parte, hoc eſt liquoribus, aquis, oleis aut ſuccis ſecretis ſiue abſtractis per deſtillationem aut alios modos artificioſos. Deinde etiam quod ſecreta, arcana, & paucisſimis hactenus cognita remedia, quæ empirici quidam tanquam myſteria occultabant, contineat quàm plurima. Non ſolum autem de medicamentis iſtis ſingulatim & empiricè tractat, ſed logicè etiam ac methodicè, hoc eſt de præparationibus & compoſitionibus eorum in genere. Hæc lucubratio noſtra ſi approbata fuerit viris bonis & eruditis, meditabimur etiam alterius libri æditionem de experimentis & raris quibuſdam remedijs, quæ integra vel in ſubſtantia ſua vſurpantur.

CLARISSIMO
VIRO D. NICOLAO
Zur Kinden Bernensi, E-
uonymus Philatros.
S. D. P.

Vnc de ſecretis remedijs ſiue librum ſiue centonem, quē partim ex libris diuerſis, excuſis, manuſcriptis, Latinis, Germanicis, Gallicis & Italicis, collegi, tranſtuli, in ordinem digeſsi: partim ex obſeruationibus proprijs confeci, tuo imprimis nomini, clariſsime Nicolae, inſcribere volui: quoniam & in bonis literis te excellere, nec earum
cul

cultum per magiſtratus hono-
rem, quem in clariſsima Reipu-
bl. Bernenſis ditione Sabaudica
geſsiſti, tibi imminutum eſſe, &
bonos ſtudioſosq́ue homines
ſumma humanitate ac beneuo-
lentia te dignari: & de hac præ-
cipue rei medicæ parte, quæ cir-
ca ſtillatitios plantarum liquo-
res verſatur, iudicium ferre poſ-
ſe, iandudum cognoui. A quo
tempore etſi nulla familiaritas
propter locorum interualla te-
cum intercedere mihi potuit,
ſemper tamen non ſolum maxi-
mi te feci, ſed etiam amaui ſum-
mopere, ita vt ſæpe huius ani-
mi, quo erga te afficior declaran
di, occaſionem quæſiuerim.
Quod ſi id in præſentia com-
mode facio, eſt quod gaudeã &
gratuler mihi. ſin minus, tu ta-

men voluntatem noſtram boni conſules: & quicquid pro iudicio tuo & experientia, quibus plurimum potes tum alijs tum his in rebus, emendandum aut quouis modo mutandum deprehenderis, admonebis me, ſi me amas, quàm liberrime: ſi qd etiam his noſtris adijcere de tuo poteris, quod nō dubito, id quoque cādide, ingenue, ac liberaliter vt facias, per illū quo te ꝓſequor amorem, & publicam res medicæ ſtudiorum vtilitatem, etiam atque etiam te oro. Vale quàm fœlicisſime.

INDEX EO-
rum quæ in Thesauro Philliatri, notatu digna tractantur, litera r remedium significat.

ian

Barto

cam-

car

cor-

 rent

melliſſa

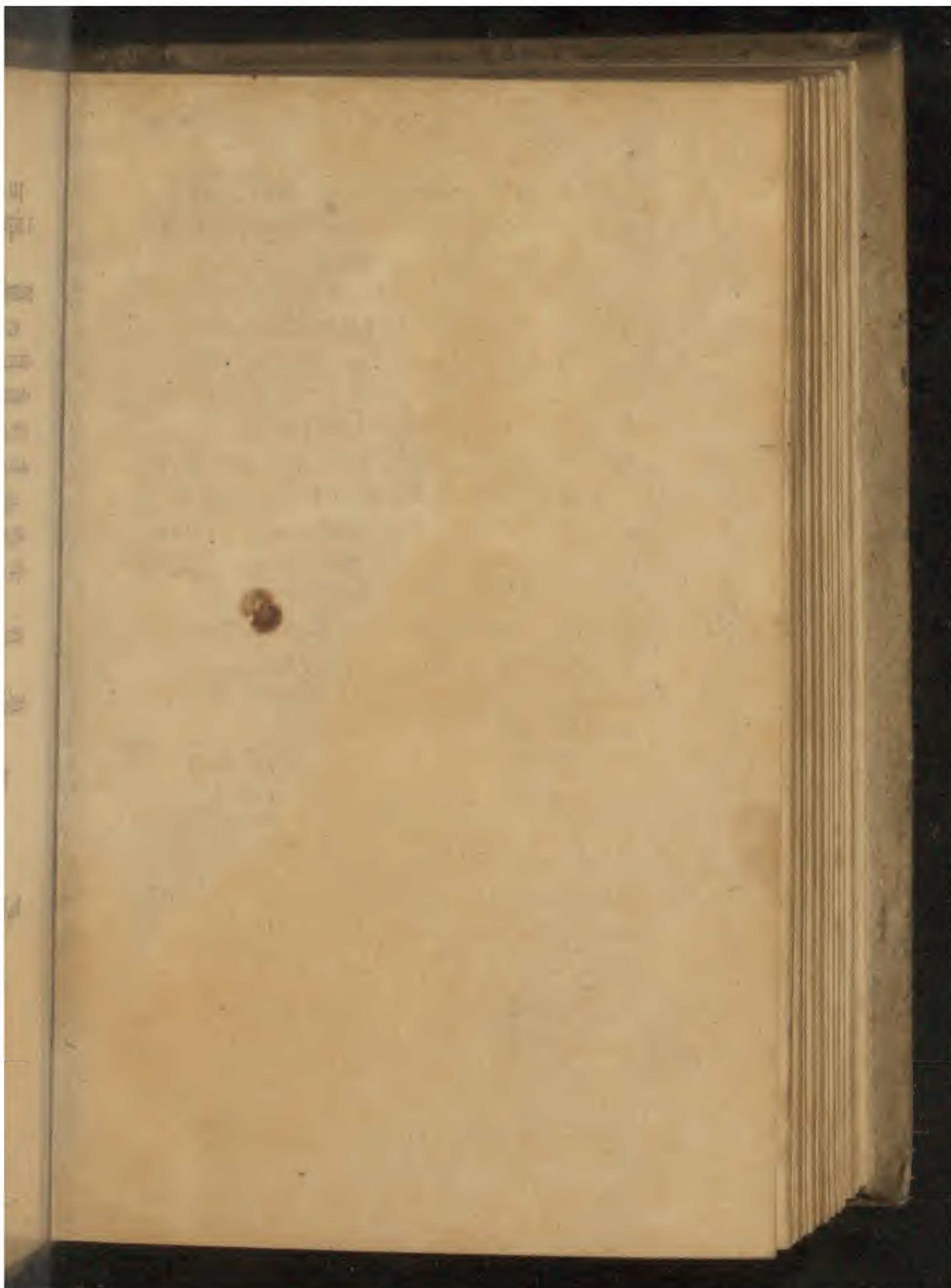
ad

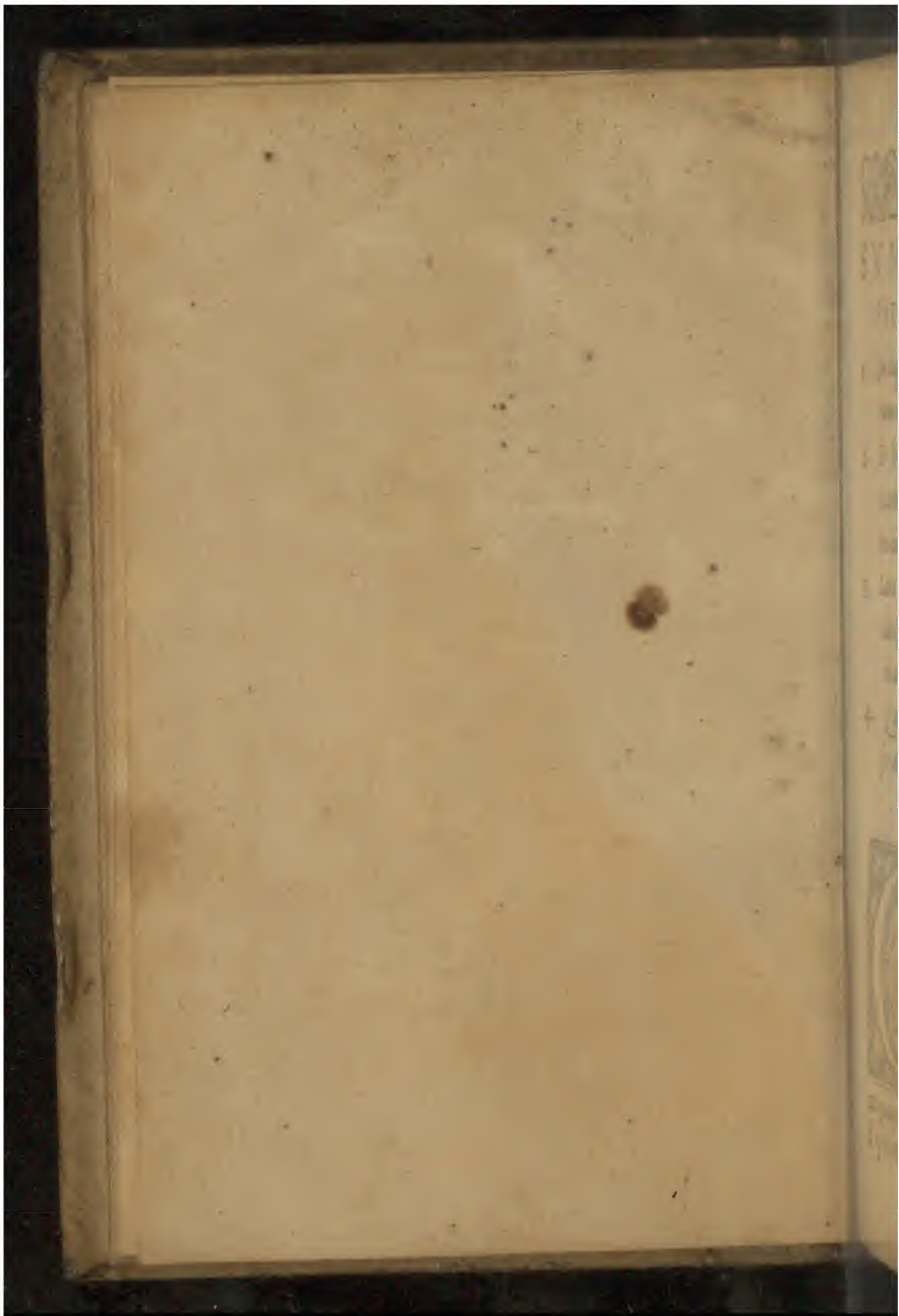
ad oris

de

S

FINIS.

SVMMA PRAE-FATIONIS CAPITA.

1. *De liquorum, & oleorum stillatitiorum inuentione.*
2. *De scopo huius libri. De quo plura etiam dicuntur circa finem præfationis.*
3. *Laus eorum, qui quæ optima & efficacissima habent remedia, communia esse uolunt.*
4. *Quantùm in omni re apparatus referat.*

Præfatio.

CHymistica ars (quam chymiam, alchymiã alkimiam, chemiam vt Suidas, & alchemiam vocant) multa humanæ vitæ vtilia inuenit: & in re medica quoque mira quædam & laude digna, si quis rectè & diligenter paret. nam me-

dicorum & pharmacopolarum vulgariũ, imperitia, auaritia, aut negligentia factum est, vt pleræquæ huiusmodi præparationes contemnantur: & merito quidẽ si ea respicias quæ ipsi parant: immeritò, si artem ipsam, quæ certè & pulcherrima & vtilissima est: id quod in causa mihi esse videtur cur tam diu latuerit, & serò admodum vsurpari cœperit. Sunt qui ad Hieronymum Brunsuicensem, qui ante annos circiter septuaginta medicinam Argentorati factitauit, aquas, vt vocant, & liquores & olea è medicamẽtis simplicibus vi ignis eliciendi originem referant: sed illi multum fallũtur. non enim ab illo inuenta hæc ars est, sed lingua nostra Germanica conscripta & euulgata primum. Meo quidem iudicio tam vetus hoc inuentum est, quàm ipsius chymiæ, quam ab hominibus Punica siue Arabica lingua vsis primum celebratam & literis proditam existimo, paulò post Græcorum medicorum ætatem, illorum dico qui vltimi ferè scripserũt, vt sunt Aetius, Oribasius, Actuarius, Psellus. In Italiæ quibusdam bibliothecis hodieque extãt, Græcorum quorundam recentiorum de chymia scripta, & nominatim Stephani cuiusdam philosophi: item liber inscriptus

ptus de mutatione metallorũ, quæ vulgò Chymia dicitur, siue Archymia. Auicennæ etiam de Alchymia ad Assem philosophum liber habetur. Geber nepos nescio cuius magni Mahumethis, q veluti dux & princeps huius sciẽtiæ celebratur, qua vixerit ætate non facile dixerim. Quanquam non illum primum huius artis inuentorem, sed illustratorem fuisse existimo. Hic in opere quod summæ perfectionis inscribitur, de destillatione in genere multa pulchre differens, varios destillandi modos ferè omnibus notos esse scribit, nimirum vt vetus quoddam suo etiã seculo, non recens quoddam inuentum. Recentiores quidam non solum Alberti Magni, & diui thomæ, & Razæ ac Auicẽnæ medicorum Arabum, sed etiam Aristotelis, Platonis & Salomonis de Alchymia scripta, aut certè mentionẽ eius ab ipsis factam, referunt. quibus ego parum adhibeo fidei, non quod hoc studium recentius putem, sed certe philosophis istis aut ignotum aut nusquam memoratum. Sunt qui omnia poëtarum figmenta, & præcipue illud devellere aureo ab Argonautis quæsito, ad chrysopœiam seu artẽ de mutatione metallorum argutè interpretentur. Alij etiam altius ascendunt, &

Geber

primos ſtatim à condito mundo homines eius authores faciunt. Sunt qui ſimpliciter antiquiſsimam faciant, deque primis inuentoribus nihil certũ haberi aſſerant. Patauij in Italia noſtro ſeculo repertum eſt monumentum vetuſtiſsimũ nempe vrna fictilis, cum inſcriptione huius hexaſtichi.

Plutoni ſacrum munus ne attingite fures,
Ignotum eſt vobis hoc quod in vrna latet.
Nanque elementa graui clauſit digeſta labore
Vaſe ſub hoc modico Maximus Olibius.
Adſit fœcundo cuſtos ſibi copia cornu,
Ne precium tanti depereat laticis.

Intra hanc vrnam erat altera vrnula cum inſcriptione horum verſuum.

Abite hinc peſſimi fures.
Vos quid voltis cum voſtris oculis emiſsitiis?
Abite hinc voſtro cum Mercurio petaſato caduceatoq́;.
Maxumus maxumo donum Plotoni hoc ſacrum facit.

Rurſus intra hanc vrnulam reperta eſt lucerna adhuc ardens intra duas ampullas, alteram ex auro, alteram ex argento, puriſsimo liquore quodam plenas, cuius virtute creditur per multos annos lu-

ternam hanc arſiſſe, vt annotarũt in ſuis Antiquarum inſcriptionum collectaneis Petrus Appianus & Bartolomæus Amantius. Meminit huius rei Hermolaus Barbarus etiam in corolario in Dioſcoridẽ, vbi de aquis in commune agit. Eſt & cœleſtis aqua, inquit, ſiue potius diuina, chymiſtarum, quam & Democritus, & Mercurius Triſmegiſtus nouêre, modo diuinam aquam, modo Scythicũ laticem appellãtes, modo pneûma, hoc eſt ſpiritum ex ætheris natura & eſſentia rerum quinta: vnde aurum poculentum, & iactatus ille necdum inuentus philoſophorum lapis & ſabulum conſtet. Hinc & arti datũ nomen, pſammurgicem, & myſticem: et ammophyſiam, & ſacram & maximam vocando, ceu literas quaſdam ſecluſas habeat, & à quibus prophanum vulgus arceri conueniat. Hoc genus laticis: vt arbitror, ſignificat epigramma nuperrime in agro Patauino iuxta oppidulum Ateſtæ inuentum opere lateritio ac proinde fragili, per imprudentiamq́ue manus ruſticæ proſcindentis ibi terram, corrupto: Cuius memoria ne pereat, verba prætexuimus: [*Plutoni ſacrum munus, &c.*] vt ſupra. Itaque antiquiſsimum huius artis apud Barbaros ſtudium fuiſſe conſtat, ad

Romanos verò & Græcos deriuatum tardius, nec prius forte quàm Romani magnæ orbis parti imperitarent: aut si prius latuisse tamen & intra paucissimos se cõtinuisse. Cicendulæ quę noctu lucent, (inquit Cardanus,) docent nos liquorem fieri posse qui reluceat in tenebris. fit autẽ putrescentibus his, quę candorem, lucem ac perspicuitatem summã habent: & fieri posse nõ dubito: sed quibus et quomodo, adhuc mihi incertum est. Sed hæc ferè extra scopum, nisi omnino sublimandi destillandiq́ue vt loquũtur, ratio, à chymistica profecta, & simul cum ea semper durasse videretur, nostris verò hominibus tum primùm aperta fuisset cum orbe per imperium Romanorum patefacto, aromata quoque multa, & remedia diuersa Europæ prius Græcisq́ue & Latinis incognita, importari cœperunt: & postea etiam amplius cum Mauritani & Arabicæ linguæ doctrinæq́ue homines magnam Hispaniæ partem tenuerunt, vnde eruditorum aliquot libri ad nos peruenerunt: & inter postremos, vt puto, Bulcasis Benaberazerin cuiusdam, qui vbi de præparationibus medicamentorum agit de nõnullis quoque sublimandis destillãdisq́ué docet. Eiusdem ferè ætate Ioan. Mesu

Mesuen claruisse puto, quem legimus vixisse circa annum Domini 1158. Is tamen nō alias destillatas aquas quàm rosarum & absinthij commemorat. Auicennam floruisse aiunt anno Domini 1149. qui & ipse rosaceæ aquę destillatæ meminit. Lōge antiquior, saltem quod ad authorum traditionem, metallicorum sublimatorum vsus est, & oleorum quæ per descensum fiunt, vt apud Rasim & Aetium. Græcis recentiorib. liquores huiusmodi destillatitios non ignotos fuisse nuper quidam scripsit, cuius nomini parco, hoc argumēto quòd in Actuarij scriptis aliquoties stillatitij liquores nominentur. Et sanè nominat ille alicubi Rhodostagma, vt ī zulapio contra tussim: & paulò post in alio zulapio Intybò stagma. Sed his vocibus nō aliud quàm simplex de rosis aut intybo syrupus significatur. Rhodostactum describit Aegineta libro 7. cap. 15. his verbis, Rosarum quibus vngues sunt adempti, succi sextarios duos, mellis sextarium incoquito mellis despumans quoad quarta pars fuerit absumpta. Quin & paulo ante hydrorosatum, id est aquam rosatā describit, illam quoque à stillatitio liquore siue aqua destillata longè diuersam. cōstat enim rosarum vnguibus exemptis li

bris quatuor: aquæ ſextarijs quinque: mellis ſextarijs duobus. Arabes etiam vel eorum interpretes cũ plantæ alicuius aquã dicunt, eius in aqua decoctum intelligũt: & ſimiliter Nicolaus Myrepſus qui compoſitiones medicamentorum Græcè ſcripſit, quem recentiſsimum eſſe ex barbaris quibus frequentiſsimè vtitur dictionibus apparet, in quo illud miror, nullam ab eo aquarũ oleorúmue chymiſticis inſtrumentis paratorum mentionem fieri. Capniſtum tãtum oleum, quod per deſcenſum deſtillatur, deſcribit. vt Aetius quoque. Porrò ea quæ chymiſtæ faciunt, duobus fermè generibus ſummis cõprehenderim, vt aut liquores ſint, aut ſolida. liquores rurſus aut aquei aut oleoſi: & hi vel aerei vel ignei. Solida verò, aut quæ in vaſorum fundo remanent: aut quæ ſurſum efferuntur: idque dupliciter, vel tanquam pura corpora, vt quæ ſublimata vocantur, argentum viuum, arſenicum. &c. vel fuligo ad oculorum remedia apud medicos. Sunt & alij quidam artificiopræparationis modi, quibus quod in medicamentis puriſsimum efficaſiſsimumque ineſt extrahitur, & veluti forma à materia ſeparatur.

Et quãquam ego nec in chymiſticis ne-

que

que cæteris apparatibus verſatus ſim,ſed obiter quædam tum ipſe experiendo paucula, tum ex amicis cognouerim:tamen quicquid & quantulumcumque hoc eſt, rei medicæ ſtudioſis communicabo: non vt perfectè accurateque artem ipſam deſtillandi & alia præparandi tradam, ſed tanquam ijs ſcribens qui iam prius non prorſus rudes & imperiti harum rerum ſint,quod vel ipſi periculum fecerint, vel aliorum ſcripta legerint. Nihil enim tam egregium aut ſecretum habeo, quod nõ cupiam in publicam & communem vtilitalem prodire:& quanquam in tenui fortuna ſemper natura ad communicandũ pronus fui,quod alij ad ſimplicitatem, alij melius ad liberalitatem ingenij referunt. Sunt qui ſua omnino cælent,diuerſi quidẽ generis homines.ambitiõe qdam, vt habeãt quo præ cæteris excellãt.alij etiam auaritia,vt lucrũ faciãt.alij p ignorantiam veterum ſcriptorum, quaſi non aut eadem aut meliora multò à veterib. prodita ſint,quæ nunc pleriſque negligũtur,& noua ſemper quærendi ſtulta & inſatiabilis libido eſt.Non deſunt qui magna & efficacia remedia ideo abſcondenda putent,ne homines imperiti,vt multi ſunt empirici omnis fere rationis & om-

nis ferè rationis & omnium ſtudiorum expertes, ijs abuti, & quæ ad ſalutem inuenta ſunt ea in hominum perniciem cõuertere poſsint. His ego dixerim malum quidem minimè faciendum quicquam vt aliquid boni ſequatur: bonũ verò non ideo nõ faciendum, ne quid ſequatur mali. Nam qui rebus & inuentis bonis abutantur, deerunt nunquam. At viri boni, ſimpliciter quæ bona habent communia facient, non ideò omiſſuri quòd metuant improbos quoſdam per eadẽ nocere poſſe. Sed relinquo hanc diſputationem. hoc candidè & ex animo teſtor, cupere me exemplo meo doctos & bonos medicos excitare, vt depoſitis ambitione, auaritia, inſcitia, inuidia, ſi quid præclarum ad profeſsionem noſtram adferre poſſunt, id vt ſimiliter candidè publiceq́ue præſtent. Indocti certe non magnis tantùm iſtis et efficacibus medicamentis, qualia hic prodemus nonnulla, ſed cibis etiam & potibus communiſsimis, intempeſtiuè exhibitis hominũ vitam ſępe ad morbos mortéque cõpellunt, & notum eſt Hippocratem noſtrum ptiſanam intempeſtiuè exhibitam, mortis cauſam fuiſſe pleuritico cuidam ſcripſiſſe. Iſti igitur partim inſcitię ꝑtim improbitati ſuę relinquẽdi ſũt:

ij verò q medicorũ opera indigent admo nẽdi, idẽ in medicina vt faciant, ꝙ in oĩbus alijs artibus omnes solẽt: hoc est medicos vt eligãt bonos & eruditos, quique hanc artem ex professo tum rationibus ceu philosophiæ partem, tum actu ipso medendi colant exerceantque. Sed redeo ad institutum. Apparatus igitur, inquam, maximam in omni re vim habet. In oratione elocutio, actio & pronuntiatio, magis ferè mouent audientiũ animos, quàm ipsum quod tractatur argumẽtum. hinc est quòd numeris & metris inclusa, tanto pere delectant: quæ si oratione soluta efferas, frigida, supina & inertia habebuntur. Hinc est quòd quidã in oratore quid primum esset interrogatus, pronũciatio respondit. quid secundum, quid tertium, idem. Spectacula & dramata quod adeò afficiunt auditores & spectatores, multis modis formæ eorum & apparatui potius quã argumẽto debetur. Sic in ipsis rebus, & operibus, tum naturæ tum artium, forma, figura, modus, in summa apparatus quidam, magis quàm materia spectatur, aut laudatur. Similiter in re medica maximum rectè præparandi ars & commodè administrandi solertia momentum habent: neque plus refert quid exhibeas,

quàm quo modo. Et licet plures ſint circonſtantiæ vt rectè exhibeas medicamentum conſiderandæ, modus tamen & apparatus intra medicamentũ eſt, eiuſque veluti forma aut pars: reliqua verò extra ipſum, tempus, locus, & quæ circa ęgrum conſiderantur. Sed alijs apparandi præparandiq́ue modis nos in præſentia omiſſis, illos tantum attingemus, per quos à medicamentorum ſubſtantia virtus & facultas om̃is ſeparatur, ita vt liquidior tãtũ, purior & ſubtilior cuiuſque remedij pars ſecreta & abſtracta à craſſa & terreſtri habeatur, ſiue ea in liquorem ab eodẽ remedio abſtractum colligatur, ſiue in alium quendam externum, &c. quod exuirtuare & excorporare barbarus ſcriptor Arnoldus appellat. Iam ſi quæ curioſius aut operoſius ſcripta videbuntur, cogitandum eſt ea non ad medicos vulgi, & pauperum pertinere: ſed ad illos qui diuitijs & otio magis affluunt, & miniſtris abundant, quiue in principum regumq́ue aulis verſantur: aut etiam ad philoſophos, qui mirabiles rerum naturæ mutationes ac vires rimantur, & in ijs ſe oblectant. Poſtremò non eſt quod quis miretur medicamentis quibuſdam magna & prolixa eulogia addi, vt quintis eſſentijs

quas

quas vocant, aquis vitæ & balſamis facti tijs, & quibuſdam facultates valde mirabiles attribui, quales ſunt, ingenium & memoriam acui, ſenſus & iuuẽtutem con ſeruari, &c. quando huiuſmodi effectus apud veteres etiam Græcos Latinosq́ue theriacæ & alijs antidotis & compoſitionibus præcipuè quidem apud Arabes diuerſis, ſed à Galeno etiã theriacæ adſcriptos legimus. Sunt quæ nolim defendere, & quorum fidem apud authores relin quo, quorum nomina adſcribo vbique. Sed iam prius dictum eſt hæc omnia à nobis pro hominibus eruditis ſcribi, qui plerunque quantum cuique fidei ſit habendũ facilius iudicabũt. Et ſi in plurimis eruditione & iudicio valere non ſatis, niſi etiam experientia acceſſerit. Sed deſino præfari.

AV-

AVTORES IN hoc Libro citati.

AEgidij cuiusdam libellus de nouem aut decem liquoribus destillatis, in quo reperio multa quæ etiã in Raimundi Lulli de aquis libello habentur.

Aetius Amidenus.

Albertus Magnus.

Alexander Benedictus.

Andreæ Furnerij libellus Gallicus de decoratione humanæ naturæ.

Antonius Guainerius.

Arnoldus de Villa noua.

Auicenna.

Bartol. Montagnana.

Bulcasis, quidam Albucrasin uocant.

Brudus Lusitanus.

Dioscorides.

Epiphanij Empirici medici in Græcia peregrinati, quem adolescens cognoui, remediorum liber manuscriptus.

Geber Chymista.

Gualtheri Ryffi de destillationibus liber Germanicus.
Hermolaus Barbarus.
Hieronymus Brunsuicensis, qui de aquis destillatis primus Germanicè scripsit.
Hieronymus Cardanus.
Iac. Hollerius de materia chirurgica.
Iac. Syluij Commentarij in Mesuen, & libri de simplicibus medicamentis præparandis & componendis.
Io. Armenal de morbo Catholico.
Io. Bracescus.
Io. Ganiuetus.
Io. de Rupescissa, uide in Raim. Lullo.
Ioannis Gœuroti liber Gallicus.
Io. Manardus.
Io. Mesue.
Io. Tagautij Metaphrasis in Chirurgiam Guidonis de Cauliaco.
Ioannis de Vigo Chirurgia.
Marianus Sanctus Chirurgus.
Monachorum Commentarij in Mesuen.
Nicander.

Nico

gallico

Nicolaus Massa de morbo omnigeno.

Nicolaus Myrepsus.

Petri Andreæ Matthæoli Senensis liber de morbo suo: & Commentarij Italici in Dioscoridem.

Petrus Aponensis.

Phil. Vlstadij Cælum philosophorum.

Raimundi Lulli liber optimus & doctissimus de quinta essentia, qui Argentorati olim editus est & nuper Norimbergæ, sed in multis differens. Mihi exemplaria duo manuscripta sunt, & alia duo apud amicum uidi, quæ omnia & inter se & ab impreßis differunt. Vidi & Ioannis de Rupescissa libellũ de quinta essentia fere per omnia ad uerbum eundem, ut Lullus ab eo transcripsisse, uideatur, aut Lullo aliquis falso tribuisse. si modo is ante Lullum scripsit, ut in Io. Bracesci dialogo legimus. Symphorianus Camperius tamen Lullum siue Lullium claruisse anno Christi 1311. annotauit: Ioannem uerò de

Rupe

Rupe scissa anno 1340. Tritthemius.

Eiusdem Lulli libellus de aquis, uide supra in Aegidio.

Rasis.

Remaclus. F. Lymburgensis, qui scripsit de aquis destillatis illis quæ in communi usu sunt.

Rogerius Bacho de uiribus aquæ uitæ per 12. signa, quem librum aliqui non rectè Arnoldo de Villa noua tribuunt.

Serapio.

Et alij quidam tum excußi, tum manuscripti in diuersis linguis, quorum aliqui nullum authoris nomen expressum habent.

Scripsit & Adamus Lonicerus nuper de destillandi arte quædam Latinè, ita puto ut Brunsuicensis & Ryffij scripta breuius comprehenderet.

DE DESTILLA-
tione eiusque differentijs in genere.

DESTILLATIO (vt doctiores ſcribunt, non diſtillatio) eſt humoris è ſucco tenuioris extractio vi caloris, Syluius. Deſtillatio per aſcenſũ dicitur, vbi vapores ſurſum elati, ibi concreti in aquam deſtillant, Idẽm. Humida corpori (ſic enim vocant latius vas, à quo vapor tollitur) impoſita, vi caloris tenuãtur in vaporem, qui capitelli vel alterius frigiditate coactus in aquam, alueolo in marginem capitelli inſerto ferè excipitur, mox per naſum (ſic enim etiam vulgò vocant capitelli partem, naſo noſtro figura & vſu finitimam) in ſubiectum vas, receptorium & matellam dicunt) ali quod deſtillat. Syluius. Similia quædam natura fecit, tum in meteoris præſertim humidis, tum in hominis & aliorum quorundam animalium catarrhis à capite ad

ſu

ſubiectas partes. Planta ergo aut corpore alio ad deſtillandum compoſito, pars eius quæ tenuari eſt aptior, (ſcilicet natura tenuior, leuior, rarior, liqdior, ſuperficiaria magis,) illa primũ vi caloris tenuata at tollitur: poſteà alia illi natura ꝓpinqua, poſtremò id ꝙ ceu humidũ rei ſubſtantificum terreas partes glutinans, pingue, & oleaginum vi ignis validiore ſeparatur, integrumque attollitur: quo omnino extracto, velut cinifactum corpus & diſſolutum cernitur. A plãta igitur omni & animali ex omnibus vtriuſque ꝑtibus aqueum aliquid crudum, ac velut pituitoſum excrementoſumque primùm extrahitur, mox coctius & tenuatum magis, poſtremò oleaginum: quod etiam ex oſsibus ipſis extrahitur, non modò ex alijs partibus ſolidis: niſi quòd quędam eſſentiæ tenuioris, vires propè vniuerſas remittunt primas. Porrò hæc omnis humorum extractio calore perficitur. Nã quæ per licium, penicillum (filtrum vocant) arenas, vas figulinũ crudum, ciſſybium, id eſt, vas hedereaceum (Plinius puto de ligno hædere Smilacis ſcribit, quòd aquã vino mixtam tranſmittat, quod ego olim experiendo verum deprehendi) fit humoris tranſmiſsio, deſtillatio non fue-

rit, nisi abusiuè loquẽtibus. Calore enim propriè dicta destillatio perficitur, & eo vel à Sole, vel ab igni, vel à putredine. A Sole flores magna quorundam industria aquam reddunt, floribus ipsis odore & gratis qualitatibus alijs proximam. Ab igni autem, id est à flamma, quæ ex ære & æris corporibus producitur, vel à carbone ignito, qui fit ex terra vel terreis corporibus accensis, destillatio fit vel nullius alterius interuentu, vel medijs aquis feruentibus, vel etiam ab his vapore: cineribus, arenis tenuibus, scoria læuigata. Flamma præterea ipsa, vti & carbo, non parum variat, non solum maioris & minoris ratione, sed etiam lignorum vel putrium, vel graueolentiũ, vel beneolentiũ & integrorũ vel viridiũ, vel siccorũ. Adde q; clibani magnitudo, & figura. & cõnexio, magnam vim habet caloris mutãdi. Preter hæc carbo ex suffocatis & semiustis lignis graueolentiã et qualitatẽ quandam alienam rebus destillandis, vt coquendis & aliter præparandis imprimit. Sint igitur carbones omnino accensi & semiusti, vt ex eis malignitas ante expirauerit, quàm his res destillanda cõmittatur, præsertim si in corpus est recipienda. nam foris admouendorum ratio minus

ha

habenda eſt, Hæc omnia Syluius. Elemẽta quatuor per deſtillationem vini ordine aſcẽdunt, leuius, tenuius & calidius primum, nempe ignis; ſecundo loco aer, tertio aqua, terra in fundo remanet, & ſimiliter puto in deſtillatiõe aceti. In craſſis vero & terreſtribus, ac ijs etiam liquidis quæ præter aquoſas partes, habẽt craſſas aliquas & quæ denſari poſsint, vt lachrymis, ſuccis, gummis, reſinis, & in melle etiam, quod aquoſius eſt primò effertur, quod aereum ſecundo, quod igneum poſtremo, terreæ partes in fundo manẽt, & ſi maior ſit ignis aduruntur. in metallicis verò eædem in vaporem reſolutæ, & alembico adhærentes concreſcunt, colore in album mutato, vt argentum viuum arſenicum, ſalinitrum, &c.

Ignis attenuat (inquit Cardanus) vel cõminuendo ſicca, vt cum arenam in puluerem redigit: aut colliquando, vt metallica: aut tenues partes ſeparando, vt in deſtillationibus. Contingit tamen in deſtillatiõibus aliquid attenuari ac alteri miſceri: cum à calido humido non ab igne fiunt. Calor enim miſcet, & cum humido attenuat. (Contra forte, Calor enim attenuat, & cum humido miſcet.) Fit autem hoc, vaſis in aquam feruentem immiſsis,

vocantque Mariæ balneum. Proximum bonitate destillationis genus huic in equino fimo, inde quod per cineres, præstantissimum in oliuarum recrementis postquam oleum detractum est. nam cũ calida sit ac humida substantia, per multos menses calorem seruare potest, atque eò longiore temporis spatio quàm vuarum acini, quò oliuarum substantia densior est ac pinguior. At nullum horũ metalla liquare potest: sed illa igne indigẽt. Sed vt ardentissima destillatio fit per ignes, ita mixtioni ac vere attenuationi inepta, cui fermè similis est quæ fit per cineres. Nam si igne destillata fecibus suis miscueris, fiet totum pro molis ratione grauius quàm antea: tum etiam siccius. Non igitur verè attenuat ignis, sed natura ipsa quæ totam substantiam cõcoquit ac miscet. Vnde ob subtilitatem omnia in vnum conueniunt, mixtumque densius fit, & tamen ex subtilissimis compositum partibus. Ergo in naturali coctione, vt quæ in liquãdo durissima, etiã vim ignis obtineat, & mollis balnei in attenuando: partes crassiores cõminuuntur, quod ab igne impetrari non potest.

Calor primi gradus, qui temperatus est vt fimi equini, Balnei Mariæ, vocant

calor digeſtionis, reſolutionis, putrefa-
ctionis ſeu macerationis & circulatiōis:
de quibus ſuo loco plura dicemus.

De modis deſtillandi diuerſis per ſubli
mationem, cum aqua & ſine aqua, vide
infra in Roſacea aqua, ex Bulcati.

De deſtillatione in genere quædam
ſcripſit Geber Arabs Summæ perfectio-
nis 1.4.50. vbi multa pulchre diſſerit, præ
ſertim de differentia, & diuerſis effecti-
bus deſtillationis per aquam & per cine-
res. Ibidem capite 39. de ſublimatione
docet, cur ſit inuenta. & deinceps capite
quadrageſimo, quid ſit ſublimatio, & de
tribus gradibus ignis in ea obſeruandis.
& capite 41. de moderando igne in ſubli-
matione, & quomodo eius rei ratio intel
ligatur lana xylina in ſuperius foramen
aludelis immiſſa. De lignis eligendis,
capite 43.

Quæ diſtillanda imponuntur in roſa
rio vulgaria, ijs præſtat non multa ſimul
imponere, ne inferiora arida & aduſta re
linquãtur, ſupremis adhuc ferè integris.
Et præcipuæ ſi qua odorata & precioſa
deſtilles, ſatius fuerit ſæpius recentia im-
ponere, ſic & vberior aqua fluet, Brunſui-
ſenſis.

Herbæ deſtillandæ, flores aliáque ex

plantis, in ipſa maturitate colligi debẽt. præcipuè verò creſcente luna, cœlo ſereno, & per diem in vmbra relinqui, concidi: & etiam ſi opus videatur, contundi, & ita mox deſtillari, Idem.

De Viribus liquorum deſtillatorum in genere.

CVm adnimaduerterem (inquit Manardus in epiſtolis 15. 15.) in vulgaribus aquis quæ per ignem à plantis extrahuntur: neque odorem neque ſaporem eundem ſeruari, ſed plerunque contrariũ. (Aquam enim abſinthij dulcem, à mentha & ocimo mali potius quàm boni odoris exire videbam: quod certam mihi fidem faciebat, quòd non eiſdem viribus aqua ſola, quibus tota herba polleret:) cœpi anxiè cogitare, conſultis etiam his qui ab hui uſcemodi fuſionibus chymici vulgò dicuntur, quonam ingenio valeret idem odor, & ſapor in aquis hiſce cuſtodiri, qui in tota planta reperiretur. Longum autem eſſet ſcribere modos omnes quos ad hæc conſequenda attentauerim Sed vnum tantum attingam qui melior

& facilior mihi viſus eſt. Fit autem per vaporẽ aquæ calidæ in duplici vaſe:&c.

Deſtillata vires ſimplicium à quibus ſeparantur, retinent:niſi quòd tenuiora & valentiora fiunt,quò frequentius deſtillantur:quod in aqua vini ferè experimur:raro in alijs, Syluius.

Liquoris qui deſtillatur vires quidam alterant vel illito capitello aliqua materia,vt melle,ladano,alijs:vel ea naſo impoſita,quòd ferè fit ad odoris gratiam. moſcum enim,caryophyllos,caphuram, id genus alia,nodulo ligata ſummo naſo impingũt,vt per has materias tranſmiſſus liquor odoris ſuauitatem contrahat, Idem.

Dubitatio.Si ignis cuncta calefacit ſiccatque,omnes aquæ quæ deſtillatiõe habẽtur,calidæ ac ſiccæ eſſe deberent. Nec repugnat ſubſtantia,quod aquea ſit.talis enim cum ſit aqua ardẽs,& vritur & corpora humana egregiè excalefacit ac ſiccat. Rurſus aquæ omnes frigidæ ſunt ac humidæ,vincente ſubſtantia.At neutrũ ſemper verum eſt:Imò aliquæ ex his ſimiliores ſunt his à quibus excipiũtur,vt roſacea,odore,ſapore,viribus.Vrceus aquæ plantaginis fluẽtem vndequaque ſanguinem ſiſtere poteſt.Non idem facit lactu-

cæ aqua,& si sit frigidior. Quidam nuper dum memoriam augere niteretur melissam triduo albo vino infudit, inde leuiter expresso vino, aquam destillando collegit, cuius potu memoriam recuperare visus est. sed cum calidi esset iecoris, bonam valetudinem pene funditus euertit. At qui hic mos est à philosophis vocatus stellas cœlo infigere.

Quæri igitur solet an aquæ hæ proprias vires retineant. Diximus olim dũ de malo medẽdi vsu loqueremur, nullas esse vires, quòd odore & sapore destituãtur. Absinthij enim aqua nec absinthium redolet, nec amara est: imo quòd mirum est, subdulcis. Ardens tamen aqua (vt rosaceã prætercam) fidem facit inesse vim aquis. Nam si talem ob ignem esse dicas, quid est quòd nulla aliarũ talis sit? Nam hęc egregiè calefacit, siccat, penetrat, acutum olet, ardet. Itaq; vires aquis iã inesse certum est, sed nec om̃ibus, næc æquas. Quęcunque enim res tenuem substantiã habent frigidæque iunctã, aquam emittũt sibi non absimilem, vt rosa. Quæ verò tenuem & calidam, similem sed vrentem emittunt, vt vinum & metallicorum quædam. Quæ crassam & calidam, dissimilẽ & prauam, vt absinthium. Quæ crassam ac fri

ac frigidam, dißimilem ſed non prauam, vt cucurbitæ. Iuxta hanc rationem vires aquarum, quæ leui excipiuntur igne, facile perdiſces. Nam quæ vehementi igne indigent, omnes ſiccant vehementer, plerunque etiam excalefaciunt, Hæc Cardanus.

Sed diligentius hæc mihi conſideranda videntur. Primùm enim quod abſinthij aquam amarã eſſe negat, verum eſt ſi (vt vulgus pharmacopolarũ ſolet) negligenter & in alembicis plumbeis deſtillertur. In balneo Mariæ deſtillato, odorem ſaporémque deeſſe non puto. Vtrunque efficacißimè obtinebit, & hæc & quæuis alia planta odore, ſaporeque aliquo prædita, ſi arida prius p dies paucos vino maceretur, deinde in balneo Mariæ, aut per cineres leniter deſtilletur, vt infra docebo amplius. Iam cum quædam odoris ſui magna abundent copia, eaque tam efficaci, vt longo tempore non expiret, nimirum quoniam vis illa odoris in totam earum ſubſtantiam ex æquo digeſta eſt, nihil mirũ in iiſdem vaſis aquas alias ſimiliores deſtillari ſuis plantis, vt roſarum, quas ſuũ odorẽ diutißimè ſeruare Theophraſtus etiam ſcripſit: alias verò dißimiles. quarum enim vis in ſuperficie eſt, illæ

facile

facilè exhalant, vt abſinthij,cuius odorē eodem in loco exiſtimandum haberi vbi ſapor eius amarus continetur.reperimus autem illum in ſuperficie tantum. nam ſi corticem à caule aut ramulis ſepares, quod interius eſt inſipidum aut dulce reperies.Itaque hæc differentia non à craſſitie aut tenuitate partium petenda eſt, quanquam etiam hanc etiam aliquid afferre momenti puto,ſed magis ab eo q̄d vis cuiuſque aut per totum ex æquo diſtributa eſt,aut centro aut ſuperficiei vicinior. Ego ſanè cum Raymundo Lullo eius ſum ſententiæ,poſſe ab omni plāta, aquam eiuſdem facultatis elici,à frigidis frigidam, à calidis calidam,à ſiccis ſiccā, ab humidis humidam. Eandem vero vim manere,niſi odoris ſaporisve,aut vtriuſque vt in odoratis , ſimilitudo relinquatur,minimè conceſſerim.

Cur odor florum quorundam , vt iaſmini , & caryophilli floris non retineatur in aquis,&c. vide infra ex Cardano,vbi de Balneo Mariæ in genere agitur.

Bonum eſſet omnem aquam ſemel deſtillatam denuò,aut etiam tertio ſuper feces ſuas cõtritas ſuperinfundi,& per duos aut tres dies putrificari, atque iterum deſtillari,aut potius , ſemel deſtillatam,

non

non ſuper feces relictas,ſed ſuper eiuſdē generis herbas infundi,& in circulatorio aut alembico cæco putrificari,ac deſtillari,Brūſuicenſis ſi bene memini. Quibuſdam prima deſtillatio ſufficit, vt roſis.

Vidi alchymiſtam , q nō herbas ipſas, ſed ſuccum tantum herbarum aut fructuum deſtillabat,repetendo aliquoties deſtillationem, & fecibus ſuper marmore contritis aquam deſtillatam ſuper eas refundendo , Guaynerius.

Auena (potus nimirum ex auena:vt ceruiſia ex hordeo)excalefacit et inebriat non minus quàm vinum. Apud Tartaros referunt aquam è lacte deſtillato inebriare.Sed omnis aqua (non elementū ſed liquor aliquis compoſitus aut ſuccus) cum ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere.nā incaleſcit,attenuatur,& vim ignis magis recipit.vnde ardens ſæpius deſtillata eò acuitatis deducitur vt bibi non poſsit, Cardanus. Quò aūt liquor aut res deſtillanda craſsior fuerit , eò magis calorem & ignem repetita deſtillatione concipere videtur.

Conſtat aquam fieri poſſe(inquit Cardanus)quæ lapidem veſicæ per catheterē immiſſa, illico confringet.Nā cum duo ſint neceſſaria & quòd lapidem atterat,

&

& quòd vesicæ sit innoxia: primum præstabit modus ac materia: nam extremos vapores è scorpionum cinere, vel Macedonici Petroselini vel tecolito, aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem comminuat. Porrò innocẽtiam præstat, si materia ex qua aqua excipitur, omnis salsedinis expers fuerit. Nõ igitur è salis genere: aut alumine vel chalcantho, aut vini fece, sed ex aliquo eorũ quæ nuper retulimus, aquam excipere oportebit. Opus autem semper est diligenti experientia in confirmanda subtili ratione, vt ea quæ adeò subtiliter explorauimus, securè per experientiam cõfirmata, in vsum hominum possimus deducere. Equidem scio stercus columbinum, ac parietariam hoc vel illud hac arte in aquam deductum, lapides vesicæ durissimos frangere posse. Quodnam autem illud sit quod id facturum sit & absque noxa, experientia declarari oportet. Nam & hircinus sanguis, & leporis pellis, & vitrum, multum probantur ratione. Sed tamẽ nihil horum forsitan seorsum, sed ex his aliqua simul iuncta, atque certa mẽsura. Metallicum certè sit tale oportet, aut ad metalli naturam mutatum. Audiui

quon

De multiplici usu liquorum destillatorum tum in re medica tum extra illam.

Aquarum destillatarum vsum multiplicē esse video: sed maximum & præcipuum medicis, qui stillatitijs huiusmodi liquorib. ritè paratis tum intra tū extra corpus vtuntur per se & cum alijs medicamentis. Aquam ardentem & olea calida chymisticè parata, vnguentis admiscent, vel odoris gratia, vel vt reddant calidiora, & vt promptius penetrent. Lintea his aquis madida imponunt partibus refrigerandis, præcipuè visceribus, fronti, temporibus, brachialibus, tumoribus inflammatis. Validè exiccantibus ad abluenda vlcera chirurgi vtuntur. Communissimus verò vsus longo iam tempore obtinuit in admixtione serapiorum quæ propinantur, & ad zulapia siue iuleb, præcipuè de rosis & violis.

Sunt qui propter solam odoris gratiam diuersorum generum liquores, & olea conficiant. Aqua ardente vtuntur etiam vitrarij encaustæ. Aqua forti, vt vocant, aurifices. De chymisticis vsibus ad metallorum mutationem, & ad colores ac pigmenta diuersa: nec non ad

venena, vt occidantur animalia noxia, hîc locus dicendi non eſt. Raymundus Lullus ardentis aquæ etiam in bellis ſub ipſos conflictus vſum eſſe ſcribit mirabilem, ad excitandos confirmandósq; militum animos. Sed de vſibus aquæ ardentis ſuo loco amplius dicã. Quinetiã in bonæ & ſalubris aquæ inopia, vt quæ ſolæ ſuppetũt, ſalſæ, corruptę & inſalubres, aquæ potui idoneæ fiant, neceſſaria

fuerit deſtillandi ars. Poterit autem in magno lebete, cui magnum altúmq; ſit ope

operculum roſtratum, aqua dulcis à ſalſa ſeparari.

Forma purgandi aquas turbidas, ex Bulcaſi.

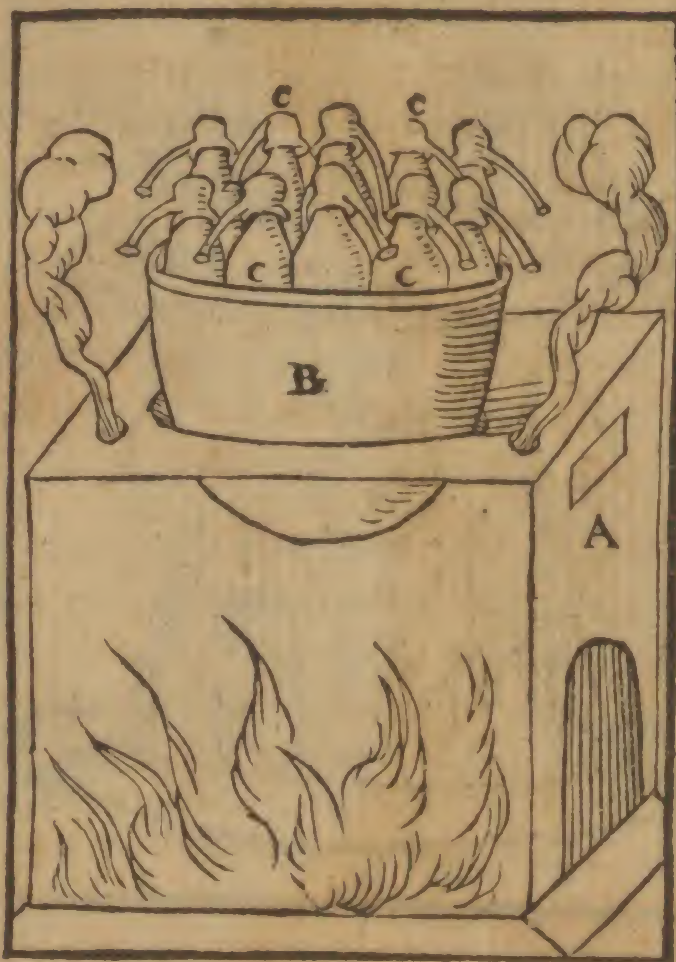
OLlam magnam A aqua turbida replebis, & igne B leui ſubiecto duo ligna C tranſuerſa ollæ marginibus im-

pones crucis inſtar: lignis verò impones lanam D mundam & diligenter elotam: & quicquid imbiberint lanæ ex aſcendente vapore expreſſum repones, idq́ue continuabis quamdiu aliquid vaporis aſcenderit. Sunt qui aquam turbidam inſtar roſaceæ deſtillent. Alij clarificant inijciendo aliquid anethi, (error videtur, malim aceti) aut amyli, aut farinæ. quoniam iſta deſcendunt, & trahunt ſecum ad fundum vaſis craſsitiem aquæ.

De balneo mariæ in genere: & de ijs deſtillationibus, quæ fiunt in uapore aquæ feruentis, & in fimo equino.

AQuæ feruentes aut ab his vapor minus agunt in rem deſtillandam, quã vel ignis ipſe per ſe, vel etiam per media alia ſicca prædicta. Ob id vt Galenus in diplomate, id eſt vaſe duplici (balneum Mariæ vocant cum chymiſtis pharmacopulæ) liquat, calfacit, coquit ea, quorum vires ignis violentia diſsipari non vult: ſic quæ mitia integriora volumus, in aquis feruentib. impoſita deſtillamus, vel earum vapore. Quæ quamuis minus dura

duratura putantur, ſunt tamen minus à ſua natura mutata: quam rem odor priſtinus declarat.

A Fornacem huius generis habeas, cui vas B æneum grande ſuperponitur aqua plenum: ei verò vaſi æneo vaſcula in arcum ſuperponantur quam plurima poſ-

ſunt, C in quorum fundo res deſtillanda inſit. A Alij aliter fornacem, ve-

lut in arcem ſcilicet extruunt, & eius lateribus vaſa inſerunt terrea, B longa, fundo latiore deſtillanda continente, intrò penetrante, ore foris tanquam lagena

na operculato, C in qua vapor per aptilem eius ventrem elatus concreſcit, per os eiuſdem prælongum deſtillat, Syluius.

Sed cur odor florum quorundam non retinetur in aquis, verum vt in Iaſmino & Caryophyllo flore ac lilio aqua euadit odoris expers? dictum eſt alibi: quoniam tam tenui ſubſtantiæ nulla pars craſsior iungitur. Ergo in his iuuabit, ſi folijs herbarum, quæ odore careant alternatim poſitis materiæ craſsiori, nõ tamen quæ vratur, adiungatur odor, inde deſtilletur: atque hæc vnica ſpes proliciẽdi odoris cum aquis infuſa non remittãt odorem, ſed putreſcant, Cardanus. Apparet autem hos flores proculdubiò in Balneo Mariæ, aut in aquæ feruentis vapore vaſis vitreis deſtillari oportere.

Balneum M.comm odè calfit cum amplo canali è cupro in mediũ immiſſo, A in cuius imo craticula eſt, B vt cineres defluant, vulgus pigrum Henricum vocat, Vldaſtius furnum acediæ. Imponitur & operculum è cupro, C cum paruo canali tranſuerſo, qui per feneſtram aut foramen aliquod fumum effe-

rat.(Sic aliqui iam folia etiam calefaciũt ad balneandi vſum.)Huius canalis D tũ præcipuè commoditas eſt, cum pluribus L vaſis deſtillatorijs in circuitu ponẽdis E decẽ vel duodecim,ſimul vti libuerit,vt tempori & labori nec non ſumptui parcatur.

Quidã cucurbitis ſtanneis vtuntur ad deſtillandũ in Balneo M. alembĩcis verò vitreis,quorũ roſtra,ſi breuiora ſint aut fracta,alia ex cupro apponunt & lutant.

Herbas deſtillandas in Balneo vel aliter aliqui primum terunt,deinde aliquãdiu relinquũt(pér aliquod dies forte)antequam deſtillent , tanquam ſic vberiorẽ aquam habituri.quod ſi in vaſis obſtructis preſertim loco calido id facerent,bene haberet.ſed plerique pharmacopolæ & alij qui quæſtum inde faciunt,locis frigidisrelinquũt infiſcis apertis,donec odorem amittant , & humido craſſoque aẽre vitientur.

Sunt qui aquæ Balnei M.arenæ etiam nonnihil admiſceant,vt vehementior fiat calor:vt Matthæolus Senenſis in aqua philoſophica contra morbum catholicũ. Et in tali deſtillatione duplicem liquorem excipi poſſe ait, primum dilutiorem alterum rubentiorem.

Aqua in Balneo Mariæ non magis ca lere debet quàm digitus tolerat, Brunſuicenſis.

Deſtillationem cuiuſdam aquæ vitæ in Balneo Marię Vlſtadius ita lęto igne fieri iubet, vt numeres vnum duo tria, vſque ad ſeptem, antequam vna gutta cadat.

Plura quæ ad communem Balnei M. rationem pertinent, leges infra in mentione aquæ quamphoræ ex Bulcaſi, & aquæ roſaceæ ex eodem.

In Balneo Marię deſtillatio adhibetur oleis etiam, vt loquuntur, rectificandis, vt phlegma ab eis abſtrahatur. Sola enim aqua Balnei calore eleuari poteſt, oleo in fundo reſidente.

Cùm animaduerterem aquas vt ex plantis vulgò deſtillari ſolent, neque ſaporem neque odorem eundem ſeruare: anxiè cogitare & multa experiri cœpi, vt modum inuenirem, quo qualitates iſtæ in aquis cuſtodirentur. Longum autem eſſet ſcribere modos omnes quos attentaui. Vnum tantùm attingam, qui melior mihi viſus eſt & facilior. Is autem eſt, vt in duplici vaſe, eo modo quo Galenus iuſsit omnia vnguenta confici, hæc fiat operatio, ita tamen vt eius vaſcu

Ii A fundum in quo herba B contine-
tur, aqua C in maiore D bullientem
non attingat, sed solo vaporifero hu-
more ab ea eleuato incalescat. A calo-
re enim illo miti, ex totius herbæ sub-
stantia vapores exhalant, qui in aquam
vertuntur, omnium herbæ partium vi-
res adseruātem, quæ ex odore & sapore
aper

aperte cognoſcuntur, Hæc Manardus.

Sed hoc modo deſtillata,& ſi vires plã tarum & qualitates (vt odorem priſtinum) integrius retinent:quia tamen excrementoſa ſunt,parum diu ſeruari poſſunt, Syluius.

Fimi vel (vt quidam loquuntur) ventris equini, vſus præcipuus eſt, vt materia deſtillanda in vaſe vitreo ei impoſita calore ipſius præparetur,vt dicemus ſuo loco latius in putrificationis mentione. Poteſt tamen in eodem etiam deſtillatio fieri,ſi vel paupertas vel alia cauſa impediat quò minus igne vtamur. De hac deſtillatione plura vide infra,vbi de præparatione ad deſtillationem agitur. Fimi calor (propter calcem admixtam) medio gradu caliditatẽ Balnei M. excedere iudicatur à Brunſuicenſi.

Si aquam ex carnibus cuiuſcũque animalis deſideres,animal ſuffocabis,ne ſanguis vllus ab eo effluat,& pinguedine omni detracta carnes minutatĩ cõciſas in fimo equino deſtillabis (aut) igne lento ne aquæ fœteant,aut vſtilaginem ſapiãt, quod facile fieri ſolet.quãobrem vt bis deſtillentur præſtat,Brunſuicenſis.

Animalium partes,vel excrementa,vt ſanguis,iecur,pulmo,oua,(fel) & fimus

bubulus,deſtillari debent in fimo equinó,vaſis non prorſus obturatis,(ſed mel & lac obturare licet,) ne fœtida reddatur aqua.Si tamē ſic etiam fœteat, deſtilletur iterum in Balneo Mariæ, præſertim aqua de fimo bubulo,cuius prima deſtillatio rarò ſine fœtore inuenitur,

Brunſuicenſis.

Melius ſuccedet ſi exigua ſalis portio addatur, in fimo putrificandis aut deſtillandis, quominus corrumpantur.

Egregiæ quædam aquæ ſimplices in Balneo M. deſtillatæ, ordine alphabeti enumeratæ: primùm ex plantis, deinde ex animalib.

Abſinthium, Abſinſe, *Aßenzo.*

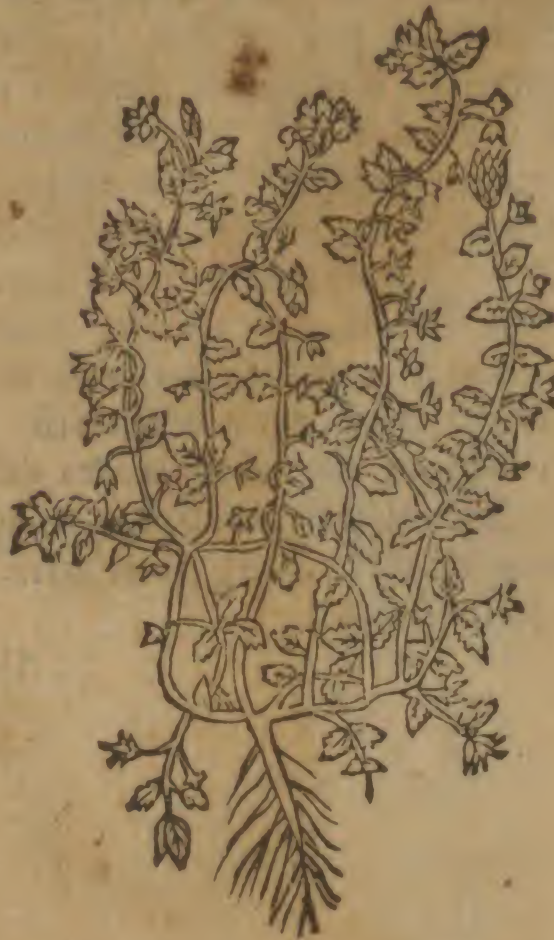
ABſinthij aquæ meminit Ioan. Meſue: & eius quidẽ & roſaceę tantũ, vt

anno

annotauerunt Monachi qui in Meſuen ſcripſerunt: vt exiſtimandum ſit eximiã quandam vim præ cæteris in duobus iſtis ſtillatitijs liquoribus ineſſe, ſi rectè parentur: nam vt vulgus pharmacopolarũ parat, abſynthij aqua odore ſaporéſq; omni caret, vt in precedentibus dictum eſt. Quòd ſi quis efficaciorem hunc liquorem deſiderat, abſynthium aridũ in vino maceret ac deſtillet in Balneo M. aut ſi adhuc validiorem, in cinerib. Sed quæ in liquore aliquo macerata deſtillantur, horum iam non ſimplices aquæ ſed compoſitæ ſunt, de quibus infra priuatim ſcribemus.

Alſine

Alſines, Mourron, *l'Alſine.*
offic. Auricula muris.

Alſine,(quam vulgo morſum gallinæ vocant,)aqua deſtillata,infantib.& pueris epilepticis datur per ſe, vel cum aqua fontana. Valde hoc commendant mulierculæ,& quædam ſua experimenta prædicant.Ego nuper fruſtra propinatã vidi:ſed ea mihi guſtanti ferè nauſeã mo

ue

uebat: forte quòd uetuſtior, aut in alembicis plumbeis collecta erat.

Cepa, Oignon, Cepola,

CEpæ albæ aqua deſtillata lapidem frangit, Marianus Sanctus.

Cerasus, Cerisier, *Cirego*.

Cerasorum quorumuis aqua bibitur contra nimios calores,& foris imponitur:priuatim verò dulcium nigrorũ quæ & contra paralysin à multis commendatur si ori infundatur,& os inde bene colluatur, vt amissum linguæ vsum restituat. Destilatur aũt vel caro sola,vel vnà nuclei

nuclei quoque contriti, vt calculosam renum & vesicæ materiam educat destillatus inde liquor. Nigra & acida, visula vocantur, aquam reddunt salubrem in febribus tũ alijs tum pestilentibus refrigerantẽ & cõfirmantẽ vires, vtilẽ quoq; aduersus sitim & dysenteriam, Ryffus.

Dulcium nigrorum recentium destillata à Remaclo F. Lymburgensi mirificè commendatur. Cùm primum, inquit, in os epileptici Paroxysmo correpti infusa fuerit (dosis est drachmæ quatuor aut amplius) illicò reuiuiscit recreatus: nec vllo amplius spasmo conuellitur, donec statuto tempore, vt fieri solet, post aliquot dies, alius paroxysmus oboriatur: quod vbi contigerit iterum infundenda est: impedit enim, aufert atq; sanat paroxysmum.

Camphoræ aqua siue oleum, sic fit. Accipe vas ex vasis aquæ rosaceæ quod dicitur baten (id est venter) & imple id lignis (sementis) pini quæ habet magna folia (latifoliæ, Syluius) & impleat vas aquæ rosaceæ (Syluius ita accipit ac si aqua rosacea segmentis pini affundenda sit: mihi verò videtur vas aquæ rosaceæ simpliciter hîc pro cucurbita seu corpore nominari, vt sit repetitio quædam eiusdem quod prius dixerat) & co-

operiatur vase habente nasum. Tum pones ventrem in vas æneum aqua plenum super ignē donec bullire incipiat. nam destillabit oleum(atqui oleum per calorem aquæ attolli posse negant) subtile boni odoris, quod appellatur aqua camphoræ. Aut si libet destilla in furno aquę rosaceæ, eodem modo quo illa destillatur, Bulcasis.

At Bellunensis, Aqua camphoræ secundum Arabes est(inquit)aqua quę fluit ex arbore producente camphoram: quę vt & arbor eius calidæ est naturæ in tertio, camphora ipsa frigida, Monachi in Mesuen. Apiculas tres pone in vase vitreo vbi camphora sit, quæ sic in aquam vertetur, Obscurus.

FRaga matura in vase vitreo putrificabis(posset forte sal adijci, aut saccharum,) & destillabis. Hæc aqua (inquit Lullus lib.2.de quīta ess.)salubris & diuina est. Confortat naturam, venena expellit, menses prouocat, humores ardētes remittit, conceptum confortat. Pręcipuè verò maculas recentes oculorum de vtroque humore(calido nimirùm aut frigido)frangit, si modo non multùm excedant. Lachrymas ex vtraque causa (calida aut frig.)exciccat. visum vtraque cau

sa perdi

Fragaria, Fraises, Fragharia.

sa perditum restituit & clarificat. Et ego vidi mulierem recenter in tota facie pustulas ex percussione lapidis cum calore habentem, quæ sola lotione huius aquæ, statim magna cum admiratione sanata est. Est autem virtus eius centuplo mirabilior & efficacior cum aqua ardente.&

multò magis cum quinta essentia. Imo le
pram curat hæc, aqua mixta cum quinta
essentia, vel aqua ardente.

E Fraxini cortice interiore destillati liquoris vnciæ tres cũ totidẽ vncijs vini albi contra pestẽ bibuntur, et idẽ potus post tres horas repetitur. sic Deo volente intra 24. horas liberabitur æger.

Hali

HAlicacabi acinorũ aqua contra calculũ renũ & veſicæ cõmẽdatur à nõ nullis, ſi ſemel aut iterũ in ſepti. bibatur.

Helxine, Parietaire, *Parietaria*.

Helixines, quam parietariam vocamus, aqua contra calculum veſicæ proficit: vide ſupra in viribus aquarum deſtillatarum in genere ex Cardano.

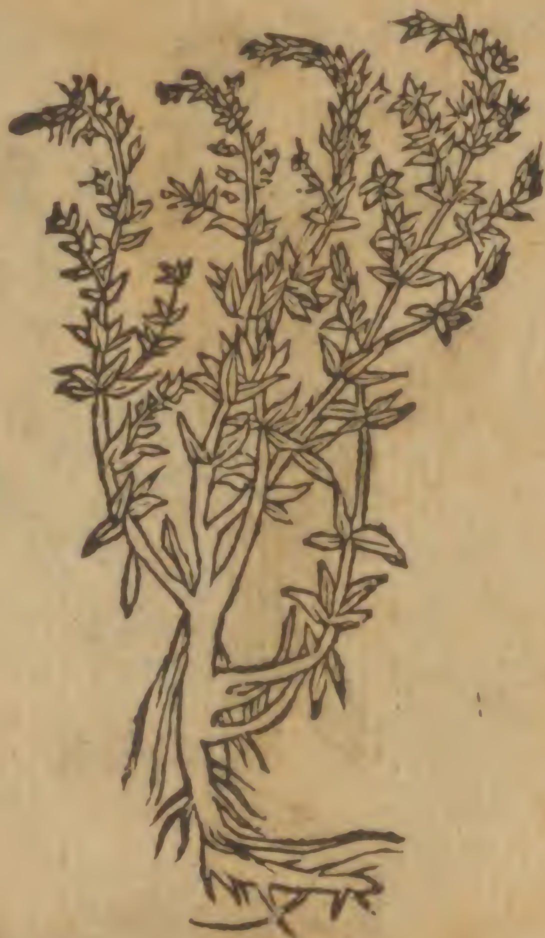
Hieracij. Cichorée, *Hieracio.*

Hieracij minoris, ſiue dentis leonis, noſtri vocãt [rorlefrut,]aqua,eiuſdem facultatis videtur, cuius eſt aqua intyborum. Aliqui per dies circiter octo in vino maceratam deſtillant, acetoſo ſapore, & contra comitiales paroxyſmos propinãt, mirifico (vt aiunt)experimento.

Hyſſo

Hyssopus, Hysoppe, *Hyssopo.*

Hyssopus mirè vim suam retinet in stillatitio liquore,licet in communi figlino alembico tãtum super arena in patellã posita destilletur.& similiter pulegiũ, & aliæ quædam.Hyssopi quidem aquam ad dentiũ dolores mitigandos vtuntur. est enim acris & subtilis, &c.

INtybi ſeu Endiuiæ aqua refrigerat omnes affectus calidos:& oẽs aduſtiones ex igne vel aqua calida factas,ſanat,ſi inde abluantur. Conducit etiã febribus quotidianis, & obſtructionibus viſcerũ, tum pota tum foris adhibita, Lullus de aquis.

Lauen

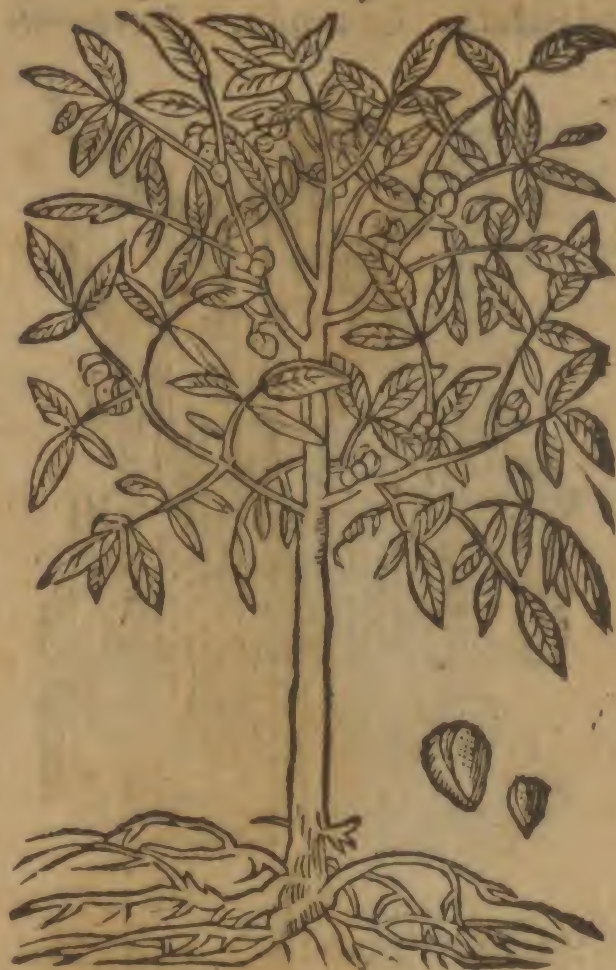
Lauandula, Lauande, *Lauanda*.

LAuendulæ florum aqua odorata eſt, Remaclus.

Nucum

Iuglans, Noyer, Noce.

NVcum iuglandiũ immaturatũ aqua circa feſtũ diui Ioannis parata, foris impoſita prodeſt vulneribus, & vlceribus calidis, & antrhaci peſtillenti: pota etiam ad duas aut tres vncias refrigerat, & peſtilentiæ reſiſtit. Ex putaminibus etiam exterioribus iuglandium (ſiue maturis

turis

turis, ita vt iam à nuce ſoluantur : ſiue nondum omnimo,) menſe Septembri aqua deſtillatur, nec refert nigra fuerint, modo ne putredinem ſenſerint, imò nigra præferuntur. Huius aquę mediocris potio, (cum tertia parte aceti, ſi cum calore morbus ingruat,) vena prius ſecta, aduerſus peſtem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus & audiẽdi difficultatem, & ad anginas gargarizata.

Foliorum verò iuglandis aqua circa finẽ Maij deſtillata mirè commẽdatur ad ſiccanda & adſtringenda vlcera, & inducendam eis cicatricem, ſi mane & veſperi inde lauentur, & madidum inde linteolum imponatur, Brunſuicenſis.

Orchis, Satyrium, *Satyrio.*

ORchis, id eſt teſticulus herba cũ ſuis radicibus deſtillatur, ad epilepſiam vtilis vt ferunt.

Per

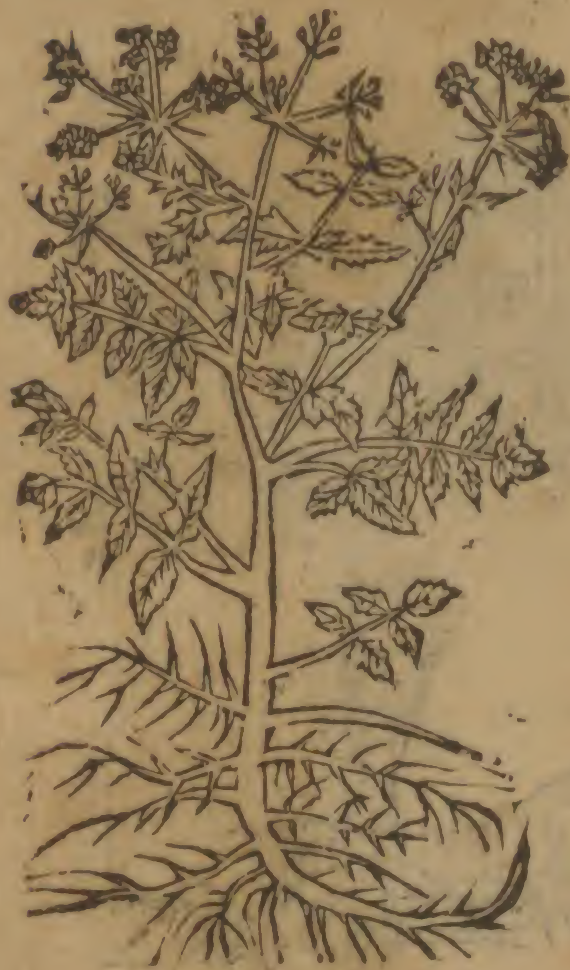
Persica, Pechier, *Persicho.*

PErſicorum aliqui flores & folia etiam deſtillant.

Petro

Petroſelini, Perſil, Petroſello.

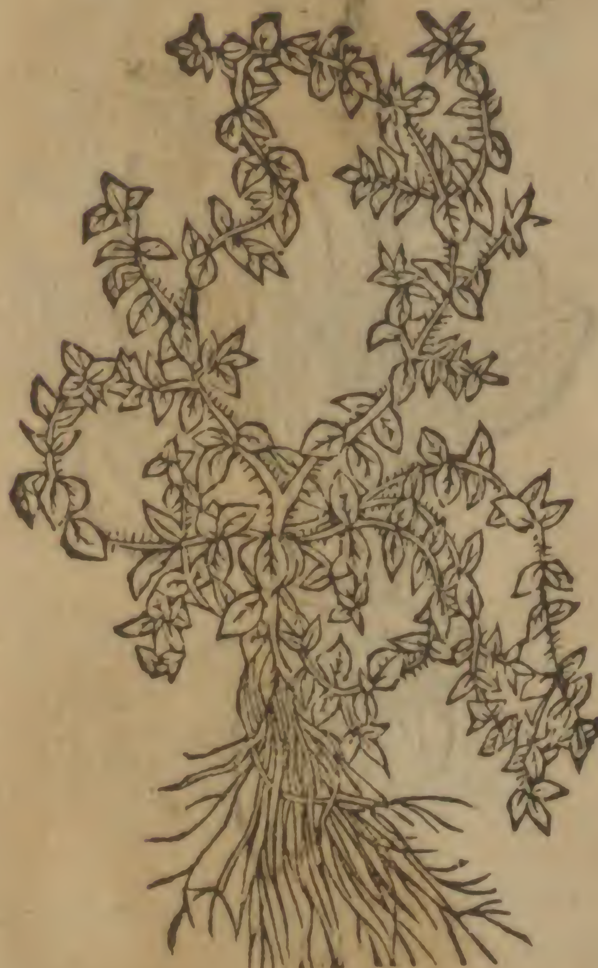
Petroſelini (hortenſis nimirùm) contriti in mortario aqua deſtillata, appetitum confirmat, & flatus omnes corporis & ventriculi diſſoluit, concoctionem roborat, & pectoris (renun potiùs) prauos humores expurgat, Aegidius.

Plantago, Plantain, *Piantagine*.

Plantaginis aquæ vlceus fluentem vndequaque ſanguinem ſiſtere poteſt, Cardanus.

Pulegium. Pulege, *Il pulegio.*

Pulegium. Vide ſuprà in Hyſſopo.

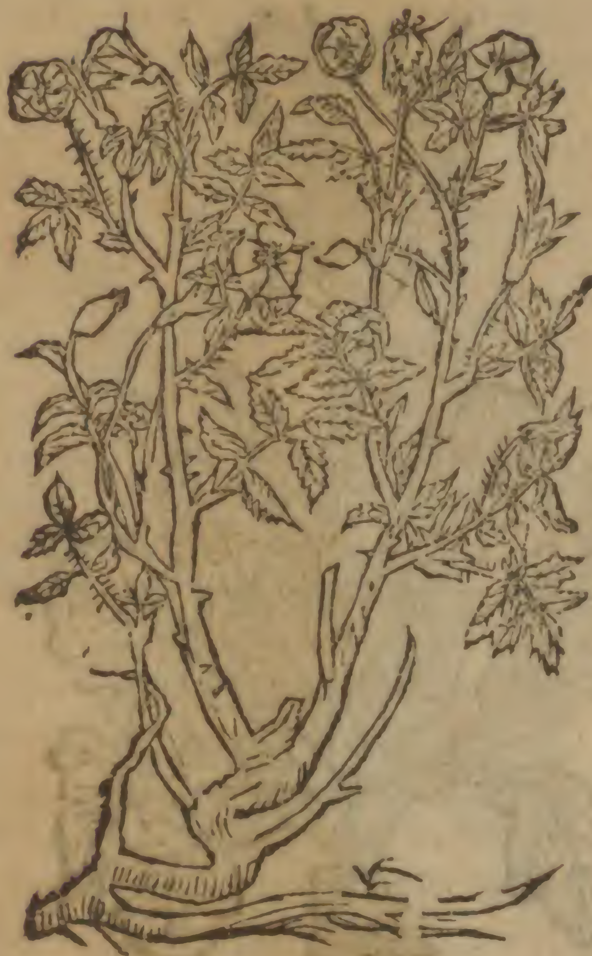
Rapo

Rapum, Raue, *Rapa*.

RAporum aqua fieri poteſt, tum ex integris ipſis conciſis, tum ex corticibus priuatim, qui acriores & calidiores ſunt, vt vrina prouocetur, aut ſudor promoueatur.

Rosa, Rose, *Rosa*.

Aqua roſacea prima omnium inuenta videtur. reperio enim eius mentionem apud Auicennam lib. 2. in capite de roſis. Aqua roſarum, inquit, pota confert in ſyncope, & eius ſuccus. Et rurſus, Aqua roſarum bona eſt hepati; & confortat,

quæ ex ea nutrita eſt cum melle ſtomachum,& eſt geleniabin, & iuuat ad digerendum. Et roſa quidem & eius ſuccus cõducunt ſtomacho nimis humido. Et quãquam Arabes plerunque aquam pro ſucco decoctó ve dicere ſolent: hoc tamen in loco pro ijs accipi non poteſt, cùm de ſucco ſeparatim loquatur , & decoctionis quoque mentionem priùs fecerit. A qua roſarum per ſublimationem facta plurimùm confortat, Meſue in capite de roſis. Et rurſus, Roſa & oleum eius,& aqua ſublimata confortant cor,&c. Idem de aqua roſarum deſtillata loquitur diſtinctiõe ſexta, vbi iuleb roſatum deſcribit, vt Monachi eius interpretes probant: à quibus hoc etiam obſeruandum eſt, duas ſolùm aquas deſtillatas aqud Meſuen memorari, nempe roſaceam & abſynthij.
Nullum ferè hodie epithema, quod, non accipiat aquam roſarum. In acutis & magnis inflammationibus ad membra principalia roboranda commodè adminiſtratur. Valet ad fluxus inteſtinorum & vomitum. Oculorum inflammationibus initio multùm auxiliantur. quidam admiſcere ſolent modicùm thuciæ & ſaccari candi. Oculos corroborat & viſum acuit. Sanguinem à naribus

fluentem linteolo imposita sistit. Quę pa ratur ex rosis rubeis, magis, vt loquuntur, cordialis est magisque roborat: ex cā didis verò, magis refrigerat, Remaclus F. De vino mixto cum aqua rosarum tempore cibi, vide apud Arnoldum in libro de vino.

Rosacea aqua licet varijs modis paretur, optima fit tamen per Balneum Mariæ, Mattheolus. Si rosæ quas incarnatas vulgò vocamus, siccatæ vapore aquæ humectatæ destillentur, aquam rosa rum bonam reddent. Syluius. Poterunt autem retineri in linteo supra aquam feruentem, donec satis vaporis imbiberint.

De aqua rosacea ex Bulcasi.

Aquæ rosatæ apparatus notus est apud plerasque gentes. Melius autem fit cum aqua, quàm sine ea: melius etiam per ignem carbonum, quàm lignorum. vnde ex quatuor modis, qui sunt, Sine aqua cum lignis accensis, Sine aqua cum carbonibus, Cum aqua accensis lignis, Cum aqua super igne carbonum, primus villissimus est & minimi odoris aquam reddit, melior eo secundus, secundo tertius, quartus verò omnium optimus, Secundus quidem & ter-

tius

tius modus vſitatiores ſunt. Ego hic tertium, (qui fit cum aqua accenſis lignis,) deſcribam, vt in vſu eſt apud reges Aharach. A Facies igitur in domo ampla iuxta parietem berchilem B (ſic vocat vas quod aqua impletur) par uum,cuius fundũ & latera ſint ex plumbo,ita ſolidatũ,vt aquã non tranſmittat.

Huic vaſi deinde coopertorium aptabis ex vitro, vel terra, vitreata, & foramina G rotunda in eo facies duo vel tria, plus minus pro vaſorum capacitate, & prout vel multam vel paucam aquam deſtillare deſideras. Deinde ollam D æream facies, ſimilem ollæ balnei, quam conſtrues ſuper furno, ita vt berchile ſuper furnum humiliore ſitu ſit quàm olla, (ita quòd applicet de calore ignis berchilis ad ollam: ſed hæc verba mihi redundare aut deprauata videntur.) Facies quoque caminum per quem fumus extra domum efferatur totus, ne noceat aquæ roſatæ. Poſteà reple ollã aqua, quæ ſit in puteo (vaſe magno) iuxta ollam facto inſtar putei in balneo. Tum igne E ſub olla accenſo aquam bullientem per canalem ex olla in berchile pertingentem tranſmittes, & alia aqua frigida ex puteo ollam replebis. In berchili quoque cannulam facies: per quam aqua cùm plenum fuerit extra domum effluat. Pones autem cucurbitas ſiue ventres, id eſt vaſa deſtillatoria in foraminibus coopertorij berchilis: & adſtringes circunuoluendo pannos lineos, vt firmiter maneant in ſuis foraminibus, & a-
quæ

quæ vapor non egrediatur. Similiter & capita eorum ſtringes panno lineo. Et ſint vaſa iſta ex vitro, vel ex terra vitrea. Tum roſas impones, & addes coopertorium ſuum cuique. Et ſuppones cuiuſque naſo phialam ad recipiendum aquam roſatam effluentem. Deſtillatione perfecta roſas primas abijcies, & impones recentes, Hæc Bulcaſis. Miretur autẽ aliquis, quòd in tali fornacis apparatu, vbi ignis vaſi duplici ſeu berchili nõ ſubijcitur, (vt cõijcio, cùm ex plumbo fundum & latera eius faciat,) ſed ad latus fornacis ponitur, referre putet ex lignísne an carbonibus ignis ollæ ſubiectus fiat. Prætereà notum eſt (inquit eodem in loco Bulcaſis) aquam roſaceam ex ſylueſtribus roſis quæ ſine rigatione ſponte naſcuntur, odoratiorẽ eſſe quàm quæ fit ex roſarijs domeſticis, quæ coluntur & rigantur aqua. Fit autem ex his aqua deſtillata apud nos maiore compendio, quàm ſuperior, hunc in modum.

Olla A ærea qualis tinctorum eſt, ad parietem ponitur, cui coopertorium B cum foraminibus aptatur, quibus ventres C inſeruntur. Olla repletur aqua,& ſubijcitur ignis D ex lignis vitis vel ſimilibus. Progrediente autem deſtillatione claudes os furni, donec abſoluatur tota deſtillatio. Pro lignis ſi carbones accendas, odoratior fiet aqua. (Hîc plus rationis eſt quã ſupra, quoniam ignis hîc ſtatim ſub ipſis vaſis deſtillatorijs fit.) Secũ-

di

di modi, hoc eſt, deſtillandi ſine aqua cũ igne carbonum, ratio eſt huiuſmodi.

Fac furnum A quadratũ aut rotundum cum coopertorio, B cui inſerentur ventres C facti ex terra vitreata, ita vt poſſint ſuſtinere ignẽ: & cùm accenſis carbo nibus aqua deſtillare incipiet, claude os

os furni, & relinque foramina aperta per quæ fumus egrediatur. Eſt & aliud compendium tertij quartíue modi: Olla A

ænea plena aqua ſuper foco ponitur, cũ coopertorio B perforato ita vt duos aut tres ventres, C ex vitro, plus minus, recipere poſsit. Subijcies autem ignem ex ſarmentis vitium vel carbonibus donec bulliat aqua.

Saluiæ

Saluia, Saulge, *Saluia*.

Saluiæ aqua odorem priſtrinum retinet, Remanclus F.

Scabioſæ

Scabiosa, Scabieuse, *Scabiosa.*

Scabiosæ aqua propinatur vtiliter ijs qui fistula aliqua laborant, & ipsa herba trita fistulæ pariter inseritur.

Sedi

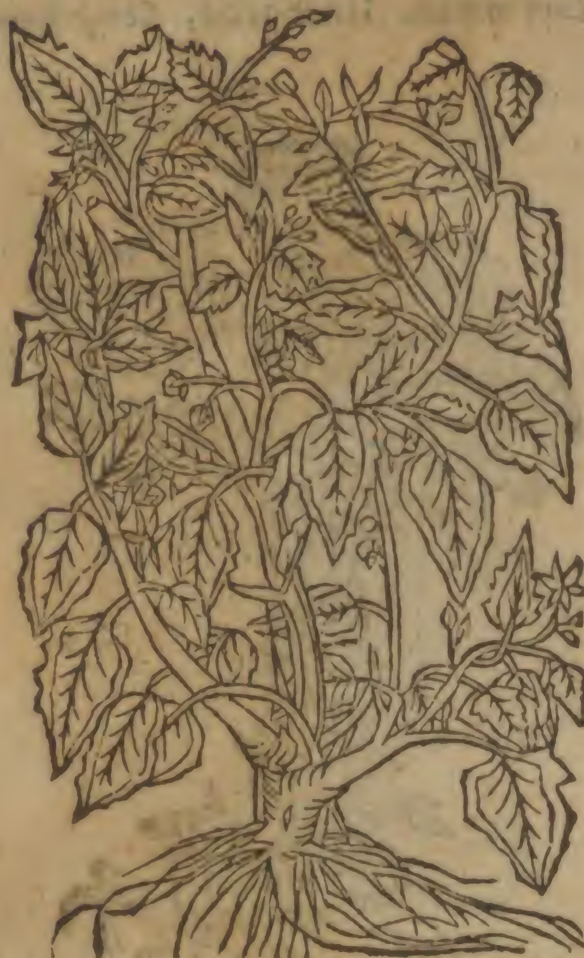
Sedum maius, Ioubarbe, *Sempreuiuo.*

Sedi minoris aqua in vſu eſt chirurgis ad partes calidas refrigerandas, Rema. F.

Sola

Solanum, Morelle, *Solatro*.

Solani seu morellę aqua prodest contra onmes febres, si æger in die accessionis ab oĩ cibo & potu abstineat: & cũ fuerit in calore magno & multum appetit bibere vt amplius temperare sibi nequeat, detur ei vitrũ hac aqua plenũ. Postea diligenter cooperiatur, & per vim etiam

etiam retineatur in calore:& ſudabit ſudore fœtido. Abſtinendum autem ei ab omnibus acetoſis,& ab aëre nimium vel calido vel frigido. Item valet hæc aqua ad inflãmationes & concuſsiones,ſi pannus lineus quadruplex in ea madefactus imponatur, & cùm ſiccatus eſt iterum madefiat. Item ad omnes plagas & alios affectus calidos,ſi abluatur hac aqua, & pannus in ea tinctus imponatur. Iuuat etiam iecur calefactum,& pulmones qui ſiccantur aut hectica grauantur. Aduerſus omnes iſtos affectus propinari debet cum tertia parte vini, Lullus in libro de aquis.

Tilia, Tilier, *Tiglia*.

Tiliarum è floribus (quorum perquã ſuauis odor eſt & vitium flori ſimilis odore) aqua deſtillatur in frequente vſu apud Germanos. Exiſtimatur autem modicè calida, ſicca, & emplaſtica: pota vtilis ad epilepſiam, cordis tremorem, vteri dolores, calculũ renum, & ſanguinem in corpore

corpore ob casum, aut ictum aliquem concretum, ad quod remedium aliqui etiam tritos tiliæ carbones admiscent. Dosis est vnica, aut sesqui. Oculorum dolores mitigat: & locos igne aut quauis materia feruente adustos sanat, idq; efficacius si interior cortex albus tiliæ in hac aqua maceretur, aut eius loco cydonij grana aut psyllium, & nata inde muccilagine loci illinantur, Ryffius.

Aliqui liquore vi ignis extracto ex sanguine Melis aduersus pestem vtuntur.

Item ex anatum sanguine contra venena, &c. de quo plura leges in lib. Destillationum Ryffij Germanico.

Hirci sanguinem aliqui medicamentis aduersus calculum destillandis admiscent. Aquam compositã ex sanguine.

Maia alijsq; diuersis medicamentis infrà alicubi describemus.

De aqua ex lumbricis, & chantaridum genere quod à mẽse Maio. [Menlander safer] denominatum ait, vide Brunsuicensem.

Aqua ad rudas & maculas faciei tolendas, & cutim clarificandam. Albumina ouorum in aqua coctorum ad duritiem, remotis vitellis in mortario con-

teres,& in alembico vitreo aut alio vaſe vitreo deſtillabis. Vſus eſt, vt per tres vel quatuor dies facies quotidie ter illinatur.

Attexerem hîc catalogum aquarum deſtillatarum ex plantis,quæ in Germanicis deſtillationum libris Hieronymi Brunſuicenſis , & pleraque omnia ab eo mutuati Gualtheri Ryffij deſcribuntur,niſi breuis eſſe ſtuderem. Et ſanè nihil attinet ſingulas enumerari, cum à plantis ijſdem omnibus quarum vllus in re medica vſus eſt liquores etiam deſtillari & poſsint & ſoleant. Sed vires quoq; & facultates ſingularum recenſere,vt quidam faciunt, ſuperfluum eſt: cùm nullæ aliæ ferè, ſed eædem etiam aquis quæ plantis ipſis attribuantur,vt repetitiones iſtæ non minus quàm braſsica bis cocta faſtidium vel mediocriter erudito lectori excitent. Quoniam tamẽ pharmacopolis aquæ nonnullæ præcipuè & præ cæteris in vſu ſunt, vt illæ quas Remaclus F. deſcripſit, earum catalogum hîc attexam,eodem quo ille vtitur ordine.

Abſynthium. Apium. Artemiſia. Agrimonia. Althæa. Acetoſa. [Alkekengi.] Auricula muris.

Baſi

Basilicon. Buglosus. Balsamita, id est, menta Romana. Betonica. Bursa pastoris.

Chamæmalum. Calendula. Carduus benedictus. Centorium. Chelidonium. Cichorium. Capillus Veneris. Caprifolium, id est, Periclymenon. Cucurbita. Cuscuta.

Ebulus. Endiuia. Enula. Euphragia.

Fœniculum. Fumaria.

Gentiana. Genista.

Hepatica, id est, Lichē. Hedera. Hyssopus. Hippuris, id est cauda equina.

Lactuca. Lauendula. Lapathum.

Maiorana. Melissa. Marrubium. Melilotus. Millefolium. Menta. Malua.

Nenuphar vtrunque cum floribus. Nigella.

Origanum.

Pæonia. Papauer satiuum. Parietaria. Pentaphyllon. Petroselinum. Pimpinella. Pastinaca. Plantago vtraque. Portulaca. Polygonos, id est centūnodia. Pulegium.

Rosæ albæ & rubræ. Ruta satiua. Rosmarinus. Rubea tinctorum satiua. Raphanus.

Saluia. Saxifragia. Satureia. Sambuci cortices, flores, folia. Scabiosa. Sco-

lopendrium. Solanum, cuius cùm plures ſint ſpecies, ferè exhalicaccabo tantum, id eſt [Alkekengi,] aquam à pharmacopolis elici ſcribit Remaclus. Semperuiuum. ſerpillum. ſalix. Senecio.

Thymus. Tapſus Barbatus, id eſt, Verbaſcum. Tanacetum. Tormentilla.

Violæ. Valeriana. Virga paſtoris, id eſt, Dipſacus. Verbena. Vermicularis, id eſt Semperuiuum minus. Vrtica.

Harum autem ſingularum plantarum imagines non adpinximus, tum quòd in aceruum congeſtæ ſingillatim diſtingui non patiantur, tum quòd crambe hæc fuiſſet repetita, cùm eas in Fuſchij herbario ex noſtra officina typographica depictas ad viuum & deſcriptas uidere liceat.

De

De aquis destillatis ex animalibus, earũué partibus aut excrementis. Et primum ex animalibus integris.

EX catulis aqua destillata prohibet renasci pilos, And. Furnerius. Ego curiosis istis,& exquisitis remedijs & parum credo,& etiam si vera sint,non probo,præsertim vbi alia multa & parabilia non desunt.

Ciconiam teneram aliqui suffocari & destillari instar aquæ rosaceæ iubent,inde illini paralyticas aut contractas partes,& per vices ablui cum decocto cancrorum viuorum sine sale:mirificè enim subuenire aiunt,si continuetur. Sunt qui in ciconiæ teneræ,& quæ nondum volarit,corpus exenteratũ vnciã camphoræ & drachmã ambræ imponi iubeant, & destillando tres aquas colore differẽtes, singillatim colligi:ex his vltimã p̃cipuè laudant,vt facies alba & pura reddatur.

Destillatur & aqua ex pica , de qua lege Brunsuicensem & Ryffium , vt de sequentibus etiam. Ex capone , de qua infrà priuatim agemus.nõ enim simplex

tantùm,ſed & multis modis cõpoſita fit.
Ex ranis,cancris, limacib. formicis.
Ex ſanguine anatis. hirci,taxi, vituli: vide Ryffium & Brunſuic.
Ex humano ſanguine:vide Brunſuicenſem:& infrà in mẽtione Quintæ eſſent.
Ex iecore & pulmone vituli.
Lactis licore deſtillato chymiſtæ vtũtur, & qui boracis ſeu chryſocollæ confectionem moliuntur aliqui. Mirum eſt quòd referunt apud Tartaros aquam è lacte deſtillato inebriare. Oportet igitur lac denſius eſſe,& moram apud ignẽ contraxiſſe.Itaque ex lacte forſan equorum id contingit. Sed omnis aqua cùm ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere. nã incaleſcit,attenuatur, & vim ignis magis recipit, Cardan.
Sunt qui aqua ex vino & lacte ſimul deſtillati contra quartanam vtuntur, in Anglia præſertim,vt ſcribit Brudus Luſitanus:aliqui contra auriginem bibũt, author Ioannes Gœurotus.
Priuatim verò aqua ex lacte caprino deſtillatur:vide Ryffium.
Aqua ex felle bubulo:vide apud eundem.
Ex ouorum albumine & vitello.Ibid.
Ex ſpermate ranarum in aquis inuen-

to:uide Ryffium,

Ex vacarum ſtercore:vide eundem.

Humani excrementi aquam deſtillatam fiſtulas aliqui ſanare promittunt,itē vlcera corroſiua & difficilia curatu, & cancros,& tineam ſeu manantia capitis vlcera: item cicatrices cuti aſsimilare, maculas ſeu albugines oculorum abolere. Potam comitialibus prodeſſe, hydropicos iuuare, calculum è renibus & veſica pellere,contra rabidi canis alióſq; venenatos morſus antidotum eſſe. Oleū ex eodem,quod poſt aquam igne aucto deſtillat,multò efficacius eſt ad fiſtulas & cancros,aliáq; prædicta mala, Matthæolus Senenſis & alij. Vide mirabilia quædam apud Brunſuicenſem.

Vrina humana deſtillata chymiſtæ vtuntur ad metalla quædam reſoluenda:typographi ad atramentum librarum,ſed hi in roſarijs deſtillant.

f v De

De uasis & instrumentis diuersis ad destillationem pertinentibus.

VAs destillatorium nominantes corpus intelligunt, seu cucurbitam, quam Germani suo vocabulo à similitudine figuræ clauam appellāt [einfolbē:] Idem aliqui cucurbitam vocant.

Corpus vel corpulentū vas aliqui vocāt Latius vas, seu cucurbitā, in qua ponūt quod destillandū est, Syluius. Habet enī hoc vas, alēbico ceu capiti cōparatū, corporis seu thoracis quandā similitudinē. Idem Arabicè à Bulcasi Beten seu Batan, id est venter nuncupatur. Videtur &

Atanor

Atanor apud eundẽ vbi aceti deſtillationem præſcribit, cucurbitã ſignificare.

(Furnũ athãnor vel fixatoriũ deſcribit Geber in libro Fornacũ.) Cucurbitã quidam barbari Bocciam vocant. Eiuſdem figuræ maiora vaſa ad digerendũ ſeu putrificandũ apta ſunt: inde cùm deſtillari opportet, materia digeſta in aliquot minores cucurbitas diſtribuitur. Alembicũ pro corpore ſimul & capite accipi puto, magis propriè tamen pro capite.

Caput eñ ſeu capitellũ, vt dixi, eſt vas ſuperius quod capitis quandam ſpeciem præ ſe ferat, inferioris quod maius & oblongius eſt reſpectu. Idem vas recentiores campanam vocitant, & capellã, (aliqui metã, in quã per expiratum guttatim

tatim colligitur liquor) alij pileum: nostrates galeam. [ein helm.]

Tubus qui ab alembico oblõgus procedit & deorſum flectitur, naſus, roſtrũ, & ſimpliciter canalis vocatur: quòd per cauitatẽ eius concretæ in alembico guttæ, quæ omnes in limba, id eſt, interiore circa imum alembici plica, conueniunt, effluentes deſtillẽt in vas ſubiectũ, quòd vulgò recipiens, receptorium & matellam nuncupant. Naſus & roſtrum à ſimili figura dicuntur, ꝙ hæc pars non aliter promineat quàm à capitibus auiũ roſtrum, & quadrupedum naſus. Recipiens vas cũ olea ex metallicis, vt vitriolo deſtillantur, vbi magno igne diúq; opus

opus eſt, peramplũ requiritur. ſecus enim propter copiã vaporũ in vaſis collectam, ne diſsiliant periculũ fuerit. In amplis & largis capitibus aquas & olea præſtãtiora fieri creditur quã in anguſtis.

Cæcum alembicũ dicitur, quod naſo roſtróue, & ſimiliter limbo caret, præparationi & rectificationi ſeu circulationi, id eſt perfectioni, idoneũ. Eiuſdem genus alterum cum limbo eſt, quo vtimur, cùm phlegma ab aliquibus aquis vel oleis in Sole aut alio loco calido abſtrahere voluerimus, vt dicetur in oleo vitrioli.

Quæ

Quæ corporibus ſeu corpulentis vaſis non erectis, ſed velut cubantibus imponuntur capitella limbo carẽt, ſuntq́; lagenis terreis vulgaribus proxima, Syluius.

Vidi & capitella duo, vt per inferius pertuſum materiæ portio in ſuperius ferretur, qđ cùm inferiore clauiculatim iungebatur, ne inferius lutatum eſſet auferẽdum cùm recẽs materia vaſi corpulento erat infundenda Idem.

Inter

Interdum capitelli forma eſt in altum pyramidis,modò mucronata, interdum parte ſumma capitis modò lateſcit,vt plus vaporis capiat,& largiorem aquam

cogat: ſed tunc fere in vas corpulentum ex vertice relabitur, Syluius.

Sublimare pro deſtillare multi ſimpliciter accipiũt, alij peculiariter pro eo ꝗ

eſt

eſt in alembicũ eleuare vi ignis meteriá illi figendam, vt metallica multa ſublimantur.

Alij vtricolos vitreos aut terreos mutuò applicant, quos Muſas cornutas vocant, quorum alter lutatus igni inſidet, materiam deſtillandam continens: alter ab igni procul abeſt, humorem recipiens in ambobus collis concretum, Siluiùs. Inſtrumenta hæc vulgo Retortą vocant, Galli etiam Cornutas,

Porrò

Porrò Musa cornuta musicum instrumẽtum est, quod Cermani vulgò Sacci fistulam nominant. Est autem vas retortum, idoneum destillandis illis quæ non possunt altius attolli.

Vas recipiens plerunque est, phiala vitrea collo oblongo, cuius ori alembici nasus inseritur, & aliquando venter eius ollę aut alteri vasi concauo imponitur, vt firmius loco maneat, vel pro rei cõmoditate aliter atque aliter colloquatur. Circulatoria vasa dicuntur in quibus per vices vapor ascendit, & rursus in liquorem conuersus descendit, vt dicemus infrà in putrificationis mentione. Ex

his præſtantiſsimum eſt, quod vas Her-
metis ab authore nominatur: & à figu-
ra, vt conijcio, Pelecanus. Nam vt picto-
res Pelecanum repræſentant roſtro ſuũ
pectus pungentem: ita hoc vas vtrinque
tanquam anſatum canales habet, qui à
capite id eſt ſuperiore parte incoantes ſe-
micirculi figura deſcendunt & reflectun-
tur quaſi in principium ventris infici, quę
figura eſt ſi à vitrarijs difficulter & ma-
gno prætio impetratur, omnium tamen
optima eſt ad circulandum: ſi haberi ta-
men non poſsit, cucurbita cum alembico
cæco ſine limbo vtemur: aut vaſe ex
integro vitro quod in medio anguſtius
ſit

ſit, & ab initio ventris eminentem habeat breuem canalem per quem liquor infundi & effundi poſsit. Vtriuſque horũ figuras ponemus infra in Titulo de quinta eſſentia : & alias quaſdam aliorum vaſorũ & fornacum paſsim ĩ hoc opere.

¶ Formæ vaſorum diuerſæ & prope modùm infinitæ ſunt, chymiſtis vſurpatiſsimæ, Syluius. Figuras & nomina diuerſorum vaſorum qui requirit, ex Brunſuicenſi, Ryffio, Andr. Lonicero & alijs petet. In vitrarijs quidem officinis quos quis voluerit modos ſibi conficiendos locabit: quales & in Heluetia ſunt prope Scaphuſiam, & non procul Baſilea & Solodoro. Sed optima ex vitro albo fiũt, vt Venetijs. talia apud nos fieri poſſunt fragmentis orbium ſpeculariũ alijſque vitri albi collectis. ¶ De aludele vaſe vide Gebrum in libro Summæ perfectionis 1.4.4.4. & rurſus in libro fornacum. Albertus alutel ſcribit, & vas interpretratur ſublimationi deſtinatum: ſimiliter Bulcaſis. Idem arſenicum ſublimari iubet in patella terrea vitreata, cuius formam deſcribit in capite de ſublimando adhichbardic. Aluthel (per th.) eſt alembicum quo vtuntur alchymiſtæ in deſtillationibus, Bellueníis.

De materia Vaſorum ad deſtillandum: & primũ contra plumbea & ænea uaſa.

AQuæ deſtillatæ per Balneũ Mariæ tantum excellunt illis, quæ per ignẽ ſimpliciter in alembicis plumbeis fiunt, quantum aurum præſtat ferro. Nam quę in balneo Mariæ parantur cum capellis (alembicis ſeu capitibus) amplis, & bene magnis & vitreis, abſque vllo moleſto odore fumi aut empyreumatis, natiuum odorem ſaporémque herbarũ & florum, à quibus extrahuntur, referunt, quod in vulgaribus plumbeis minimè contingit. Nam quæ in his parantur aquæ pauciſsimæ & rarò, præſertim adhuc recentes, fumi aut vſtilaginis inſigni faſtidio carent: quod quidem bibentibus ægris non moleſtum modò, ſed etiam noxium eſt. nam praua plumbi qualitas ſtomacho pectori, & omnibus viſceribus nocet: & ſimiliter æris qualitas. Quo intellecto docti & præſtãtes medici, veteres ſecuti, decoctionibus tantùm vtuntur. Sed aquæ vt par eſt deſtillatæ, id eſt, odore ſaporeque ſuæ plantæ preditæ, non ſolùm decoctionum vires æquãt: verùm etiam ſuperant in eo,

quod

quod tum guſtu ſuauiores, tum viſu clariores cùm ſint, magis oblectant. Debebunt autem boni tum medici tum pharmacopolæ, relictis plumbeis inſtrumentis, balnea Mariæ dicta ſibi parare, & ſi plus in eis tum laboris tum ſumptus foret, ita Deo pariter & hominibus ſatisfacturi, Matthæolus.

Quæ plumbo deſtillãtur, omninò improbanda cenſeo, propter ceruſam & qualitates alias plumbi maleficas, cum & aquam per tubos plumbeos deductã damnarit Galenus, quòd dyſenteriam excitat, Syluius.

Multum præterea variant, vt cocta, ſic deſtillata, vaſorũ ratione. Quamobrem magna in his cura eſt adhibẽda, vt terrea ſint vel vitrea potius quàm metallica. & quæ terrea ſunt, ex luto ſint puriore & diligenter cocto, qualia ſunt figulina Lutetiæ Bellouaca, & Britonica, & Hiſpanica. Vitrea autem ſunt præſtantiora, quia puriora & denſiora: ſed etiã chariora & fragilia magis, niſi paulatim incaleſcant & refrigerentur, in quo etiã diſcrimine ſunt terrea. Ob id vtraque luto ſapientię, quod vocant, paulatim vndique circumlinunt & ſiccant, quantum vaſis eius ignis violẽtia attingere debet, etiam ſi cineribus,

arenis, ſcorijs primùm excipienda ſit. Nam quæ aquis aut ipſarum vaporibus incident vaſa, munimento nullo indigent. Metallica verò, plumbea, ferrea, ærea, ſtannea. argentea, aurea, cur damnẽ, in promptu Galeni ratio eſt, in ſingulis ꝓpe horũ metallicorũ generibus. Si enim aquam plumbeis tubis delatam affirmat dyſenteriam generare, quis metus ab aquis receptorio & capitello plumbeo deſtillatis? Adde quod ceruſa non pauca in ſuperficie interna plumbei capitelli, vt aceto deſtillando colligitur, ſic vi empyreumatis cum vapore plerunque etiam acri, nempe ex plantis acribus aſcẽdentis, ea quæ aquas ipſas inficit, & magna parte lacteas reddit, donec ſubſederit. Ex cæteris metallis, quæ vel ferruginem vel æruginem gignunt vaſa, tantum habent periculi, quantum ferrugo ærugo nocentior ceruſa. Purgatiore argento & auro facta vt ſunt innocentiora ſic paratu ob ſumptum magis difficilia, Syluius.

Vaſa optima ſunt vitrea, deinde figlina vitreata (intus foriſque.) deinde alẽbica ex ſtanno, patellæ (in roſarijs) ex plumbo. Tertio alembica ſimul & patellæ plumbea. Nam & lignorum ignis

gnis subiectus si modicus sit, plumbo non nocet: sed oportet patellas istas plumbeas in cinere cribato sitas esse altitudine palmi, non in arena. Quarto alembica ex cupro intus stanno inducta. Quinto ęrea. Sed cuprum, & magis etiam æs, duo incommoda habēt. Primū quod aquas reddunt ad ruffum colorem plerunque declinātes, et vstilagine vitiatas. Alterum, quòd semper vis quædā venenosa eis inest, magis quàm cæteris metallis, ideóque cauēdū ab eis monet Christophorus de Honestis, Brunsuicen. Cùm igitur eruditissimi quique medici & experientia ipsa, aquas in vasis ex plumbo, ære & alijs impuris metallis destillatas omninò improbent, boni viri officium fuerit ad magistratum hæc referre, vt pharmacopolis aquas huiusmodi partim nocentes, partim certè inutiles amplius parare aut venum dare non liceat. Bulcasis quidem cucurbitis plumbeis vtitur in rosis siccis destillandis: quod forte concedi pot st pro illis aquis quæ extra corpus tantùm vsurpari debebunt. Sunt qui vasa ex puro & optimo ferro parata non vituperent, quod nulla praua qualitas inde, vt aiunt, in materiam aut li-

quores redundet:& metallica quædā magno ac diuturno igne deſtillanda tam validis vaſis indigere videantur. Sed de hoc alij iudicēt:ego chymiſtis ea reliquerim. Berchile Bulcaſis vocat vas in furno aquę roſaceæ bullientem aquam excipiens ex aheno iuxta poſito deriuatam, cui vaſi cucurbita roſas continens imponitur.

De Fornacibus, &c.

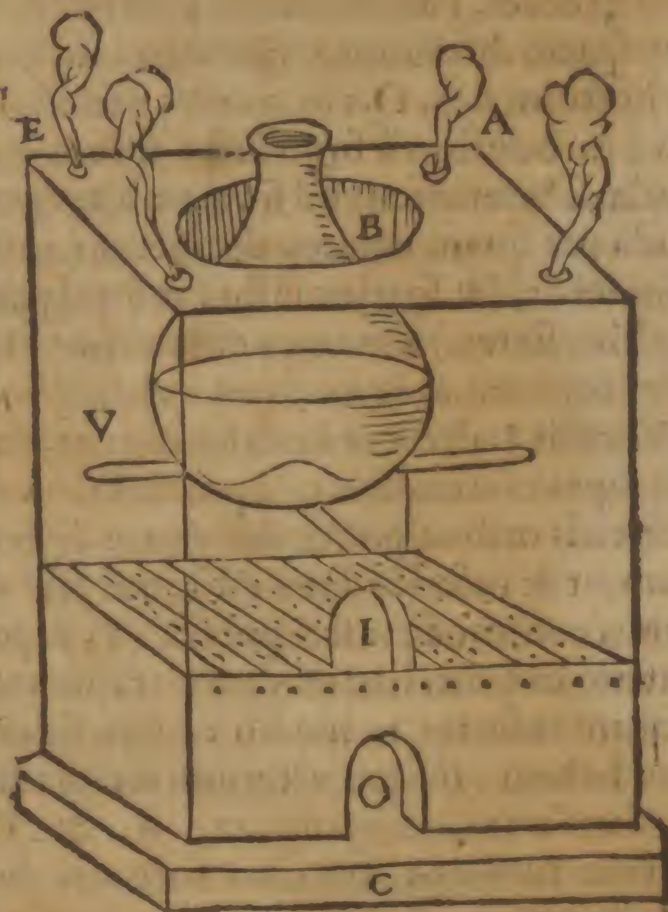
FOrnacū genera duo deſtillationi per cineres apta ſupra deſcripſi: & Balneum Marię etiam ex Bulcaſi. Hîc aliud fornacis genus delineabo, cuius vſus erit varius: præcipuus tamen cùm quid per ignē validum deſtillari debet, ita vt nihil medium ſit inter ignem & cucurbitam qua continetur materia deſtillanda: quo modo olea quædam ſiue liquores cauſtici ex metallicis eliciuntur, vt aqua fortis, &c. Erit etiam vſus ad ſublimandum: & ſi qs lebetem in ſummo ſuper crucem ferream imponat, eam vel cineribus vel aqua replebit, & luto circumpoſito quam voluerit deſtillationem inſtituet. Pro aqua forti verò aut ſimilibus cucurbitam lutatam ſtatim, rectâ ſuper crucem imponet. Quin & ſupra tabulam è ligno validam hęc fornax conſtrui poterit, vt ego feci, vt in quē

volu

volueris locum trāsferatur. Itaque ſuper tabula lignea quadram fornacem ſtrues, ea capacitate quæ mediocri cucurbitę im ponendæ ſatisfaciat. parietes ex lateribus eriges, quos luto optimè præparato conglutinabis. Altitudo pedes duos nō multum excedet. Parietes intus pedis plus minus ſpatio diſtabunt. Cōſtructo iam fundo hoſtium fiet, O. vbi cineres eximātur, qui à carbonibus à ſupſtructa ſtatim craticula deciderint. quod ſi etiam altera craticula per quam cineres deciderent, interponeretur, (& ſpatium illud infimū paulò altius fieret,) non opus eſſet toties eximere cinerem, & ignis foret vehemētior.

Vocalis I. alterum hoſtium ſignat, ſtatim ſupra craticulam, quā punctis aliquot trāſuerſis ordine poſitis deſignaui. Id hoſtium, vt & inferius, ſatis eſt tantū eſſe vt manus commodè inſeri poſsit. V. crucē ferream indicat, hoc eſt duo ferramenta, quorum inferius in medio cauum ſubſidens habeat, in quo alterum recipiatur tranſuerſo ſitu ei impoſitum. A. & E. quatuor ſummos angulos fornacis demonſtrant, in quibus totidem ſpiracula (ventilia vulgò vocant) fieri debent. at ſi fornacem rotundam facere placuerit, ſpiracula iſta inferius alicubi fient, nem-

pe circa crucē, vel ſtatim infra lebetem, ſi quis indetur: quem per B literam notaui: tabulam ſuper qua fornax tota ſtruitur per C vt in figura hîc adiecta apparet. Alius fornacis genus pro oleo vitrioli, infrà deſcribam.

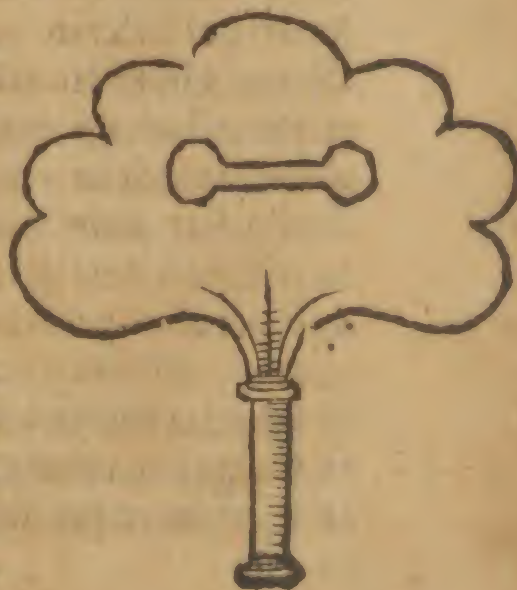

Fornacē pro Balneo Mariæ deſcriptā habes ſupra, vbi de Balneo Mariæ in genere tractamus, ex Syluio. item in aque

quæ rosaceæ apparatu, ex Bulcasi. De fornacibus diuersis chymisticis & destillatorijs liber Gebri extat. De fornace construenda vide apud eundem in libro Summæ perfectionis 1.4.43. ¶ De rosarijs communibus, in furnis figlinis, etsi quidam ex ære etiã faciant, dicemus infra, statim post destillationẽ per cineres. ¶ De pigro Henrico seu furno acediæ, id est, canali quo Balneũ Mariæ cale fit, supra scriptum à nobis est, vbi de Balneo Mariæ in genere egimus.

¶Carbonum differẽtias ex Theophrasto: sed melius ex fabris nostris, præsertim aurifabris, et ipsa experiẽtia cognoscem⁹. Dãnãtur fossiles ꝓpter odoris grauitatẽ. Ex fago biegnis præferuntur.

Dioptram appello instrumentum ꝙ quidam faciei obtendunt manu, ne ab ignis vicinia lædantur, cùm ad vehemẽtiorem ignem accedere opus est. Ea est tabella rotũda in medio per transuersum excisa, cum manubrio, huiusmodi.

Liquo

Liquores deſtillati in phialis vitreis ſeruari debent, oris anguſti. os epiſtomio ligneo, præcipuè ex ſubere occludetur, & inſuper inducta cera membranam circũilligare oportet.

Vaſa quomodo claudantur & muniantur, tum luto, tum aliter.

LVtare vulgò dicunt pro eo quod eſt luto illinere, loricare, incruſtare. Odores & qualitates eorum quæ deſtillantur vt melius conſeruemus, caput cum corpore, & naſum extremum cum recipiente, qua committuntur, diligenter luto ſæpire & aptare oportet, lutare vulgò dicunt. Sunt qui luto ſimplici cum pilis bubulis ſubacto ad id vtantur, alij etiam calcem addunt, ni fallor. Sunt qui calcem cum oui albumine miſceant, vbi feſtinatione opus eſt: ſtatim enim induratur materia. alij aliter lutum quod ſapientiæ vocant, componunt. Recipiens cum naſo non opus habet tam firmo luti genere. Sat fuerit ſi cum duabus ceræ partibus vnam reſinæ incorpores. Ad hoc opus communis abiegna & impura reſina adhibetur, ſed purgata. Purgatur autem ſi vt primum liquata eſt igne, mox per faſciculum ſtraminum

traijciatur & percoletur. De præparatione ceræ ad lutandum per ſtramen, lege Vlſtadium capite 10. Si caput non ſatis apte reſponderit ſuo corpori, ſed laxius ſit, chartam in gyrum ductam inter pones. Foris etiam vbi circa cōmiſſuram inducendum eſt lutum, chartam madidã primùm inijcito, aut linteum, deinde lutato. ¶ Lutum ad conclutinandum cucurbitam cum alembico, &c. debet cum argilla & pilis fieri, & ſiccari antequam ignis ſubijciatur, Bulcaſis in oleo de lateribus. Erit autem firmius lutum, ſi non modò cum pilis aut lanis, ſed & ſanguine hircino ſubigatur: magiſque etiam cũ ſquama ferri. Lutum quomodo pro fornacibus parandum ſit, vide infrà vbi de deſtillatione per cineres docemus.

¶ De ſigillo Hermetis, id eſt vitreorũ vaſorum orificijs candente forcipe per lenem compreſsionem conſolidandis & quomodo poſtea iterum reſerari debeãt, vide Vlſtadium capite viceſimo. ¶ Luto muniuntur etiam toto ambitu cucurbitæ illæ quæ ignem ſuſtinere debent immediatè ſubiectum, idque bis vel ter, ſiccata ſemper priore cruſta antequam ſecunda inducatur, vt cùm aqua fortis & oleum vitrioli deſtillantur. Pro deſtillatione

tione in cineribus lutatione nõ opus est: si quis tamen vasorum fragilitati consulere velit, præsertim vbi plura vasa simul in vna fornace ponuntur, semel aut iterũ incrustasse sufficiet. Cucurbitas illas quibus in Balneo Mariæ vtuntur, præsertim cùm plures simul ponendæ sunt, aliqui panno laneo induũt, confectis ex eo veluti caligis aut soccis, qui infibulantur.

¶ Vasa vitrea aiunt igni diutius resistere si incerentur: hoc est, si cera liquata vasis priùs calefactis bis aut ter illinantur.

De præparatione ad destillationem.

Quoniam in destillatione elementorum quærimus separationem, siue ꝓpter vnum pluráue ex ipsis, siue vt ijs remotis quintam essentiam adipiscamur: separatio verò sine caliditate fieri non potest: Nam caliditas ea quæ eiusdem generis & naturæ sunt colligit, discrepantia separat: varios modos, vt hoc ritè efficerent, tum Chymistæ tum Medici inuenerunt. Vocant autem huiusmodi præparationem diuersis nominibus, digestionem, fermentationem, putrificationem. Digestionem dicunt comparatione concoctionis illius, quæ in ventriculo fit, per calorem innatum, qui efficit vt inge

sta

ra omnia in vnum chymum vertantur. Nam quod digerere & cõcoquere verba indifferenter accipiant, qui minus latinè loquũtur, notũ eſt. Quòd ſi materia ſiccior cũ liquore cõiuncta ſic ꝑparetur, vocabulo magis ꝓprio macerationẽ aut infuſionẽ dicemus. Cęterũ fermentatio propriè dicitur vbi vis quædam calida interna, ſed ab externo calore aucta vel excitata in humorem agit, ita vt cõmunis quædam qualitas cum ſpiritu calido & bullas ciente per totum corpus miſceatur extendaturq́ue, vt fit in fermenti propriè dicti cum farina ſubacta mixtione: item aceto in terram effuſo. Et hic quidẽ affectus initium putredinis eſt in ijs quæ humorem ſuperfluum habent. Ab hac nihil differret quæ putrificatio vocatur, niſi vaſe quod pharmacũ deſtillandum cõtinet, in materia aliqua putreſcente collocato, fieret: idq́ue non aliam ob cauſam, niſi vt vnus idemq́ue calor per dies aliquod cõtinuus & æqualis pauco labore ſumptuq́ue cõſeruetur. Materię verò putreſcẽtis odor & qualitas pharmaco, qđ in cucurbita vitrea ore diligẽtiſsimè obturato cõditur, meo quidẽ iudicio communicari non poteſt, & ſi quidam aliter ſentiant. Nam ſi vas diligẽter obſtrutum ſit,
vitium

vitiũ nullũ accidere poteſt.accidit tamen aliquando non propter fimũ aliámue externam cauſam: ſed quoniã materia in vaſe excrementitio humore habundat,q accedente quouis calore extraneo facile putreſcit.Ipſum quidẽ vas vitreũ vt cunque longo tp̃e in fimo permanſerit,nihil vitiatur,nec obſcuratur,p̃ſertim ſi,ex optimo vitro fuerit,quale venetũ eſt. nã vulgare vitrũ viride nebulã quandã et veluti curtim in ſuperficie acquirit.

Deſtillatio quæ à putredine fit, vel fimi equini tam ſolius, quàm cum calce paulatim irrigata & ſæpe mutata.vel corticum humectatorum,vel aliorum putrentium,vt chymiſtis fuerit in multis vtilis:medico tamen non eſt recipienda, propter cauſam in lignis putribus & ex putredine vel alia de cauſa graueolentibus,ſi præſertim intra corpus eſt recipiẽda.nam ad mouendorum foris minor habetur ratio, Syluius.

De hac deſtillatione in fimo equino, vide ſuprà in fine eorum quæ de Balneo Mariæ in genere ſcripſimus. In præſentia quidem de putrificatione potius quàm deſtillatione agendum erat. Sed quoniam putrificatio quoque in fimo equino improbanda videtur

ſi

si destillatio in eo vituperatur,nō omninò præter propositum nostrum & aliorum super hac re sententiam hoc in loco exposui.

Putrificatio in fimo equino cum calce, aliâs sic fit, vt fimus quotidie aut alternis diebus,maioribús ve interuallis aqua tepida aspergatᷓ,aliâs sine aspersione, cùm scilicet per se satis calidus fimus videtur. Scrobe effossa in aliquo domus angulo fimi equini stratum ponitur, altum circiter pedem,id est,tres palmos:deinde alterum calcis ad palmi vnius tantùm altitudinem, & sic deinceps alternis. Opus est autem plerunque fimi tribus onerib. quanta baiulus gestare potest.

Sunt qui destillanda in vino prius macerata præsertim, in lagenam stanneam infundant,eamq; clausam in calce viua condant,quam aqua pluuiali per interualla extingunt. Alij fimo equino stramen de culmis auenæ miscēt,& aqua calida aspersa vas imponunt, totumque stuppis, pannis aut sacco inuoluunt, in aliqua domus parte vbi frigori accessus non sit. Alij in vinaceis per autunnum condūt. Alij in oliuarum fracibus, id est, post expresionem reliquijs omniū optime,vt Cardanus docet.

Pro leui quidem calore ſimpliciter in ſtramenta conciſa imponi ſatis eſt.

Germani quidam qui in ſtubis degunt p hyemen (hypocauſta aliqui vocãt,ego zetas potius) fornaces A in eis humiliores faciũt,& in ſuperficie ſuperiore duas aut tres ollas B vitreatas imponũt ſuper bacillis ferreis,C lutóque diligenter muniunt. In his tenuiſsima arena repletis, aut cinere, & deſtillari aliquid poteſt, quod & ipſe experiri volui, & liquores quidam præparari aut rectificari, & cætera. ſic ſumptui & labori parcitur.

Aliqui vt materiam deſtil landam in Sole digerant, caua ſpecula A in hunc vſum

vſũ conficiũt, quę quos exceperint radios B reddũt, & reflectunt in vas C quo materia continetur, ad hoc, vt audio, commodior foret figura parabolę D cauæ. eſt autem parabola coni ſectio. Vide Archimedem in libro de ſpeculis comburentibus.

Idem commodè fieret globis cryſtallinis A ſuſpenſis inter vas circulatorium & Solẽ, B ita vt Solis radij per globos ad vas C pertingant. Sed horũ ipſe nihil expertus ſum. Vnus omnium iſtarũ præparationum finis eſt, vt liquor facilius, vberius, & efficacius etiam extrahatur.

¶ Digeſtionis tempus pro materia variat: quæ quo ſolidior eſt, eò longiore indiget tempore. Herbæ recentes breuiore egent tempore, cùm in vino alióue liquore macerantur: ſunt enim molliores, & diutius relictæ mucorem contraherent. eædem aridæ paulò longiore, deinde ſemina, poſtremò radices: ita vt duplũ fere temporis ſequentibus debeatur, herbis recentibus dies tres, aridis ſeptem, ſeminibus & aromatibus pleriſq; duodecim aut quatuordecim, radicibus viginti octo, aut minus ſi recentes fuerint. Sunt quæ per dies quadraginta relinqui iubent medici quidam, chymiſtæ verò etiam amplius ſua metallica. Hoc etiam refert an abinitio ſtatim trita infundantur. nam ea quoq; multo breuiori, duplo fortaſsis, tempore egent, quàm quæ integra imponuntur. In aquis aureis, vt vocant, aromata aliquãdo integra per dies aliquot in vino macerari: tum exempta tritaq; rurſus infundi & per aliquot dies adhuc relinqui ſolent.

Putrificatio herbarum deſtillendarũ in fimo equino ferè per dies quatuordecim fieri ſolet: in balneo Mariæ verò per duos aut tres tantùm dies naturales, Brunſuicen.

Putrifica

Putrificatione præcipuè indigent quorum ſubſtantia ſiccior eſt, craſſa, denſa, cruda minus quæ contra ſe habent,& per naturam aut Solem digeſta præparataq; ſunt.

Putrificatio citiùs perficitur tempore nubilo, quàm ſereno, Vlſtadius.

Pleriſque quæ in fimo equino præparantur, aliquid ſalis adijcitur, vt animaliũ ſanguini, carnib. piſcib. Guaynerius.

Vt digeras, accipito alembicum cæcum: ſi verò materia pura ſit, vt liquor purus, vas circulatorium, in quo genere optimus eſt pelecanus: quanquã is vix fieri poteſt, nec niſi magno ſumptu, &c.

Cæterum in digeſtione ſeu putrificatione vas totum occultari debet fimo equino, aut vinaceis, &c. Ad circulationem verò media pars vaſis aut ſaltem tertia, in aërem liberum & frigidum eminere debet (vt etiam ad deſtillationem,) Vlſtadius ca. octauo, vbi pluribus docet de putrificatione in fimo.

De rectificatione liquorum deſtillatorum.

Aquæ in Balneo M. deſtillatæ, inſolari & rectificari debent: nempe in vaſe vi-

treo (cuius os corio obligatū ſit aqua deſtillata repleto, ſic vt tertia pars vacua relinquatur, in arenam feruentē impoſito per quadraginta dies, vt phlegma omne cōſumatur, debet aũt tertia pars vaſis in arena condi. Deſtillatæ verò calidę facultatis aquæ, in vino aut aqua ardēte prius infuſæ, ne nimio calore homini noceãt, loco frigido in arena humida per mēſem aut amplius, ſi feruidior aqua ſit, relinquãtur, ſimiliter tertia parte vaſis in arenam condita: aut duæ vaſis partes (duæ tertiæ) in ipſam cellæ vinariæ terram defodientur, Brunſuicenſis. Aqua quæq; repetita deſtillatione, præſertim ſuper feces bene cōtritas, rectificatur: eóq; magis quo ſæpius deſtillatio eius repetita fuerit: ſed pleriſq; ter aut quater repetijſſe ſufficit. Curandũ aũt vt ſingulis vicibus phlegma omne diligenter ſeparet, quod fit ſi vel primus liquor, aut ſi aqua ardēs deſtilletur, vltimus, qui aquoſus eſt, ſeorſim excipiatur, &c. Phlegmate iam ſeparato, vltima per circulationem, (de qua iam proximè dictum eſt, diceturq; amplius in Titulo de quinta eſſentia,) ractificatio adhiberi debet.

Vt verò empyreuma, quod his ineſt, paulatim expiret, ſatius fuerit phialas, qui

quibus hi liquores ſeruantur,apertas ali quandiu tenere:obſeruãdo tamẽ ne interim odoris gratia,& cum ea viriũ multũ exhalet, Sylu. Liquores deſtillati diuerſi aliquãdo ſi miſceantur,turbulenti fiũt inſtar ſeri:& plerunq; liquor vetus cũ recente mixtus pertubat eũ. His puritatem & claritatẽ reddes,in libras tres aceti albi acerrini ſex aut octo guttis iniectis:nã turbulentam materiam ad fundum detrahunt, Brunſuicen.

Deſtillatio per filtrum.

Deſtillatio per filtrũ chymiſtis magis in vſu eſt quàm medicis excogitata,vt leuior & ſubtilior puriorq; pars à craſsiori & feculẽta ſeparetur. Itaque ſucci herbarum ſic deſtillari poſsunt,in vaſe A aliquo poſiti,in quo pãnus B laneus imponatur,cuius pars latior tantũ in vaſe ſit, tenuior & in anguſtum deſinẽs, ſiue in vnã faſtiolam mucronatã ſiue in,ſiue in duas aut tres diſciſſas,extra vas depẽdeat. debet autẽ vas modicũ à latere faſciæ inclinari. Licet & marginales aliquot panni faſcias imponere,ſingulas ferè lõgitudine pedis,ꝑ quas liquor in vas ſubiectũ deriuabitur. Quod ſi iterũ aut tertiò ſic

destillare voles eundem succum aut liquorem, vas primum in quo liquor est in scalis ponere potes altiore gradu, secundum inferiore, & sic deinceps, cum fascijs panni in singula vasa inpositis & dependentibus in subiecta, vltimum solum fascijs carebit, quod excipere tantum debet, non etiam effundere. Destillatio per filtrum fit etiam in duobus retortis vasis vitreis bene lutatis, quorum vnum altius stet altero, cùm liquores pretiosos & odoratos à materia (digesta prius in Balneo M.) detrahere libet: vt meminit Vlstadius cap. 56. Ad syrupum qui de acido citri succo conficitur, succum illũ destilari oportet per pãnum seu filtrum, alioqui coagulatur, cùm refrixerit: & similiter succum limonum & arãtiorum.

Per filtrum aliqui destillant etiam herbarum decocta ad lenissimum ignem facta, quæ postea paulatim ad spissitudinẽ mellis decoquunt, vt è radicib. ellebori nigri. Alij simpliciter collare cõtẽti sunt.

De aqua ardente seu aqua uitæ simplici, eiusq; uiribus & usu multiplici.

AQua ardens, seu aqua vitæ, à vino extrahitur, apud nos ex fecibus tan

cum

tùm ab ijs qui vulgò vendunt, & ex hoc vno ferè victum quærunt. Et fortè nihilò deterio eſt, quæ à fæcib. detrahitur: nam Lullus à corrupto etiam vino rectè ſeparari poſſe docet: imò ſi aliquoties deſtilletur, efficacior fiet, hoc eſt, calidior & ſiccior. Nam feces etiam vſtæ perquã calidæ ſunt, & calidiſsimũ reddunt oleũ, quod de tartaro vocãt. Sed quæ à vino detrahitur aqua ardens, ſuauior mihi futura videtur & odore ſaporeq; gratior, & nihil vſtilaginis recipiẽs: & ad quintam eſſentiam quoque aptior.

Aqua ardens vocatur etiam aqua ſaponis, ex qua oleo admiſto fit ſapo, vrit enim corpus & veſicat. Fit autem hæc aqua, tanquam lixiuium, ex duabus ſeu tribus cineris partibus & vna calcis: & illa eſt fortior, in qua ouum ſubmerſum magis ſupernatat extra aquam. itaque primò ſic facta, fortior eſt ſecundaria ad vſum cauterij, Monachi in Meſuem.

¶ Aqua ardens ſæpius deſtillata eò acuitatis deducitur vt bibi non poſsit, Cardanus, ſed hoc vulgò notum eſt, ſolent autem vulgo qui vendunt bis tãtum deſtillare: ad encauſtorum vitriariorum verò vſum quater, ni fallor. Nos ſuprà docuimus, quomodo ſemel aut iterum

deſtillata in ſerpentinis aut alijs conſue-
tis vaſis,(cannis brachialibus æreis,) in
cinerib. poſtea perfici poſsit,donec phle
gma omne deponatur:qua ratione non
tantũ calidior & ſubtilior fit, ſed etiã gu
ſtui gratior odoratiorq́;. Neq; corporũ
quæ vocant,neque capitellũ(quæ alembi
ca dicũt) vna omnibus ad omnes ſuccos
deſtilandos eſt forma.

Nam aqua trahit quibuſdam ex vino
impoſito in vas A æneũ magnũ igni in-
cubãs:cui collũ B craſſum tripedale eſt,&
collo huic inſidẽs capitellũ C etiã æneũ
in pyramidẽ faſtigiatũ, ambiente id ve-
lut ſitula D aquã frigidã continẽte,vt ce
lerius

leriusvapor largiùs à capitello refrigera to déſeẽ, & ne ignẽ ſic referata quã vini. Alijs loco colli & capitelli vaporẽ excipit fiſtula ex ferro albo vel alio metallo, prælõga in multos anfractus mæandrorum modo & ſerpentũ contorta (vnde ei vulgò ſerpẽtinæ nomẽ eſt) in aquã magna ſui parte merſa. Alijs alia quoque eſt forma, Siluius. Formas vaſorum diuerſas aquã ardentẽ deſtillandi, apud Gualtherum Ryffium & And. Lonicerũ depictas vidimus. Bulcaſis ait vinũ ita deſtillari poſſe, vt acetũ, cuius deſtillationẽ deſcripſerat. Vide infrà, mox poſt Titulũ de deſtillatione in cineribus. Sunt qui

ab opculo lebetis vinũ aut feces cõtinẽtis fiſtulã A teretẽ rectà aſcendentẽ faciant, infrà largiorem, vt quaſi coniformis ſit.

eam

eam ſupra recto ferè angulo flectunt,& per ſitulã & aqua frigida plenam ſedi altiori impoſitam dirigunt,ſimplici quidẽ non intorto ductu,ſic copioſam aquam reddi aiunt. Similia inſtrumẽnta parua pharmacopolæ quidam parant, & veſicas vocant:vt ſi quo alicuius herbæ ſtillatitio liquore indigent,ex tempore conficiant:quin & aquam ſuperfundunt, vt copioſior reddatur, quod minimè laudo.

¶ Aquã ardentem ſatis deſtillatam eſſe:hoc eſt vt minimum quater,& à phlegmate omni purgatam intelligitur,ſi accenſa tota à flammis conſumatur,vt nulla prorſus humiditatis nota in fundo vaſis relinquatur:aut ſi intinctum in ea linteolum accẽſum non comburatur, quod maioris perfectionis indicium eſt, vt illud etiam ſi iniecta olei gutta ſubſidat.

Oleum enim aërium eſt,quo ſubſtantia ignea,ad quam aqua ardens toties deſtillata peruenit,leuior eſſe debet,Sed vltra caliditatem repetitis deſtillationibus maiorem ſubinde tenuitatem acquirit.& cùm ignis quilibet quò craſsior eſt, eò magis vrat,quo tenuior eò minus tenuiſsimus ſane omnium minimè vret.

Eadem cauſa eſt,ꝙ gutta aquæ vitæ in volam infuſa,quò melior fuerit eò citius

nescit & consumitur. Audio & hanc esse notam huius aquæ laudabilem, si succinum accensum eique in cochleario immissum ardeat. Cùm vinum (inquit Vl-

stadius cap. 10.) bis aut ter destillatũ fuerit, spongiã subtilẽ scinde in frusta ita magna, vt ab omni parte posśint attingere cucurbitã in parte superiori, (nẽpe in ambitu interiori.) debet autem alligari spongia tribus aut quatuor funiculis extra eminentibus, quando superimposueris alembicum, ita ꝙ spõgia nõ posśit in fundũ destillatorij cadere: & intingatur in oleum oliuæ, & parũ iterũ exprimatur, ne fortè oleũ in cucurbitã incidat, & cũ materia destillanda misceatur. Tũ alembico su

perimpoſito claudatur cũ cera(vel reſina purgata) prædicta. Per hanc ſpongiá ſpiritus optimè deſtillabũtur, & phlegma propter oleũ non tranſibit. Et hoc modo plus proficies vna deſtillatione, quàm alioqui tribus. Alembicus tamen ſit factus abſque limbo, vt cæci, ſed roſtro nõ careat, Hęc ille. Noſtri phlegma quod in fundo remanet à fecibus deſtillati, aquã mortuã vocant. eſt enim incipida & fœtida. Talis, hoc eſt fœtens, à ſolis ne fecibus reddatur, an etiam vino, nõ ſum expertus. Pro aqua ardente deſtillanda, vnum eligendum eſt optimum, nigrum, vel rubeum, vel albũ. Nigrum quidem & vetus vberiorem & meliorem aquam reddit. Ignis primò leuis, deinde vehemẽtior fiet: ſed cauendũ eſt ne vllo modo bulliat vinũ. Quæ elicitur aqua, ardens cognominatur, aut anima vini: & cũ bis vel ter deſtillata fuerit, aqua flagrans, Albertus vt quidam citant.

¶ Ex fecum quinque partibus duplici deſtillatione, hoc eſt prima & ſecũda, vnã relinqui audio, vel paulò minus, Phlegmate omni iam conſumpto, nihil amplius deſtillando amittitur, ſed totũ redditur. De quatuor menſuris vini plerúmque vna mẽſura aquæ ardentis colligitur

gitur in prima deſtillatione, plus minus ſecundum bonitatem vini. Deinde in altera deſtillatione, pro vna menſura redit dimidia. In tertia, pars vna de quinq; cō ſumitur: in quarta tantundem redditur, quantū impoſueris, vt plurimū ſi deſtillatio ritè fiat. Perges tamen deſtillare. ſic em̄ aquam magis magisq́; perficies, ita vt nona & decima repetitione quàm perfectiſsima euadat. Sed quoniam ad deſtillationem toties repetendam & tempore maiore, & ſumptu opus eſt, tertiò aut quartò deſtillata aqua ſæpe ſumus contenti, & perfectam vocamus. Et ſanè vt citiùs tardiúsue perficiatur aqua, plurimum refert inſtrumentum. Vapor enim magis deſtillatur in prima deſtillatione canonis, quàm in tribus ſerpentinæ. (Vide an legendum ſit, Vapor enim magis deſtillatur & perficitur in vna deſtillatione quæ per ſerpentinam, id eſt cannā anfractuoſam fit, quàm vel tertiò repetita per cannam rectam.) Sciendum præterea ꝙ tres diuerſæ aquæ ex prima deſtillatione colligi poſsint, quarum prima perfecta eſt, illa ſcilicet quæ ardet & igne conſumitur: linteum verò in ea intinctum quāuis ardens, nō conſumitur. (facies igitur aliquoties

quoties

quoties periculum,& cùm ardere aqua de ſierit: quod in deſtillatorio ſupereſt, tanquam inutile auferes. Secunda inter vtilẽ & inutilem media eſt.)Tertia inutilis,niſi quòd oculos & faciem clarificat, ſi ter quotidie mane,meridie & veſperi inde lauetur. (Sed hæc vis tertiæ aquæ , ſi ex vino deſtillatio fiat,fortè vera eſt-ſin ex fęcibus,vt apud nos,non vera.)Porrò deſtillatorium non ſupra duas partes impleri debet, vt tertia relinquatur vacua,& vaporibus , ſuum ſit ſpatium, Hactenus Lullus.

De viribus aquæ vitæ ex libro Arnoldi de Villa noua,qui de aqua uitæ inſcribitur.

Arnoldus in libro de aqua vitæ quam plurimas eius facultates deſcribit,tum ipſius per ſe, tum alijs medicamentis admixtis ei poſt deſtillationem,ſeruato 12. ſignorum ordine à capite ad pedes. quoniam,vt ipſe ait,remedia capiti adhibenda multò efficaciora ſunt, ſi eo tempore admoueantur, quo Luna in ariete eſt , & ſimiliter in cæteris, id quàm verum mihi videatur,nunc non dicam:hoc tamen nõ tacebo,quo noſtro ſeculo doctior quiſ-

que

que eſt eò minus illum huiuſmodi perſua
ſionibus, quas Arabes in rem medicam
inuexerunt, tribuere. Aqua vitæ ſimplex
(inquit Arnoldus ex neſcio quo Theode-
rico) rumpit abſceſſus tum intrinſecos ſi
bibatur, tũ illita extrinſecos. Rubentes,
& calligantes oculos emẽdat. Fluxum la-
crimarum reſtringit. Epilepticos pota iu
uat. Paralyſin inuncta curat. Ingenium
acuit: memoriam reſtaurat. Exhilarat &
iuuentutem conſeruat. Lentigines, impe
tigines, & omnes maculas faciei tollit.
Synnanchem gargariſata curat, & vuam
humore flaccidã: item phlegma ſalſum,
guttam roſaceam & dolorem dentium re
mouet. Maniacis & melancholicis mi-
rabiliter confert. Venenum fugat. O-
dor eius (accenſæ) muſcas & reptilia fri-
gida interimit. Decoquit carnes, & pi-
ſces à putredine ſeruat. Vinum putrefa-
ctum reſtituit. Extrahit virtutes herba-
rum & radicum, ſi per quatuor dies (a-
liâs horas) imponantur in ea, viola tan-
tùm excepta. Debet autem reponi in vi-
treo vel argenteo vaſe optimè clauſo.
Melior vberiorque fit ex vino vetere, pu
ro & rubro, Hęc ille. Qui plura deſiderat
quod ad vires aquæ ardentis, legat quæ
ſuperius ſcripſimus de viribus quorun-

dam liquorum quos aureos vocāt noſtri, & aquas virtutum. Nam pleraſq; omnes facultates ex æquo tum illis tum aquæ vitæ ſimplici adſcribunt, & multò magis cõpoſitæ, maximè verò quintæ eius eſſentiæ. Adeat præterea Lullum in libro de aquis. Vidi etiam Alberto adſcriptũ quoddam fragmentum de aquæ ardentis viribus. Sed homines empirici rerũ atq; temporum imperiti, aut vt ſponte decipiant quos poſſunt, multa impudentiſsime Galeno etiam & Hippocrati & Ariſtoteli, de aqua ardente ſcripta attribuunt. Frigidas paſsiones omnes, quæ curabiles ſunt, breui curat: præcipue verò cerebri, neruorum & iuncturarum affectus. Tineam & vlcera, omnemque ſcabiem, ſi aſsidue lauetur, curat. Lienem iuuat. Vermes omnes interimit. Anhelitum fœtentem emendat. Lumborum dolorem tollit. Mẽbra læſa, ſi illinãtur, priſtinæ reddit ſanitati. Carnes & piſces à putrefactione præſeruat: ſed antequam edantur aqua communi ablui debent. Camphora in eam impoſita, diſſoluitur. Infuſa in eam aqua communis, fundum petit: & ſimiliter oleum, Hæc Albertus vt quidam citant.

¶ Sapor eius, ſapores omnes exced t, immu

immutatque,& odor odores omnes,Lullus. Calorem natiuum magis quâm vllum aliud remedium confortat, ventriculo,cordi & hepati saluberrima, sanguinē nutrit,cū hominis narura miram & maximè conuenientem habet familiaritatem. Membrorū,venarū & meatuū omniū orificia aperit & purgat:obstructiones tollit omnium, & om̄ia corroborat. Quin etiā animi affectus immutat :tristitiā & anxietatē tollit: lætos ingeniosos & animosos reddit,Lullus. Capitis dolorem illita aufert:lumbricos interimit à ieiuno pota. Animi deliqa excludit. Vlcera pudendorū sanat inde abluta. Stomachicis succurrit.Flores omnes exterminat. Cadauera ne corrumpantur à vermibus conseruat. Caniciē excludit.Prægnātibus nō conceditur.Capitis pituitam aut catarrhū emēdat.Potentiā ad coitū auget.Auditus difficultati auribus infusa prodest. Cum vino mixta & pota comitiali medetur. Ore diutius retenta varios dentium dolores tollit. Oculorum maculas seu albugines abolet (infusa nimirum:) fluxiones verò eorum auertit, vel ore tantùm retenta. Lepram aliquandiu prohibet & occultat. Putrida vlcera corrigūtur impositis madētibus inde linteis. Cum pauco apij deco-

cto carculos vesicæ pellit. Mulieres fœcundas reddit, grauidis nocet. Dolores diuersos curat, & osśib. quoque fractis vtiliter calida (cum stupa aut emplastro' aliquo) īponitur. Spasmū in crurib. illita remittit. Innominatus. Sunt autē pleraque vt vidētur, ex Lullo desumpta.

¶ Noui ego mulierē vetulam, frigidā, cachecticā, in sudario per aquā ardentem intus accēsam calefacto, restitutam.

¶ Suntq Constantini testimoniū de viribus aquæ ard. adducāt. ¶ Aqua vitæ præter cætera ad strāguriā & alios vesicę affectus valet: ad tertianā & quartanam febres cum frigido humore coniunctas, ad lupum, ad vermes, ad vlcerosum doloris sensum. Menses in mulierib. promouet. Calculū renum frangit & expellit, & fœtus mortuos absque magno dolore. Fluores vteri cuiuscunque coloris emendat. Perfectam esse aiunt, quæ ex decem vini partibus ad vnam redacta fuerit, (hoc tertia aut quarta destillatione fieri puto.) Capiti illita vermes, crustas, scabiem, porriginē & achores sanat. Maculas in facie & alibi tollit. Oua fracta aut quibus adēpta est crusta, si imponas, in ea coqui possunt. Apoplexiam, tumores, phlegmata. tenesmum & lasśitudinē inuncta

inuncta ſanat. Morpheã potu & illitu edat. Cutim mollem & puriorem reddit. Denique contra morſum canis rabidi valet. Vulnus quoduis aqua ard. ablutum egregiè ſanatur, ita vt nihil mali ſymptomatis ſuperueniat.

Ego cùm aquam ardentem nimis calfacere & ſiccare perciperem, mel aliquando admiſcui, vnde & ſuauior potus, & mitior factus eſt ventriculo frigido vtilis, per hyemem præcipuè. Sunt qui cum aqua mulſa permiſceant, aut potius cum apomelite, quod vulgò noſtri ex fauis faciunt, &c. Aliqui caricas eo perfuſas & accenſas, calidas deuorãt. licebit & quẽuis ſyrupũ, pro vt morbus requiret alium atque alium dulcem admiſcere.

Vinum ne conturbetur aut putreſcat, decima pars ardentis aquæ infuſa efficit. melius longè ſulfur, ſed odore prodit dolum. Idem poteſt alumen, ſed noxia ambo valetudini vehementer obſunt, Cardanus.

Si vinum per ſaporem vaſorum vel vuarum fuerit corruptum, aqua ardente infuſa reſtituitur. Eadem vinum pendulum reſentius purgat. item vinum putrefactum, & accetoſum quoque. nam acetũ conuertit. Denique cuiuis malo aut cor-

rupto odorem & ſaporem bonum conciliat. ex bono etiam vino melius reddit, Albertus vt quidam citant. Cùm vinum infundendum eſt vaſi vacuo, plerique orbiculum ex ſulfure incenſum, immittũt: alij aquam ardentẽ, intincta in eam ſtuppa.

¶ Vinum cui datur omnis ſapor & odor in momento, & eſt res curioſa, maximè pro diuitib. qui diuerſitatem vinorũ obſtentare volunt, & etiam vtilis. poſſũt enim vino hoc modo communicari diuerſorum remediorum qualitates. Herbæ, ſemina aut aromata quæuis infundãtur in aquam ardentem per horas viginti quatuor, ſic vis illorum extrahetur. Tũ aquę ſic imbutę modicũ vino bibendo miſcebitur, Arnoldus de Villa noua.

Cum aqua ardente aromatibus imbuta quomodo fiat vinum qđ vulgò Hippocraticum vocant, in vinis dicam.

De quinta eſſentia vini dicam infrà ſub Titulo de quinta eſſen.

De ijs quæ arida deſtillantur, in liquore aliquo infuſa.

QVæ ſicca vel arida ſunt, deſtillari non poſſunt, niſi in liquore aliquo

quo infusa & macerata fuerint. De his hoc in loco scribam: de ijs verò quæ recentia in liquore aliquo ante destillationem præmacerantur, inferius inter aquas compositas, statim ab initio. Quáuis & illæ de quibus hîc agimus, compositis adnumerari potuissent. Arida igitur conteruntur primùm, deinde in aliquo liquore macerantur, vino, aceto, aqua pluuiali aut fontana, atque his ipsis vel crudis, vel destillatis: Acetum quidem & vinum hunc in vsum aliâs semel aliâs sæpius destillantur: aut in alio quopiam stillatitio liquore. Poterunt & in plantæ alicuius succo macerari, eóque similiter crudo, aut (quod præstat) destillato. Aqua ardens rectificata aromatib. macerandis magis conuenire videtur, nisi nimiam caliditatem, qua vtentes detracto inde liquore affici possent, vitemus. Aliqui cinnamomum contritum aqua fõtana affusa destillant, vt inter olea dicemus. Semina etiã & alia aromata, à qbus oleũ elicitur, in aliquo ex prædictis liquoribus macerantur. Pręstat aũt hęc omnia, arida dico, infusa, in cineribus igne lento destillari, meo quidem iudicio. De aquis virtutum siue aureis quæ fieri solent saluia alijsque herbis odoratis &

aromatibus in vino infuſis, infra dicam inter aquas compoſitas : & de ijs quæ in aqua ardente infunduntur inter aquas vitæ compoſitas. Refert etiam quandiu infuſa in vino macerentur. nam recentia, tenuia, rara, minori tempore indigent quàm ſicca, graſſa & denſa: & contrita quàm integra: radices quàm ſemina & aromata: & ea rurſus quàm herbæ. Vide ſuperius vbi de præparatione deſtillãdorum præcepimus. Vulgaris quidem conſuetudo ea ferè tantùm ſicca in vino infuſa prius per aliquot dies deſtillat, quæ odoris maximè gratia requiruntur, vt aromata & herbæ odoratæ. Sed reliqua etiam omnia quorum odorem ſaporẽque, qualiſcunque is ſit in liquore ſtillatitio, ſeruari volumus, rectè deſtillantur in vino infuſa, vt ſupra etiam docui, vbi de aqua abſynthij mentio fuit, & de viribus remediorum retinendis in aquis deſtillatis. Et ſanè in ijs quæ cũ recentia ſunt, & humore multo habũdant, ideoque min' odora ſunt, vt gentiana, aſtrãtia, iris, baccę, iuniperi, & alia: liquores ex ſiccis in vino aut alibi infuſis magis probarim: ſi quæ verò rara vel tenuia ſunt, aut nullius odoris, aut refrigerare & humectare debent, ea recentia potus deſtillanda fuerint

rint. Eſt quando anni tempus aut recentium inopia, ad ſicca confugere cogit.

Gentianæ aqua. Gentianæ magnæ ſiue albæ, (cuius radices pinguiſsimæ ſunt & vino infuſæ: nec ipſe corrumpuntur, nec vinum corrumpi ſinunt, vt ipſe per biennium expertus ſum) libras quatuor radicum recentium, aut potius ſiccarum conſiſarum minutatim in duo vaſa vitrea magna iuxta fornacem in zeta ponito aut ſuſpendito vaſe diligenter occluſo: & vinum generoſum ſuperfundito, vt per duos digitos excedat. Perges autem recẽs affundere donec radices imbibere deſinãt, & ſic eminente p duos digitos vino, vt dixi, vas per menſem relinques: & demum in duabus cucurbitis vinum cum radicibus diſtributum deſtillabis in Balneo Mariæ, vel in cineribus igne lento. De aqua centaurij minoris & gentianæ ſimul in vino deſtillatarum, vide infrà inter aquas compoſitas.

Baccæ iuniperi etiam aridæ vino infuſæ optimum & ſuaui odore liquorem reddunt: abſynthium verò (dies paucos præmaceratum) per quàm efficacem & amariſsimum, idq́ue magis ſi in cineribus deſtilletur, quorũ vtrũque nos experti ſumus.

Pyretrum vel recens vel ſiccum vino infunditur, aut aceto ſimplici deſtillatóue,

In aqua ardente etiam infuſa, vt dixi, vim ſuam ei communicat: ſed multò efficatiushoc fieri audio, ſi contrita remedia ab initio ſtatim fecibus vini deſtillandis (ex his enim potius, quàm vino aquam ardentem noſtri eliciunt) admiſceantur. Sic & abſynthij aquam & alias optimè parari, quidam ceu rem arcanam me docuit. ego eius rei periculum nondum feci.

Aqua roſacea cum roſis ſiccis ſic fit. Roſis ſiccis ſuperinfunde aquam, non amplius quàm vt in ea macerari poſsint. Transfer in cucurbitas vitreas aut plumbeas, & deſtilla paulatim. Vtilis erit hæc aqua in remedijs, & ad ornatum(ſeu odorem.) Eſt qui libræ vni roſarum ſiccarum,aquæ libras decem affudit, & deſtillauit ſatis bonam. Sed hoc non fit,niſi cũ ex recentibus fieri non poteſt, Bulcaſis. Si roſæ quas incarnatas vulgò vocamus, ſiccatæ, vapore aquæ callidæ humectatæ deſtillentur, aquam roſarum bonam reddent, Syluius.

Nucis vomicæ aqua ſiue ſuccus igne decerptus, aquam calore,non odore vel

ſapore

ſapore imitatur, præſtantiſsimum contra venena remedium, Cardanus libro ſecundo de ſubtilitate. Et paulòpoſt, Si venenum recens ſumptũ adhuc in vẽtriculo maneat, præſtantiſsima ſunt auxilia quæ vomitum validum prouocant, lac, lixiuium, oleum, aqua nucis vomicæ. Ego per ſuccum igne deceptum, aquã deſtillatã ab eo intelligi puto. Nam & aquam nominat, quod colore ei ſimilis ſit, non item odore ſaporeque, quod aquis deſtillatis conuenit. Sed cùm nux vomica tota duriſsima ſiccifsimaque ſit, apparet ſcrobem eius oportere in aliquo liquore macerari, vt aqua, vino, aqua vitę, aceto. Ego in aceto potiſsimùm macerarim, quod & venenis per ſe reſiſtit, & ad vomitum quoque ſciendum prodeſt.

Aquæ ex recentibus plantis deſtillatæ (inquit Brunſuicenſis) præferri debent. Quæ ſi quando haberi non poſſũt, ſiue aliam ob cauſam, ſiue quod peregrina quædã arida tantũ afferuntur, vt ſpica, ſaliunca, ſtichas, ſchænuanthos, epithymus, &c. ex aridis hũc in modũ deſtillabis. Menſe Maio quotannis ante Solis ortum, cùm ea nocte nõ pluerit, & cœlũ fuerit ſerenum, rorem colliges, ex prato aliquo diuerſis herbarum & florum ge-

nere

nere virenti,non aquoſo aut vliginoſo, neque in concauo loco,ſed potius in mõte aliquo ſi fieri poteſt. Colliges autem linteum album extenſum per herbas trahendo,donec roris plurimum imbiberit: tũ exprimes in aliquod,vas, & iterum trahendo replebis & exprimes , donec ſatis collegeris. Hunc rorem in Balneo Mariæ ter deſtillabis . & in Sole rectificabis , (nempe in arena feruente per dies quadraginta,) & ſeruabis per annum. Quocunque autem anni tempore liquorem ex herbis ſiccis deſideraueris , ſic facies. Herbarũ quas in vmbra ſiccaris,(folijs diſtrictis ſeorſim ſeruatis) quantum volueris in vaſe vitreo pones,& roris aquæ ſuperinfundes ter tantùm : aut tribus vicib⁹ ita vt primũ tantùm infundas, vt herbæ ſatis operiantur aqua, & rurſus bis tantùm. Deinde per duos aut tres dies in fimo equino pones, deſtillabis:iterumque putrificabis:ita vt tertiò alternis putrificetur ac deſtilletur. Hæc ſanè aqua multò præſtantior erit quàm ſi quis, vt Bulcaſis ſcribit,ad vnam aridarũ roſarũ (aliarúmue herbarum aut florum) aquæ communis libras decem affundat , & mox deſtillet. Medicus quidam peritiſſimus,ſi ex aridis modo iam dicto aqua

deſtil

destilletur in rore infusis non ter tantũ, sed nouies destillato, meliorem aquam scribit futuram quàm si ex recentibus fieret, quæ multum phlegma secum habent. Idem ait rorem nouies destillatum vires ex plantis ei infusis non minus extrahere quàm aquam vitæ, Hactenus Brunsuicensis.

Rori quidem per se etiam vis medicata inest, vt in aqua eius destillata alibi docet, Brunsuicensis. In comitiali morbo si placentulam ex farina cũ nocturno rore diui Ioannis sub cinere coxeris, ac eam infirmo dederis commanducandam, sanari aiunt, Alexander Benedictus.

De quinta essentia remediorum.

QVintam essentiam nominat summã & cœlestem in quacunque planta, metallo, animali, aut partibus eorũ facultatẽ & virtutẽ, quæ totius essentiæ vi & puritate, nõ vlla elemẽtarij aut sensibili qualitate, etsi absque qualitatibus non sit humani corporis valetudinem conseruet, iuuentã extendat, senectam differat, & omne gen⁹ morbi abigat. De hac primus omnium Raymundus Lullus scripsit, omnibus suo etiam sæculo medicis ignota

ignota, nec literis ꝓdita, nec vſu ipſo tẽtata. Illũ præter alios ſequuti Io. de Rupe ſciſſa, (quem tamen quidam ante Lullũ floruiſſe putat, vt ſuprà ſcripſi: ego contemporaneum fuiſſe iudico,) Hieronymus Brunſuicenſis. Philippus Vlſtadius, & alij fortè pauci, & ipſi quidam literis de eadem mandarunt. Eſt autem alia ſimplex, vt celebratiſsima illa vini ſeu aquæ ardentis quinta eſſentia, chælidoniæ, ſanguinis humani, fragorum, antimonij, &c. Aliæ compoſitæ, nempe cùm remedia quædam ad aliquam quintam eſſentiam iam perfectam adijciuntur, vires earum extrahat, quibus & aurum potabile adſcribi debet.

¶ Dubitatio oritur, inquit Cardanus, an aquam liceat facere temperatam, quã Quintam vocant eſſentiam. Erit autem hæc, vt docebo, æther, id eſt ſubſtantia tenuiſsima mobilis, & quæ motu calorem temperatum retinet, & eum plurimum. Hæc igitur vires omnes conſeruare poteſt, & vitam producere. Nã cùm tenuiſſima ſit, miſcet ſe humido primò penetrans ſolida, ac excrementa ſeparat, quæ in illo continentur. Quia verò calidi plurimum habet eijcit impurũ quicquid eſt, naturalemque ob id calorem inſtaurat.

Nihil

Nihil enim aliud eſt ſenectus, quàm naturalis caloris ĩminutio. imminuitur verò, quia motus prohibetur: vt de igne dixi. ſimilis eſt enim huius ad illũ ratio. Motus verò prohibetur ob terreæ ſubſtantiæ abundantiam. Quoniam ſola terra plurimam habet materiã, & motu omninò caret. Ego aqua illa calore cùm ſit ſic temperato, nec cor vexabit, nec iecori infeſta erit. Itaque ſola hæc iſta quæ diximus præſtare poteſt. Cùm igitur ardens aqua diuturno circulationis motu tenuitatem retinens, caliditatem acumenque ſaporis ac odoris exuerit, æther eſt: ac tũ primum fragat. Eſt enim nihil aliud odor fragans, quàm acutus cũ moderatus extiterit. Indicio eſt qđ piper non fragat &c. Igitur ardentem aquam, ſi ad temperamentum redierit, tenuitate retenta, neceſſe eſt fragrantem fieri: & ſi fragrans fiat, neceſſe eſt viciſsim in æthera eſſe conuerſam. Fit & quæ iuuentutem inſtaurat aqua cum tæri carne, ſit & cum elleboro, qualem apud patrem meum vidi. Sed hæ diuexant corpora, & iuuẽtutis imaginem fucatam reddunt: æther verò veram præſtat, cùm eam retineat diu quàm quis habet & exornet. Sed nunquid igne qui calidiſsimus eſt, te-

nuior

nuior æther? Certè ſic. Nam cœlo contiguus, ideoque leuiſsimus. impreſſam enim ab aſtris caliditatẽ circulatione moderatur tenuitate retenta, atque eodem modo hæc aqua calore ignis ad ſummam redacta tenuitatem motu ipſo refrigeratur ac temperiem acquirit, Itaque & hæc & æter, medium quaſi ſunt inter mortalia immortaliaque. Locum enim habeat ac temperiem tum ſubſtantiam cœlo proximam, corrumpi nequit. Dum verò infrà impellitur, refrigeratur, atque ſic poſt multa ſecula corrumpitur. Itaque mediũ eſt quaſi mortalis ac immortalis, cuius generis Stoici animam humanam eſſe credunt, Hæc omnia Cardanus.

Virtus vniuſcuiuſcũque rei latet in quĩta eius eſſentia, calida, frigida, humida, ſicca, &c. & idem operatur quod priua in ſuo mixto vel cum ſua materia, ſed celerius & mirabilius multis modis. Poſt deſtillationem ſuper fęces aliquoties repetitam, intercedente ſemper noua digeſtione, ſemper quælibet aqua tãdiu circulari debet in fimo equino aut alibi, donec ſuauiſsimi odoris fiat. Nã fragrantia ſũma in oĩ quinta eſſentia reqritur. Quędam ſemel & iterum deſtillari ſatis ẽ, tũ circulari, & poſt dies aliquot

si quid de terra & fecibus superest in fundo circulatorij, separari defundendo. Essentia quinta vini non amplius vrit os, nec amplius est aqua ardẽs, sed subtilior, & cœlum vocatur, cui stellas suas addi dicimus, cũ diuersarum qualitatũ herbæ, & contra diuersos morbos excellentes, in ea macerantur, vt infrà in aquis vitæ compositis docebimus. Solificari autem siue deaurari, cùm Solis, id est auri virtutem ei imprimimus, vt supra in auri potabilis mentione explicatum est; Hæc ferè ex Lulli libro de quinta essentia.

Essentia quinta cuiusque medicamenti millies maiorem habet virtutem, quã antea habuerat, dum adhuc corpus elementatum esset, VIstadius.

Quomodo extrahatur quinta essentia rerum omnium, ad applicandum illas (uires earum) corporibus humanis, ex primo libro Lulli de quinta ess.

QVinta cuiusq; rei essentia extrahi ab ea potest, lignorum, fructuum, florum, radicum, foliorum, seminum,

 lapidum,

lapidum, metallorum, carnium, & quarumuis ſpecierum, hunc in modum.

Quamcũque rem à qua volueris quintam eſſentiam ſeparare, impones in quintam eſſentiam vini (puram & perfectam vt prædictum eſt:) & expones inſolandã in vere, vel in vaſe ad ignem leuem: & intra tres horas habebis quintam eſſentiã rei mixtam cũ quinta eſſentia vini, quæ conuertetur in talem naturam, qualis rei impoſitæ eſt, ſiue ea calfaciat, ſiue refrigeret, humectet, ſiccet, purget, vel cuiuſuis alterius cõditionis aut odoris fuerit: neque idem tantùm efficiet, ſed eodem in gradu quoque, hoc eſt non magis aut minus, &c. Poſt hæc enumerat remedia ſingulatim quæ in primo gradu calida ſunt, deinde in ſecundo, tertio, quarto: & ſimiliter frigidorum, humidorum, ſiccorumq; catalogos inſtituit. Deinde de gradibus remediorum & eorum mixtionis artificio in genere docet. Poſtremo addit etiam catalogos iuxta ſecundas qualitates, vt vocant. Quæ omnia nos omittimus, quoniam doctis & medicis ſcribimus: neque conuenit partes ſcientiarum inter ſe confundi. Deinde lib. ſecundo per ſingulos morbos, (eos duntaxat qui grauiores & fere incurabi-

les

les vulgò habentur,)docet quænam remedia quintæ essentiæ vini admisceri debeant. Scripsit & Rogerius Bacho libellum de facultatibus aquæ vitæ per 12. signa, secũdum morbos à capite ad pedes, aquis & medicamentis pro singularum partium & affectionũ natura aliâs alijs adiectis. Hunc aliqui non rectè Arnoldo de Villa noua attribuunt.

¶ Io. Bracescus vir in chymicæ artis mysterijs nostro sęculo exercitatissimus vt scripta eius testãtur, in Dialogo cuius interlocutores sunt Raymundus Lullus & Demogorgon(quẽ autor Italice edidit, vnà cum altero super expositione librorum Gebri. Ioã. Petreius Norimbergæ vtrunque Latinè excudit sine authoris nomine,) quintam essentiam illã quę ad humanam vitam conseruandã & extẽdendam faciat, non ex plantis, animalibus aut gemmis, sed ex solis metallis requirendam asserens, ita scribit. Raymũdus. Cùm necesse sit vt hæc medicina omninò incorruptibilis sit, & omnia elemẽtata ĩ hoc superare debeat, necesse est vt extrahat è materia quæ ab omni corruptiõe quã alienissima sit. Demogorgõ. tamẽ dixisti tu in libro quẽ de naturæ secretis inscripsisti, hanc extrahendam esse

de vino rubeo. Idem confirmat Ioan. de Rupe ſciſſa. alij verò Chelidoliam accipiendam eſſe autumant, alij ſanguinem humanum. Raym. Non parum erras, ſi perſuaſum habes philoſophorũ ſcripta ex nuda litera intelligenda eſſe. maximè verò in hac ſcientia, quantò clarius & apertius loquuntur, tantò plus obſcuritatis habent eorum ſcripta: ſimilitudinibus enim & per ænigmata locuti ſunt.

Demog. In hac re qua vſi ſunt ſimilitudine? Raym. Dicit Senior philoſophus hanc medicinam conuerti & variari de colore in colorem, & de ſapore in ſaporem, & de natura in naturam: propterea nomina eius multiplicata eſſe.

Item Minois philoſophus, Si quæratur (inquit) quare factum ſit rubrum antequam reciperet albedinem. Reſpondendum bis denigrari, bis in colorem citrinum cõuerti, & bis recipere colorem rubrum. Cùm verò bis colorem rubrum recipiat, vt rubrum vinum & ſanguis humanus, videlicet poſt putrefactionem & in deſtillatione: propterea veteres per ſimilitudines loquentes vocauerunt ipſam vinum rubeum, ſanguinem humanum, & ſanguinem draconis, & his ſimilib. &c. Paulo poſt etiam

ſigna

ſigna illa quæ Io. de Rupe ſciſſa de quinta eſſentia iam perfecta ponit: nempe vt ad eam in angulo domus poſitam ingredientes omnes mirificè alliciantur: & alterum vt ad eam collocatam in vertice turris congregentur omnes aues, quæ illam odoris ſuauitatem percipiunt, allegoricè interpretatur: vt per turrim intelligatur fornax in angulo domus poſita, in quã vitrum, quod materiam continet decoquendã ponitur: per intrantes verò domum iſtam, & per aduolantes aues, ſignificẽtur ſpiritus & vapores illi qui virtute caloris ſurſum feruntur ac aſcendũt in altũ per collum longum vaſis ſiue bocciæ: qui cũ figuntur, & amplius non aſcẽdunt, indicium eſt (inquit) ipſarum humiditatẽ aqueã iam cõſumatã & materiã dulcoratã, & medicinã finitam eſſe. Et in hanc quidem ſententiam etiam Raſis fuit, Hæc ille.

De quintæ eſſentiæ à uino extractione, ex Philippo Vlſtadio & Raym. Lullo.

Vinum quã generoſiſsimum, cuiuſcunq; coloris, vinoſum potiùs quã dulce, quater deſtillabis in alembico, ita

vt communiter aqua ardens parat. Quòd ſi etiam ſæpius deſtilletur, præſtabit. Perfectè deſtillati indicium eſt, ſi accenſum in vaſe ali

quo (argẽteo vel ſtãneo) totũ cõſumatur, ſic vt nulla humiditas in vaſe remaneat. Sic igitur præparatũ imponatur in pelecanum, id eſt vas vtrinque anſatũ, quod etiã vas Hermetis aliqui vocãt, ꝑ cuius in ſummo foramẽ materia circulãda immitti poteſt & extrahi. Et vaſe diligẽter lutato, & luto forti cæmẽtato, ex frequenti aſcenſu deſcenſuq; aqua in verã quintam eſſentiam conuertetur. Porrò vinum ſic deſtillatũ, vt diximus, cùm habeat omnia quatuor elementa, tamen per crebram motionem & agitationẽ aſcendẽdo deſcẽdoq;, de corruptibili in incorruptibile fermè tranſit & cõuertitur. Quod ſi per crebrũ deſtillationis aſcenſum ac deſcenſum craſſum à ſubtili, impurum à puro

ſeparatur: quãto magis id cõtingit in deſtillatorio vbi millies milleſies ſurſum ac deorſum agitatur? Hoc igitur motu exiſtimandũ eſt materiã elementarẽ conuerti in ſubſtãtiam in elementarẽ & corpus incorruptibile, ita vt tãtò remotior quinta hæc aſſentia à corruptiõe corporis elementati ſit, quantò cœlũ ipſum quatuor elementis incorruptibilius eſt. Cęterum hac circulatione multoties iam facta, tãdem aperiatur quod in ſummo eſt foramen: vbi ex pretioſiſsimo & ſuauiſsimo odore cognoſces, nũquid de quatuor elementis reſtet, quod in quintã eſſen. nondũ conuerſum ſit. Nã ſi res perfecta ſit, odor longè omniũ fragrantiſsimus prodibit. adeò excellens vt qui eo fruuntur, ex terra ad cœlum eleuati ſibi videantur, & cœleſti quadam fragrantia frui. Hic vapor ſi in ſecretum aliquem domus locum ſe inſinuet, adeò replebit totam domum, vt nihil ſuauius, amœnius, & odoratius vnquam ſenſiſſe videaris, res dictu mirabilis & ferè incredibilis. Quod ſi in faſtigio turris ponatur, omne genus auium quæ in vicinia ſunt alliciet. Si verò excellens illa odoris gratia nondum appareat, iterum claudes in pelecanũ, & diligẽter lutatũ rurſus impones ad

deſtillationem circulatoriam, quouſque appareat perfecta ipſa quinta eſſentia, ſiue vt vult Raimũdus libro primo capite ſecundo, mercurius vegetabilis. Non ſolùm verò habet odorẽ illum & ſaporem excellentiſsimũ: ſed etiã quandã incorruptibilem naturã circa alias medicinas. Et certè nullam habet aduſtionẽ in ore ſicut aqua vitæ, neque vllã humiditatẽ ſiue phlegma: quia omnis materia terreſtris & elementaris in fundo reſidet.

Quomodo quinta eſſentia facilius & minore ſumptu extrahatur, in gratiam pauperum ex ijſdem.

Fimum A equinũ impone in vas B magnum & profundum, vel in foueam ad hoc

hoc factam. & in medio fimi ponatur destillatorium C impletum materia destillanda ad duas tertias: ita vt tertia pars remaneat extra fimum vacua, vt materia ascendere & descendere possit, & sic in aquam clarissimam conuerti. Sed fimus per singulas hebdomades semel vt minimum renouandus est. Idem hoc fieri potest in vinaceis recens expressis per vindemiam: vel in diebus canicularibus ad Solem. Potest etiam extrahi quinta essentia ex vino turbido immundo & putrido, modò non sit acetosum. nam etiam ex corrupto vino, quod in bono loco natum sit, quanquã turbato & mali saporis, optimam aquam vitæ destillari videmus. ¶ Est & alter modus sine labore extrahẽdi huiusmodi. Aquam vitæ quã inueneris nobilissimã, Pone in vitrũ cum collo longo habẽte in summitate foramẽ, quod debet claudi & lutari

cera ritè præparata, (vt inferius docet Vlstadius capite decimo.) Deinde ver-

tatur vitrum, & cũ collo imponatur in fimũ, sic crasſior materia reſidebit in fundo deſtillatorij: quod cùm longo tempore in fimo ſepultum fuerit, tãdem extrahetur ab ipſo leniter in forma, ſicut eſt impoſitum. Tunc videbis ſeparationem puri ab impuro, & ſubtilis à craſſo: omnis enim materia craſsior erit circa colũ vitri. Itaq; ſtilo ferreo tenui & acuto cerã perforabis vſq; ad aquã: & ſtillo extracto effluet materia craſsior, quæ in collo reſidebat. hæc cùm effluxerit tota vſque ad ſubtilem, hoc eſt ipſam quintam eſſentiam, vas digito obſtructum inuertes.

Sic habes quintam eſſentiam, ſed minus precioſam ſuperiore. Simili modo poteſt aqua ardens in vas vitreum poni, quod non vertatur, ſed directè in fimo ſepeliatur per aliquod tempus. Poſtea colando ſeparetur materia craſſa quæ reſidebit in fundo à ſubtili ſuperiore: ſed hæc adhuc minus precioſa eſt. Attrahit tamen omnes virtutes herbarũ, & aliarũ materiarum, vt non ſit contẽnenda. Poſſunt & alij modi excogitari, ſed ego primum modum ex animo omnibus commendo ceu optimum & excellẽtiſsimũ, non magno labore & ſumptu paruo conſtabit, nec pœnitebit te huius vel illius.

the

thesaurũ enim magno cũ fœnore reperies, Hæc Vlstadius capite octauo.

¶ His subijcit modũ extrahendi quintam essentiam è musto, id est vino nouo feruente in vase per autumnum, quod absque illo vini nocuméto fit, quem breuitatis causa, & quia ab alijs etiam authoribus, quod sciam, non attingitur (nisi à Lullo fortè) omittam.

Quibus locis Vlstadius in Cœlo suo uarias quintas essentias extrahere doceat.

Quomodo extrahatur quinta essentia vini, in qua potest resolui aurum ad faciendum aurum potabile, cap. xj.

Quomodo extrahatur quinta essentia mellis, quæ ingreditur aurum potabile, capite xij.

Quinta essentia ex chelidonia, ca. xiij.

Ex sanguine humano, ouis, carnibus, &c. cap. xiiij.

Ex pomis, piris & alijs fructibus, capite xv.

Ex floribus, herbis & radicibus, capite xvj.

Ex anti

Ex antimonio, cap. xvij. ¶ De ijſdem omnibus leges etiam apud Lullum libro 1. de quinta eſſ.

Quintam eſſentiam vini, aliqui vegetabilem Mercurium, item cœlum & clauem philoſophorum vocant. hæc, (vt aiũt,) omnis rei per tres horas in ipſa maceratæ vim attrahit. ¶ Io. Braceſcus per vinum rubeum à quo quinta eſſentia extrahenda ſit, allegoricè aliud quippiam & metallicum intelligi putat, vt ſupra recitauimus, vbi de quinta eſſ. in genere egimus.

Aqua mirabilis quæ contrarium efficit quàm aqua uitæ: quæ quinta eſſentia frigida appellari poteſt.

FLorum ſambuci, florum vngulæ caballinæ quæ creſcit ſuper aquas habens magna folia & florem giluũ: (aliâs florum nenupharis, quod placet, & ſic Rogerius interpretatur) vtrorumque libra. Seminis portulacæ, ſem. latucæ vtriuſque libræ tres, (aliâs ſelibra.) Foliorum ſolani ſcrup. duo. (aliâs, ſolani, quantum de omnibus.) Debent autem hæc omnia recipi viridia, & deſtillari ſepties,

ſepties,ſeruariq́; in terra profunda in vaſe vitreo. Hæc aqua in Sole cùm caleſcit in meridie, vaſa vitrea vel lignea ſubtilia, imagines vel teſtas ouorum facit per aëra volare, (locus videtur corruptus, aut res ipſa falſa) Pannus ex ea madidus & in ignem proiectus reſilit ab igne illæſus : & quicquid in ea intinctum fuerit, calorem ignis non patietur. Nec ab igne læditur pannus in iſta aqua madefactus, ſi aqua vitæ ſuper aſpergatur, & in ignem proijciatur, vel per candelam accēdatur. ardet enim, ſed nō conſumitur, nec vllum vſtiouis veſtigium in panno relinquitur, Quod ſi pars huius aquæ ſub ardente Sole in ſcutella ponatur, & in aërem cum aſperſorio (vel aſpergillo, vt vocant) fundatur, nubem magnam & dēſam efficit ſubitò, & calorem Solis pro magno tempore mitigat. Menſes ſiſtit, ſudorem prohibet, appetitū excitat, dolorē capitis ſedat, maximè ex calida cauſa, vel Solis aduſtione obortum. Cancrum omninò & integrè ſedat. Denique multas & magnas virtutes habet. valet enim in calidis cauſis, ſicut aqua vitæ in frigidis. Quamobrem vſus eius eſt in omnibus febribus tā acutis quā peracutis: in omnibus affectibus calidis.

calidis, & oculorum doloribus & capitis ex caliditate. item ad tædium (fastidium) stomachi. ad lupum, & fistulam, & dolorem lateris, & calefactionem membri virilis ex coitu, & omnem passionem circa hæc membra genitalia ex quacunque causa calida. Et post partum mulierum perutilis est, si pannus ea intinctus superponatur vuluæ, & super locum passionis si passio fuerit extrinseca: si vero intrinseca, sumatur de ea, & per clysterem in vterum immittatur. Si vitium in stomacho fuerit, sumatur de ea ad dimidiam testam oui mane & vesperi. Virgæ intrinsecus dolenti per syringem inijciatur. Ad obstructionem vero hepatis & lienis & alios affectus ex calida causa, linteum in ea madefactum ter die apponatur ad affectum latus. sanguinem enim maximè purgat. Sed diligenter cauendum est ne pannus inde madidus super stomachum reuoluatur.

Eiusdem facultatis videtur aqua in libello Raymundi Lullij de aquis descripta, his verbis. Aqua composita secũdum residuum (vt habet codex manuscriptus, lego contrarium) aquæ vitæ: R. camphoram candidam, rosas, papauer album

& nigrum, lactucam, cichorium, portulacam, violas, ſolanum, capillos Veneris, cymbalariam, ſemperuiuum, vermicularem, roſtrum porcinum, cardicellum. Folia terenda terantur & deſtillentur.

De Chelidoniæ eſſentijs omnibus extrahendis: quo exemplo induſtrius quiſque uti poterit ad aliarum quoque plantarum eſſentias extrahendas.

PEr Chelidoniæ quintam eſſentiam aliud quippiã allegorice intelligi Ioã. Braceſcus putat, vt ſupra retuli vbi de quĩta eſſ. in genere egimus.

Chelidonia (inquit Vlſtadius) vires innumeras poſsidet: & quinta eius eſſentia, quam hîc elicere docebimus, etiã ipſum aurum potabile ingreditur. Chelidoniam quum maxime matura eſt cum herba, radicibus & floribus minutatim cõciſam ac in mortario contuſam, pone in cucurbitam terream vitreatam. Cucurbita autem tota repleta, clauſa, & luto ſepta ponatur in fimũ equinum recentem per

tres

tres hebdomadas. Deinde impoſito alem
bico deſtilletur in Balneo Mariæ igne ad
modum lento,& exibit phlegma. Tum fe
ces extrahes,& ſuper marmore quam ſub
tiliſsimè tritas in cucurbitam repones cũ
alembico cæco,& in balneo Ma. per heb-
domadem relinques: aut in fimo equino
(pluribus diebus.) Deinde paulatim refri
gerata materia, alẽbicum roſtratũ impo-
nes,& ĩ cineribus deſtillabis, vt capite de-
cimo de ſeparatione olei ab ipſa terra di-
ximus,& exibit aqua clara cõtinens in ſe
aërem & aquam. Separabis autem aquam
ab aëre in cucurbita recenti per balneum
Ma. modico igne: aſcẽdet enim phlegma,
& oleum remanebit, quod ſeruabis. Tunc
iterum feces ſuper marmore conteres, &
quatuor partes phlegmatis ad vnã ſecum
affundes, miſcebis, incorporabis,& in bal
neo Mariæ per ſeptem dies relinques: de-
nique per arenam magno igne deſtilla-
bis,& exibit phlegma primũ, deinde aqua
rubicunda, ſiue potius oleum quod eſt ele
mentum ignis; à quo phlegma in Balneo
Mariæ ſeparabis, vt ſupra. Cæterum feces
relictæ quæ nihil amplius præter terram
continent, igne forti vrgeri & ad calcem
redigi debent per decem continuos dies,
(nimirum in calcinationis ſeu reuerbera
tio

tionis fornace,aut in ipſa fornace calcis vt ca. decimo docuit.) Deinde iterum tritæ ſup marmore imbibãtur cũ ipſo phlegmate,& deſtillẽtur per alẽbicum,donec in illa materia videas paruos lapillos albos inſtar ſalis. Et hoc ipſum ſal iterũ diſſoluatur cũ aqua, ex qua deſtillaueris:& poſtea iterum deſtillabis:ídque toties repetes,donec ipſa terra admittat omnem impurum & terreum colorem, & album deducatur, (ad albedinem ceræ) & ſic terra erit rectificata. Debent autem reliqua etiam elemẽta rectificari,ita vt ſingula ſepties deſtillentur,aëri quidem & igni ad ſingulas vices affundendo phlegma & poſtea ſeparando, vt prædictum eſt. Quum autem faciliori via id facere volueris, diſſoluatur quodlibet elementum cum aqua ſua per partes æquales, & cætera: quæ omitto, qđ obſcurius tradita ſint. Eſt etiam alia via ſubtilior redigendi quodlibet elemẽtum in ſuam perfectionem ſeu quintam eſſentiam:ſed præſupponitur, quòd elementum quodque prius iuſtificatum ſit. Deinde ponatur in vas circulatorium in fimo equĩno aut in Balneo Mariæ per dies xxx. Tunc iterumdeſtilletur. Sic corpus ipſum tanquam materia craſſa

permutabitur in ſpiritum vel ſubſtantiá ſubtilſsimam. Sunt qui idem facilius efficiunt accipiendo quatuor partes terræ, & Vnam partem de vno quatuor elementorum quodcunque voles, & digerendo modo prædicto, & circulando p dies xxx. ſic quoduis elementum in quintam eſſentiam permutant. Materia autem ſatis circulata iudicatur, quum quinta eſſen. ſuper reliquam materiam innatat. ¶ De viribus ſingulorum chelidoniæ liquorũ.

Elementum aquæ prodeſt ad omnes ægritudines corporis, calidas & frigidas. Temperat etiam omnes venas circa cor, & omne venenum à corde expellit. Omnes qui pulmoni accidunt morbos curat. Sanguinem purgat, & hominem præſeruat ab omni corruptione virtutis naturalis. Prodeſt in ſumma omnibus ægris in quocunque morbo.

Elementum aëris, oleo ſimile, iuuenũ vires & venuſtatem confirmat & auget, ſi interdum cum cibo vtantur: omnem enim ſanguinis putredinem prohibet. Adurit (Conſumit) & expellit omne phlegma ſalſum, & tollit melancholiam & omnem bilis aduſtionem.

Elementum ignis quantitate grani tritici cum vino optimo permixtum, et infu-

ſum

ſum in fauces hominis ęgroti, imò etiam ſemimortui, omnes vires corporis reſtituit & recreat , penetrat enim vſque ad cor, & ipſum calefacit, & expellit omnia venena & oẽs humidas ſuperfluitates à corde. Lullus cum quinta eſſentia vini infuudit huius olei guttulam , vt moribundos aut deſperatos reſtituat intra vigeſimam horæ partem.

Sunt qui alio modo breuiore quintã eſſentiam à chelidonia extrahant. Chelidoniam cũ radice & flore minutatim ſcindunt, ponderãt, & aqua fontana ſuper eam infuſa decoquunt donec ad idem põdus reducatur. Deinde in pila lapidea terunt, & ſuccum expreſſum linteo à fęcibus purgant, reliquũ ad mellis conſiſtentiam decoquũt. Poſtea in cucurbitam ponunt, ita vt repleatur dimidia: & in Balneo M. deſtillantes, aquam ſeu phlegma colligunt. Deinde vaſe in cineres tranſlato, oleũ aëriũ excipiunt: cui cũ ſupernatãs alterũ olei genus viderint (aucto nimirũ igne,) aliud vas recipiẽs ſupponũt, in quo ignis elementum colligitur. Horũ liquorum vnumquenque rectificari oportet, vt idoneus ſit remedijs corporis humani: nempe ſepties repetita deſtillatione, aquæ quidem ſeu phlegmatis in Balneo

Mariȩ ita vt singulis vicibus cucurbita diligenter lauetur(purgetur)à fȩcib.remanentibus,quæ admisceri debent elemento terreo post ignei liquoris destillationẽ relicto in cucurbitæ fundo. Similiter aërem rectificabis septena per cineres destillatione,admiscendo fȩces cum terra. Deniq; liquorem ignis similiter.(Materiam verò terreã, ita vt in superiore modo dictum est.)His ita paratis vires attribuũt, easdẽ quas supra scripsimus,singulis,quas nihil attinet repeti: ea tantùm in quibus differunt,adscribemus. Aqueus,Chelidonij liquor om̃es à pectore calores & venena pellit. Pulmonis & hepatis obstructionibus prodest.Humorẽ enim & phlegma superfluum consumit. Denique hominem intra dies nouem ab omni infirmitate liberat. Aërius liquor non atram bilem, non amaram, nec phlegma in corpore humida obtinere finit. Sanguinem auget, & in omnes corporis partes eum distribuit penetratione sua. Quã obrem hoc oleo vtentes sæpius venam incidunt.In periculo amittendi oculi si per triginta dies vna aut altera gutta quotidie instilletur, mirificè prodest. Liquor igneus multò efficacior est aqueo & aëreo, & iuuat vbi illi frustra tentati sunt.

Iuuen

Iuuentutem conseruat, senectam vegetã & iuuenilem reddit: cor recreat: & cum aqua siliginis sumptus dicitur esse elixir vitæ. Porrò terrea materia rectificata per dissolutiones, coagulationes, & calcinationes, est subtile sal terræ, quo cũ omnia metalla in lapidem conuerti possunt, & omnes spiritus figi habentes humiditatem radicalem. Nutrit etiam leprosos. Ex hoc philosophi prisci lapidem fecerunt, quem philosophicum vocant. Modus liquores prædictos intra corpus sumẽdi, huiusmodi est. Tres guttas ignis Chelidoniæ, tria cochlearia aquæ rosarũ, modicũ cochleare de aëre sanguineo (liquorem aërium intelligo,) permisce, & propina ieiuno: si affectus est calidus, cum vino: & si homo excesserit annum vigesimumquartum, cum aqua vitæ. In febrib. autẽ calidis, nullo modo sumi debet, Hęc omnia Vlstadius.

De quatuor elementis extrahendis à chelidonia, & à folijs Lauri, vide etiã Io. Ganiueti librum qui Amicus medicorum inscribitur, differentia quarta capite septimo.

Quomodo extrahatur Quintum esse à fructibus, ut pomis, piris, prunis, cerasis, castaneis, &c. ex Vlstadio.

FRuctus minutiſsimè conciſos & contuſos in mortario terreo, (lapideo,) miſce cum decima parte ſalis communis. Deinde in cucurbita cum alembico cæco pones in fimo, vt ſupra dictum eſt de ſanguine humano, &c.

Ex *floribus, herbis, radicib.*

Plantas bene maturas collige, cœlo ſereno, Luna creſcente & iam ferè plena: purgatas minutiſsimè diſcinde, & in pila marmorea contunde cum decima parte ſalis: & in circulatorio ſeu alembico cæco fermentabis in fimo equino per menſem. Deinde in alembico roſtrato deſtillabis in Balneo M. augēdo primum ignem vſque ad tertiū gradum. Tum fęcibus è cucurbita extractis & minutiſsimè tritis, aquam deſtillatam rurſus ſuperinfunde, & rurſus putrificata in fimo vt prius, tādem deſtillabis, ignem minuendo per gradum medium. Deinde iterum teres fęces, &c. ut prius, & deſtillando rurſus minues ignem per medium gradum. Putrefactio

quo

quoque decreſcat ſemper per mediũ gradum: nempe ita vt in ſecunda digeſtione putrefiat per dies viginti & vnum, in tertia per dies quatuordecim, in quarta per dies octo. Quarta autẽ deſtillatione peracta ponatur in circulatoriũ (ſupra infráq; clauſum & largũ, in medio anguſtũ, cum breui roſtro cauo ex ſumma inferioris vẽtris parte ſurſum tendente:) & digeratur in fimo vel balneo cũ igne primi gradus: vel in Sole, aut vinaceis, per menſem.

Euadet autem liquor tanto nobilior, quãto ſæpius deſtillatur. Et ſic habes quintã eſſentiam: quæ tamen efficacior fuerit, ſi ex herbis, ſeminibus vel radicibus deſtillaueris aquam: & eam rurſus infundas ſuper fęces ſuas, digerasque per ſeptẽ dies: & poſtea deſtilles per cineres, prorſus eodem modo vt ſupra de Chelidonio dictũ eſt: vt ſingula elementa ſeorſim habeantur, & quidem rectificata.

De quinta essentia ex sanguine humano, ouis, carnibus, & melle.

Quinta essentia quomõ eliciatur ex SANGVINE HVMANO, OVIS ET CARNIBVS, lege apud Vlstadium capite decimoquarto. Additur eis pars decima salis, cum quo bene miscentur, putrificantur, & destillantur, idq́ue quater alternis vicibus: & demùm circulatione longa perficiuntur, donec ad summam odoris suauitatem & substantię subtillitatem perueniant: meminit & Lullus libro primo capite quarto, de quĩta essentia, sed illic addendum esse salem codices impreſsi omiserunt. Videtur autem sal rectè addi humidis rebus destillãdis, illis scilicet quæ facilé putrescerent, quales præcipuè animalium partes sunt.

Aqua præciosiſsima Alberti Magni, vt in libro quodam manu scripto reperi. Sanguinem hominis sani destilla per vitrũ tanquam aquam rosarum. Hac illita omnis corporis infirmitas sanatur, & potu eius qcunque internus est morbus. Exigua eius quantitas sumpta omnibus viribus exaustos restituit. paralysin efficaciter curat: & ab õni futura ægritudine

præser

præſeruat. In ſumma omne morborum genus curat. Ego verò neque ex ſanguine humano remedium hominibus fieri porbare poſſum, quod etiam ſi ratio & experientia ſuaderent, religio tamen prohibere videtur, præſertim in tãto remediorum numero, &c. Sed neque ipſa ꝑparãdi ratio placet, in hac Alberti aqua, ſi modò eius eſt, cùm ſemel tantùm & ſimpliciter deſtillari iubeat. Plus rationis habet quæ ſequitur cõpoſitio, ipſa quoque in eodẽ libro manu ſcripto mihi reperta.

Oleum ſanctum ſiue oleum viuum, quòd vitam hominis cõſeruet, Hugonis Gordonij, quo ille plurimas grauiſsimas ægritudines curauit. Sanguinis rubicũdi de homine ſano vel hominibus ſanis, ætatis annorum viginti quinque aut triginta, libri tres. Spermatis ceti, medullæ bubulæ, vtriuſque libra. Deſtillentur in alẽbico bene lutato: & exibit aqua prima alba, altera pallida, tertia flaua, quarta rubea et craſsiuſcula. Oleum ſic deſtillatum cum Luna pariter creſcrit decreſcitque, quamobrem ſanctũ cognominãt. Quòd ſi ægroto qui & vires omnes & loquendi facultatem amiſerit, tres guttas cum vino perexiguo infuderis, mox & loquetur & validior erit. Si quis quotidie huius o-

lei guttá cochleario vini biberit, animo & corpore per omnia membra robusto euadet: & senectutem prorogabit quàm fieri potest longissimè, nec ab vllo veneno læditur. Curat etiã fistulas, fracturas veteres & chronica vlcera, si vini lotione prius ficciora euadant. Vulnera recentia triduo sanat illitu. Ficos ani internos externosque curat. Medetur varijs affectibus, lepræ, morpheæ, paralysi, & alijs. si quis ieiunus gutta cum vini albi cochleario biberit.

Nonnulli multum gloriantur de sanguine humano sublimato, vt quidã Bartolomæus de Montagna Paduæ faciebat, sed certè ipsum præparare nesciebat: quo si vti volueris, facias sic. Sanguinem de sanguineis iuuenibus bono victu vtẽtibus recens extractum, quiescere permitte: & aquam supernatantem abijce. dein de cũ modico salis triti fortiter agita, & in vase diligenter occluso (lutato) reconde in fimo equino per quadraginta dies. demum destilla aliquoties, super fęces semper aquam refundendo. Vltimò verò habebis aquam mirabilem, quæ cum zulabio aliquo mixta hecticis summopere conducet. Fiet autem melior, si post destillationem rursus quadraginta dies

dies in ſimo maceretur. Licebit etiam cum ſanguine alia remedia hecticis ſalubria admiſcere, Guaynerius.

De quatuor elementis extrahendis à ſanguine humano, vide Io. Ganiueti Amicum medicorum 4.7.

De ſanguine humano ſimpliciter deſtillato lege Brunſuicenſem in libro Germanico deſtillationum: Idem hanc aquã & excrementi humani, ſi miſceantur, mirabilia quędã efficere ſcribit. Mihi anim⁹ ab huiuſmodi remedijs abhorret.

Io. Braceſcus per ſanguinẽ humanũ allegorice aliud qppiã & metallicũ veteres inſinuaſſe putat, vt recitaui ſupra ſi vbi de Quinta eſſẽtia in genere ſcripſi. Vlſtadius capite decimo Cœli philoſophorum docens quomodo fiat quinta eſſentia vini, ſingulis elementis ſeorſim abſtractis: Et hoc (inquit) quod in ſeptima deſtillatione eſt deſtillatum, appellatur ſanguis humanus, quem chymiſtæ maxime inquirunt, & eſt ipſe aër, Hæc ille. Videtur autem aëris liquor qui in pleriſque deſtillatis oleoſus eſt, ſanguinis humani nomine appellari, quoniam corpus noſtrum ex quatuor humoribus tanquam elementi conſtat, ex quibus ſanguis aëri comparatur, calidus, humidus

dus & pinguiuſculus, &c. Ioan. Braceſci verò ſanguis humanus metallicum quid dam eſt à colore ſic dictum.

De extrahēda quinta eſſentia à melle, quæ intrat aurum potabile, lege Vlſtadiū capi. duodecimo, & cap. viceſimoſe cundo, vbi & modos diuerſos præſcribit ad triplicem aquam mellis colligendā, & facultates addit, de quibus capite duo decimo nihil dixerat, & duas tantùm aquas diuerſas elicere docuerat.

De quinta eſſentia metallorum.

Ioānes Braceſcus in dialogo Raymun di & Demogorgonis, cū aſſeruiſſet quintam eſſentiam humanæ vitæ ſeruandæ & extendendæ vtilem non aliumdè quā ex ſolis metallis haberi poſſe, ſubdit tandem: Cùm autem ſecundum opinionem philoſophorum veterum ſingula metalla ſecundum ſimilitudinem, virtutem, no men, colorem, & proprietatem in omni metallo ſint cōpræhenſa, vt apertè demō ſtratum eſt in libro expoſitionis librorū Gebri. Igitur & hæc noſtra medicina, quuis ſolummodò ab vno aliquo metallo rum extracta fuerit, habebit tamen nihilominus virtutem omnium metallorū & planetarum, & virtutem ſuper totum corpus

corpus humanum ſanandi plures infirmitates curabiles. Idem voluit ſignificare Ioan. de Rupe ſciſſa de humiditate noſtra radicali loquens, & de quinta eſſentia ſub nomine aquæ vitæ. dicit enim aquam ardentem bonam in ſe continere omnium metallorum virtutem, & non aquam eſſe vitis, ſed vitæ: quia vitam hominibus donet. Qui hac de re plura cognoſcere volet & clarius, legat eiuſdem Braceſci dialogũ quo Gebrũ interp̄tatur.

De quinta eſſentia extrahenda ab antimonio, plumbo, ceruſſa, ex Vlſtadio.

Eſſentia quinta ex antimonio ſic fit. Puluerem antimonij ſubtiliſsimum in corpora cum aceto acerrimo deſtillato, & relinque donec acetũ in colorẽ maximè rubicundum vertatur. Deinde colabis acetum, & in vaſe puro aliud acetum deſtillatum antimonio ſuperinfundes, & pones ſuper ignem modicum donec acetum coloretur. Hoc toties repetes, donec acetum deſinat colorari. Quicquid verò eius coloratum fuerit, per alembicũ deſtillabis in cineribus: defluet autem primo acetum ipſum: poſt hoc videbis

egredi materiam mille colorum. & hæc eſt illa quinta eſſentia quæ à philoſophis appellatur plumbum philoſophorum,& à quibuſdam lac virgineum , (differt tamen ab illo de quo infra dicetur , inquit Vlſtadius,) & ferè oleum benedictum colore refert. Hanc pones in pelecano vt circuletur per dies quadraginta. Vulnera exiccat, & vtilis eſt ad omnes plagas loco balſami.nam facilè & citiſsimè omnia vulnera curat: & apoſtematis omnibus mirum in modum confert.

¶ Quin etiam ex plumbo vel ceruſa extrahitur quinta eſſentia ſicut ex antimonio , ſuperfundendo acetum deſtillatum per digitos quatuor, poſtea in fimo digeratur , vt dictum eſt de quinta eſſentia herbarum & florum. Deinde deſtilletur , & primò videbis aſcendedere ipſum acetum:poſt ipſum liquorem quemdam oleo ſimilem. Et hoc etiam appellatur oleum plũbi,ſiue quinta eſſentia plumbi,& habet in ſe quandã dulcedinem ſicut oleũ antimonij.Valet autẽ contra omnes cõbuſtiones ignis & aquæ calidæ,vt contra impetiginẽ & veſicas cholericas.Notãdum tamẽ eſt , ceruſam prius debere ablui ſępius cum aqua roſarum, colando per pannum lineũ,donec nil in

ipſo

ipſo remaneat de puluere ceruſſæ. Deinde exiccata vſui reſeruetur. Sic fieri iubet Bulcaſis, & Ioan. de S. Amando ſuper Antidotario Io. Meſuæ.

De extrahenda quinta eſſentia ex metallis diuerſis, vt auro, argento, plumbo, ſulfure, auripigmento rubeo, ſandaracha, antimonio & marchaſita plumbea, qui voluerit leget apud Lullum in libro de quinta eſſentia.

Spiritus ſiue quinta eſſentia vitrioli laudatur à quibuſdam aduerſus comitialem morbum & apoplexiam. Spiritus auri ad vicia iecoris. Spiritus berylli aduerſus renum aut veſicæ calculum. Sed de his & alijs quibuſdam infra dicemus inter olea metallica & alibi.

De aquis uitæ compoſitis.

AQuæ vitæ compoſitæ propriè dicuntur, vbi remedia quædam in ipſa aqua vitæ macerata & ſimul deſtillata fuerint. Minus propriè vbi poſtea addũtur, nec deſtillantur ſimul. Sunt & aquæ virtutum ſeu aureę dictæ, vbi remedia nõ in aqua vitæ, ſed in vino prius macerata deſtillantur, de quibus infra ſcribimus:

&.

& harum quędam plurima cum iſtis quas hîc deſcribimus, communia habent: niſi quòd minus vehementes minusq́ue calidæ & ſiccæ ſunt.

Aquæ vitæ quædam ſimpliciter remedijs in aquam vitæ infuſis fieri iubentur: aliæ in aquam vitæ ter quatérue deſtillatam. Sunt quibus etiam tempus infuſionis ſeu digeſtionis præſcribitur, vt dies xiiij. &c. Quædam initio trita immittũtur, alia integra: teruntur autem poſt dierum aliquot fermentationem. Sunt quæ ſemel tantùm deſtillentur, aliæ bis aut ter. Et quædã in Balneo M. tantùm, aliæ in Balneo M. ſemel & iterum, tertiò verò per cineres, vt quam Vlſtadius deſcribit capi. 46. licet illic infuſio tantum in vino fiat. Apud eundem cap. 44. Aqua vitæ ter deſtillanda deſcribit, cuius prima aqua dicitur Benedicta, ſecũda aqua vitæ, tertia mater balſami. Rurſus quarundã deſtillatio ſic repetitur bis aut ter, vt aqua prius deſtillata ſemper iterũ refundatur ſuper feces, vt Apud Vlſtadiũ capitib. 49. & 50. Item aliæ lento igne in Balneo M. detrahi iubentur: aliæ in eodem valido igne, vt deſcripta Vlſtadio cap. 46. Nõnunquã in prima deſtillatione herbæ tantùm recentes & ſemina recentia ponuntur tum

aqua

aqua vitæ : à quibus extractæ aquæ postea adduntur ſicca odorata, aromata & alia, item mel, & iteratò deſtillantur. deinde ambra, moſcho & camphora adiectis, tertiò alembicum ſemper inuoluendo cum pānis madidis ex albumine ouorum cum farina: Vide Vlſtadium capit. 51. & 56. Quod ad materiam, nulla ferè ſine aromatibus componitur: pleriſq; etiam herbæ quædam odoratæ adduntur: quibuſdam & flores & ſemina: interdum & aquæ alię deſtillatæ. Item vinum maluaticum, mel, ſaccarum, ficus: quibuſdam denique aurum integrum: ego niſi extinguatur in liquore, fruſtra adhiberi puto. Sed hæc omnia clarius exemplis patebunt. Vlſtadius Aquas vitæ compoſitas numero quatuordecim deſcripſit, quas nos breuitatis ſtudio omittemus. Aqua vitæ cum aromatibus & melle, &c. quater deſtillanda in Balneo Mariæ legitur apud Vlſtadium capite 53. & alia ſimiliter, ſed ſine melle, capite 54.

Mirabilem quandā aquam vitæ deſcribit Vlſtadius cap. 56. Primū varia medicamenta recētia iubet digeri in Balneo Mariæ per dies quatuor infuſa in aqua vitæ: deinde deſtillari in cinere igne lento.

Poſtea aromata & alia ſicca addit, & per dies quatuordecim digeri iubet, ac iterũ deſtillari in Balneo Mariæ. Deinde addit camphoram, rhabarb. crocum, ambram, & moſchum. Quòd ſi aquam inquit, adhuc meliorem deſideres, adijce precioſos quoſdam pulueres ſeu ſpecies confectionũ diambræ, diamoſchi, diamarg. &c. & ducatos aliquot optimi auri cũ ſacchari ſelibra, & tribus diebus in tepida aqua Balnei Mariæ digeres: poſtea deſtillabis per filtrum in vitris retortis bene lutatis, ita vt vnum vitrum altiore ſitu ſit quàm alterum, Et hæc aqua vitæ (inquit) excellentiſsima eſt inter oẽs alias.

Aqua vitæ, contra pleroſque morbos auxilium. In aqua vitæ quater deſtillata impone roſmarinum, cinnamomum, caryophillos, zinziber & macis, & duos aut tres florenos aureos, quib. hac ratiõe nihil decedit. Quater deſtillata vtere mane & veſperi ante ſomnũ. Varia morborũ genera depellit, & iuuẽtutẽ reſtaurat.

Aqua vitæ in qua maceratus ſit roſmarinus quid poſsit, vide infra in Oleo roſmarini.

Dianthos facti cum ſaccharo, vncias tres pone in tribus libri vini per triduũ vel in aqua vini deſtillata ſemel pro ſenibus

nibus,(ea ſcilicet quæ prior manat, non quæ poſterior:) præterea deſtilletur per filtrum.quidam in alembico deſtillant, & ſeruant ad vſum. Alij miſcent roſatæ nouellæ partem ternam, vt remittant caliditatem & ſiccitatem dianthos.

Aqua uitæ contra peſtem.

R.Rutæ,ſaluię,florũ lauẽdulę,maioranę,abſinthij,roriſmarini,roſarũ rub.cardui bened.pinpinellę, tormẽtillæ, valerianę,granorũ iuniperi,baccarum lauri, terrę ſigil. boli Armenię prępar.ana drach.duas.Dictamni,angellicę, biſtortæ,corticũ citri,meliſſę, zedoarię, inulæ camp.gẽtianę,rhapõtici, ana drach.tres. Coriandri pręp.florũ borraginis,buglóſſi ſandali albi & rubri,ſeminis acetoſæ, baſilici,rhabarbari ben albi & rubri,granorum paradiſi, piperis, ana ſeſquidrachmã.Zinziberis drach.duas.Cinnamomi,croci,ſpecierũ confectionis contra peſtem,electuarij liberantis,elect.de gemmis,diamoſchi dulci,diacameron,diambræ,diarhodon abbatis,lætificãris Almãſoris ana drachmam. Calami arom.caryophyllorum,macis,nucis moſch.cubebarum,cardamomi,galangæ,agallochi,

ana ſcrup.duos. Oſsis de corde cerui, ſpicæ nardi, cãphoræ ana drach. ſemis. Folia auri octo. Mochi ſemiſcrup. Theriacæ electæ vnc. quatuor. Mithridatij vnc. duas. Vini ſublimati rectificati mẽſuras duas. deſtillentur per alembicum.

Aqua uitæ contra peſtem, à quodam noſtri temporis medico Solodori in Heluetia anno Domini 1547. magno & mirabili ſucceſſu comprobata, ita ut uix decimus quiſque ex infectis qui eam ſumpſerunt, perierit.

℞. Margaritas optimas, hyacinthum orientalem, matrem perlarum, corallos albos & rub. de ſingulis vncias duas.

Vnicornis cornu ſeſcunciam. Croci, myrrhæ, boli Arm. terræ ſigillatæ, zedoariæ Venetæ, ligni aloes, eboris, Mithridatij. Theriacæ Alexãdrinæ, cinnamomi electi, ben albi & rubei, corticum citri & feminũ, ſimgulorũ vncias duas. Sandalorum omnium, de ſingulis ſeſcunciam.

Oſsicula de corde cerui numero duodecim. Granorum pæoniæ, baccarum iuniperi,

niperi, vtrorumque numero ſexaginta. Conſeruæ bugloſſæ vnc.duas. Radicum tormentillæ, dictamni vulgaris, inulæ, aſtrantiæ, chelidonij, Libyſtici vulgaris, morſus diaboli, ari, Valerianæ, ſaxifragæ illius quam Germani bibinellam vocāt, angelicæ, de ſingulis iſtarum ſtirpiū radicibus vnc.duas. Saluiæ, ſcabioſæ, rutæ. mentaſtri, pulegij, centaurij minoris, abſynthij, roſarum alb. & rubr. de ſingulis manipulum. Liquorum deſtillatorum, roriſmarini, gentianæ, meliſſæ, betonicæ, roſarum ſylueſtrium, ſonchi ſiue cicerbitæ quam noſtri carduum ancerinum vocant, cardui benedicti, hyſſopi, florū boraginis, plantaginis maioris, iridis, ſingulorum vncias quinque.

Liquores deſtillatos, vt decet, in balneo M. miſcebis cū optimo vetere vino Alſatico, aut potius cū aquæ vitæ ſexies deſtillatæ libris quatuor, in valida cucurbita vitrea menſurarum quatuor capace: quā bene lutatā per quatriduū in Balneo M. relīques. Deinde hyacīthos, corallos, margaritas & matrē perlarū in calcē rediges igne vrendo, & ſuper marmore cōteres diligētiſsimè, ita vt nulla amplius aſperitas tactui ſe offerat. Hūc puluerem in vaſe aliquo impones, & cū aqua roſa-

cea dilutũ defundes:& quicquid aſperiuſculũ remanet,quod nõ miſcetur cũ aqua iterũ teres & denuò dilues.Corallos quidẽ tritos liceret per dies quatuordecim in ſucco berberis impoſitos in aquã reſoluere,qui modus melior videtur.Poſt hęc radices mediocriter contundes,& ſimiliter iuniperi & pæoniæ ſemina:herbas verò diſcindes.Deinde in validam cucurbitam vitream ſex menſurarũ capacem immites herbas,radices & gemmas cũ roſacea dilutas,& ſuperinfundes aquam vitę quæ cũ liquoribus ſtillatitijs in Balneo M.digeſta eſt:& luto ſapientiæ munitã cucurbitã impones in foueã quam in loco humido excitâris, vt in cella aliqua ſubterranea,altitudine duorũ cubitorũ, longitudine & latitudine ferè quatuor cubitorum, quam fimo equino & calce replebis alterno ſitu ſtratorum,vt vocãt, ita vt pedes duos ſupra foueam emineãt, In huius medio cucurbitã relinques per menſem.Deinde paulatim remoto fimo auferes eam, & materiam quã continet deſtillandam,in ſex minores cucurbitas diſtribues,& in Baneo M. deſtillabis igne tam lento, vt ab vnius guttæ ad alterius delapſum decẽ vnitate ordine numeres. Omninò enim cauendum eſt,

ne iu

ne iusto calidius sit Balneũ. Peracta destil latione feces in singulis cucurbitis relictas rude siue bacillo aliquo mediocriter agitabis, & aquam à singulis detractam denuò superinfundes, ac iteratò destillabis igne lento, vt prius. Hac etiã destillatione finita, feces omnes effunde: & liquores in sex cucurbitis collectos distribue in duas cucurbitas, quarum vtraque tres mensuras capiat, & in Balneo Mariæ leniter destilla. Sic habes thesaurum & incomparabile aduersus pestem remediũ.

Vsus est tum ad præseruãdum, tum ad curandum, imperato sudore post eius potum, & cætera. Cùm primum autem aliquis se peste infectum senserit, (modo ne post vigiti quatuor horas id fiat, post em̃ id tempus nulla aut minima remediorum spes,) semuncia huius liquoris epota, in lecto mediocriter opertus sudorem expectet, in cubiculo, vbi aëri aditus sit reclusus. Incipit autem sudor ferè post sesquihoram, & perferri debet vt minimum tribus horis: præstabit autem si paulò plus vel quatuor hori sudetur, nullo interim potu admisso, & facie subinde abstersa linteo. Postea paulatim remotis stragulis & absterso corpore, cum surrexerit æger, hordeum co-

ctum, aut paucam tostam farinam arenæ in iusculo edet admixto aceto rosaceo, aut simplici, quod etiam per dies octo semper admiscebitur cibis eius. Pro potu sumet hordei decoctum cum passulis & glycyrrhiza, bene refrigeratum, quantum libuerit: & vino per tres aut quatuor dies abstinebit, postea diluet aqua. Cibo igitur post sudorem sumpto, lectus nouus ægro parabitur, aut permittetur ei pro arbitrio in cubiculo, sed absque aëre, versari per tres quatuórue dies. Quòd si à sudore internum calorem adhuc perceperit, bibat liquorẽ destillatum ex refrigerantibus, vt papauere erratico, moris, intybis, floribus sambuci, aut acetosa. Et si inter sudandum, vt sæpe fit, anthrax aut bubo exoriatur, hoc remedio vteris. Cepam parte aliqua rescinde excaua, & in cauum impone theriacam, tormentillam, dictamnũ diligenter trita partibus æqnalibus, & partem rescissam repone, & inuolue stuppa humida, & sub cinere per sex horas assato: tum in pila tritam, per linteolum aceto rosaceo affuso exprimito. Inde madidum linteolum loco impones, & quoties inaruerit, rursus madefacies.

Quòd si quis semel in mense semuncia huius

huius liquoris pota ſudauerit, præſerua bitur. Proderit etiam ſi quis quotidie mane vnam aut alteram guttam ore aliquã diu retinuerit.

Aliam aquam vitæ tum ad peſtem tũ alios morbos commendatam deſcribit Vlſtadius cap. 46.

Aqua vitæ ſeu quinta eſſentia, cuius præſentaneus eſt effectus aduerſus venena, præſertim ex animalibus morſu ictúue relicta, à Matthæolo Senenſi deſcripta libro 6. commentariorum in Dioſcoridem. Libra antidoti noſtræ iam deſcriptæ, (cuius deſcriptionem nos breuitatis cauſa omittimus, licebit autẽ eius loco ponere optimã theriacã, vel Mithridatium vel aliam efficacẽ antidorũ) & libra ſyrupi de corticibus citri, miſceantur cum libris quinque aquæ vitæ toties deſtillatę, vt ad quintam eſſentiam peruenerit, & ponantur in cucurbita vitrea duplæ capacitatis, (hoc eſt librarum quatuordecim) & eam bene lutatam tandiu leniter commoueto, donec antidotus tota reſoluatur & miſceatur cum liquore. Sic per mẽſem relinques, bis in ſeptimana ſimiliter mouens aut agitans. Exacto menſe aquã claram, quæ ſupra antidotũ in fundo ſubſidentem aſcendit, paulatim

& leniter defundes in aliud vas vitreum, & optimè obſtructum reſeruabis. Hic liquor tā efficax eſt, quod innumeris experimentis mihi conſtat, vt ſi media eius vncia è vino bibatur, aut cū aliqua aqua deſtillata idonea aut etiā per ſe, hominē veneno ex morſu ictúue cuiuſcūque animalis infectū reſtituat, etiam & vocē & ſenſus iam amiſerit, & magna cū admiratione omnium reuocet. Vt plurimū etiā humores iam infecti, vomitu reddūtur. Eadem vis eſt contra venena quæ quis in cibo aut potu ſumpſerit. Eſt enim huius liquoris vis adeò ſubtilis & efficax, vt vel momento temporis omnes corporis venas penetret. Similiter etiam alijs multis & diuerſis affectibus medetur, vt eruditus quiſque medicus per ſe æſtimabit: imprimis verò peſtilentiæ reſiſtit, tum præſeruando tū curando infectos, Hæc Matthæolus. Aqua vitę ad cholicam affectionem. In menſuram aquę vitæ rectificatę immittes cinnamomi ſemunciam, nuces moſchatas duas aut tres, caryophyllorū ſcrupulos duos. ſingula trita, diei ſpatio, & deſtillata inde aqua in alembico vitreo, cochleare plenum ęgro propina, Andreas Furnerius.

Aqua vitæ Georgij à lapide. Cinnamomi,

momi,cubebarum,zinziberis,nucis mo ſcatæ caryophyllorum , galengæ, ſingulorum vncia. Saluiæ recentis vnciæ quatuor. Vini ſublimati ſexies ex vino optimo & non ex fęcibus, ad pondus omnium, id eſt vnciæ decem.

Deſtillatæ per alembicum aquæ quotidie tantùm ſumi debet quantùm auellana caperet. Hac vſum aiunt M. Gallum phyſicum Caroli imperatoris, & vixiſſe annis 124.

Aqua virtutum nobiliſsima, auro & argento præferenda, ex libro quodam manu ſcripto. Caryophyllorum, cinnã. macis, galãdæ, zedoriæ, baccarum lauri, granorum paradiſi, ſingulorum ſemunciam. pulegij, ſaluiæ, hyſſopi, rutæ, betonicæ, ceri folij, camphorę, ſerpentinæ, ſing. ſemunciam. granorum iuniperi, ſem. fœniculi, ſem. petroſelini, ſem. aquilegiæ, ſileris montani, florum coſti, ſem. apij, herbæ paralyſis, caſtorei, ſing. drachmas duas. Libyſtici, ſpicæ nardi, cubebarum ana vnciam. Pimpinellæ vncias duas. diatr (vox eſt corrupta) drachmas duas. Hæc omnia in vino deſtillato per dies quatuordecim, deinde colabis vinũ, ſpecies cõteres, & rurſus admixtas vino ꝑ dies octo relinque & deſtilla: & tan

& tandem inijce aliquot folia ſaluiæ recentia. Vires ei attribuuntur eædē omnes quas ſupra ſcripſimus in aquis virtutū, quæ circiter viginti vni ex eis attribuūtur. Sanitatis conſeruatio, iuuētutis reſtauratio, & aliæ quæ etiam ferè ſimplici aquæ vitæ rectificatæ adſcribuntur.

Aqua vitæ quædā in libro quodā manuſcripto contra leprā & peſtilentiā cōmendatur: ad cuius compoſitionem fumus terræ, vrtica minor, folia bedeguar in vino macerātur in Balneo M. per mēſem, deinde deſtillantur iniecta etiā auri in puluerē redacti drachma: deinde additur vinū deſtillatum quod cū pipere ſit decoctum, vt æqua ſit vtriuſque liquoris portio: qui iuncti & per octo dies ſimul in balneo M. macerati iterū deſtillātur. Huius aquæ cochleare quotidie mane bibi iubetur per menſem, & loca leproſa inungi. Purgari ea ſanguinem aiunt, & congelatum diſſolui, & totam corporis temperiem inde mutari: & ſi credere fas eſt, omnes ferè morbos curari.

Aqua vitæ Emperici cuiuſdam, ad diuerſos morbos peculiari quodam & egregio apparatu compoſita. Pedis coruini, iuæ moſchatæ, ſaluiæ, turionū ebuli, betonicæ, hyperici, chamædryos, ſam

ſuchi

ſuſchi,chamępityos,origani,pulegij,hyſ ſopi,rutæ,caryophyllatæ,gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ , ſingulorũ manipulus ſeſqui-Polypodij, ſchœnoanthi , ſpicæ,caſsiæ ligneæ,folij,ſingulorum drachma . Baccarum lauri drachma ſemis. Chamæmali drachmæ duæ.Nucleorum perſicorũ,balſamitæ,pimpinellæ , chelidoniæ,agrimoniæ,ſingulorũ vnciæ duę. Roſmarini vncia.Dictamni tormentillę' ſcabioſæ albæ,ſingulorũ vnciæ quatuor. Seminis bardanæ ſeſcũcia.Aniſi,fœniculi,ſerpilli,[alkekengi,] granorum iuniperi,petrocelini,ſingulorũ ſemuncia.Sauinæ,naſturtij , vtriuſque manipulus ſemis.Carui,cumini,ſeſelios , ſingulorum drachma ſemis . Cineris veſpertilionis, tamarici,radicis ireos cum floribus,ſingulorum ſemuncia , Ex his omnib. fiat puluis qni diuidatur in ſex partes: quarũ vnam pones in aqua vitæ ter deſtillata, & relinques fermentari per diem naturalem :tum deſtillabis,& poſtea aliam partem pulueris in aqua iſta deſtillata fermentabis deſtillabisq́; ſimiliter.& ſic deinceps ſingulatim cæteras quoque partes omnes fermantatas deſtillato, & vltimum liquorem ſerua . Deinde Nucis moſchatę,macis,cardamomi,folij,cinna
momi

momi, zedoariæ, ſingulorum vnciæ tres. Agallochi, ſandali albi & rubei, ſingulorum vnciæ duæ. Oſsium de cordibus ceruinis, vncia. Theriacę veteris, vncia. Zinziberis, amomi, cubebarum, granorũ paradiſi, galangæ, piperis, ſingulorum vnciæ quatuor. Moſchi electi vncia vel plus, ſaltem non minus ſemuncia. Trita hæc omnia ponãtur in prædicta aqua per triduum. deinde iterum deſtillentur lento igne in balneo Mariæ ter, ſemper refundendo aquam abſtractam ſuper fęces.

Tandem adde huic liquori olei oliuarum clariſsimi quartam partem, & tantundem mellis optimi deſpumati, & cum per diem quieuerint, deſtilla vt ſupra. Vtilis eſt hic liquor dolori capitis, epilepſiæ, maniæ, vertigini, obſcuritati viſus, deficienti auditui, pectori obſtructo, cardiacæ: item contra venena, chiragram, podagram, guttam, arthritin. Sanguinem purgat, febres omnes de frigida cauſa tollit, ſtomachum roborat. Curat cholicam, ileon, diabeten, ſplenis & iecoris obſtructionem, aquam hypoſarca, & paſsiones omnes ex frigida cauſa natas. Denique ſelectiſsimum eſt remedium pro conſeruatione corporis. Propinatur quantum dimidia nux auellana caperet cum cyacho

tho puri vini albi.

Alia. Mellis despumati libram, Aquę vitæ selibram, ligni aloes vncias tres, Gummi Arabici vncias duas, Nucis muscatæ, galangæ, cubebarum, cinnamomi, masticħes, caryophyllorum, spicæ nardi, moschi, sing. drachmas tres, Ambræ drachmas duas. Hæc omnia pariter trita misce liquidis, & destilla. Hæc aqua fœtentem animam emēdat, dentes dealbat, surditatem & tineam capitis curat: & omnia vulnera sanat, si intinctum ea linteum superponatur. denique iuuentutem conseruat, & amissæ speciem reuocat.

Aqua magnæ virtutis in paralysi, quā amicus quidā ceu experimentis cognitā nobis communicauit. Caryophyl. galāgæ, zedoariæ, nucis muscatæ, piperis vtriusq;, baccarum iuniperi & lauri, cornicum citrij & arantij, zinz. albi, foliorum saluiæ, ozimi, libanotidis, sambuci, menthæ, pulegij, gentianæ, florum sambuci, rosarum rub. & albarum, spicæ, ligni aloes, cardamomi, cubebarum, calami aromatici, stichadis Arabicæ, chamędryos, chamæpityos, macis, mercurialis, sem. artemisiæ, caricarum, passularū, dactylorum sine ossib. amygdalarū dulcium & amararū, pineorum, singulorum drachma.

Con

Conſolidæ vtriuſque, virgæ paſtoris, ben albi & rub. ſingulorum drachmæ duæ. Scolopendrij ſeſquidrach. Laureolę drac. ſemis. Mellis albi drach. quinque. Sacchari libræ tres. Theriacæ, Mithridatij vtriuſque vnciæ quatuor. Aquæ vitæ quater deſtillatæ libræ ſex. Deſtillentur in vaſe duplici, lento & continuo igne, donec mutetur color, tunc muta recipientem, idq́ue ter facies.

Compoſitiones duæ aquæ uitæ ex Raymundi Lulli libro de aquis.

IN ſequentibus aquis vitæ compoſitis etſi Raymundus non exprimit vinúmne medicamẽtis an aqua ardens, vt ſimul deſtillentur, addi debeat: viſum eſt tamen hoc loco eas recenſere, quòd Raymundus videatur omninò in aqua ardente hæc remedia deſtillari velle, potius quàm in vino, vt qui vbique liquores perfectiores & ſæpius deſtillatos probet.

R. radicum fœniculi, ruſci, capillorum Veneris, aſparagi, raphani, petroſelini, eryngij, milij ſolis, endiuiæ, ſcariolę, ſingulorũ partes æquales. miſce & lẽto igne deſtilla. (Apparet hunc liquorem mouendæ vrinæ, & aduerſus calculos vtilem eſſe.)

Alia

Alia.R. Caryoph. nucis musc. masti-
ches, doronici, zedoariæ, galangæ, pipe-
ris longi, corticum citri, saluiæ, sambu-
ci, (forte sausuchi,) anethi, spicæ nardi, li
gni aloes, cubebarum, cardamomi, lauē
dulæ, mentæ, pulegij, origani, calami aro
matici, sticados vtriusque, chamedryos.
chamepityos, singulorum partes ęqua-
les, & parum moschi. Trita destillētur.
(Facultates sunt eędem quę aquę vitę sim
plicis sed longè efficaciores. Vel eędem
quę supra alijs aquę vitę compositis ex
pluribus medicamentis attribuuntur.)
Deinde sequitur aqua ex multis remedijs
frigidis composita, non suo loco (vt vide-
tur) quam supra commemoraui in
Essentia quinta frigida. Deinde subij-
citur Aqua vitę perfectissima, (vt vo-
cat: nimirum quòd ex plurimis ijsq́ue ca
lidissimis composita sit.) R. Euphorbij,
serapini, opopanacis, pyretri, capparis,
chœnoanthi, spodij bedellij, piperis
longi & albi vel nigri, cubebarum, ca-
storei, zedoariæ, singulorum partes æ-
quales. quibus addes mastichen bonam
& parum ambræ, croci & ossis de cor-
de cerui. Item R. omnia antedicta in a-
quis compositis, & igne lento destillētur.
Est enim aqua mirabilis, & remediorum

omnium mater ac princeps: cuius mirabi les & innumeræ ſunt virtutes contra oẽs paſsiones frigidas. Et fit tali modo, &c. Subiungit autem deſtillãdi modum per ſerpentinas, vt vocant, & alia addit quæ omnia aquæ vitæ ſimplici conueniunt, vt codicem noſtrum librarij culpa mutilatum exiſtimem.

De remedijs quæ Aquæ uitæ miſcentur citra deſtillationem: primum intra corpus: deinde extra.

Sæpe inſtrumenta, tempus aut ſumptus aliquem deficiunt, quò minus medicamenta quorum vim impreſſam vellet (ſeu per metempſychoſin quandam) in Aquam vitæ per deſtillationem ei admiſceat, qui vnus miſcendi optimus modus eſt. Nam & per digeſtionem ſeu præparationem in moderato calore primùm aliqua mixtio fit, deinde in deſtillatione dupliciter, vaporum primò per minimas & tenuiſsimas ſpirituum partes, deinde guttatim cùm in aquam concreſcunt, mixtionis verò omnis perfectionem & colophonem circulatio imponit, & ſanè nulla quam homines mo-

liuntur

liuntur mixtio, propius im itari poteſt na turalem. Quod vel hoc argumento à fine & effectu ſumpto conſtat: quoniam hoc modo parata & mixta, minus quàm vllo alio corrumpuntur: & ſimpliſsimã quãdam puriſsimamque eſſentiã nacta, vt omninò ad ſenſum ſimplicia, & æthereę seu quintæ eſſentiæ ſimilia videantur, ad incorruptionem quandã, quoad eius fieri poteſt, perueniunt. Hoc quidem cõſtat quo quæque res minus exactè & per omnia mixtas è quibus conſtat partes habuerit, eò viciniorem eſſe corruptioni: quòd primum & præcipuè in ijs quæ meteora dicũtur corporibus, deinde alijs multis ſiue ꝑ naturã ſiue per artẽ mixtis, facilè intelligitur. Sed qm̃ in diuerſis adeò hominũ cõditionibus alijs de cauſis impediti, nõ ſemper quod optimum eſt ſequi poſſunt, ſi quinta eſſentia fieri non poſsit, ſecunda ſaltẽ aut tertia, aut quotquot licuerit, deſtillationes lento igne repetantur. Multò melius enim omnis mixtio peragiturpaulatim lentè, & quàm ſubitò & violenter. Et ſi deſtillare ſimul cum aqua vitæ remedia, quorum vim miſcere ei deſideramus, non licuerit: contrita ſaltẽ aliquandiu in ea macerentur: atra hit enim ad ſe omnium ei impoſitorũ vires,

Extat Arnoldi de Villa noua liber, aut Rogerij potius quem manu ſcriptum habeo. in quo docetur ſingillatim ad quos affectus & morbos, quæ medicamenta in aquã vitæ maceranda infundi debeant, ꝑ ſingulas corporis partes, quas ille duodecim zodiaci ſignis attribuit.

Gentianam aduerſus grauiſsimos quoſdam morbos & venena antidotum eſſe optimum multis hactenus ſeculis notum eſt. ſed multò efficacius pollinem eius cum aqua ardente faucibus pecorum quæ veneno in cibo potúue vel morſu ictúue læſa ſciunt aut ſuſpicantur, quidam infundunt: & ſi gentiana deſit, ipſam aquam ardentem per ſe. Ad hominis morborum quorundam remedia, præſertim thoracis, apomeli addi poteſt. Nã & alioqui in delicijs quibuſdam apomeli cum aqua ardente mixtum, & madidus eo toſtu panis pro ientaculo ſumitur. Poteris & arte deſtillatam ex gentiana cum vino aquam apomelite aut vino aromatite dulci contra diuerſos morbos propinare.

Abſyntites vinum præſtantiſsimum aliqui hunc in modum parant. Abſynthij, præſertim ſicci, comis aquam ardentem optimam ſuper infundunt, & tantũ

dem

dem vini maluatici. huius cochlear par uum miſcent cum paruo vini hauſtu & propinant. Sic ſtatim & efficaciter fit, & diu conſeruatur. ego in cholica aliquã do feliciter propinaui. Eadem ratione in alijs etiam tum herbis tum aromatib⁹, & cæt. vti licebit. Nam & breui tem pore ſic virtus extrahitur: & gratior fit potus, & ſatis longo tẽpore conſeruatur.

Aqua vitæ viridis. Meliſſæ & balſamitæ:quas in vmbra ſiccaueris,illius vncias tres,huius duas, infunde in libras quatuor aquæ vitæ quater deſtillatæ in Balneo Mariæ per dies octo: deinde vtere ſiue p ſe,ſiue admiſcẽdo ei alias aquas vitæ compoſitas, ad confirmandum ſtomachum. Oportet autem in vmbra ſiccatas eſſe herbas, vt viridis & pulcherrimus color reddatur. Nam ſi in ſole ſiccaris,aqua fiet obſcura ſeu ſuccus alicuius herbæ, Vlſtadius capite 56.Licebit & alijs coloribus tingere,qui ſimul & coloris gratiam & remedij vim augeant,vt croco,paſtinacis luteis & rubentibus aridis.Sunt q per æſtatem ceraſa acida nigra addunt,vnde etiam ſapor fit gratior, & calor minus remittitur.

Aquæ ardenti quidam inijciunt mentã conciſam & cõtuſam, inſolantque per

quatuor aut quinque dies, poſtea colant & rurſus inſolant. Hac extremum naſum illinunt aduerſus corruptum & peſtillentem aërem.

His ſubijciam aquæ ardentis uſum cum alijs medicamentis extra corpus.

Multi vnguentis calidis, qualia ſunt-Martiatum, Arragon, diathæa, vſus tempore aquæ ardentis aliquid miſcent, & ita inungi iubent.

Aqua cerebro calolem fouens ac reſtiſtituens, qua perfricandum eſt caput. Aquæ vitæ vnciæ duæ. Moſchocarij. caryophillorum, ſamſuchi, cubebarum, piperis longi, ſing. drachma ſemis. Trita miſceto, capitique infricato aliquandiu. Sunt qui euphorbij ſcrupulum ſemis addant, Epiphanius Empyricus, alij alia odorata & calida addunt, vt Saluiæ vncias ſex. Rutæ, zinzib. granorum paradiſi, cinnami, florum roriſmarini, corticũ citri, ana ſemunciam. Olei laurini vnciam. Spicæ drachmam. Caſtorei ſeſquidrachmam. Et in deſtillato liquore ſuſpendunt moſchi & ambræ, vtriuſque granum. Hunc illitum capiti prodeſſe aiunt, etiam odore, paralyſin & apople-

xiam

xiam auertere.

Aqua mirabilis ad pudendorũ abſceſ-
ſus,eiuſdem. Ouorum vitellos tres ad
duritiem toſtos & minutim inciſos pila
contere-:aquæ vitæ heminam ſuperinfũ-
des cũ ſcrupulo aluminis,drachmis dua-
bus camphoræ & dimidia æruginis,ſin-
gulis contritis.Macerata aliquandiu per
linteum validè exprimes. Hoc liquore
imbuta linamenta ter quatérue per diem
vlceribus imponantur,miraberis effectũ.

Aqua pro lauandis partibus paralyti-
cis. Myrrhæ, aloës , ladani , terebin-
thinæ , caſtorei , ſing. drachmas duas.
zedoariæ, galangæ, cubebarum , nucis
moſch . piperis longi , pyretri , ſingulo-
rum drach.tres. Hærbæ paralyſis ,iuæ
arthriticæ, ſtichados Arab. ſaluiæ , ſam-
ſuchi, mentæ, pulegij , centaurij mino-
ris, roſmarini,ſingulorum ſemunciam.
Omnia trita infundes in aquæ vitæ de-
ſtillatæ libras duodecim per tres dies : Vt
reperi in libro quodam manu ſcripo,
ſed fortè nimia eſt aquæ vitæ menſura.
Nam ad ſingulas libras eius, ſex drac-
hmæ tantùm(cum ſcrupulo fortè)ſpecie-
rum adduntur.

In Catholico morbo interdum fauces
& guttur ex prauis deſtillationibus ero-

duntur, quibus nisi succurretur, sæpe gar gareon absumitur, sæpe vsque ad ossa trã sit corruptio. Itaque purgationes & diuer siones fieri debent, &c. Fit & aqua ad id mirabilis. Destillatur theriacha ĩ aqua vi tæ & aceto per alembicum, aqua exit lim pidissima virtutum multarum: præcipuè autem valens vbi profundius conduci vis medicamenti debet. si ergo bolum Arme nium aut sphragida in eo dissolueris, ac partes erosas tetigeris, & seminaria eius contagionis absumes, & erosionem om- nem sanabis, Fragastorius libro tertio de contagione.

De aquis destillatis compositis, sed alijs quam cum aqua uitæ.

AQuas quæ ex duabus aut pluribus medicamentis permixtis destillatę sunt, compositas voco. Harum alię me dicinales sunt, aliæ odoriferæ, aliæ cosme ticæ, id est ornandi gratia inuentæ. Sunt quæ simul duo ex his aut etiam omnia præstent. nos vnamquanque tamen ad v- num genus refetemus, in quo scilicet ma gis exellit. Medicinalium rursus aliæ intra corpus sumumtur, aliæ extra tan- tum adhibentur, aliæ vtrobique. Nos duo

duo tantum capita inſtituemus. Nam licet quædam vtrobique vſurpentur,ma gis tamen vel intus vel extra.

Nunc earum quæ in corpus ſumuntur quædam ſimpliciores ſunt quas priore lo co deſcribemus: ſecundo ex pluribus cō-poſitas. De aquis vitæ compoſitis,vbi ſpecies in aqua vitæ ſimplici macerantur,ſeparatim ſcripſimus. Hîc reliquas vt dixi, & quas caponum aquas vocant ponemus,& vnam cum medicamentis aliquot in ſanguine porci infuſis.

In vino macerari & poſtea deſtillari, de ijs præcipuè herbis & medicamentis inſtitutum videtur ,quæ per ſe parum ſucci habent,vt ſaluia,beronica,meliſſa,abſynthium,&c.quę inſuper odorem ſuum attrahente illum ac imbibente vino,nec ob tenuitatem diſsipetur , ita firmius retinent. Dicemus autem hîc etiam de quibuſdam in vino macerandis,ſed recētibus. Nā ſupra de aridis in vino alióue liquore maceratis atque ita deſtillatis egimus.

Beronica,vulgò dicta [cerenbrenſz,] in vino per dies aliquot maceratur,& ſimiliter meliſſa. Vires nimirum eædem ſunt,ſed efficaciores tenuioreſque , quæ herbis ipſis per ſe.

Meliſſa id eſt citraria(inquit Lullus)ponatur in vino ad deſtillandũ. Huius vini cochlear bibatur à ieiuno. Intellectum & ingenium acuit, memoriam auget. Cui lingua impeditur, is linteum hoc vino madidum linguæ imponat, & rectè loquetur, niſi balbutiat naturaliter. Epilepticus cum pauca theriacha ieiunus bibat, & perfectè curabitur. Curat enhelitũ fœtentem, & aufert dolorem dentium. Carnes vel piſces in eo poſiti nõ putreſcunt, & ſeruari poſſunt quandiu libuerit. Vino corrupto infuſum, id reſtituit. Calculos frangit, vrinã & menſes prouocat. Valet contra iliacos & renũ dolores. Contra ſcrophulas bibi debet, & emplaſtrum ex herba fieri. A ieiuno pota rũpit omnes internos & latentes abſceſſus. Sanat oẽs punctiones, quæ ad cor aut latera feruntur. Omnibus vermium intra corpus generib. aduerſatur. Omnes denique corporis tùm viui tũ mortui corruptiões tollit, & o omnia quæ tangit ſanat, ſeruatque in bona ſanitate & bona virtute. Spiritus exhilarat, omnibus membris confert, & ſanat genera guttarum frigidarum. Neruos ſuper omnia confortat. Vtiliſsimum eſt contra ſcabiem ex frigore generatã. Viſum bibentis acuit: caliginem & lachry

chrymas & ſuperfluos humores oculorum tollit. Pectori ſalubre, concoctioni vtile contra malos humores quib. impeditur. Cũ bono vino potũ, appetitũ ciet. Labes, lẽticulas ſiue maculas faciei inde ablutæ abſtergit. Quod ſi adiecto pauco balſamo facies lauetur, bonitas coloris efficitur. Gingiuas curat. Odor eius occidit omnes muſcas & vermes. Hydropẽ ſanat cuius cauſa eſt frixida, & choleram ſupefluam, potu & ablutione. Omne genus vulnerum vtiliter eo abluitur, & ſic ab omni putrefactione præſeruatur. Omnia febriũ genera ſanat, maximè quartanas. Sancti Lazari morbus huius vini potu creſcere prohibetur. Prodeſt etiam ijs quorum imminutum eſt cerebrum, & phreneticis. Item ſi quis caſu ederit araneam, & ſtatim hoc vinum ſuperbiberit, veneno lædi non poteſt, Hæc Lullus. Meliſſa contuſa in vino per noctem maceratur. Deſtillatam hanc aquam quotidie potam vel (&) in ore retentam appoplecticos ſanare aiunt. item comitiales, hydropen, quartanam, alioſque varios ex bile atra aut pituita affectus. Datur etiam ad vuluæ ſtrangulationem & dolorem dentium, Remaclus F.

Aqua centaurij minoris, auro comparenda

randa. R.Gentianæ partem vnam,centaurij partes duas.Trita & quinque dieb. in vino macerata deſtillato. Hæc aqua mane & veſperi pota præſeruat corpus ab omni morborum genere. omnia apo ſtemata excludit.bonum colorem facit. Peſtilentiæ reſiſtit.phthiſicos ſanat. ſtomachum repletũ inanit.calculum in renibus frangit.aquoſos ſplenis humores ſeparat. menſes promouet,ſi nouem diebus quotidie mane bibatur, & vterum expurgat. Item purgat omnem bilem & ſanguinẽ corruptũ.Omnes plagas intra corpus ſanat. viſum clarificat. Morſus venenoſos curat.Ad vulnera quidem ſananda cẽtaurij etiam puluis imponi debet, Lullus in lib.de aquis. Quidam hodie aridas gentianæ radices in vino macerant,& aquam inde efficaciſsimam deſtillant.

Saluiæ & pulegij partes æquales ĩ mortario contuſas deſtilla. Hæc aqua calefacit hominem nimis refrigeratum. Coctã cum caſtoreo quotieſcunq; aliquis biberit ca. (calidã vel eam)per tot dies prolongat vitã eius vſque ad tempus ſtatutum à Deo.Nec põt eſſe quiſquã tantoperè refrigeratus,quin ea pota cum caſtoreo nouẽ diebus perfectè ſanetur.A ieiuno pota remouet malum ventris, & omnem guttã,

& ſca

& ſcabiem, & facit bonũ ſanguinem, optimum colorem in facie: & ad alia multa prodeſt, ter die pota, Aegidius.

Aqua de iuniperi baccis recentibus vino maceratis deſtillatur. Ego aridas in vino maceraui, vnde liquorem deſtillatum optimum & odoratum habui.

Iridis radices contuſę per duos aut tres dies in vino albo macerantur, & deſtillantur.

Sed quarumuis herbarum radices, quæ in vſu medico ſunt aut eſſe poſſunt, conciſæ minutius & dies aliquot in vino maceratæ, aquam reddunt eiuſdem facultatis, ſed tenuioris, & cætera. Minus autem vini affundi debet recentibus radicibus, quàm aridis: & fortè illis etiam minus, quæ aut refrigerare debent, aut modicè calefacere. quare eaſdem recentes potius quàm aridas deſtillabimus, vt pauciore vino indigeant: aut ſi recentes deſint, in aqua potius macerabimus aridas, aut in alio quopiam liquore idoneo, aceto interdum, præſertim ad vſus extra corpus.

Gualtherus Ryffius radices in vino maceratas deſtillandas enumerat, quæ ſequuntur: Allij, Angelicæ ſatiuæ & aquaticæ, ari, ariſtolochiæ cauæ quam vul-

gò ſic Germani vocãt, aſari, biſtortę, bryo niæ, carlinæ, dracunculi, eryngij, hibiſci, hirundinariæ, iridis, inulæ, lapathi, liliorum, mei ſeu dauci cretici, pæonię, paſtinacarum, petaſitæ, peucedani, pimpinellæ ſeu potius ſaxifragiæ: polygonati, pyretri, raphani communis & ſylueſtris, raporum, rubiæ, ſatyrij, ſcrofulariæ maioris, ſymphyti maioris, valerianæ. Hic dum ſuas ſingulis facultates adſcribit integrum librum facit, cùm tamen alias vires non adferat, quàm quæ remedijs ipſis ſimplicibus etiam ante deſtillationem attribuuntur, quod vno verbo ipſum ab initio monuiſſe ſatis fuerat. Et ſanè miror cum tanto ſtudio libros tranſcripſerit, & ſua omnibus modis ad magnitudinẽ augere conatus ſit, cur alias plurimas radices omiſerit, imò potius cur non omnes quæ in vllo ſunt medicorum vſu enumerauerit cum ſuis ſingulas repetitis facultatibus, quod quidem ne faceret non voluntatem ei, ſed memoriam feſtinatione impeditam defuiſſe puto.

Raphanum ſylueſtrem, quẽ vulgò maiorem vocant, in vino per aliquot dies maceratum, minutatim conciſum, efficacem ſtillatitium liquorẽ reddere crediderim. facile enim acrimoniam ſuam deponit in liquo

liquores in quibus maceratur, ita vt etiã dulces quædã radices, vt pastinacæ, simul cum eo in aceto maceratæ, acriores euadant, raphani verò segmenta suam acrimoniam exuant. Aduersus calculosquidẽ in aceto macerari poterit, vnà cũ apij radice & aniso, &c. & destillari in cineribus.

Pyretri radix recens (vel etiam arida) contrita & in vino macerata destillatur: vel etiam, ad dentiũ dolores & apophlegmatismos, in aceto siue recenti siue destillato, vt docet Ryffius.

Aqua vtilis aduersus dentium putredinem. Radices pyretri tenuissimè contritas cum vino generosissimo misce: & fac mixturam quæ sit similis aquæ vitæ compositæ. hanc per alembicum destillabis. Vsus tempore cochlear plenum gustabis, ore continebis, mane vel quando volueris, nam breui senties remedium. Sanat dentes infirmos, corruptos, cõcauos: eosdem purgat & clarificat: Et ad omnem putredinem siue immunditiam oris extrahendam, & per sputum exercendam prodest, innominatus.

Aqua ad epilepsiam, cuius duo vel tria cochlearia in ipso paroxysmo dari debent, ab amico nuperrimè nobis communicata. Aquã angelicæ, quam in vino optimo

mo

mo per triduum præmacerare poteris,& aquam lauendulæ pari portione miſce,& da patienti.

De vino & lacte ſimul deſtillatis,ſcriptum eſt ſupra in ſimplicibus aquis ex animalibus.

Aquæ compoſitæ quædam, vel ex remedijs per ſe,vel cum aqua fontana deſtillandis ,ex Rogerij tractatu 4.ca.6.

Aqua extracta è folijs hyſſopi,leuiſtici,ſatureiæ,praſsij,inula , & floribus iridis & trifolij illius quod multos flores gerit ad magnitudinē nucis gallæ,cuius flores ſi ſugantur ſuccum dulcē reddunt.Humores phlegmaticos thoracis diſſoluit, ſputū attenuat,promouet & incidit.

Aqua deſtillata ex gūmi Arabico, tragacantha alba , glycyrrhiza,violis,maluis,omnibus in aquam infuſis & deſtillatis , caliditatem pectoris reprimit , & ſiccitatem emendat.

Aqua foliorum plantaginis, quinqueruiæ ,tormentillæ & roſarum, ſi bibatur cum vino calido,pectoris vulnera ex cauſa calida cōſolidat,& diſcraſiam calidam alterat.

Aqua extracta è folijs vel florib⁹ iaceæ albæ vel nigræ , verbaſco, roſis , ſauina, lappa inuerſa, intēperiem thoracis frigidam

dam

ctam emendat, phlegmaticos humores consumit,& vulnera thoracis ex frigida causa consolidat. Aqua destillata è mẽta, betonica, melissa, balsamita, satureia, saluia, serpillo, polio, pulegio regali, hasta regia, ex folijs singulorum, capitis & stomachi infirmitati ex causa frigida medetur: fluxum ventris eadem ex causa sistit, concoctionem iuuat.

Aqua è floribus violarum & maluarũ alterat & laxat.

De aquis uirtutum siue Aureis, & alijs quibusdam compositis ex pluribus remedijs, cum uino destillatis.

AQuæ virtutum, quas Germani aureas nominãt, omnes destillãtur aromatibus & herbis odoratis, (præcipuè saluia, quę tanquã basis in hisce aquis cõpositis videtur,) per dies aliquot prius in vinũ infusis:& in vsu frequentiore sunt foris adhibitæ, quã intra corpus sumptę: præcipuè ad spiritus suo odore confortãdos,& cõtra capitis dolores,&c. Sunt qui simpliciter in vino infundi iubeant, alij vase obtimè obturato (quidam in lage-

na ſtanea) poſito in cella vinaria, in fimo equino, in balneo Mariæ, in Sole, in paleis aut ſtramento conciſo, in calce cui aqua pluuialis aſpergatur in lagena.

Aquas virtutum Gualtherus Ryffius in ſuo Deſtillationũ libro complures cum aqua ardente compoſitas deſcribit, pauciores verò aromatibus & cæteris ſpeciebus in vino maceratis, quæ tamen præferendæ videntur, vbi vitia leuiora ſunt, & corpora ſicciora, & minori caliditate indigẽt. Sumptu quoq; & tempore minore fiunt. Et licet in his quoque aquã triplicem colligere, viribus differentem, ex quibus mediã præcipuè probarim. Nã aqua vitæ purior circa initium deſtillationis fluit, circa finem aquoſior. Ex aromatibus verò & gummis, prius dilutiores partes aſcẽdũt, calidiores & ſicciores ſequũtur, quod vel color magis magisq́; ad ruffum vergẽs declarat. Poſtremę vſtilaginem olẽt, & guſtu inſuauiores ſunt. Sed extra corpus efficaciter adhibentur, &c. Verùm triplex melius colligitur ex aromatibus & ſpeciebus ſiccis tantũ, non in vino, ſed aqua ardenti quæ nihil amplius phlegmatis habet rectificatis: in quibus ſimiliter mediam elegerim.

Aquis virtutum, aliqui etiam ſemina

odorata diuretica admiſcent,& fœnicu-lum,violas,petroſelinũ, ſaxifragã, thus, maſtichen, pomũ arantiũ :præter aromata & herbas odoraras,ſaluiã,coſtũ, rutã, abrotonũ,ſerpillum,lilium conuallium, Talis Arnoldo cuidã Pariſienſi adſcribit.

¶ Omninò in aromatum tum ſpeciebus,tum numero & pondere varietas eſt. Sunt qui ad diuerſa aromata, vt caryophyl.nucem muſc.cinnamũ,ſingu. ſemũciam:(quibus alij addũt zedoariæ, galangæ,piperis longi, granorũ paradiſi, ſingul.drachmas duas,)ſaluiæ & lauendulæ tantùm addant, vt coniunctum pondus earum æquet pondus aromatum, &c.

Huius aquæ tres aut quatuor guttas vino quod in prandio & cœna bibitur, miſceri conſulunt:aut mane & veſperi cũ modico vino ſeorſim bibi. Hæc aqua (aiunt) viſum clarificat,cerebrum & ingenij bonitatem confirmat. Paralyſin amolitur. Faciem candidam & nitidam reddit,cutem abſtergit:& alia plurima præſtat.

Aliqui menſe Maio vel Iunio, quum ſaluia & lauendula in vigore,ſunt huius dimidiũ,(vncias ſex,) illius duplum accipiunt, & minutatim concidunt. Addunt caryophyl.zinz.nucis muſcatæ,ma

cis, granorum paradisi, cinnami, zedoar, galangæ, rorismarini, singulorum semũciam conterunt, vino infusa destillant. Hæc aqua (inquiunt) post tertium annum melior est quàm initio. Vires habet easdem omnes, quas supra singulatim circiter viginti in alia aqua virtutum enumerauimus. Descriptionis huius Iudęum quendam autorem faciunt, qui vires has omnes ei attribuat.

Aqua mirabilis & multæ virtutis. Caryophyllatę, zinzib. rorismarini partes æquales ponantur in generoso vino per octo dies, & postea destillentur vt aqua vitę. Prodest dolenti pectori, stomacho debili, dolorib. & tortionibus ventris. Vermes in corpore & intestinis interimit. Si quis obesior attenuari cupit, hãc bibat: & si quis macilentus habitum meliorem desiderat, cum saccharo bibat.

Aqua virtutum. Saluiam, lauendulam, rorismarinũ, carui, & aromata diuersa, consisa aut trita in optimo vino in lagegenam stãneam infuso macerabis: quam obrues calce viua per dies xiij. & calci aquam pluuialem asperges, postea destillabis instar aquæ rosaceę. Hac aqua madidum linteũ fronti & syncipiti in capitis dolore impones.

Alia

Alia bona & nobilis, Saluiæ lib. 1. ſ. Nucis myriſticę, zinzib. caryophyllorũ, granorum paradiſi, cinnamomi ana vnciam. ſ. putrefiant in vino prę́ſtãtiſsimo, more ſolito. Tum ſpecies conterantur & deſtilletur totum.

Sunt qui præterea addant, florum borraginis, roſarum rubearum, corticis citri, ligni aloes, ſingulorum vnciã ſemis. & in optimo vino (cuius pondus ſextuplex ſit ad reliqua) per tredecim dies macerẽtur: deinde vino colato ſpecies diligenter conterant in pila lapidea, iterũq; admiſceant vino, & vel mox deſtillent, vel adhuc dies aliquot relinquant. Aliqui etiam in vas recipiens deſtillantem aquam ſaluię recentis, (malim aridę,) ſemunciam ponunt. Facultates eius hæ prę dicãtur. 1. Carnem omnem, piſces & cibaria reliqua, quibus aſpergitur, ab omni corruptione integra cum odore ſaporeq́; ſuo conſeruat. 2. Omnia vinorum vitia emendat, vt cum turbantur, pendula ſunt, aut ſitum olent, alitérue corrumpuntur, ſi modicum eiüs vino inſtilletur, ita ſaporem & colorem recuperant, alia intra ſeptem dies, alia intra vnum, neque amplius deinde corrumpuntur, neque medicata ſentiuntur. 3. Aromatibus

aſperſa vim eorum cõſeruat & odorẽ. 4. Abſceſſus interaneos rumpit,& antequã ſuppurentur per inferiora expurgat. 5. Abſceſſus extrinſecus ſimiliter ſi illinatur aperit,& efluere facit,demum ſanat. 6. Vitia oculorum curat,vt lippitudines tum fluidas tum ſiccas,& puſtulas & maculas,aut albugines ſeu pterygia, ſi modicè cum penna inſtilletur. 7. Quicquid præter naturam in facie ſub oculis excreſcit,& lepræ incipientis ſuſpicionem facit,illita hac aqua per pẽnam ſanatur. 8. Pota affectus omnes interaneos curat. 9. Item vitia iecoris,ſplenis, inteſtinorũ, ventriculi. Omnes malos humores ex cruditate in ventriculo natos, tollit. 10. Argentum viuum ab argento vero ſeparat. 11. Vulnera quęuis ſi illinatur percurat: item plagas & ictus & ortos inde tumores. 12. Hydropem pota & illita depellit,item auriginem. 13. Cerebro (craneo) illata,guttam ex catarrho cerebri naſcẽtem emendat. Illita & pota capitis dolores aufert. 14. Oris vitia emendat, ſi quis per noctem in eo retinere poſsit. 15. Ozænis & fœtori narium & catarrho medetur, ſi quis intra nares aliquandiu retinendo tolleret. 16. Dentium malis illita ſuccurit. 17. Cordis affectus ſa-

nat.

nat,& pectus cùm ſiccius vel humidius iuſto fuerit,aut tuſsi aut anhelatione ægrum, & cæt. 18. Memoriam auget & obliuionem tollit in homine,qui ſæpius per interualla vel guttam inde hauſerit. 19. Furfures,porriginem, ſcabiem, vlcera,puſtulas & ſi quid aliud impurum cutim infeſtat,aut etiam interiora corporis abſtergit, & venena exigit, illita & pota. 20. Illita faciei vtcunque modicè colorem nitoremq́; iuuenilem conſeruat, vt vel octogenarius, vix paucos ſupra triginta annos natus videatnr. 21. Omnem lepram imcipientem auertit. Hæc ex libro quodam manu ſcripto Germanicè ſine authore. 22. Exhilarat,& iracundiam remittit. Et aduerſus peſtillentiam commendatur. Attribuuntur autem ab alijs ijdem aut ſimiles affectus etiam alijs aquis virtutum: aut aquis vitæ potius compoſitis,quæ deſtillantur ex aromatibus & herbis odoratis,&c. in aqua ardente optima maceratis, & ferè etiam aquæ ardenti ſimplici.

Alia aqua virtutum. Saluiæ nobilis vnciæ decem,lauendulæ herbæ(aliàs florum)vnciæ duæ: rutæ,zinzib. caryophyllor. granorum paradiſi,nucis muſc.

ſingulorum vncia, cinnamomi ſemuncia, Galangæ, piperis longi, vtriuſque drachmæ duæ. Spicę, citrij caſtorei, ligni aloes, granorum paradiſi, ſingulorum drachma. Hęc omnia contrita in vaſe ſtãneo cum libra olei laurini, & ſeſquimenſura vini generoſi, per dies nouem aut tredecim ſeruentur: & ter aut quater interim agitando miſceantur, poſtremò deſtillentur. Alij non oleum laurinum, ſed baccarum lauri vnciam addunt, & rutæ tandem, & macis drachmam. Vires ei eaſdem omnes attribuunt, quas & proximè pręcedenti adſcripſimus circiter viginti. Alij eandem aut ſimilem non cum vino, ſed cum aqua ardente parant.

Aqua vitæ qualis Conſtantinopoli fit in aula imperatoris, vt idem liber manu ſcriptus habet. Caryophyllorum nucis moſch. zinz. coriandri, galangæ, piperis longi, granorum iuniperi, arantiorum, ſaluiæ, baſilici, roſmarini, amaraci, menthæ, lactucę, foliorum lauri, pulegij, gentianę, florum ſambuci, roſarum alb. ſpicę nardi, ligni aloes, cardamomi, cinnamomi, artemiſię, ſingulorum partes æquales. malũ Punicum, ficus duas, paſſulas, amygdala, dactylos, de ſingulis parum. His tritis admiſce partem mellis

& ſac

& ſacchari. Omnia in generoſo vino per quinqne dies macerentur, ac deſtillētur. Eſt autem optimus qui primus effluit liquor, alter iufirmior, tertius infirmiſsimus. Quod in fundo ſimile vnguēto relinquitur, vtile eſt ad multos affectus frigidos. Primus liquor remedio eſt ad omnes maculas oculorum, ruborē & ſanguinem (concretum.) Ventriculum confirmat, animum exhilarat, guttæ medetur, febri, tuſsi, vtero, & tineæ capitis, bonum denique colorem conciliat.

Aquas vitæ aliquot Vlſtadius deſcribit, plures quidem cum aqua ardente cōpoſitas: cum vino autem ternas capitibus 46. 49. & 55.

Petrus Andreas Matthæolus Senenſis morbum ſuum Italicum ſanguineū cholericumq́; recenter contractum curare docet aqua philoſophica, vt ipſe vocat (codicis Baſileæ olim excuſi folio 70.) compoſita (ex diuerſis medicamentis, ſuccis, ſyrupis & vino, per octo dies ſimul maceratis.) ac deſtillata in vaſe vitreo per balneum feruentis aquæ, cui arenæ quantitas ſit commixta. Excipit autem duplicem aquam, primā claram, ſecundā rubentiorem. Deinde ad pituitoſum vel melācholicū morbum Italicum, aliā com

poſitio

poſitionem ſubiungit ſimiliter deſtillandam. Quòd ſi efficacius, inquit, in atram bilẽ remediũ deſideraueris, tres aut quatuor angues longos, nigros, excoriatos exenteratosq́; tum multo ſale, temporis aliquo ſpacio, tũ aceto perfricatos, vt vnà colliqueſcãt, addere poteris: nã hoc non ſolùm borbo Italico ſed lepræ multisq́; alijs ægritudinibus, quas nũc prætermittendas duximus, maximè cõfert. Sed cõpoſitionẽ iſtarũ aquarum & vſum apud ipſum authorem leget qui voluerit. Ipſe quidem ſe quoſdam decimo potu curaſſe ait: alios longiori tempore, in quibus grauior erat morbus.

Io. Almenar libri de curandi morbi Catholici ratione capite quarto: Humoribus, inquit, euacuatis, procuranda eſt membrorũ alteratio: pro qua intẽtione fiat balneum ſiue ſtufa cũ aqua dulci, in qua bulliãt malua, biſmalua, melilotus, chamæmelũ, roſæ, lapathũ, fumaria, poſtridie poſt purgationem. Et quũ incipit ſudare æger, accipiat infra ſcriptã aquã. R. radicis altheæ, fumi terræ, lapathi, inulæ, ſingulorũ ſelibrã. minutim inciſa pone in quatuor libris vini maluatici p̱ diẽ & noctẽ. deinde addatur theriacæ ætatis decem annorũ aut amplius ſeſcuncia. de-

ſtillatæ

ſtillatæ huius aquæ accipiãtur vnciæ tres cũ vncijs duabus aquæ bugloſſæ in principio, vt dictũ eſt. Et iſta ſtufa reiteretur omnibus ſex diebus trãſactis aut ſeptem, bibendo iſtã aquã, quæ eſt optima & ſingularis, & in hoc morbo magnum ſecretum, & vltimum eſt cauterium.

Aqua ad aſthma certi remedij. Calaminthæ, hyſſopi, adiãti, marrubij, ſcabioſæ, tuſsilaginis, ſingul. manipulus. Ariſtolochiæ rotũdę vncia. Ireos ſeſcũcia. Sem. vrticæ tantundã. Radicũ fœniculi, petroſelini, vtrarũq; vnciæ duæ. Lilij cœleſtis vnciæ tres. Inulę cãpanæ ſelibra. Sem. ſinapis, naſturtij, vtriuſque ſeſcuncia. Coſti drachmæ quinq;. Spicæ drachmæ decem. Baccarũ lauri vnciæ quatuor. Nigellæ ſeſcũcia. Omnia tenuiter trita per dies ſex relinquantur in vini albi ſex menſuris infuſa, deinde lento igne deſtillẽtur. Propinabis mane vncias ternas, Epiphanius Empiricus.

Aqua ad renum & veſicæ calculos. Aſparagi, ruſci, apij, fœniculi, petroſelini, rubię, ſing. ſemũcia, ſeminũ quinque diureticorũ, liguſtici, lithoſpermi, ammeos, raphani, ſeſelis Maſsilienſis, dauci, ſaxifragę, ſing. drachmę tres. Adiãthi, matricariæ, ceterach, ſcolopendrij, trifolij,

graminis, ſenecionis (cardaminam intelligo) hepaticæ, ſem. peucedani, ſingu. manipulus. Iridis ſemuncia. Xylobalſami drachmæ ſex. Glycyrrhizæ vnciæ duæ. Quatuor ſeminum communium frigidorum maiorum mundatorum, ſing. ſemũcia. hederæ terreſtris, pimpinellæ, ſingu. manipulus. j. ſ. Nucleorum ceraſorum vncia. Spicæ nardi drachmæ tres. Gummi hederæ drachmæ ſex. Hircini ſan. præparati vncia. Cinnamomi tantundem. Trita infuſa vini albi libris denis, aut q. ſ. deſtillato. Similis aqua & ad eundem vſum deſcribitur à Rogerio tractatu 4. cap. 6. ſed cum aceto deſtillata, non cum vino.

Aqua ad calculum Epiphanij empirici. Hyperici, chamædryos, chamæpityos, ſenecionis, (non erigerontem, ſed ſiſymbrium cardaminẽ intelligit.) graminis quinq; folij, ſcolopẽdrij, helxines, verbenæ, eupatorij, pulegij, rutæ, ſing. manipulus. Quinq; radicũ diureticarum, acori, inulæ, rubeę, aſari, tamaricis, ſingulorũ drachmæ tres. Quinque ſeminũ diureticorum, ſaxifragiæ, lithoſpermi, dauci, raphani, petroſelini Macedonici, ammeos, marathri, cari, libyſtici, ſing. drachmæ duæ. Nucleorum perſicorum drachma ſemis. Quatuor ſeminum cõmunium frigi-

dorũ

dorum maiorũ mundatorum,de ſingulis ſeſquidrach. Glycyrrhizæ vnciȩ duȩ. Baccarũ iuniperi ſemuncia. Trita hæc biduo in libris quinque vini relinques infuſa, tum deſtillabis igne lento. Propina poſt balneum, vel mane in aurora tepidam à ſemuncia vſque ad vncias duas.

Aquæ compoſitæ nonnullæ cum aceto deſtillatæ.

DE ipſo aceto deſtillato vide ſupra vbi de aquis in Balneo Mariæ deſtillatis egimus.

Aqua veſicæ calculum comminuẽs, Epiphanij empirici, Succi ſaxifragiæ libræ duȩ. Succi milij Solis, petroſelini, aniſi, ſingulorũ ſelibra. Aceti albi vnciæ octo. Inde deſtillatam aquam ieiuno propinabis.

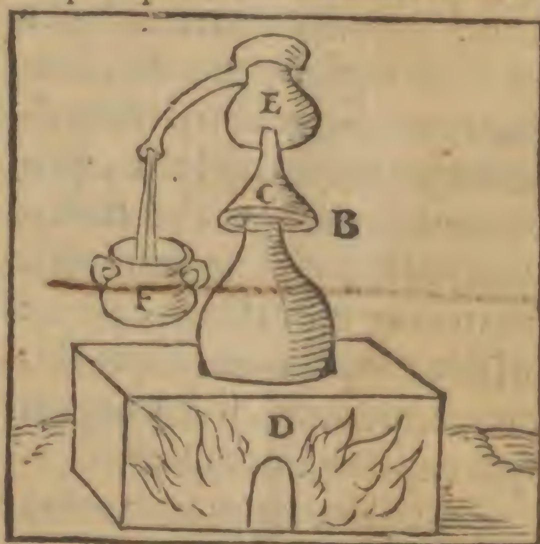
Aqua hirundinum ſic fit. Hirundines iuuenes tritas in puluerem miſce cum caſtoreo & pauco bono aceto, & deſtilla. Hæc aqua à ieiuno pota eſt vera medicina morbi caduci de quacunque cauſa prouenientis. Et quamuis homo paſſus fuerit illum morbum per quinque annos, curabitur, ſi huius aquæ parum ſumpſerit ꝑ quatuor dies: & curabitur perfectè. Phrenîtin quoque à ieiuno pota curat intra nouem

uem

uem dies. Cerebrum bonum facit ſupra omnes medicinas: purgat ſtomachum, pectus mollificat, neruos confortat, radices paralyſis eradicat, augmentat narurã, et refrigeratos calefacit. Item cum hyſopo cocta (cum hyſſopi decocto malim) & pota, hydropem ex frigiditate natum curat, & febres quotidianas. Sed abſtinebũt ea grauidæ, ne fœtus in vtero corrumpatur. Cum hyſſopo pota capitis dolorem arcet: ſomnum facilem præſtat, & concoctionem & vrinæ (aliâs alui) excretionem promouet. Pilos remouet, vbicunque cuti puræ illinitur, ita vt nunquam renaſcãtur, Lullus & Aegidius.

Aqua Rogerij (tractatu 4. ca. 6.) aduerſus obſtructiones hepatis, lienis & matricis ex frigida cauſa frangit etiam lapides renum & veſicæ. Poteſt autẽ bibi per ſe, vel cum ſaccharo. ℞. radicum ruſci, aſparagi, dianthos, ſcolopendriæ, ceterach, polytrichi, † pentilidiõ, hepaticæ, pulmonariæ, graminis ſenecionis, cretani † ſimplicis, centaurij, pſylij: ſeminum citrulli, melonum, cucurbitæ, cucumeris, ruſci, aſparagi, apij, petroſelini Maced. fœniculi, leuiſtici, ammeos, ſileris montani, dauci, ſaxifragiæ, milij Solis, xylobalſami, peucedani vel ireos, hederæ arboreæ & ter-
reſt

reſtris, gummi hederæ, nucleorum cera-ſorum, cantharidum vel cariarborum, lapidis ſpongiæ, † plumbũ, ſanguinis hirci, aceti albi, (cardui) fullonis ſe. minoris (ſeminum minorum fortè) cinnamomi, ſpicæ nardi, ſeminis † acori vſti, vrticæ, trifolij, tribuli marini & campeſtris, vniuſcuiuſque quantum libuerit. Ponantur hæc

in amphora A magna amplũ habẽte fũdũ & ſtrictum os, quod cooperiatur ſuperius cũ argilla B. Itẽ iuxta uſque quantum libuerit: ponatur caput emboti. item ligentur. & tunc ſub amphora prima fiat ignis lentus D, ita ne materia ebulliens attingere poſsit caput emboti. Sic vapor per embotum ad aliam ollam tranſiens in ſuperiori condenſabitur, & in liquorem valdè clarum & ſubtilem vertetur, qui in inferiore olla recipitur E, Hæc Rogerius. Quę à librarijs corrupta iudicaui, hoc ſigno † notare volui.

Caponum aquæ.

CAponum aquæ, vt vocant, propinãtur ad vires reſtaurãdas, valde debilitatis morbo aut nimia euacuatiõe, pueperis & ſenibus ægrotantibus. Solent autem caponem ipſum in aqua diutiſsimè coquere, vt caro omnis ab oſsibus ſoluatur: & ſic vnà cum iure deſtillare, vel per ſe, vel adiectis alijs aquis precioſis, aromatibus, auro, argento, gemmis. Caponem aliqui eò magis commendant, quò fuerit annoſior: nec iugulant, ſed ſuffocant: nec in aqua bulliendo deplumant, ſed plumas manibus extrahunt, & ſic exenteratũ minutatimq; conciſum deſtillant. Alij non integrum, ſed pulpam adimunt. Aqua capi analeptica, & ſubadſtringens. Caponem coques in aqua ſecundum artem: & addes aquæ roſaceæ libram, conſeruæ roſarum, borraginis, bugloſsi ana vnciam. Corallij vtriuſque ana drach. duas. Specierum diarhodon abb. drachmam. Paſſularum ſine nucleis vnciam. Goriandri præp. ſemunciam.

Fragmenta omnium (gemmarum,) margaritarũ, ana vnciam .ſ. Deſtillentur.

Alia. Capus decoquatur cum libra bubulæ ad ſufficientem decoctionẽ: cui addes

addes vini maluatici, aquæ rosarum vtriusque selibram:panis albi,vt imbibatur, vncias tres. Contundes hæc sine carne bubula,& addes species illas quæ sequuntur.Specierum electu.de gemmis, diarhodō abbatis,diamoschu dulcis, sin. drachmam.Diamargariton , specierum confectionis contra pestē,vtriusque scru. duos.Folia auri puri octo.Misceantur omnia cū iure,& destillentur lento igne.

Sunt qui hanc aquam parent cum croco & cinnamomo,&c. pro puerperis quæ & debiles sunt, & vteri fluxio eis non procedit.Propinatur autem vel per se,vel cū saccharo.

Aliqui etiam sine destillatione hunc in modum parāt.Capum vetustissimum exenteratum & ritè paratum diutissimè decoquunt:pulpam deinde & ossa comminuunt,& in vase stāneo aut vitreo,bene obturato,& in cacabum aqua plenum bulliente imposito,circiter sex horas coquunt.Sunt qui aurum adijciant, vt annulos aut numos aureos.

Aqua quædā cum capone gallóue aut gallina decoctis simul varijs medicamentis confortātibus,describitur apud Guainerium in capite de cura hecticæ:non destillanda,sed coquenda tantum in vase vi

treo, imposito in cacabo pleno aqua.

Aquæ compositæ, ad uarios affectus, intra corpus præcipuè, quarum quædam ex recentibus adhuc pharmacis & succulentis fiunt, aliæ uerò infusæ in plantarum succis aut aquis destillatis sero lactis, aut sanguine.

AQua somnifera. Hyoscyami vnciæ duæ. Radicum mandragoræ vncia. Opij drachmæ sex. Gith, succini, vtriusque drach. duæ. Sedi maioris & minoris, nymphææ, lactucæ, singul. manipulus. Trita infundantur in libras duas aquę papaueris, cum vncia j. ſ. seminis lolij. per biduum destillentur.

Alia somnifera. R. sem. lolij libram. Sem. hyoscyami selibram. Sem. portulacæ libras duas. Sem. vel rad. mandragoræ vncias tres. halicacabi tantumdem. Sigillatim tritis affundes, succi fabæ inuersæ, succi rad. vel foliorum hyoscyami, vtriusque libram. Succi foliorum papau. nigri, aut si id deest, rubei, libram. ſ. destillati huius liquoris exhibe vncias. vehemens est.

Aqua petralis dicta, tertia Aegidij, ꝙ petrā

petram ſeu calculum comminuat. Seminis pimpinellæ, petroſelini, apij, ari, (aliâs caryophylli, ſinapis, aro & lappa omiſsis. item apij, nimirum herbæ & radicis: nam ſemen prius nominatur) lappæ, maſtiches, ſingulorum partes æquales. Bene trita miſceantur cum ſanguine lyncis (aliâs hirci, & melius) & pauco aceto affuſo relinquantur per dies aliquot in vaſe bene occluſo: tum deſtillentur. Vtilis eſt calculoſis, qualiſcunque fuerit calculus, rubeus, albus, acutus, planus. quod ſi calculus fuerit confirmatus, patiens de hac aqua bibat quotidie. ſic enim comminuetur & redigetur in arenam. Hac aqua ſi ſemel quotidie lauentur capita ſcabioſa, curantur, & noui capilli renaſcuntur, & ſcabies intra nouẽ dies curabitur. (aliâs & quæuis ſcabies inde lota curatur intra tres vel quatuor dies.) A ieiuno pota, ſanguinis & coloris bonitatem facit (ſupra omnem medicinam) mirificè, neruos roborat, & morbum caducum tollit bis die pota. (Aliàs additur, Paralyſin exterminat, ſi non ſit mortua in membris) Aegidius & Lullus.

Aqua experta in vlceribus renum & veſicæ per cardinalem Tutellenſem. Caudæ equinę, plantaginis roſarum rub. gra-

norum halicaccabi, radicum althææ, glycyrrhizæ, rasa singulorũ vncia. Iuiubarũ sebesten vtrorunque drachmæ sex. Boli armeni semuncia. Quatuor seminum cõmunium frig. maiorum mundatorum sing. drachmæ tres. Sem. papaueris albi drachmæ sex. Cytoniorum semuncia. Seri caprini libre sex. Relinquãtur per duos dies in infusione, postea destillentur. Propinabis ieiuno vncias quatuor tepidas, quandiu durauerit, Epiphanius empiricus.

Aqua alia composita, secunda inter Aegidij aquas: legitur etiam in libro Lulli de aquis. Ruta, satyrium cum manibus & testiculis, chelidonia, (aliâs, Ruta, agrimonia, satyrion, chelidoni.) saccacharum (aliâs tutia) & lapis calaminaris, æquali singula pondere contrita destillẽtur igne lento. Hæc aqua multis viribus pollet. Nullus oculorum dolor tam improbus est, qui non huic remedio cedat. Pota venenum omne pellit, aut cum cibo sumpta. Sic enim venenum vomitu reddit. Hydropicis medetur, stomachum ab omnibus prauis humoribus expurgat. Ignem sacrum vno die extinguit, si stuppa cãnabis in ea intincta superponatur. Valet etiam in igne

gne nigræ diſpoſitionis exterius candidũ. vel (vt Germanicus quidãliber, habet) contra internum calorem ignis. nam ſi rubedo foris appareat, nullo modo emplaſtrum imponi conueniet. Cancrum curat admixta aloë, & ſtuppa cannabis in eam intincta emplaſtri modo impoſita, bis in die.

Aqua compoſita, prima inter Aegidij aquas. Hyſſopi, pulegij, caryophillatę, cichorij, ſingulorum drachma, Contrita deſtillentur. Poſtea aecipe tutiæ, petroſeni Alexandrini, rutæ, zedoariæ, aloës & lapidis calaminaris, ſingulorum drachmam. Contrita decoques in prædicta aqua ad conſumptionem tertiæ partis, & liquorem panno colatum ſeruabis in vaſe vitreo diligenter obſtructo per dies nouem (aliâs quadraginta) Poſtea detur in potu quotidie mane ante diem (aliâs per decem dies) ægro ieiuno. Prodeſt autem contra morbum caducum, ſi ſex horis poſtea qui ſumpſit ieiunare pergat. Et ſanè efficaciſsimum eſt remedium. Omnem neruorum reſolutionem ſanat, & membra corroborat. Cum caſtoreo pota valet contra omnem guttam, quæ nõdum radices egit in membris. Nouem continuis diebus à ieiuno pota fugat o-

mnem febrim ex quacunque materia pro uenientem,) si per nouem dies quotidie manè bibatur.) Est etiam vtilissima hæc aqua ad abluendum vulnera in quibus nerui dissecti sunt.

Alia Aegidij numero nona, aliqui duplicem vocant. Seminis apij, sem. papaueris albi, apij, zinzib. (aliâs, Sem. apij, papaueris albi, sacchari, caryophil.) singulorum æquale pōdus. Tritis in mortario adde aquam conseruatiuam (hoc est ex petroselino destillatam,) & destilla. Hoc summum est tuissis remedium, & malè affecti pectoris, si quis ieiunus eam frigidam biberit, & vesperi quàm poterit calidissimam. Cum castoreo calida pota valet contra apoplexiam & membra paralytica sanat, modo paralysis nō sit mortua in membris. Somnum & quietem facilem conciliat: membra omnia exhilarat: prauos humores pellit, & caput ac cerebrum confirmat.

Alia inter Aegidij aquas numero sext. Gladioli, hyssopi, sauinę, abrotoni, (aliâs seminis abrotoni, omissa sauina, non placet,) singulorū æquas partes, simul tere, & per dies aliquot relinque, tum destilla. Hęc aqua per quam efficax est. Resistit omnibus febrib⁹ tū calidis tū frigidis. Męses

ſes ꝓuocat, ſi modo ter bibatur,ſed noxia foret p̄gnanti,& fœtum perderet.Reſtringit fluxum ſanguinis & vẽtris, (ego ſanguinem ab ea vndecunq; cieri potius quàm ſiſti dixerim:alius codex,nihil quã ventris fluxum ab ea ſiſti,habet.) & ſtomachum purgat à malis humoribus. Vermes interimit à ieiuno pota, & omnem dorem curat:cum caſtoreo paralyſin ſanat , ſi quotidie quàm calidiſsima bibatur, intra tres dies. Eandem deſcriptionem reperio in libello Lulli de aquis.

Aqua contra peſtẽ, &c. ex ſanguine maiadis,id eſt uerris caſtrati,ex libr. quodam Germanico manuſcripto.

MAialẽ vndiquaq; ruffum & boni habitus iugulato.ſanguinẽ olla recẽs exceptum, bacillo de iunipero rubra diu agitato,& agitando collectum ſanguinis grumũ abijcito.Tum ramẽta eiuſdẽ iuniperi immites,& baccas de iunipero rubra ſimiliter circiter vigĩtiquinq;.His addes parum agrimoniæ , rutæ, phu , ſcabioſæ , veronicæ vulgò ſic dictæ , pimpinellæ,cichorij , pulegij , ſingul.manipulum. Quòd ſi ſanguinis menſura ſextarios tres exceſſerit, adijcies theriacę vn

cias duas: ſin minor fuerit, pro portione ſanguinis theriacæ modum minues. Debent autem omnia præparata in promptu eſſe, vt ſanguini adhuc calenti imponantur. Permixtis omnibus liquorem ſtillatitium elicito, quem diligenter ſeruatum in vitreo vaſe dies octo inſolabis. quod ſemel quotannis facies: durat enim circiter viginti annos. Hunc liquorem experientia conſtat egregiè prodeſſe aduerſus peſtem, apoſtemata capitis & laterum ſeu coſtarum, iecoris & pulmonis morbos, lienis inflationem, ſanguinem corruptum, febrim, tumores, cordis tremorem, hydropem, calores præter naturam, malos humores, & imprimis aduerſus venena & peſtillentem febrim. Bibet autem ęger quocunque ex prædictis morbis correptus, linguę menſuram, vel quatuor aut quinque guttas, & vt inſuper ſudet curabis.

De purgantibus medicamentis compoſitis deſtillatis.

AQuæ compoſitæ dicendæ ſunt etiam illæ quæ ex medicamentis compoſitis, in vino, aqua ardente, alióue liquore maceratis, deſtillantur. Aromaticæ quædam compoſitiones, ad cordis

& ſpirituum vires inſtaurandas aquis caponum parádis per deſtillationẽ, vt ſupra dixi, miſcentur: Itẽ aquis ardentibus, ſeu potius quintę eſſentię vini aduerſus peſtẽ & venena, vt ſupra docuimus. Sed & purgantia medicamẽta, electuaria præcipuè, in quibus diacrydium & alia vehementia & ſtomacho inimica recipiunt, liquoribus admixta præcipuè cum aqua ardẽte rectificata, aut cum vino, (fortaſsis etiã cũ vino & lacte, aut lacte ſeróue ſeorſim, in calidioribus naturis & morbis, rectè fieret,) & aliquandiu in infuſione relicta, artifiſioſe deſtillantur, vt propinentur ijs qui vel delicati ſunt & diuites, vel nimiũ viribus exauſti, aut ſtomacho ad reliqua pharmaca abhorrente. Quod & Lullus vehementer laudat, & empirici quidam nobis cogniti cum gloria vſurparũt. Noui ego quẽdam qui electuarium hamech & qđ de ſucco roſarum cognominatur, præcipuè deſtillabat: & exceptum liquorem per ſe propinabat imbecillioribus, robuſtioribus verò electuarij aliquid miſcebat, ita ſe ſine omni moleſtia ægros purgare inquiens. ¶ Cum elleboro aqua fit què iuuentutem inſtaurat. talem apud patrem meum vidi. Sed huius modi aquę diuexant corpora, & fucatam iuuentutis

imaginem præſtant, Cardanus.

Aurum potabile

DE auro potabili, qui volet, legere poterit multa in lib. Philippi Vlſta dij, quem Cœlum philoſophorum inſcribit, & in libro Lulli de quinta eſſentia. Ineſſe quidem vim auro, quæ ab eo ignito extinſtoque in aqua, emanet, argumẽto eſt, quòd aqua in qua extincta fuerit maſſa ferri, vel auri, vel argenti, aduerſus aconitum venenum commendatur à Nicandro. videtur enim de aqua intelligendum, in qua hęc metalla extingui debeant, cùm nullum alium liquorem nominet. Ferrum, inquit, initum, extinguas, aut ferri ſcoriam, aut aurum ignitum aut argentum, in turbida potione intinguas. Vbi interpres, Ferrum (inquit) in aqua extinguæ, & bibe. Et paulò poſt, Scoriam ferri in melle extingue & bibe apobamma, ſic vocans liquorem in quo aliquid ex tinctũ eſt. Dioſcorides in vino extingui iubet, (vt & Auicenna habet & Aegineta nec non Aëtius: qui & molarem lapidem ita extinctum conferre addit, & vinum bibendum eſſe calidum:) his verbis, Et ferri ſcoria, aut ferrum ipſum, aut aurũ, aut argentum candens vino extinctum, ſi is li-

is liquor bibatur. Et ſanè vinum plus virium auri candentis quàm aqua recipere poſſe videtur. Aquam cùm aliquando guſtarem, in qua ſæpius extinctum erat aurum, nullam in eo qualitatem odoris ſaporiſue mutati deprehendere potui. Rurſus aquam ardentem, præſertim ad quintam eſſentiam redactam, amplius vino virium auri attrahere credibile eſt: magisque ſi aurum in tenuiſsimas diductũ laminas fuerit, maximè verò ſi in calcem redactum. Sed hæc oĩa ſuperabit, quod ex auro redditum fuerit oleum. Simpliciter verò decocti auri, vt in iure caponis, vim planè nullam eſſe, niſi quid ipſa perſuaſio poteſt, crediderim cum pleriſq; omnibus eruditis. De auri facultatibus vide Auicẽ. li. 2. ca. 78. Sed qm̃ puriſsimũ ad remedia deligẽdũ eſt, adſcribã hîc Plinij verba ex li. 33. circa finẽ capitis 4. de auri purgatione. Torretur aurũ cũ ſalis grumo põdere triplici miſſo: & rurſũ cũ duabus ſalis portionib⁹, & vna lapidis quem ſchiſtõ vocãt: ita virus tradit reb⁹ vnà crematis in fictili vaſe, ipſum purũ & ĩcorruptũ. Ego Pliniũ hoc loco non rectè ſchiſtum lapidem pro ſchiſto alumine accepiſſe cõijcio. nã & alibi, (libro 35. cap. 15.) aurũ à lumine nigro purgari ipſe ſcribit.

Excel-

Excellit autem inter aluminis genera q̃ſchiſtum vocatur. Quin & ratio à viribus ſumpta magis pro alumine facit. nã & ſale p̃ ſe purgari dicit aurum, & ſchiſto addito. atqui alumen ad ſalis effectus, magis quàm lapis ſchiſtos accedit, cui veteres nullam aliam vim tribuunt niſi quã cum hæmatite (cui congener eſt) communem habet, nempe ſanguinis ſiſtendi. Alumen verò ad purgationem metallorũ etiam in aqua forti, vt vocant, aſſumitur. Excuſari tamen Plinins poteſt, quòd lapidis nomen communius apud eum ſit: nam & argentum viuum & metallica multa lapides nominat. quare etiam alumen ſchiſton, lapidem chiſton, appellare potuit. Non debuit tamen hoc facere ꝓpter differentiam illius qui propriè lapis ſchiſtus vocatur. Eodem in loco Plinij poſt verba iam recitata, mox ſubijcitur. Reliquus cinis (ſalis ſcilicet quo cum vna cremato purgatum eſt aurum, vel duarũ ſalis partium, ſchiſti verò vnius) ſeruatꝰ in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie ſanat: lomento eum conuenit ablui. fiſtullas etiam ſanat, & quæ vocantur hæmorrhoides. Quòd ſi trito ſpuma adijciatur, putria vlcera & tetri odoris emendat. Ex melle verò decoctum cũ

melan

melanthio, & illitum vmbilico, leuiter ſoluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro author eſt. Hîc in prioribus verbis, cinis ſeruatus & illitus, nemo dubitare poteſt quin de cinere loquatur. ſequentia verò decoctum & illitum, ad aurum ipſum videntur pertinere. Sed meo quidem iudicio legendum fuerit decoctus & illitus, idem nimirum cinis, vt & ſermonis cõſequentia & ipſa remediorũ ratio poſtulat. Nam & ſalis vſus apud medicos (Dioſcoridem & alios) eſt ad lichenas ſiue impetigines, ad excreſcentias omnes, eryſipelata & herpetes: & cum melle toſti ad phagedænas, &c. Puerorum verrucas noſtri ſale & fuligine perfricant. Et alumen apud Plinium putreſcentia vlcera compeſcit cum adipe: phagedænas vlcerum ex aceto, aut cum galla pari pondere cremata: cum ſalis duab⁹ partibus (qua proportione etiam ad auri purgationem miſcetur) vitia quæ ſerpũt. Porrò ſpumæ nomine Plinius haloſachnem intelligit vt etiam 31. 7. In hunc locũ nihil obſeruatum inuenio ab Hermolao aut Gelenio. ¶ Cæterum vt alumine aurum purgatur, ſic etiam miſy, teſte ſimiliter Plinio 34. 12. & alia ratione cum argento viuo, vide Pliniũ 33. 6. Vt purgetur

ad verr. cur.

tur, cum plumbo coquitur, Idem 33.3. Alium eiuſdem purgandi modum Cardanus libro 6. de ſubtilitate deſcribit.

Aurum potabile. Recipe mel & fauos de examine apum nouellarũ: cui miſcebis ambram griſeam, ſperma ceti, agallochum, piper longum, caryophyllos, nucẽ moſchatã, ſandalos & aurũ purum. Hęc in fimo equino per dies triginta relinq̃s. Poſtea deſtillabis per alembicum in Balneo. deinde materiam relictam conteres (læuigando ſuper lapide nimirum,) & aquam deſtillatã denuò ei ſuperinfundes, & iterum deſtillabis in cineribus. Hæc aqua aurum ſoluit. Quòd ſi aurum potabile induratur, accipies de eo magnitudine piſi, & impones in ouum coctum durum, cui vitellum ademeris. ita ſoluetur. hoc ægro propinabis. corroborat eñ per ſe, Innominatus.

Chymiſtæ ex auro ſolido liquorem faciunt, qui potus, vt aiũt, corpus lætificat, Geor. Agricola.

Sapientibus placet, quòd edere cibos paratos in vaſis aureis, vel quorum decoctioni adiunctæ fuerunt laminæ auri: & bibere vinum in quo laminæ vel monetæ aureæ extinctę fuerint multoties, bonam habitudinem cordi conciliat & imprimit

vali

validè. Arnoldus de conſeruanda virtute.

In quinta eſſen. vini aurum, argentũ viuũ, marguaritæ, & lapides precioſi aliáq; metalla diſſolui poſſunt, ad faciendum aurum potabile. Sed hæc auri reſolutio ad chymiſtas potius quàm medicos pertinet, Phil. Vlſtadius cap. nono & deinceps: vbi plura de auro potabili legent q volent.

Vinum in quo lamina auri quadrageſies aut quinquageſies extincta fuerit, apud quoſdam loco auri potabilis habetur, Arnoldus de Villa noua.

Idem in libro de vino. Vinum extinctionis auri (inquit) habet proprietatem magnam in multis conditionibus. fit autem extincta lamina auri in bono vino quatuor aut quinque vicibus. dimittatur clareſcere, & diligenter colatum ſeruetur. habet enim virtutem confortandi cor, & deſiccat ſuperfluitates omnium aliarum fecum à ſanguine: & ſubſtantiam cordis & ſpiritus ſua claritate illuminare poteſt, ſua ſoliditate confortare: & ſuo temperamento temperare & præſeruare, ſanguinem purgare, & ſua grauitate ſuperfluitates ad partes expulſionum inclinare, & iuuentutem conſeruare. virtutes partium principalium

palium in ſuis actionibus conſeruat,& tē
perie ſoluit vrinam denegatam. ſanat e-
pilepticos & inſenſatos,& confert lepro-
ſis. Multi hoc tempore viri diuites & prin
cipes, partes aliquas auri cum ferculis co-
rum coqui iubent, alij vtuntur in pannel-
lis cum electuarijs, alij in limatura. nam
in confectione diacameron additur tum
auri tum argenti limatura. Sunt qui fru-
ſtum auri in ore tenere & ſaliuam deglu-
tire ſoleant. Conſtat autem quòd argen
tum ore retentum extinguit ſitim: & co-
rallium confortat ſtomachum, tum reten
tum ore tum collo ſuſpenſum, ita quòd
pendeat verſus ſtomachum. ſic enim eius
cōturbationem prohiberi expertus ſum.
Alij conuertunt aurum in aquam potabi
lem, qui modus ſine dubio optimus eſt.
Et alij quidem aliter eo vtuntur pro diuer
ſis hominum cōditionibus & tēperamen
tis. Eſt ſanè aurū res arcana, pfectiſsima,
temperamento æquali & mirabili pro-
portione elementariū virtutū compoſita,
cui nullum corpus mixtū cōparari poteſt.
Vulnus cum eo factū nō inflammatur, in
electuarijs confortat viſum, & ſynceram
reddit ſupra omnia ſubſtantiam cordis &
principium vitæ. leprā palliat & refræ-
nat. Sed hæ virtutes auro vero & naturali,
non

non chymiſtico attribui debent.

Elixir vitæ, quod nuper amicus quidã nobis cõmunicauit per literas his verbis. Huius ramedij deſcriptio Roma ad me miſſa eſt, quod an tantũ poſsit quantum pollicetur nondũ expertus ſum. Extingue aurũ ter vel quater in vino, vel ſæpius ꝓ quãtitate vini. Deinde deſtillabis in Balneo Mariæ quater, & vteris in varijs morbis tam calidis quã frigidis, addẽdo calida vel frigida remedia, & interdũ aliquid bonæ theriacæ, prout morbus poſtulauerit.

Spiritũ ſiue quintã eſſentiam auri, quidam ad vitia iecoris ſananda extollunt.

Aquæ aliquot compoſitæ ad oculorum affectus.

AQua mirabilis ad viſum conſeruandum, & contra maculam oculorũ. Rutæ foliorum, mãtæ, roſarũ rub. ſaluiæ, capillorum Veneris, (alij mentã & ſaluiam omittunt, & pro ijs addunt, fœniculũ, verbenã, eufragiã, betonicã, ſiler montanum, & endiuiã,) ſingulorum manipuli ſex. Ponãtur in vino albo per diẽ naturalem. deinde deſtillentur per alembicũ. Quæ primò effluxerit aqua, argoto

comparatur:ſecũda auro:tertia Balſamo, & hæc in vitro diligentiſsimè ſeruari debet, Lullus.

Aqua ad omnes curabiles oculorum affectus, ex Aegidio & Lullo, deſcripta eſt à nobis ſuperius inter aquas cõpoſitas ad varios affectus internos.

Aqua compoſita ad oculos. Per initium Maij collige chelidoniam, verbenam, rutam, fœniculum. teres ſingulatim, & de ſucco ſingularũ vncias ternas accipies, miſcebis. addes parum de pampinis (vt Galli vocant, pampes) roſarum, tres vncias ſacchari candi, tutiæ optimæ vncias quatuor, & tantundem ſanguinis draconis. Omnia trita miſcebis & deſtillabis in alembico vitreo. Liquorẽ qui extillauerit, per duos aut tres dies in recipiente clauſo relinques, deinde vtêris. Efficax eſt ad oculos malè affectos, rubẽres, & catarractã ſiue ſuffuſionẽ. Aqua vitis vnà cũ melle per ignem ſublimata, oculorũ lippitudines maximè curat, Monachi in Meſuen. Eſt autẽ aqua vitis, inquiunt, quæ tempore veris cũ putantur vites, ex locis inciſis, per aliquot dies clariſsimo deſtillat. Hæc aqua etiam nõ deſtillata, punctiones & calorem oculorum remouet, & viſum ex calida cauſa impeditum

ditum clarificat,ſi in vtroq; angulo oculi gutta vna ponatur,Rogerius.

Aqua vel oleum de ſponſa ſolis viſum acuit,& quemuis oculorum affectum intra quinq; dies curat,& cæt. vide infra in coſmeticis aquis,inter eas quæ ad capillos tingendos faciunt. Aqua pro oculis æſtate,ad præſeruationem viſus, deſcripta à Io.Manardo in epiſtolis 6.4. Roſarũ partes tres:herbę fœniculi,rutæ, ana partem vnam:incidantur, & ſimul bene commiſceantur, & poſt tres dies deſtilletur aqua,vel cum ſolo vapore aquæ bullientis,vel in Sole,vel ad balneũ Mariæ vocatum,ita vt in recipiente aquam vaſe pugillus earundem herbarum(melius ſi aridæ fuerint,noſtro iudicio) imponatur,vt ſuper eas ſtillæ cadant,& roſtrum ſuperioris vaſis cum inferiore illo ſtudioſe committatur,& circumlinatur, vt vapores exire non poſsint.

Aquæ ophthalmicæ quædam. ex Rogerio.

Repleto vaſe deſtillatorio folijs agrimoniæ,verbenæ,fœniculi,rutæ, menthæ,& leuiſtici incisis, ſuperaſperſa aliquãtulũ vini albi & clari, & [illegible]

destilla. Hic liquor tumorẽ palpebrarũ ex frig. causa reprimit, lippitudinẽ delic cat, lachrymas intercipit, visum clarificat, maculas frãgit. Quòd si efficaciorem volueris pro maculis frangẽdis, adde folia gallitrici, & morsus gallinæ (anagallidis) cui flores rubent. Potest etiã è fœniculo elici aqua ad easdem causas. Nam ex radicibus & folijs fœniculi in aqua decoctis, liquor collectus in pelui, supra aquã illã adhuc bullientẽ posita, in phiala seruatur, & quotidie mane & vesperi gutta vna in angulo oculi ponitur ad prædictas causas, communi experimento.

Vt maculam frangas, myrrham & aloën trita cum prædictis aquis misce: & colati liquoris guttam mane & serò in vtroque angulo oculi pone.

Aqua de floribus spinæ albæ & salicis destillata, punctiones, calores & rubores oculorum remouet, lachrymas de calida causa intercipit, & maculas de eadem causa frangit.

Aqua de folijs (& floribus) euphragiæ, lachrymas de frig. causa intercipit, palpebras de eadem causa tumidas extenuat, maculas ex eadem causa frangit, & visum impeditum restituit. (Ego euphragiam nõ calfacere, sed temperatam esse,

vel

vel modicè refrigerare gradu primo, ſiccare autem ſecundo dixerim.) Aqua egregia ad viſus debilitatem à Gordonio deſcripta R. Chelidoniæ, fœniculi, rutæ, ſileris mon. eufragię, verbenæ, roſarum rub. electarũ ana lib. ſ. caryophyllorum, piperis longi ana vnc. duas. Conquaſſata in alembico vitreo igne lento deſtilla, & quotidie impone in oculis.

Alia eiuſdem ad fiſtulas, quibus eam mederi certum eſt. Vini albi optimi deſtillati eodem vaſe, quo aqua vitæ, lib. 2. aquæ roriſmarini, ſaluiæ, ſing. lib. 5. ſacchari lib. 2. Simul denuò deſtillatis adijcito ſaluiæ, florũ roriſmarini, ſing. vnciã. Macerata diebus octo, colabis, vtêris.

Aqua ad cancrum in quacunque parte corporis. Herba cancri quæ etiam pes columbinus vocatur, flores cotoneorũ, flores cerifolij, frõdes aut folia rubi Idęi (quem Galli framboſiam vocant,) & paucæ roſæ albæ, mel, & vinum album, & alumen quod Galli à glacie nominant. Hæc omnia ſimul deſtillentur, Andreas Furnerius.

Aqua ex talpa, &c. ad omnem guttam, noli me tangere, capitis ſcabiem, guttam roſaceam & lupum: Vide infra inter coſmeticas vbi aquæ ad tingendos capillos

inuentæ recenſentur. In coſmeticis etiã referemus aquas illas qua tubercula & vtruſcula in facie ſanantur.

De aquis odoris.

AQuæ nonnullæ ſolius ferè odoris gratia fiunt, vt manibus, faciei & capitis barbæq; pilis aſpergantur: item linteis, ſubdariolis, & veſtimentis, cum alijs tum lectorum, quibus non ſolùm aſperſione, ſed etiã vapore ſuo feruida, odoris ſuauitatẽ communicat. Roſacea etiã ad ciborum condimenta venit, ſola puto in hoc genere. nam & ad intinctus aſſumitur, & infunditur aſsis carnibus adhuc calidis, &c. Cæterum ex odoratis aquis aliæ ſimpliciores ſunt aliæ ex pluribus cõpoſitæ. Vtriſque aquę virtutũ, aureas noſtri vocant, adnumerari poſſunt; nam & harum aliæ ſimpliciores ſunt, aliæ cõpoſitæ. Sed aquæ aureæ pleræq; omnes etiam intra corpus ſumuntur, & omnes in vino aut aqua ardente herbis aut aromatib. infuſis fiunt. Odoratæ nobis ſimpliciter dictæ aliter, vt ex ſubiecti exemplis patebit. Rurſus odoratæ vel totæ deſtillantur, vel poſt deſtillationem etiam odorata quædam pretioſa ei adduntur.

Quæ

Quædam ſine deſtillatione fiunt.

Ireos puluis aquæ calidæ mixtus, odoratam reddit, & barbitonſoribus in vſu eſt. Lauendulæ & multò magis ſpicæ vulgò dictæ flores, tum recentes, tum aridi, in aquam, aut vinum, aut aquam ardentem vaſe bene obturato inſolatoq́; inijciuntur, vt odore ſuo imbuant. Sed recentes & adhuc humidi, vinum ferè in acetum conuertunt: ſicci non item. Odoratior autem fiet liquor, ſi flores in vaſe vitreo clauſo, in Sole ſiccentur: & poſtea vinum album affundatur. Quòd ſi quis odoratam aquam ex tempore deſideret, vnam aut alteram guttam olei de ſpica aquæ puræ ſatis copioſæ affundat, & ſimul in vitreo vaſe oris anguſti agitet. Hæc omnia quanquam ſine deſtillatione fiunt: eadem tamen ritè deſtillata, præſertim alijs quibuſdã admixtis, ſiue pretioſis, vt moſco, ambra, ziuetta, caphura, agallocho, ſiue mediocribus, vt aſſa dulci, ſtyrace, & ſtacte, myrrha, aromatibus quibuſuis, præcipuè caryophyllis: aut etiam vilibus, vt roſis, corticibus aut floribus, aut folijs citrij, limonis, arantij, folijs lauri, herbis cõmunib⁹ odoratis, roſmarino, amaraco, ocimo, &c. multo ſuauiora fiẽt.

Crocus quidem nimis vehemens eſt,& caput replet.

Aqua roſarum cum moſcho, cum croco, cum caryophyllis, cum caphura, &c. ex Bulcaſi.

Cum moſcho. In aquæ roſaceæ libris duabus pones moſchi boni contriti aureũ, in ventre deſtillationis vitreo. Et deſtillabis paulatim,& repones in vaſe vitreo diligenter occluſo. Aqua eſt mirè odorifera,& regibus conueniens, vt panni eorum inde aſpergantur.

Cum croco. Croci boni ſemunciam in libris duab. aquæ roſaceæ infundes per ſpacium diei, & deſtillabis. Vtilis eſt hæc aqua vt miſceatur medicamentis: item ad odorem & ornatum.

Cum caryophyllis. Caryophyllorum contritorum ſemunciam in ſeſqui libra aquæ roſaceæ per horas xxiiij. pones,& deſtillabis.

Cum caphura. Vnciam caphuræ cum libra aquæ roſaceæ deſtillabis, & vtêris in medicamentis regum.

Eodem modo fit aqua roſata cũ ſandalis,& alijs ſpeciebus (aromatibus) qui buſuis.

busuis. Sunt qui destillant hæc omnia in aqua simplici loco rosaceæ,

¶ Tribulum quasi trifolium Romæ vocant, herbam odoratissimam, quã destillãt pro suffumigijs, & alijs varijs odoramentorum lasciuijs faciendis, Monachi in Mesuen.

Aqua odorifera, qua capitis, cordis & stomachi vires refocillantur. Florum lauendulæ manipuli quatuor. Rosarum alb. & rub. vtrarumque manipuli duo. Rorismarini, caryophyllatæ, cyperi recentis, corticum citranguli, singul. manipulus. Menthæ, saluiæ, thymi, sambuchi, foliorum lauri, vel pulegij sing. mapulus semis. Caryphyllorum vnciæ quatuor. Galangæ, nucis mosch. calami aromatici, zinziberis, cinnamomi, florum (malim radicis) ireos, sing. semuncia. Vini albi libræ sex, (vel q. s.) Trita infundantur per octo dies in vitro bene clauso. postea vtere. Egregia est ad manuum lotionẽ, si parum inde ad copiosam aquã puram miscueris. Poteris etiam destillata vti, & imponere moschi scrupulum, Epiphanius Empiricus.

Alia eiusdem eximia odoris suauitate oblectans. zibetti, moschi vtriusque drachma, ligetur in linteo subtili, & infun-

 datur

datur ad Solem per aliquot dies in aquæ rosaceæ libris duabus.

Alia eiusdem, perquam odorifera. Ozimi, menthę, sambuchi, iridis, hyssopi, balsamitæ; (sisymbrium interpretor.) satureiæ, saluiæ, melissæ, lauendulæ, rorismarini, singulorum manipulus semis. Caryophyllorum, cinnamomi, nuci muscatæ. sing. vncia. Citrangula poma (è citriorum genere ouata specie, colore luteo) tria aut quatuor. Terantur & infundantur in aqua rosarum triduo. deinde lento igne destillentur. Destillatione paracta addes moschi scrupulum, & insolabis.

Alia eiusdem, excellentissimi odoris.

Aquæ rosarum libræ tres. caryophyllorum, cinnamomi, sandalorum citrinorum, singul. drachmæ sex. florum lauendulæ manipuli duo. Asse dulcis drachmæ sex. Vini maluatici, aquæ vitæ, vtriusque vnciæ duæ. Relinque per mensem in infusione ad Solem bene clausa in vitro, vel super fornace. Deinde in balneo Mariæ destilla, & adde destillationi moschi drachmam semis. Tum rursus diebus decē in Sole vel super fornace relinque, vtere. Mirum in modum odorata est.

Aque

Aquæ odoratæ Andreæ Furnerij, in libro eius Gallico de decoratione naturæ humanæ.

AQua miræ ſuauitatis, pro ſuffiẽdis lectorũ linteis, vnde locus vniuerſus grato odore ſpirat. In paruã phialam vitream immittes octodecim aut viginti grana moſchi, & zibettum, & ambræ parum. deinde aqua roſacea impletam igni appones, & cum incaluerit auferes, & bene obſtructam refrigerari ſines. poſt quam biduo ſic reliqueris, vtêris deinceps. Tum elegans eſt, ac ſi deſtillata fuiſſet. Cum induſium aut lintea ſuffire volueris, pones eam in vaſe ore largo, & ſupra eam bullientem veſtimenta extendes, vt vaporem imbibant.

Alius modus aquæ odoratæ, quam vocant caſſolettam, id eſt capſulam. In vas paruum ex orichalco funde modicum aquæ roſaceæ moſchatæ, & modicum zibetti, & caryophyllos, agallochum, ſtyracem calamitam, omnia trita ad ignem miſceto: & exhalãte inde vapore imbues quæ volueris veſtimẽta. Mirabilis eſt odor, quẽ vt conſerues, vas diligẽter claudes: & cùm videbitur, amplius roſaceæ

affun

affundes, vt renouetur.

Alius. In aquæ roſaceæ libras quatuor immittes aſſæ dulcis craſsiuſculè tritæ. ſtyracis, & caryophyllorum, camphoræ, agallochi ſingulorum vnciam. Moſchi, zibetti, vtriuſque grana viginti. Hæc pariter indes in vas vitreum membrana clauſum, decẽ aut duodecim foraminibus modicè pertuſum & vas ipſum in cacabo aqua pleno per horas quatuor bullire permittes, quaſi in balneo Mariæ. Poſtea refrigeratum colabis per linteũ ſubtile, & in vitreo vaſe ſeruabis, in quo moſchi grana quindecim iniecta fuerint, quibus cũ aqua iam dicta perfuſis, (dilutis) vas obſtrues, & per quinque dies inſolabis. Sic aquam habebis longè odorariſsimam.

Aqua odorifera & ſecreta, cuius pars vna cum decem aquæ puræ partibus mixta, totã facit ſuauiſsimã. Moſchi grana viginti plus minus, (prout odor eius magis minúsue tibi placuerit,) nucis moſchatæ, caryophyllorum, galangæ, ſpicæ nardi, granorũ paradiſi, macis, cinnamomi, ſingulorum vncia. Omnia trita indantur in vas vitreum deſtillationi idoneũ, affuſa aquæ roſaceæ ſeſquilibra aut circiter. Sic per quatuor aut quinque dies relinques

ques.poſtea addes ter tantum aquæ roſaceæ,& totum hoc deſtillabis in alembico in cacabo pleno aqua bulliẽte tanquã in Balneo Mariæ. Aquam inde collectã diligenter occluſam ſeruabis ad eundem vſum, vt ſuperiorem.

Alia excellens. Aquæ florum citri libræ duæ. Aquæ de roſis rubeis libra: de myrtis, ſelibra. Roſarum moſchatarum bona quantitas,& ſimiliter iaſmini (ſcilicet florum.) caryophyllorum ſemuncia. Aſſæ dulcis bene contritæ vnciæ tres.

Vernicis vncia. Styracis calamitæ & rubei, vtriuſq; ſemũcia. Omnia trita & aquis admixta deſtillabis in alembico vitreo cũ capite & recipiẽte diligenter luto ſeptis, ad exiguũ ignem aut in balneo Mariæ, vel in cacabo aquæ bullientis.

Aqua odoriſsima, quæ cũ etiam oleũ deſtillatur. Illa quidẽ vel cũ cẽtuplo aquę puræ, permixta, totã ſua ſuauitate imbuit. hoc verò etiã cũ millecuplo. Myrrhæ electæ, puræ, recentis & pinguis in fruſtula minutatim cõtritæ libra. Succi roſarũ ſelibra. Mixta in alembico deſtillantur in cinerib: vbi primũ lento igne aquam ſeparabis, aucto deinde oleũ: demum aquã ab oleo ſecernes. Aqua illa faciei nitorem conciliat. Vulnera efficaciter glu

ter glutinat tum vetera tum noua. Oleũ verò maximè precioſum eſt,& eadẽ quæ aqua efficit,ſed multò celerius:verbi gratia,horæ ſpacio,quod aqua diei. Aquæ huius deſtillatæ vncia cẽtenis aquæ puræ admixta,omnes reddit egregiè odoratas olei verò vncia,aquæ puræ etiam centenis libris addita,idem facit.

Aqua roſacea moſchata, quæ ad alias etiam compoſitionem requiritur. In vaſe vitreo quod inferius largum,ſupra anguſtum ſit,moſchi grana duodecim aut amplius immitte,& ſic membrana clauſum per quatuor aut quinque dies inſolato. Deinde vas aliud ſimile roſis repletũ modicè ſiccis & tuſis,obſtrues linteo tenui & raro,vel cilicio. Tum os vaſis quod roſas cõtinet,impones in os alterius quo moſchus continetur, & diligenter luto obſtrues ambitum,& inſolabis,ita vt vas roſarum ſuperiore loco ſit,alterũ inferiore,in feneſtra aut alibi vbi calor Solis vehemens ſit. Poteris etiam roſas modicè ſiccas & contuſas,optima aqua roſarum aſpergere,& ita in deſtillatorium immittere,&c. Hac aqua longè ſuauiſsima tum per ſe vtêris,cum volueris,tum alijs compoſitionibus eam admiſcebis.

Aquæ destillatæ Cosmeticæ, hoc est ad ornatum pertinentes.

AQuæ destillatæ cosmeticæ & in aliquot differentias distrahuntur. Aliæ enim faciei conueniunt, vt colorem eius reddant, album, roseum, nitidum, rugas amoueant, à Sole præseruent: aut vt maculas & scàbritiem in ea aboleāt. Aliæ ad capillos & colorem in eis mutandum pertinent. Aliæ dentes dealbant.

Non debet autem omnis cosmeticorū vsus inhonestus, & homine probè instituto indignus videri. Nam Galenus quoque clarissimus medicorum cosmetica medicamenta non pauca præscribit in opere de compositione sec. locos: & sæpe vtilē & honestū eorum vsum esse docet. Nam maritorum quorundam improbitas paruis & leuibus coniugum vitijs, ab amore earum ad pellices & meretrices auertitur: & vitia quædam huiusmodi sunt, vt hominem ingenuum cum ijs in publico apparere pudeat. nonnulla etiam molestiam inferunt, dolorémue aut pruritum, vt tubercula quædam in facie, &c.

Nos quidem hæc non mulieribus aut alijs

alljs hominibus, ſed medicis tantũ ſcribi mus,quos viros bonos, & prudentes eſſe conuenit: vt cum aliàs honeſtis iſtis remedijs vtantur, tum imprimis cũ huiuſmodi à Regum & principum nobiliúmque matronis ſpectatæ probitatis requiruntur. Plura de iſtis, & quid coſmetica ars,qua honeſtus ornatus quæritur, à cõmotica & fucatoria differat, leges apud Galenum de compoſ.medic.ſec. locos libr.1.cap.2.

Aquas coſmeticas ſimplices hîc nõ referemus, vt ſunt aqua florum fabarum, fragorum,roris,lactiscaprini:Vide ſupra de aqua fragorum, & de eadem ac cæteris apud Brũſuicenſem aut Ryffium. Habet & aqua vitæ vim coſmeticam vt ſuo loco recitauimus.

Aquæ deſtillatæ de folijs perſici & ſalicis,æquo pondere mixtæ humectata inde tubercula in facie rubicunda, Galli vocant[rubiz,]perſanant.

Vinum aromaticum ad ornatũ mulierũ,quæ cutim albã,ſubtilẽ, purã & coloratiorẽ reddit. Zinziber & cinnamomũ pone in vino,& deſtilla ad modum aquæ roſaceæ. Valet etiam contra omnes frigidas complexiones, & maximè contra paralyſin,Arnoldus in libro de vino.

Coſm

Cosmeticam aquam, qua cum mulieres cutem crassam, nigrã & squamosam emendant, ex argento viuo cocto in ouo crudo, &c. habes apud Nicol. Massam de morbo Catholico lib. 6. cap. 2.

Aqua ad faciei candorem. Spumæ argenti lib. ß. Tritam cerne. & in aceti albi lib. 2. decoque ad tertiæ partis consumptionem, rudè agitando, decoctam destillato. Tandem addito caphuræ semunciam, aphronitri, olei de tartaro, aluminis scissilis, sing. vnciam. Colato per pannum crassiorem, faciem & collum illine, Epiphanius Empiricus.

Alia eiusdem ad faciei nitorem. R. radicum lilij, ari, dracunculi, singularum recentium selibram. Aquę florum fabarum sesquilibram. Aquæ rosaceæ vncias octo. destilla. adijce moscho carij, cĩnamomi, vtriusque drachmas duas. Faciem bis die abluito.

Aqua ad eundem vsum elegans, eiusdem. R. Florum fabarum, amygdalorum amarorum, persici foliorum, sing. vncias tres. lactis caprini, quantũ aliorũ omniũ destillatis adde 6. vel 8. ouorum elixorũ albumina, quæ misceri agitariq; cũ aqua destillata oportet: mox iterum destillato, atq; caphuræ drachmas duas admisceto.

Aqua Gallicana,ad lẽtigines, omnem ſcabritiem & maculas faciei. Tartari ad albedinẽ vſque cremati libra. Maſtichæ, tragacantæ,vtriuſque ſemuncia. Camphoræ drachmæ ſex. Albumina ouorum quatuor. Trita mixtaq́; in aqua roſacea deſtillentur. Remediantur cum admiratione, Epiphanius Empiricus.

Aqua cõciliãs faciei roſeum & formoſum colorẽ.R. pintã aquæ vitæ ter deſtillatæ.praſilij vnciã: caryophyllos numero decem & totidem grana paradiſi.cubebas quinque numero.Omnia trita & cribrata cum aqua vitæ perparum ferueſacies in vaſe diligẽter operculato,ne quid vllo modo expiret.Deinde refrigeratam hanc mixturam deſtillabis per alẽbicũ vitreũ omninò lento igne,& habebis aquã bonã & clarã.Cùm vti volueris, ſpongia inde madida faciem vel cutẽ alicuius tinge.Facit em̃ ſine dubio colorẽ roſeũ,candidũ formoſũ,Et durat iſta tinctura lõgo tpe:nẽpe per duos vel tres annos.Quòd ſi aqua vitæ defuerit,accipe vinũ rubeum de Rupella quod reperiri põt optimum, mẽſura ſemiloti. maior enim vini mẽſura eſſe debet quàm aquæ vitæ.Sed aqua vitæ multò melior eſt ad hanc aquam parandam.Hæc aqua cutem hominis ſubtiliter

tiliter & mirabiliter ornat, Ex codice manu ſcripto ſine authore.

Huic ſimilem mox ponemus ex Gordonio.

Alia rugas maculas faciei tollens, & cutim clarificans ex albuminibus ouorũ deſtillatis. Vide ſupra inter aquas ſimplices in Balneo Mariæ deſtillatas.

Aqua mirabilis quæ delet napas (tubercula ſeu puſtulas papuláſue aliqui napas vocant, Itali puto) lupinas, glandulas, ſcrophulas, porros, id eſt verrucas, & omnia naſcentia mala vbiuis in corpore tollit. Olei laurini libræ duæ. thuris albi, maſtiches electæ, gummi Arabici, terebinthinæ claræ, ſingulorum drachmæ tres. Tritis terendis miſce omnia & deſtilla per alembicum. Et in aqua iſta ſic deſtillata infunde ſelibram cineris terræ, & iterum deſtilla: & ſerua aquam tanquam theſaurum, Innominatus. Videtur autem hic liquor oleum potius quàm aqua futurus: & niſi cinis adderetur, recte deſtillatis balſamis adſcribi poſſet.

Aqua coſmetica faciem dealbans, & calculum comminuens, deſcripta eſt nobis ſupra circa finem tituli vbi de viribus liquorũ deſtillatorum in genere egi-

mus. Vide etiam Rogerium tractatu 4. capite. 5.

Cosmeticas quasdam ad faciem reperies etiam mox in sequentibus ad capillos inscriptis. Sunt inter balsama quoque inferius quæ ad ornatum faciant.

Aquæ destillatæ aliquot ad faciei ornatum ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ.

Aqua ad nitorem & albedinem faciei. Florum rosarum albarũ, nymphęæ, sambuchi, liliorum adẽptis crocis, fabarum, singulorum istorum florum libra. Aquæ fragorũ selibra. Medullæ panis albi quãtũ videbitur. Albumina ouorum duodecim. Thuris albi vnciæ duæ. In his omnibus p noctẽ infundatur cerussa trita. Destillentur oĩa in alembico vitreo. aqua extracta; Soli exponatur. Ea abluatur facies manè & vesperi, ita ne abstergatur.

Alia, vt facies & reliquæ corporis partes pulchram & iuuenilem speciẽ retineant. Aquę vitæ vnciæ due. Aquę de floribus fabarũ, rosaceæ, vtriusque vncię quatuor. Nymphææ vnciæ sex. Mixtis omnibus adijce tragacanthæ albissimæ drachmam

mam.per ſex dies inſolatam hanc aquam colabis linteo puro. Vſus eius eſt manè, ita vt non abſtergatur.

Alia ad ſplendorem & formam faciei. Aqua de albuminibus ouorum recentiũ per ſpongiam facta cum æquali menſura ſucci limonũ, deſtilletur vt roſacea. Huic aquæ poſtea addes lixiuij communis circiter duas vncias : & limonem integrum contuſum (decorticatũ potius) immittes, poſt octo dies exprimes ab eo ſuccum, & miſcebis cum aqua. Facies prius abluta aqua pura, & abſterſa, hac aqua deſtillata lauetur. Nitorem elegantem conciliat, cutim conſeruat, & oĩnò optima ẽ.

Alia qua vtebatur Iſabella ex Arragonia duciſſa Mediolani. Florem farinę frumenti ſubigito cum ſextario lactis caprini, inde panem in furno leniter coquito, & extrahito antequam nimium coctus ſit. Huius panis medullam p minuta fruſtula diuiſam aut friatam, & in alio recenti lacte caprino infuſam per ſex horas relinquito. Admiſcebis aquam è duodecim albuminibus ouorum cum ſpogia factã, calcis deputaminibus ouorum vnciam. camphoræ, aluminis ſaccharini, corallij albi, ſingulorum drachmas duas. Omnia hæc trita cum liquidis incorporentur, &

in alembico vitreo deſtillentur. Aqua inde proueniet optima, & vtiliſsima ad tollendum omnes moleſtias in facie naſcentes. Decorem faciei quàm fieri poteſt ſummum conciliat.

Alia formam faciei concilians. Folia roriſmarini, & tartarum album cum vino albo miſcebis, & aqua inde extracta per alembicum vtêre vt præcedentibus ad eundum effectum.

Alia ad idem. Flores fabarum in bono vino albo per vnum aut alterum diem inſolabis in lagena vitrea, deinde lento igne deſtillabis. Vſus eius eſt manè & ſero vt ea abluatur facies, ſed eadem ſemper prius lauetur decocto ceruſſæ. Et breui tempore videbis effectum.

Alia quæ omnes maculas tollit.

Cryſtalli & corallij partes æquales pone in vaſe vitreo cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante. hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido vt in cella vinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) Deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis, donec omnis eorum viſcoſitas abierit. Tum deſtillabis & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam

etiã minutatim concisis aquam elicies in alembico. Vsus tempore, accipe primę aquæ cochlear vnum, secundæ quatuor, & tertiæ quatuor, misce & ablue faciem, quæ tamen prius abluta sit aqua pura & absterſa.

Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces sine testis suis, & laua vt supra dictum est. deinde salis (aliâs salis gemmę) contriti vnciam in vase vitreo sparges, & limaces superimpones. tum rursus salem alterum sparges, & limaces superimpones, idque alternis facere perges donec tertia pars vasis impleatur. Tunc affundes succi limonum tantùm, vt supra salem & limaces duobus digitis excedat, & destillabis. Aqua ista vtêris vt suprà scriptum est. Quòd si destillandi commoditas non fuerit, simul omnia mixta insolabis vase clauso, donec vnguẽti formam recipiant, eóque vtêris vesperi, vt alijs supra scriptis vnguentis, (facie prius abluta, absterſaque,) & postridie manè ablues faciem cum aqua de florib⁹ fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus.

Alia non destillata. Duodecim limones, singulos in quatuor partes diuisos, in bono vino albo pone. Hoc liquore

vtêris ſicut aquis prædictis. Feliciter ſuccedet.

Poſt hæc ſequitur eiuſdem effectus aqua deſtillata ex ciconia tenera, quam ſupra deſcripſi inter Aquas medicinales ſimplices.

Alius modus optimus & ſecretus. Oua ſex recentia, vini Maluatici celibra, pipio nondum totus plumis veſtitus, caſe⁹ à preſſura recens cui nihil adẽptũ ſit butyri, arãtia poma 8. olei de tartaro vncię 3. ceruſſę vncia. Terẽtur quę teri poſſunt, & miſceãtur oĩa, vt deſtillentur igne lento.

Aquæ vſus eſt vt præcedentium. Cutem reddit elegantem, ſubtilem, tenerã, quàm fieri poteſt maximè.

Lotio ſiue aqua regia quæ tollit omnes maculas. In aquam terebinthinæ claræ, quanta de libris duabus extrahitur, impone maſtiches ſemunciam, thuris albi vncias tres, tragacanthæ ſemunciam. Trita commiſce cum aqua, & deſtilla. aquam ſeruabis. Deinde axungiam porci maſculi non ſalitam liquato, & per linteum duplex colato. Deinde accipito, zinziberis albi, caryophyllorum, cinnamomi, euphorbij, ſpicæ nardi, camphoræ, ſingulorum vncias duas. nuces moſcatas tres. Trita hæc omnia cum

axungia

axungia colata, vt dixi,miſceoto.his adde vncias duas argenti viui ſæpius abluti cum ſale & aceto & per corium traiecti,& cum hoc incorpora ſcoriam (la feuille ou de la laueure , vt Gallicè ſcribitur) argenti fini (de couppelle.) Omnia nia ſimul mixta deſtillato,aquam ſeruato. Poſtea accipe aquæ de terebinthina p̃dictæ vncias ſex,& poſterioris aquæ de axungia duplum miſce: & cum vti volueris,abluito faciem prius cum decocto ceruſſæ & abſtergito. Tum de aqua iſta cõmixta circiter ſex guttas in volam man⁹ effunde,& vbi volueris illine,& locum illitum linteo intege donec ſiccetur. Effectus ſequetur mirabilis.

Alia de limacibus. Limaces albæ triginta. Lactis caprarum libræ duæ. Adipis porci vel hœdi recentis vnciæ tres. Camphoræ tritæ drachma,deſtillentur ĩ alembico vitreo

Alia. De medulla panis frumẽti albiſſimi ſex vncias infunde & laua in libris duabus lactis. Miſce diligenter, & deſtilla,vt ſupra, & laua.

Probatur,etiam, aqua deſtillationis albuminum ouorum.

Alia candorem faciei inducens. Myrrhæ vnciæ duæ. thuris albi , maſtiches

vtriusque semuncia. zinziberis albi drachmæ tres. cinnamomi electi argenti sublimati, vtriusque drachmæ duæ. Camphoræ drachma. albuminis ouorum libra aut sesqui. Omnia diligenter mixta ponantur in ventre gallinæ iuuenis & bene habitæ, exenteratæ. Quòd si voles, gallinam simpliciter adijcito, sed pelle detracta minutatim diuisam. Addantur etiã lactis asinini, aut caprini sextarij circiter tres. Destilla in alembico vitreo.

Vt facies eleganter splẽdeat. Oua recẽtissima triginta macerato in aceto quàm acerrimo per tres dies & noctes: deinde cum acicula pertundito, vt quicquid humoris continent effluat. Hunc in rosario destillabis, vt facies eo abluatur.

Aqua faciem clarificans. Radicem serpentariæ purgatam & concisam in tenues rotulas per dies nouem macerabis in vino albo, ita vt quotidie vini recentis selibra aut amplius affundatur. deinde accipe omenta (toyllettes Galicè) hœdina mense Maio seruata numero sex: oryzæ contritæ & coctæ in trib. libris aquæ solani nigri, & libram de farina oryzæ, aquæ prunorum syluestrium selibrã, fabarum contritarum sine corticibus quæ in aqua iam dicta bulliãt. His adijcies duodecim poma

poma putrida,& oua decem. radicum iridis cõmunis aut iridis Florẽtinę mani. duos. mellis librã, amygdalorum amarorũ selibrã. gũmi Arabici, sarcocollæ, tragacãthę, boracis, cãphoræ, singulorũ drachmas duas. lactis ouilli libras sex. terebĩthinæ Venetæ vncias duas. aquæ de floribus nymphææ libras duas. Hæc pariter in alembico destillentur igne lento. Aqua destillata Soli exposita sæpiculè moueatur.

Alia quæ maculas cutis delet & dealbat. Boracis vncia. camphoræ drachma semis. aluminis communis drachmæ tres. gummi Arabici, & tragacantæ, vtriusque semuncia. sarcocollæ, assæ dulcis vtriusque drachmæ duæ. cerussæ vnciæ quatuor. Omnia hæc tere, misce & infunde in aquæ serpentariæ aut (&) de floribus lilij, vtriusque selibram, vnà cũ aquis de floribus genestæ, de solano, de nymphæa, singularum vncijs quatuor. Mixta destillabis in alembico vitreo.

Vt facies clara & iuuenilis fiat, adeò vt vix maiorem quindecim annis ætatẽ præ se ferat. Oua gallinæ recentia sine corticibus duodena. cinnamomi vncia. lactis asinini libr. Aqua inde per alembicum detracta ablue faciem.

Cosmeti

Coſmetica quædam ex Antidotario Gordonij.

R.Radicum lilij, rad. dracunculi,ari, cicerum excorticatorum, oryzæ, amyli,ceruſæ lotæ,ſaponis Gallici, ana vncias duas.Ponantur in olla noua cooperta,decoquantur in furno, & conterantur. Tum R. tragacanthæ, gummi Arabi.ana vnciam. infundantur in aqua de floribus fabarum.Deinde porcellanas tempera in aqua limonum, donec poſsint malaxari. addæ boracis ſemunciam.Hęc oñia cùm valde exigua axungia porci, miſceantur cum aqua fabarum. Hinc facto quaſi vnguēto illine totam faciem mane & veſpe ri:& ablue cum aqua tepida colaturæ furfuris. Hoc medicamen abſtergit,purgat, dealbat:denique faciem reddit ſummè & mirificè venuſtam,planam,æqualem,gratioſam.

Aliud. Limones ſciſsi in tres vel plures partes, decoquantur in vino albo, quo cũ facies abluatur.

Aliud ad rubificandum poma maxillarum,(cui ſupra quoque ſimilem deſcripſimus.) R.Aluminis,braſilij, granorum ex quibus fit perſicum rubeum, terātur cum aqua vini deſtillata. Inde plurimum illinatur locus quem libuerit rubificare.

Quòd ſi adderetur perexiguum aquæ ſalis Ammoniaci deſtillati, color foret firmior ac diuturnior. Caueatur tamen iſta aqua Ammoniaci: quia omne corpus corrodit,& ſi vti libuerit minima quantitate adijciatur,ne corrumpat medicamentũ.

Qui plures liquores, deſtillatos preſertim,ad faciei puritatem & nitorem requirit,legat Rogerium tractatu 4. cap. 5. vbi is deſcribit aquam fabarum, & limonum,quarum vſus ſit vel per ſe, vel cum compoſitione quadã,&c. item aquã cum bryonia & dracunculo compoſitã.& ſimplices,ex fragaria, ex haſta regia, ex herba muſcata,ex floribus nigellæ,&c.

Aquæ ad tingendos capillos & alios pilos.

SPonſam Solis tritam(alias,Solſoſij ſemina trita) pone in lacte mulieris nutrientis puerum maſculũ,decẽ (alias quadraginta) diebus.deinde fac oleũ.Hoc oleum decoctum cum auro foliato leniter bulliendo per diẽ vnũ,mirabile eſt:nam ſi quis cum eo lauerit crines,auro ſimiles euadent.Eadem ſi facies illinatur & fricetur, plana & clara erit, vt angelica videri poſsit, continuando per quinque dies.

Quia

Quin & visum clarificat,& quemuis ocu lorum affectum intra decem (aliàs quatuor)dies curat: nec non omnes dentium dolores intra triduum : & si gingiuæ cum ea bene fricentur, vermes cadunt & moriũtur, Aegidius inter cuius aquas hęc numero quarta est. Si quis biberit de hac medicina nouẽ diebus,curatur à para lysi de quacunq; causa proueniẽte,etiamsi durauerit per quatuor annos, Lullus in libro de aquis. Videtur autem hic liquor nõ destillatione,sed expressione tantũ fieri, vt dicam inter Olea ex seminibus.

Aqua ex lardo destillata, vt capilli longi & flaui ac splendidi fiant, & facies elegantior. Lardi quantum volueris raden do quàm minutissimè conscindes,deinde in pila marmorea contundes vt pastã sub actã referat. Hac in alembico destillata,liquorem album colliges, quo pilos & faciem inunges. Pulchritudinẽ enim eis & splendorem conciliat, And. Furnerius.

Aqua ex melle destillata pilos venustos & prolixos reddit. Vide infra vbi dicemus de quintis essentijs simplicibus: & inter aquas quæ destillantur in rosarijs.

Aqua dealbans, &c. ex talpa, sexta inter Aegidij aquas. Talpam in puluerem redige cum sulphure, & affuso chelido-

niæ

niæ ſucco relinque per aliquos dies, poſtea deſtilla. Hac aqua lauabis locum cuiusuis beſtiæ,& dealbabitur. Eidem ſi admiſceas aquam, aliâs omittitur vox,aquam, aloën & ceram,inungendo locum affectũ curabis omnem guttam : & quod vocant noli me tangere, ſi emplaſtrum inde factum imponas. Inuncta ſimiliter ſcabiem capitis emendat, & curat guttam roſaceã emplaſtri modo impoſita. Cæterum cum lapide calaminari & aloë mixta,curat lupum perfectè, emplaſtro inde impoſito bis in die,ſi etiam ſuperfluitates eadẽ mixtura lauentur. Nullo modo autem intra corpus ſumi debet.

Aqua tingens viridi colore. Cuperoſæ, id eſt vitrioli libra. Smerilli ſelibra. Deſtilla & vnge, Epiphanius Empiricus. Capparorum aqua deſtillata virides verè pilos & capillos efficit, Cardanus.

Aqua ad dentium purgationem bene faciens.

R. Salis Ammoniaci, ſalis gemmæ, ſingu. vncias tres. aluminis ſacchari ni ſeſcũciam. deſtillẽtur, aut in libris duabus aquæ macerentur octo dies colẽturque, dentibus lauãdo affrica, Epiphanius Empiricus. Alias duas ſimiles ad eundem

dem vſum reperies infra poſt Aquæ fortis deſcriptionem.

Per deſcenſum quomodo deſtillentur aquæ ex herbis, floribus & radicibus.

Modus deſtillandi per deſcenſum aquas odoratas & efficaces ex floribus & herbis.

ACcipe vas figulinum : ſuper quod linteum lineum rarum extende, & ſuper ipſum roſas, (nam ſi roſacea fragrans mirum in modum euadit,) aut vacinia floréſve alios aut herbas ſparge. Inde habeas patellam quæ vas integat, & ſuper fundum ignem pone. Sic deſtillatur odoratiſsima non ſolum, ſed etiam efficaciſsima aqua. Roſacea in Sole concluſa poni ſolet, vt fumi odore priuetur, cùm tamen odorem roſæ retineat, Cardanus.

Roſæ

Rosæ recentes linteolo super peluim tenso impositæ, si vas carbonibus ignitis plenum acceperint, destillant aqua multa & odora in eam peluim. Eodem modo flores reliqui, Syluius. Mihi quidem hoc destillationis genus pro ijs omnibus quę frigida sunt & refrigerare debent, commodũ videtur, præcipue si odore careant, vt pluraque omnia astringẽtia: & magis etiam quæ frigida & humida sunt. Quin etiam multam aquã & breuiori tempore, minoriq́; sumptu sic habebimus, nec periculũ est quòd euaporent. Sed danda opera ne vas impositum nimis ferueat: & ne diutius quã par est relinquatur, ne aqua adustionem recipiat.

Si duæ matulæ sibi applicentur, & superior rosis impleatur & insoletur (interposito linteo) destillat aqua odoratissima in subiectã, Siluius. Aqua rosarum moschata quomodo in Sole fiat per descẽsum, præscripsimus supra in capite de aquis odoratis. Palpebras inuersas emẽdat violarum florum luteorum humor, qui per se in vitream ampullam destillat. Vas impletur floribus qui diebus plurib. sole continuo macerantur: vnde liquor quidam colligitur in fundo, is oculis salutariter imponitur, Alexãder Benedictus.

R. Turiones fœniculi, antequam floreant, ſucci plenos cum folijs. hos in phialam vitream imponito, non omninò tamen replebis: & os eius inuerſæ in alterã phialam ſubiectã immittito, ac oblinito fermento, ne ſpiritus exhalare poſsint.

Pones autẽ phialas in foramine alicubi in pariete, ſolem meredianum feruidiſsimum verſus. Sic intra ſex aut circiter horas aquã habebis vtiliſsimã ad lippitudinẽ & viſum acuendum: cuius vtilitatẽ amicus in ſeipſo expertus, qui aquã quoq; ipſe parauerat, nobis indicauit.

Sillæ recentes detracto cortice exteriore, cultro inciſæ vaſi infernè foraminulento, & ſupra operculato lutoq; munito imponuntur. Huius ollæ fundus immittitur in alteram ollam ſubiectam in ſcrobe terræ, & luto commiſſura circundatur. Tum ignis excitatur circa ſuperiorem ollam per noctem vnam (horas decem aut amplius.) Sic aqua defluit in ollam inferiorem: quæ cum farina vel pane miſta, guſtata mures cito necat: citius, ſi lithargyri paucũ miſcueris, Bulcaſis lib. 2. & ex eo Siluius.

Eſt quando per deſcenſum fiunt aquæ & olea quædam, quomodo ex reſinoſis arboribus vrendis pix, Syluius. Sed de

oleis

oleis quæ p descẽsum fiũt, infra dicemus.
Quædam medio ferè inter ascensum & descensum modo fiunt, vt oleũ vitrioli cucurbita in latus posita transuersa.

Destillatio in cineribus, uel arenis, aut scoria trita, &c.

IN cineribus destillantur tum aquæ, tum olea. Aquæ, mitissimo calore, quẽ manu tum cineres, tum ipsa destillatoria vasa tangendo discernes. Et fortè nihil interest in balneo Mariæ aut cineribus quasuis aquas destilles, si ignis modum obserues. Nam in balneo Mariæ aquam cui destillatoriũ vas imponitur feruere licet: cineres feruere aut calere nimis nõ licet: nempe cũ herbæ, radices, flores, aut liquores aliqui ad deriuandã ex eis aquã destillantur. Eò quidẽ suauiora, & empyreumatis minus olentia fieri credunt in cineribus destillata huiusmodi, quò lenius lẽtiusq; res pficitur, ita vt capitellũ nõ caleat, & aliquando inter vnã & alteram guttam delabentem, circiter quinquaginta vnitates ab accelerãte numerari possint. Olea verò maiori igni & calore vehementiore indigent: nempe sicciore, itaque licet in cineribus rectè fieri

poſsit, quicquid in aqua fit, nõ conuertitur tamẽ. nã olea in cinerib fieri poſſunt, in aqua bulliẽte nequeũt. Sed hęc res clarior fiet infra vbi de quinta eſſentia docebimus. Facilis autẽ & in promptu eſt per cineres deſtillatio, ſi vas figlinum aut æneum mediocre, ſatis profundum, & cucurbitæ ſeu corporis deſtillatorij capax cinere tenui & cribrato aut arena tenuiſſima, eouſq; repleatur, vt quæ in vaſe eſt materia deſtillanda, tota infra cineres habeatur neq; emineat. Hoc vas cineribus plenum ſupra quinq; aut ſex ferreos cylindros aut bacillos pones: qui tranſuerſi de latere ad latus impoſiti ſint. tribus nempe lateribus foco impoſitis, eorum duo latera occupabunt, poſteriori, ſi res ad parietem fiat, non eſt opus. Anterior pars huius ceu quadratæ conſtructionis aperta relinquetur, vt ignis illic fieri & ſubijci poſsit. Longitudinem laterum ſingulorum pedalem eſſe ſatis eſt: altitudinem digitorum ſex, aut circiter. Hæc omnia circunquaque luto (admiſtis fruſtulis teſtaceis) obfirmabimus, vt calor melius contineatur, duobus ſpiraculis relictis in angulis. Sed modus hic prorſum extemporaneus eſt, & pro vno duntaxat vaſe idoneus. Ego operoſiorem

ſiorem aliquando fornacem conſtruxi huiuſmodi. In angulo domus baſin cum lateribus & calce erexi, ad altitudinem ſeſquipedis. Super baſi fornacem rotundam cum hoſtio vno anguſto, longo latoq; inſtar parui lateris, (ita vt manus in ſeri peſsit,) qui cũ claudere libet fornacem opponitur. Spiracula ſeu vẽtilia erãt tria. Altitudo fornacis ad digitos circiter decem. Supra hanc fornacẽ eiuſdem circunferentię lamina ferrea impoſita erat, diametri ad duos pedes aut amplius. circa hanc vndique margo erigebatur ex crudis lateribus (nam pro fornace lateres coctos accepit) in orbem, altitudine ad duos palmos. Rotundum hoc ſupra laminas ſpacium cineribus replebatur. In cineres per circuitum circiter quinq; vitrea deſtillatoria indebantur, vt eodem tempore, & eodem igne plures ſimul aquæ, aut olea deſtillarentur. Vndique autem fornax munita erat luto ſubacto cum aqua valde ſalſa, cui pars aliqua fimi equini miſta erat. Eſt ſanè hoc genus fornacis valde idoneum, quòd exiguo igne indigeat, qui & ipſe in tali forma diutiſſime durat: vt mane & veſperi ſemel curaſſe ignẽ ferè ſufficiat. Debet autem is ex carbonibus tãtum fieri, qui per batil-

lum ferreum, tantùm vt commodè per hoſtiolum inſeratur, in fornacem immittuntur. batilli huius margines vtrinque modicè eleuãtur, vt carbones cõmodius contineãtur. Opus eſt etiã batillo ferreo oblongo (pro modo fornacis) in fine curuato ſecundum angulũ rectum, & ibidẽ in fine aliquantulũ dilatato, per quẽ moueantur & digerantur qui intus ſunt carbones, & de batillo detrudãtur. Sed hæc experiẽtia melius cognoſcũtur. In his fornacibus, & quomodocunq; in cineribus, tum alia aquarum oleorũq;, vt dixi, genera rectè parãtur, & præcipuè quæ ſicca in vino infuſa & aliquando vaſe optimè clauſo macerata fuerint, eundem prorſus odorem ſaporemq; redditura: vt abſynthium, ſicut ſupra docui, gentiana, baccæ iuniperi, & aromata, ex quibus deſtillatas aquas aureas denominant noſtrates, &c. tum aquæ vitæ deſtillatio aliquoties repetitur: in qua hoc animaduerti, meliorem ſemper & puriorẽ partẽ primã fluere & quicquid phlegmatis eſt, (vel aquæ mortuæ, vt quidã vocant, quòd inutilis, noxia, & fere fœtida ſit,) poſtremum ſequi, quod in capitello vitreo pulchrè dignoſcitur. nã dum eſſentia purior, ignea ſcilicet & aërea fluit, nullum in capite ſi-

gnum

gnum apparet:vbi verò iam phlegma cõ meat,aquæ ſtriatim fluentis veſtigia manifeſtò apparent,quæ vt primum videri cœperint,remouendum eſt vas recipiẽs, & qcquid in cucurbita ſeu vẽtre reliquũ fuerit,tanquã inutile effundendum: & altera deſtillatio inchoanda,idq; repetẽdum,donec nullum amplius phlegma ſe prodat,quod quarta plerunq; aut quinta deſtillatione contingit.Poſt quã nõ amplius deſtillatione,ſed circulatione opus eſt, vt liquor rectificet̃, vt illi loquũtur, & in cœlũ aut quintã eſſentiã vertatur.

Deſtillata vapore aquæ calentis vires & qualitates plantarum integrius retinent:ſed quia excrementoſa ſunt,parum diu ſeruari poſſunt. Diutius quæ cinerũ aut ſcoriæ pulueratæ calore deſtillantur in vaſis lapideis aut vitreis, quantun libet multis, ſuper longam aut rotundam fornacem tegulis intectam,quæ ſuſtineant arenas altas plumbo alto circundatas. Sed vaſa hæc paulatim calfacienda & refrigeranda ſunt priuſquam aëri frigido aperiantur:alioqui mox rũpuntur,Syluius.

Vlſtadius deſtillationem quandam in cineribus fieri iubet igne tã lento, vt poſſis numerare vnũ duo tria ꝑ ſingula gut-

tarum interualla.

Fructus quslibet bene maturos, conci ſos & contritos deſtillabis in arena igne lento, Vlſtadius.

Extemporaneus quidam modus.

Conficitur & reponente aqua, dum ca leſacto aut feruente ſucco, cyathus ſuper ponitur vitreus, in quo fumus tranſit in guttas. guttæ inde collectæ in aquam co guntur. Sic acetum in aquam facile verti tur. Vtilis hæc ad oculorum maculas & ſuffuſiones detergendas, maximè ſi albo aceto ruta incoquatur, Cardanus.

Reſinam larignam aliqui in vaſe li- gno ponũt cuius fundus ad perſpicuam, & quã fieri poteſt ſummam tenuitatem à tornatore redactus ſit: ſic in loco calido purior & tenuior pars deſtillat.

De roſarijs, id eſt inſtrumentis, quibus ex roſis & alijs medicamentis li- quor ſtillatitius elicitur, igne ſub iecto plerunque immediatè, ex carbonibus aut ſegmẽ tis lignorum.

Ignis

IGnis in destillatione magis adustionis odorem communicat aquæ destillandæ quã carbones aut aqua, quod vt caueas arenã imponito patellæ in communibus rosarijs: aut potius fac vt arena inter ignem & patellam sit, necnon circa patellam, eamq́; vitreatam si terrea est: nam & ex ære fit. Patellæ & alembici cõmissuram luto munies, facia scilicet lintea luto inducta & aptè circũposita, necnon vas recipiens cum naso alembici, Brũsuicensis. Hodie quidam rosarias istas capellas ex ære faciunt, & suprà arenam ponunt herbas destillandas: & in circuitu patellæ (& infra ipsam quoque, ni fallor) spacium vacuum aqua replent, canali vbi infundantur ad id facto. Ignẽ autem vel ex carbonibus subijciũt, vel ex lignorũ segmẽtis breuissimis, quò ignis flamma propter ambientem aquam minus posse nocere videatur. Sed procul-dubiò hæc omnia in vitreis vasis multò fœlicius destillabuntur, siue in Balneo M. siue in cineribus.

Acetum destillatione candidum redditur, cùm ad alios chymistarum & medicorum usus, tũ vt syrupo acetoso mesceatur, de quo Bulcasis verba adscribã. Construe atenor simile illi in quo destillatur

aqua rosacea.& semper pone vas destilla
toriũ ex vitro vel ex terra vitreata:& im
ple tres partes ex aceto bono, vt quarta
pars vasis superius sit vacua, ne cum ebul
lierit acetũ efundatur. Deinde operi vas
cum vase aliquo superius, sicut nouisti,
habẽte nasum, vt fit in aqua rosacea:&
fac ignẽ leuẽ non fortẽ: nam si esset for-
tis, non fieret acetum adeò album. Opor
tet aũt acetum quod destillatur, esse ex vi
no albo,& acerrimũ. Sic album & purũ
colliges liquorem,& repones. Eodẽ mo-
do destillari potest vinũ, Hæc Bulcasis.
Ego in vitreis vasis in cinerib. aliquãdo
destillaui, quod aliquod hactenus annis
seruo odore saporeq; aceto nõ destillato
simile, colore tantũ & substãtia differens
quibus aquã purã refert. Videtur aũt Bul
casis sentire destillandũ esse acetũ cum i-
gne siue aqua, nõ in balneo M. sed eo mo
do quẽ in rosis destillandis, pˉtimũ & secũ
dum facit. i. sine aqua cũ igne lignorum,
aut potius carbonũ. Nos in cinerib. opti-
mè destillauimus. Dissoluũtur aceto for
ti preserrim destillato, vel succo limonũ,
margaritæ, testæ ouorum, lapides renũ,
vesicæ: coralium vtrũque, eaq; post sicca-
ta promptè friantur: præcipitatum & su-
blimatum & cinabrium,& in argentum
viuum

viuum redeuut, Syluins. Aceto destillato metalla resolui chymistæ aiūt. item vrina humana destillata. Cannabis folia in farinā versa, quòd caput feriant, potū suauiter inebriantē efficiunt, Cardan. Videtur autē aqua superinfundēda, & cū simul fermētata fuerint, destillāda, similiter vt aqua ardēs vel in rosario, aut simili instrumēto, vbi ignis immediatè subijciatur: & fortè bis aut ter repetenda destillatio. Idem dixerim de auenæ aqua, de qua similiter Cardanus: Aqua (inquit) ex auena destillata vtuntur Moscouitæ quòd vino careant. nec minus excalefacit aut inebriat quàm vinum. Cùm enim auena crassioris sit substantiæ, necesse est aut ex destillatione incalescat, attenuetur ac exacuatur, & ad naturam aquæ ardentis accedat, Hæc illæ. Idem sanè fieri poterit ex quouis potu inebriante, vt zytho, cereuisia, curmi, & apomelite, præsertim vetere: & eo qui cum milio decoquitur.

Mel inter destillandum inflari & exundare solet, cùm incalefactum est. hoc cauetur, cùm destillatio fit in rosario cōmuni, supimposito in patella ligneo cribro (cū setis equinis.) ita vt mel attingat.

Destilla

Deſtillaturus autem in cucurbita vitrea, puram & bene lotam arenã admiſcebis, & ignem lentum facies. Aqua prima abijcitur, colligitur verò ſecunda cui color aureus, & ſub finem ruffus. Huius aquæ vſus eſt mulieribus ad capillos, vt augeantur, molleſcant, & flaueſcant, ea madefacti præſertim in Sole. Defluuia capillorum emẽdat. Oculis tumidis & lippis medetur: & aquoſas earum tunicas & caliginem diſcutit. angulos oculorum læſos & vlceroſos ſanat. Locis ambuſtis egregiè medetur, præſertim mollib. & teneris, ita vt nulla cicatrix relinquatur. Poſterior aqua, quæ ruffa eſt, expurgat pus & ſaniem in putridis vlceribus, ſi ea lauentur, & imponantur madida inde lintea: & cũ ea repurgarit, carnẽ etiam producit, Ryffius. Vide Vlſtadium.

DE OLEIS DESTILLATIS.

Et primũ in genere: deinde particulatim:

De Oleis ex plantis, floribus, herbis, gummis, reſinis, ſeminibus, corticibus, lignis.

De Oleis cõpoſitis illis quæ balſama uocãt.

De Oleis ex animalibus.

De Oleis metallicis.

Olea

OLea quæ vasis chymisticis siue p descensum, siue per ascensum parãtur, quædã simplicia, quædam cõposita sunt. horũ quædã ex pluribus composita vt balsama, quæ artificialia vocant, aliquot: quędam ex paucis. Sunt quę inter simplicia & cõposita media videri posſint, vt illa vbi vni medicamento cõtrito liquor aliquis additur, quo cùm maceretur & vnà destilletur, vt per id quasi vehiculum ascendat, postea separatur.

Item quædã ex plantis fiunt earúmve partib. floribus, radicib. seminibus, corticibus, resinis, gummis, lachrymis. Quædã ex animalibus, earúmue aliqua parte, aut excremento. Alia ex metallicis, aut simil. vt ex antimonio plũbo, succino. Nos de singulis loquemur, per tres istas posteriores classes. De cæteris verò oleis quę alio quopiam modo fiũt, vt expresſione, infusione, &c. infra seorsim tractabimus.

Vt oleum benedictũ ex lateribus ignitis oleo restinctis destillatur per sublimationem, sic ex ladano, cera, liquoribus, gũmis, resinis, osſibus, medullis, & alijs pingui humore abundantibus potest sublimando trahi oleum, Syluius.

Olei natura rebus mixtis siue à natura compositis omnibus inesse videtur, cũ

sali

ſali etiam corpori aridiſsimo inſit, vt Cardanus ſcribit. (Eſt etiam in ſale pinguitudo, quod miremur, Pli.) ſed alijs plus alijs minus. Eſt em̃ oleoſus & pinguis humor qui in mixtis ineſt, non aqueus ille & facilis exiccatu, ſed aëreus qui etiã calidus eſt. Vtrique enim elemẽto ſui generis humiditas eſt. Hunc liquorem in quibuſdã ipſa natura ſeparat, non in plantis tãtùm per ſuccos ſiue liquores, opoùs Græci dicunt: lachrymas, gummi, reſinas, elæomeli: ſed etiam in corporibus inanimatis, vt in metallicis pinguibus, ſulfure, argento viuo: item in bituminum generibus diuerſis, naphtha, ſuccino, ambra, & petrelæo, cui nomen quòd è ſaxis effluat. Manifeſtiſsimè vero in animalibus, tum per alias eorum partes, tum præcipuè adipes, medullas, ſanguinem & in ijs quæ ſanguine carent congenerem ei pinguem aliquem humorem. Idem neque excremẽtis deeſt, alui, veſicæ, ſudori, melli, ouis, &c. In ſolidis quidem tum animalium tum plantarum partibus, ijs præcipuè omnibus ineſſe videtur, quæ fibras ſeu venas habent manifeſtas, per quas ſcilicet nutrimentum attrahitur. Nutritioni enim dulcia maximè deſtinantur, quæ quidem facilè in pinguitudinem à mediocri
calo

calore vertũtur. quin & ipſa pinguia ſubdulcia ſunt. Et ſucci pinguis abundantia in ijs maximè ſpectatur, quę dulcibus multis aluntur. Pinguia tamen ipſa per ſe non nutriunt, quòd innatent, neque in maſſæ ſeu chymi in ventriculo vnitatem redigi poſsint. Iam pinguiuſculus ille ſuccus eò plus olei continet, quo in ſolidiore aut ſicciore ineſt materia, vtpote ſyncerior & minus aquoſus. Guaiacũ quidem quod in aqua ſubſidit, eo abundat. Rariora & leuiora ligna pinguem ſuccũ in gummi aut reſinas conuertunt, quamobrem eo minus abundant: ſolidiora denſioráque & grauiora eundem retinent, vt guaiacum, iuglans, fraxinus.

Porrò oleum lignis omnibus ineſſe vel cinis oſtẽdit. omnium enim cinis pinguitudinem ſuã habet, quam in lixiuium deponit. Adeò durabile eſt pingue aëreum & magis etiam igneum, vt cùm terra cõburatur, aqua euaporet, illa remanẽt, partim in cinere, partim in fuligine. quanquam in vtriſque etiam illis terræ eſſentia reliqua ſit, vt ſola aqua abſumpta videatur tota. Sed hæc ad philoſophos pertinent.

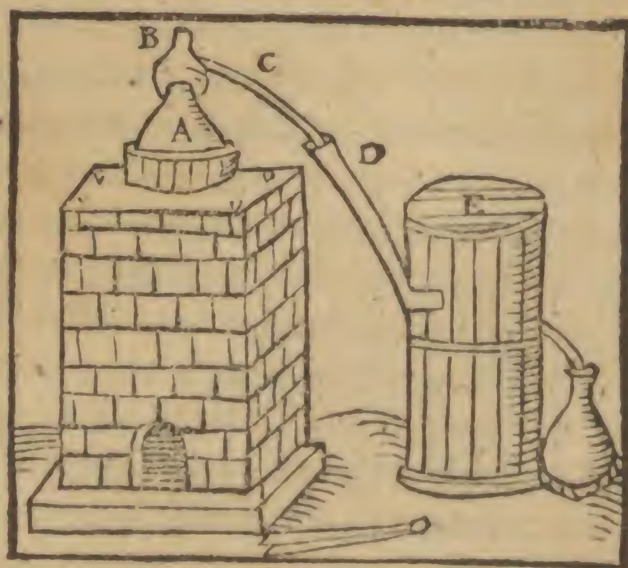
Quo

Quomodo extrahendum ſit oleum ex aromatibus, vt caryophyllis, nuce moſchata, croco, macis, & alijs.

Aroma quodcũq; volueris conciſum, & contritum craſsiuſculè, aqua vitæ rectificata & circulata, mediocriter perfunde, & ſimul macerata demum deſtilla igne perquàm lento. Et cum aqua vitæ omni iam detracta, oleum ſtillare inceperit, materiam aromatum è cucurbita exẽptam ſacculo impones diligenter filis obligato, & in prælo ad id apto exprimes, vtriſque ferreis præli laminis bene calefactis. Sic expreſſum oleum deſtillare, rectificare & circulare conuenit: vt oleum ſyncerum à craſsiore materia ſeparetur. Fæces deinde rurſus digeri ſeu putrificari poſſunt cum aqua vitæ prius ſeparata, & denuò deſtillari. Et hic modus commodiſsimus vtiliſsimusq; inter cæteros videtur, Ryffius: ſed obſcurius quàm oportebat, nos vt licuit vertimus.

Oleum

Oleum quomodo per destillationem extrahat è lignis, & similibus, uelut caryophyllis, ex Cardano.

IN vitreo vase A contrita ponuntur, & quanto leuiore licet igne destillantur: & si liceat aqua feruente circum vas posita oleum elicere, longè erit melius. Summitati vasis pileus vitreus B imponitur, ac luto ne respiret aptatur, cui de more canalis adiacet, C cui alter canalis vitreus adiungitur D ita luto septus vt nihil posśit respirare. Hic per vas ligneum E transit, quod aqua perpetuò frigidisśima repletum habere oportet, cannula H detrahentes quicquid iam calorem contraxerit, aliã nuper hau-

ſtam denuò addendo. nam ſic D refrigidatur, fumiq́ue non vruntur, ſed ib aquã vel oleum tranſeunt, conuerſiq́ue per F canalis partem obliquam & vltra vas aqua plenum exporrectam, guttatim in vas G cadunt. Vt igitur vidi, primò turbidum quoddam effluit, ſubſtantiam rei tenuiorem efferens, pòſt aqua clarior exit, demum oleum, quod exuſti potius odorẽ refert, quàm rei illius à qua defluxit. Hoc modo aquarum etiam (ex herbis & floribus) deſtillatio fieri poteſt, ſed is longè melius per deſcenſum fit, &c. Sunt qui iuxta F. moſchum ponunt aliaq́ue pretioſiora odoramenta, retinetq́ue aqua odores non ſolum proprios, ſed etiam moſchi, & aliorum quæ apponuntur.

De deſtillatione per deſcenſum. Vlſtadius capi. xix. docet de hoc deſtillandi modo in genere: & priuatim de oleis ex lignis iuniperi, ex vitellis ouorum, ex nuce moſchata, & Benedicto: ex quo ego clarius & breuius rem oſtendere conabor. Docet igitur conſtrui fornacem huic deſtillationi aptam, ſimilem foco qualis apud Germanos fit, ex lateribus non coctis, altitudine eſquicubiti vndique, excepto anteriori latere, (quod humilius fieri poteſt, & lateribus tenui

bus

bus tegi, ad imponendum aliquid vt ferramenta, quibus ignis regitur,) latitudine trium cubitorum quoquo versus. In medio huius foci foramen B sit tantum vt pes hominis immitti possit. (Erit autē hæc fornax etiam ad alium vsum apta, nēpe ad sigillandum sigillo Hermetis, vt vocant: cum cucurbitæ vitreæ os in foramen furni inditum palmi, id est quatuor digitorū longitudine, & si quid amplius circa ipsum patet eo argilla obstructo, vbi incanduit forcipe similiter candēte cōprimatur.) Destillaturus ergo in hac fornace, cucurbitam C accipe de optima terra: sin minus de cupro vel orichalco. hāc imple vsque ad tertiam partem materia destillanda, & include ei operculum D ferreum tenuissimum ex lamina ferrea, foraminibus paruis plenū. Tū inuertes, & impones os vasis in fornacis foramen ad tres vsque digitos inserēdo, & quicqd circunquaque patet, luto diligēter explebis, ita vt nihil quicquam in hoc foramē decidere possit. In parte autem inferiore foraminis cucurbitam E vitream subijcies (pro qua imponenda eximendaq;. & vt videas quando materia tota destillarit, anterior fornacis pars debet esse aperta:) cui superioris cucurbitę os insertum

tum aptetur,(non lutando tamen.) Tum ignis fiat ſuperius circa vas quod materiam continet circunquaque. Sed ignis primò exiguus eſſe debet, & à vaſe quantũ fieri poteſt remotus: deinde paulatim & maior & vaſi proprior excitari.

Sciendum eſt autem quòd à quauis materia, à principio aqua deſtillat, plus minus, ſecundum materiæ differentiam. Hæc cùm fluere deſierit, & iam oleum ſtillare cæperit, euacuabis cucurbitam è vitro ſubiectam, iterunque ſubijcies: & ignem augere perges, & eundem propiùs vas excitare, donec nihil amplius olei deſtillet. Tunc enim ignis mox longè remouendus eſt, vt ſuperior cucurbita refrigeretur. Deinde inferiorem, id eſt excipientem auferes, & oleum ſeruabis. Cæterum ignis, vt dixi, in principio perexiguus requiritur: paulatim augendus ad quartum vſque gradum, duabus ex cauſis. Primum ne nimij caloris ſubito exceſſu omnis humiditas, etiam oleoſa conſumatur: quod præcipuè cauendum eſt, cũ ex vitellis ouorum & nucib. moſchatis oleum deſideramus. Nam in alijs quibusdã, vt ex lignis iuniperi, repentino etiã & magno igne excitato nihil deliqueris. Deinde quia lignũ accenſum fortè, cucurbitam

tam

tam læderet, vreret, rumperet: aut oleum ingrato odore afficeret. Porrò in oleo Benedicto simplici, augebis ignem saltem in fine destillationis, & destillandi locũ huiusmodi parare poteris. Foueam in terra fodito, longam, latam & profundam pro modo ollæ in eam imponendæ. Sit autẽ olla vitreata, aqua abluta: & sup orificiũ eius ponatur lamina ferrea tenuis, multis foraminib⁹ perforata, ita vt lamina infra sũmũ ollę marginẽ sit digiti trãsuersi latitudine. Supra hãc impones aliã ollam quę materiã destillandã contineat, sic vt orificia coniungantur, & oĩa optimè lutentur. Tũ fiet ignis circa ollam superiorẽ, quę tota sit extra foueã pręter orificium. Sed secundus hic modus incommodior primo est: qm̃ aqua ab oleo separari non potest: nec facilè cognosci quan do tota materia sit destillata, nisi vsu & consuetudine id cognoscatur. Potest etiam fornax fieri in colle præcipiti, vt idem Vlstadius docet: ego ne sim prolixior, omitto.

Oleum de folijs citri, arantiæ, aut limonis cùm destillatur, primò aqua; elicitur: deinde oleum, quorũ vtrunq; separatim seruari debet. oleum quidem imprimis suaue & bonũ est. Fit autem hunc in mo-

dum. Folia de quauis prædicta arbore, discissa contunde in mortario, & destillãdo aquam excipe: & cùm videris guttam aliquam diuersi coloris aquæ innatantẽ, mutato recipiente ignem auge, & oleum collige. id modicè olebit adustionem, quod vitium emendatur, si diu Soli expositum relinquatur. Sunt qui iam dicta folia inter duo lintea siccent & conterant, adijciantque alia multa odorata, vt zibettũ, moschum, ambram, styracem cal. ladanum, cinnamomum, benzoum: non quidem substantiam eorum, sed fumum duntaxat, hæc enim inijciunt in aquam rosaceam super igne, & vapore eorũ folia imbuunt. His ita diligẽter imbutis, accipiũt aquã rosaceam in qua macerata sint aromata quædam vt caryophylli, galanga, nux moschata, &c. per vnum aut alterum diem: eáque madefactum puluerem foliorum in cineribus igne lento destillant, donec aqueus liquor separatus sit: deinde aucto igne oleum excipiunt, quod longè gratissimi & suauissimi odoris est, Furnerius.

Empiricus quidam mihi retulit, hoc modo commodè oleum separari ab herbis & radicibus. In terebinthina aut larigna resina lota (octies aut nouies) donec

albescat

albescat, herbas aut radices impone, & in arena calida relinque q.s. Deinde destilla igne lento: & profluet primò terebinthina, mox ab initio: aut si parum mouet conferta seu vniuersa deinde fluet, primũ lacteo ferè colore, deinde flauescens. Deprehendes autem gustu quando liquor optatus fluere incipiat: colore mutato, vas recipiens quoque mutabis, vt seorsim excipias. postremus enim liquor ignobilior est, & extra corpus vsurpandus: prior verò intra corpus, Hæc ille. Ipse mihi videor oleũ de baccis iuniperi vidisse hoc modo paratum.

Olea destillata quæ intra corpus dãtur, oĩa miscenda sunt cum liquore aliquo, vino, apomelite, aut syrupo cũ aqua destillata quapiam, alióue medicamẽto, vt infra etiam inter balsamelæa dicem⁹. hoc est ꝙ empirici dicunt, oleis vt pote spiritibus, addendum esse aliquod corpus.

De oleis ex floribus.

Oleum ex croco paratur sic. Aspersa aqua vitæ digeritur materia, & abstracta per destillationem aqua vitæ prælo expressus liquor circulatur, vt supra scriptum est de aromatum destillatione in genere, ex Ryffio.

Oleum de ſpica, ex Gallico libro furne rij. Herbam (flores potius) ſpicæ aut lauendulæ ad breue tempus inſolato: tum in alembico aquam extrahito. Hæc per æſtatem Soli loco quàm calidiſsimo expoſita, oleum in ſuperficiē effundit, quá ſubinde ab aqua ſeparatam ſeruabis. Ná & ſuauiſsimè olet, & aduerſus morbos varios, præſertim frigidos, vtilis eſt: & dolores tollit.

Eiuſdem alter modus. In quanta volueris copia olei de amygdalis dulcibus, flores ſpicæ bene maturos macerabis in vaſe vitreo in fimo equino per dies quadraginta: deinde lento igne deſtilla: poſtremò in Sole rectifica vaſe diligenter obſtructo. Si tamen aduſtionis odor ſit, duo aut tria exigua foramina in cooperculo relinques. Sic in Sole purgatum, bonum & odoriferum remanebit.

Eiuſdem tertius modus. Floribus ſpicæ bene maturis vas vitreum imple, obſtrue, & quotidie quantum poteris adijce. Hoc facere perges diebus octo: deĩde vas obſtructum in fimo equino per tres menſes putrificato: tandem deſtillabis in alembico magna diligentia, & extractum oleum inſolabis, ita vt ſemper quic quid clarius eſt, ſepares & reſerues. Sunt

qui

qui materiam, vt primum ab igne (ſic habet Gallicus liber, ſed puto legendum à fimo, ſcilicet equino in quo macerata eſt per tres menſes) extracta fuerit, Soli exponunt, & innatans aquæ oleum ſubinde remouent. Vbi verò flores oleum reddere iam deſierint, quantum poteris exprimes, & ſuccum expreſſum in Sole relinques vaſe inclinato, vt ſupernatans oleum facilius ſeparetur. Sic oleum per quam odorum habetur ſine omni aduſtionis vitio, Hucuſque Furnerius.

Idem oleum Ryffius fieri ait, vt oleum de roſmarino, cõciſis floribus in vino vetere maceratis, deſtillatisq́; ita vt alembici ſpiritus ſubinde refrigerentur, &c. Vide ſupra in Oleo de Roſmarino. Sunt qui hoc ſpicæ oleum publicè vendant, & balſamum nominẽt, cum tabulis in quibus facultates eius deſcriptæ habẽtur. Valdè calidum & ſiccum eſt. Noui ego mulierem quæ vnam & alteram guttam eius non ſine periculo intra corpus ſumpſit, ſed lumbricos inde multos deiecit. Miſcetur rebus quàm plurimis, odoris præcipuè gratia. Gutta eius cum multa aqua agitata, totam reddit odoratam. Medici etiam oleis vnguẽtisq́; calidis eam admiſcent, tum odoris gratia, vt vel gratum

augeat & conſeruet, vel celet ingratum: ſuperat enim omnes odores : & fortè nullus liquor reperitur ęquè ſimul & vehemens & ſuauis odore. Ex ſpica certè longè odoratior quàm ex lauendula fieri videtur.

Oleum roriſmarini quod vicem balſami gerit. Ampulam floribus roriſmarini impletam ſepelito in arena clauſam panno duplicato cerato, aut cum cera & coopertorio ita quòd reſpiret, Arnoldus: duplici linteo, deinde etiam cera occluſã, Hollerius vſque ad mediam partem : & ſic relinque per menſem aut amplius, donec flores in aquam cõuertantur. Hæc aqua ſeparata & ſoli expoſita ꝑ dies x. aut xx. (aliâs xl.) denſatur inſtar olei. Cor, cerebrum, neruos, & totũ corpus roborat. Pannos faciei & maculas delet, iuuentutem conſeruat. Gutta eius aquę impoſita, vt balſamum ſubſidit. Prodeſt ad telas & lachrymas (aliâs maculas & alios affectus) oculorum, ſi gutta vna imponatur in oculos, bis aut ter ad ſummum. Membra paralytica vt plurimum recalfacit, & ſanat aliquando. Phlegmati ſalſo reſiſtit. fiſtulas & cancrum, quæ alijs non cedunt remedijs, perſanat. Ad eadem facit aqua vitæ ex vino in quo deco-

ctus

ctus ſit roſmarinus deſtillata, Lullus.
Ego roſmarinum non decoquerem, euaporat enim vis vini & quinta eſſentia: ſed in vaſe obſtructo macerarem aut putrificarem. deinde in Balneo Mariæ primùm pòſt in cineribus aqua ſuper fæces rurſus infuſa deſtillarem. Mecum facit Arnoldus de Villa noua, qui in libro de vino, (vbi ille de roſmarini etiam oleo eadem ſcribit, quæ iã ex Lullo ſcripſimus. ſi modo Lulli ea ſunt.) Sæpe (inquit) expertus ſum quòd aqua vitæ facta de vino in quo remollit⁹ fuerit roſmarinus, curat phlegma ſalſum, ſcabiem, cancrum, & fiſtulam, quæ aliter ſanari non poſſunt.
Sed hoc oleũ roſmarini nõaliter fit quàm è floribus verbaſci oleum, non per deſtillationem.

Oleum roſmarini fieri debet ex florib⁹ decerptis cum ſummis turionib. ſeu ramulis quibus adnati ſunt, contritis, & in optimo vino vetere maceratis ſeu putrificatis. Debent autem deſtillari lento igne, ita vt alẽbici ſpiritus ſubinde refrigerẽtur: poſtea circulari, donec quoad eius fieri poteſt omnis craſſa ſubſtantia à ſubtili ſeparetur. Gualtherus Ryffius.
Poterit autem deſtillari, vt conijcio, vel in cucurbita, præſertim breuiori, cum

alem-

alembico: vel in retorto cum recipiente diuersæ figuræ, vel potius in duobus retortis, quorum alterum sit recipiens: vel in vasis æneis, quæ vesicas vocant pharmacopolæ, vt aqua cinnamomi, aut aqua ardens.

Eodem modo destillantur olea, vt idẽ docet, de vernice seu gummi iuniperi, de spicæ aut lauendulæ floribus, anisi semine, & multis alijs seminibus.

Chelidonij quarta essentia siue ignis qui est tanquam liquor olei, &c. quomodo paretur & in quem vsum, lege supra vbi de quinta essentia tractauimus. Licebit autem à plerisque herbis & alijs medicamentis, oleum duplex, aëreũ & igneum, eodem modo quo in Chelidonio illîc præscriptum est, extrahere.

Oleum rutaceum. Cardanus libro sec. de subtilitate, venena quædã esse scribit, quę solo tactu occidãt. Aduersus hæc inquit, auxiliũ est, nõ hærere loco cuiquã donec incalescat manus: lotio frequẽs partiũ cũ aqua tepida: olei quoq; rutacei, non illius vulgaris, sed eius quod eodẽ modo factũ sit quo & spicatũ & caryophyllatũ apud pigmentarios fieri solet, inunctio, Hæc ille. De oleo ex seminibus rutæ, paulò post ex Lullo scribemus: id verò cu
ius

ius hîc Cardanus meminit, ex ruta ipſa, hoc eſt ſummis eius ramulis florentibus parandum exiſtimo.

De oleis ex ſeminibus & fructibus.

Oleum de caryophyllis aliquando in Italia guſtaui, ſupramodum ſuaue & efficax. Id quo modo extrahatur, docuimus ſupra verbis Cardani, vbi de oleis extrahendis in genere ſcripſimus. Item alio modo ex Ryffio, eodem ſcilicet quo ex quibuſuis aromatibus, quæ in aqua ardente macerata deſtillant, donec aqua ardens ſeparetur, & cum primùm cœperit fluere oleum, materia è cucurbita exempta exprimitur, &c. vt ſupra ex Ryffio ſcriptum eſt: qui huius etiam olei vires particulatim deſcribit.

Oleum de nuce moſchata quomodo eliciatur, vide ſuperius vbi in genere tractauimus de deſtillatione oleorum per deſcenſum ex Vlſtadio. Oleum de nuce moſcata & in volucro eius macis, eodem modo quo ex caryophyllis extrahitur, Ryffius, qui vires vtriuſque ſingulatim deſcribit.

Aniſi oleum extrahitur, (vt ex alijs ſic-

cis

cis quæ in plantarum genere ſunt,) ſeminibus contritis optimo vino maceratis, deinde paulatim per aſcenſum deſtillatis, ita vt ſpiritus in alembico aſsiduè refrigerentur,&c.& liquore poſtea circulato. Vires eius Ryffius enumerat, nos omittimus vt & aliorum ferè vbi nullus peculiaris effectus aquis & oleis attribuitur, quin idem illis etiam à quibus detrahuntur remedijs ante deſtillationem conueniat, niſi quòd deſtillando ſubtilior & efficacior redditur.

Olea è baccis iuniperi,& è baccis lauri eodem modo fiunt: nempe contrita vino macerata, aut aqua pluuiali, deſtillantur eodem modo quo aqua ardens, vel in veſica ænea, vt pharmacopolæ nominant, vel ita vt ex lignis & caryophyllis oleum trahi ſupra ſcripſimus ex Cardano: vel vt ex aromatibus ex Ryffio. Non multum enim referre puto, modo ſpiritus qui per alembicum feruntur, in ipſo roſtroq; cõmodè refrigerari poſsint.

Vires oleorum iſtorum Ryffius recenſet. Solent & agyrtæ apud nos oleum de baccis iuniperi vendere, cum tabellis impreſsis quæ virium eius catalogum continent. Hoc inter cætera etiam tertiana laborantibus mederi audio.

Oleum

Oleum de frumento quidam faciunt exprimendo inter duas laminas ignitas: alij hoc pacto inutile fieri putant,& parari debere vt oleum de iunipero,nimirum ex lignis iuniperi per descensum. Mesue tricicum excorticatum in vase sublimationis etiam destillari ait vt oleum philosophorum. Curat impetigines, & cutis asperitates à siccitate natas lenit & humectat,& ceteras cutis infectiones emendat. A, Rasi etiam in antidotario describitur. Vide infra inter olea non destillata. Posset etiã de hordeo & similibus fieri, tum per sublimationem,tum per descensionem, Monachi in Mesuen.

Oleum de ben (id est balano myrepsica) moschatum,quod Furnerius retrabã vel retrahan vocat, preciosissimi odoris. E fructibus ben (qui Genuæ satis copiose reperiuntur, eodem ferè pretio quo amygdalæ) exprimes oleum vt ex amygdalis,sines qescere,& impones moschi satis bonam copiam:& sic in vase vitreo bene obstructo immittes in caccabum vt aliquandiu bulliat, deinde oleum per destillationem excipipies,quod suauissimũ & odorissimum erit.

Olea

Olea quædam ex ſeminibus, quæ reperi in libro de aquis Raymundi Lulli.

HAec olea ſeparatim conſcribere volui, quòd dubitem an author per deſtillationem ea fieri voluerit, aut ſimpliciter per expreſsionem. in ſingulis quidem hæc verba adijcit, & extrahatur oleũ ad modum laicorum: quibus innuere videtur, ſimpliciter per expreſsionem ſeminũ in torculari, vt vulgus facere ſolet, colligendũ eſſe oleum, præſertim cum ab ijſdem in Sole ſiccatis extrahi velit. Non dubium eſt tamẽ quin eadem ritè deſtillata longè efficaciora eſſent: ſed ad deſtillandum oporteret liquorem in quo ſemina trita macerantur cum eis relinqui, & putrificationem præcedere, &c.

Semina ſponſæ Solis macera in lacte muliebri quadraginta diebus: & deinde fac oleum ad vſum (modum) laicorum. Vide ſupra inter liquores coſmeticos.

Oleum ex ſeminibus rutæ. Rutæ ſemina trita miſce cum auro foliato, & pone in aceto per diem vnum. Deinde leuiter ad Solem deſicca, & extrahe oleum ad modum laicorum. Id precioſum eſt,

& venenis resistit, ita vt vomitu reddantur: quòd si quis secundo inde biberit, reliqui etiam humores ab eo infecti eijciētur: si tertiò, curabitur perfectè intra tres vel quatuor dies. Omnem dolorem oculorum curat ex quacūque causa, dūmodo pupilla illæsa sit, si oculi bis die hoc oleo lauentur, & gutta vna in oculum infundatur, curabitur enim oculus intra tres vel quatuor dies. Si à ieiuno bibatur, nō sinet venenum appropinquare ad hominem illo die. Quòd si quis etiam lætali vulnere saucius inde biberit ieiunus euadet, modo reliqua cura vulneris fiat vt par est. Item à ieiuno potum, guttā omnem & scabiem depellit: & hydropem ex frigida causa natum, si vel biduò sumatur. Deniq; mēbra omnia dormientia (paralytica, inunctum scilicet,) excitat & restituit. Ruberta (si rectè legitur, forsan à colore: ego Sperma potius legerim) id est oleum nasturtij. Nasturtium (malim semina nasturtij, vt in reliquis ibidē, ante & post oleum) madefactum acri aceto. sicca in Sole, & extrahe oleum ad modum laicorum.

Hoc mixtum cum aloe & oleo laurino curat omnem scabiem & guttā, locis inunctis. Cum aloe & carbonibus de vl-

V mo

mo potum tertianam & quartanam curat,& omnem rupturam in corpore. Cũ ptiſana coctum & potum,ſanguinis fluxum ſiſtit,& aluum aſtringit. Cum furfure coctum & potum omnem guttam depellit. Oleum de ſeminibus pinpinellæ. Pone ſemina in vino rubeo per aliquot dies,deſicca,tere,& fac oleũ ad modum laicorum. Potum hoc oleũ à ieiuno arenã & quemuis calculũ veſicæ, etiã conſummatũ, ex quacunque materia diſſoluit,frangit,expellit. Aggrauata hominis membra alleuiat,Hæc ille.

De oleo ex baccis iuniperi deſtillando, primũ per aſcenſum,deinde per deſcenſum,ut ex amicis accepi.

R. Sextarium vel modium plenum baccis iuniperi,cõtuſas biduo macera in aqua fontana: deinde pone baccas illas vnà cum aqua in qua maceratæ ſunt in cucurbitam aut veſicam, vt vocant, ex cupro,quam replebis ita vt vacua remaneat menſura duorum aut trium digitorum. Tum igne ſubiecto mediocri deſtillabis per omnia tanquã aquã ardentẽ, hoc

hoc eſt per fiſtulam ſiue cannam quæ tranſeat per vas aqua frigida plenum.

Redditur autem aqua copioſa, ita vt vas recipiens vnum non ſufficiat.

Tandem oleum ſequitur, quod permittendum eſt in aquam defluere, cui innatabit. ſeparabis autem vaſe, in quo eſt, anguſti colli inuerſo, ita vt aqua permittatur effluere, donec modicum adhuc ſuperſit. quod deinde oleo in aliud vas transfuſo ſeparabitur. Reddit autem baccarum ſextarius, vt in Alſatia vocãt, oleo circiter quatuor vncias. Alij vt oleum ab aqua ſeparent, imponunt in calicem vitreũ cui pes ſit ademptus arte per filum ferreum candens, aut caſu, ita vt exiguum in imo foramen relinquatur. tranſit enim aqua, & cùm ad oleum peruentum eſt obturatur foramen, & effunditur oleum in vas vbi ſeruari debet. Sũt qui ſimiliter deſtillantes, materiam in deſtillatorio ſæpe moueant, ne aduratur. Et ſimiliter aiunt aromata trita, vt caryophyllos & cinnamomum, rectè deſtillari. Aliqui, vt audio, in retorto deſtillant, non vitreo, ſed ex cupro, ſtanno interius obducto, quod inſeratur in cannã ex cupro oblungam, vt pro aqua ardente ſit.

Alius eiuſdem apparatus per deſcen-

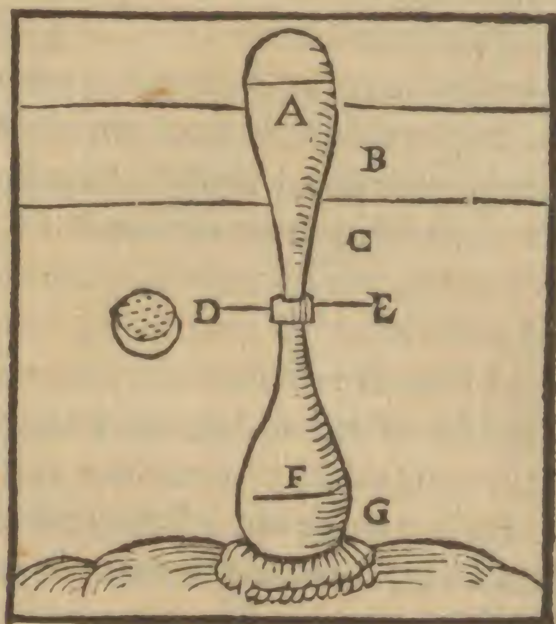
ſum,ab amico quodam qui ipſe parauit, tanquam res ſecreta nobis communicatus. Baccas iuniperi bene maturas & ſiccas per autumnum, vel ſub autumnum, inter duos,vt in faſtis aſsignantur,ſacros diuę Virgini dies,colligito ante meridiē, octaua vel nona hora , in magna copia, quæ circiter duos ſaccos impleat, tempore ſereno. Deinde bene contuſas in cilicio,quo piſtores vtuntur,pones non nimis multas vna vice,& ſub prælo exprimes,atque ſic per diem & noctem relinques ſub prelo,vt ſuccus aquoſus interim deſtillet.Hunc per ſe repones in vaſe aliquo,vt vtaris eo tum ad remedia quædā intra corpus, tum extra ad pungendas partes,(cū aliquo vnguēto & aqua vitę,) præſertim arthriticas. Facilè autem conſeruatur,neque facilè corrūpitur hic ſuccus,& ſuauis & efficax eſt.Aliqui humorem aquoſum non ſub prælo eximūt,ſed in communi fornace (balneo M.) ſeparant . Reliquam materiam bene ſiccatam tritamq;,pone in cucurbita quatuor menſurarum capace,non prorſus tamen implebis.In ea luto ſapientiæ,ne quid expiret occluſa, putrificabis materiam per dies circiter vigintiocto in fimo equino: aut ſi hyems ſit in Germania, iuxta fornacem

nacem. Ad putrificationem quidem in fimo equino ſcroben fieri oportet duos pedes altã, & fimũ ac calcẽ alternis imponi. aſperges autẽ aquam calidam quotidie aut altero quoque die. Tandẽ cùm ſatis putrificata & mediocriter liquida apparebit materia, deſtillabis. Vas recipiens eiuſdem ferè magnitudinis eſto, & imponatur circulo ſtramineo. Vtrũque autem vitreũ, & filo cãdente ferreo ſectũ eſſe debet. Ea inter ſe cõmittes mediãte lamina ex metallo, potiſsimum argento, frequentib. foraminib. quæ non ſint maiora quã ſi acu communi pertuſa eſſent. Huius laminæ circunferẽtia ſupra infraque eminere ſeu limbũ habere debet, vt vaſa in limbos illos immittãtur. Primum igitur vas ſuperius in quo materia eſt, cũ lamina committes & luto firmabis: & foramen quoque fundi circunquaq; luto explebis: deinde partem illam vaſis per foramẽ mediæ fornacis demittes tantũ, vt inferius quoque vas .i. recipiens, inter limbũ laminæ inferiorem inſeri ac luto muniri poſsit. Lutum ſubactũ eſſe debet cũ aqua ſalſa & tomento: hoc aliqui lutũ ſapientiæ vocant. Fornacis ratio hæc eſt. In medio conſtrui fundum debet cũ foramine, vt diximus. Supra hoc fundum

circa cucurbitam arena ponitur, ferè vſq; ad tertiam cucurbitæ partẽ. ſupra arenã verò pruna, plus quã tertia parte cucurbitæ, nec opus eſt remoueri cinerem, reliqua pars cucurbitæ, quarta fortaſsis, aut paulò minus quã tertia, vacua & libera emineat. Quod ſi metueris, ne forte cucurbita ſuperior non ſatis vim ignis ferre poſsit, luto eam loricabis, ea ſaltẽ parte, qua pruna circunponetur. ſed ſi ignis paulatim, nec ſubitò augeatur, non opus erit hac incruſtatiõe. Fundum in medio fornace ex lateribus conſtruetur, qui ferramentis oblongis imponentur. quâ autem foramen orbiculare relinqui debet, lateres in orbem exciſos eſſe oportet. Sic inſtructa fornace deſtilla: & effluet primùm liquor aquoſus, in quo vt primùm olei gutta apparuerit, vas recipiens mutabis: & primum illum liquorem per ſe ſeruabis. Hoc ſanè oleum per deſcenſum in vaſe vitreo extractum, minus aduſtionis vitio affici poſſe mihi videtur. Hactenus etſi ſatis clarè rem mihi, vt dictauit amicus, deſcripſiſſe videor: adijciam tamen figuram aliquam, vt quàm clariſsimè poſſum, rem ob oculos ponam.

A. cucur

A. cucurbita continens grana.
B. pruna.
C. arena.
D. lamina foraminulenta.
E. fundus ſuper quo arena iacet.
F. cucurbita excipiens.
G. circulus ſtramineus cui recipiens imponitur.

Oleum ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutem deſtillatione per deſcenſum fit, vt oleum è ligno iuniperi. Syluius.

De oleis ex gummis, lachrymis seu loquoribus densatis, & resinis.

OLeum de myrrha. Vide supra inter aquas odoratas Furnerij, vbi vnam descripsimus quæ fit cum myrrhæ parte vna, & rosarum succi parte dimidia, longè odoratissima.

Liquores natura densati & quæ gummi vocantur, calidi & sicci temperamenti, vt præparentur ad destillationẽ, contrita in vase diligenter obstructo (poterit & vinum, ni fallor, modicè aspergi) loco frigido & humido infodiẽda sunt profundè ad hominis staturam, sine vlla materiæ calidæ additione, & satis longo tẽpore relinquenda: citius tamen resoluetur, si vitellos ouorum ad duritiẽ coctos addideris. Sic resoluta gummi oleum reddunt turbidum, quod in retorto (vt vocant) destillatum clarius fiet ac purius. Nam omnia gummi, & caphura quoque cum pinguem liquorẽ album cõtineant, qui per destillationẽ eis datrahitur, facile ignis iniuriã & adustionis vitium sentiunt: vt licet in vasis admodũ humilibus destillẽtur, liquor tamen emanet fæculẽtus,

tus,craſſus,aduſtus,& odoris ingrati cuius vſus ne extra quidē corpus placeret, nedū intra:viribus quoque nō ijſdem. Sic reſolutā materiā colabis per pannum laneū aut ex pilis contextum, vt quicquid ineſt terreſtre,arenæ & quiſquiliarū ſeparetur. Deinde quod colatū eſt denuò quot volueris diebus in loco mediocriter calido relinque,poſtremò deſtilla. Sunt autem olea huiuſmodi maxime ſubtilia & efficacia : cū ipſa natura prius præcipuas ſtirpiū facultates,illarū quæ gūmi aut lachrymas fundūt, in eis quaſi collegerit. Hæc ferè Ryffius libro primo de deſtillatione. Idem Ryffius in eiuſdē operis tractatu de oleis nullā peculiarem ex gūmi extrahendi olei rationem præſcribit : ſed ad librum primum remittit. Singillatim autem deſcribit vires oleorum ex Ammoniaco, Belzoo, Camphora, Caryophyllis, Euphorbio,Galbano,Ladano, Myrrha, Opopanace, Sarcocolla,Sagapeno, Styrace liquido & calamita. In ſolo de Maſtiche oleo, tritam maſtichen cum vetere vino reſolui & digeri iubet,deinde deſtillari. Et gummi Iuniperi ſimiliter in vino reſolui ac macerari,propter ſubſtantiæ eius ſiccitatē: poſtea deſtillari.

Oleum belzoi. Libram belzoi aut amplius crasſiuſculè contuſam aqua ardente rigabis:& in retorto,ſuppoſito recipiente deſtillabis in cineribus, lento igne primùm,deinde magno. Oleũ hoc odorẽ egregium & ſuauiſsimum ſpirat. Qui effluxerit aqueus liquor ſeorſim ſeruari debet,Furnerius.

Oleum de ſtyrace, ex eodem. Styracem calamiten ſucculentum & pinguem craſsiuſculè tundes,& aqua vitæ optima irrigabis.tũ deſtillabis in retorto vt præcedens oleũ,& aquam ſeorſim repones. Hoc oleũ mira odoris fragratia excellit.

Oleũ camphoræ : Vide ſupra in Aqua cãphorę,ĩter aquas ſimplices deſtillatas.

De oleo terebinthinæ ſiue larignæ reſinæ.

Reſignę terebinthi aut laricis libras quatuor pone in capaci retorto ſiue cucurbita vitrea, & deſtillando elice oleum ita vt cucurbita aut retorta arenæ imponatur.primò autem cum aqua exibit oleũ tenue & clarum , ſecundò aurei coloris, vltimò fuſcum & craſſum. horum vnum quoque per ſe auferto & reponito, Vale-

rius

rius Cordus.

Plura de oleo terebinthinæ eiusque apparatu & viribus Ryffius ſcribit, quæ nos breuitatis cauſa omittimus.

Hoc imprimis cauendum, ne dum deſtillatur, ebulliat, vt in melle quoque. facile enim turgent & inflantur liquores iſti calefacti: quamobrem ignis primò perquam leuis fieri debet, ac paulatim augeri: & alembicum, vt artis eſt, refrigerari. Sunt qui lateres craſsiuſculè tritos addant, aut ſilices albos, aut arenam lotam reſiccatamque, aut hederæ folia & modicum vitri craſsiuſculè contuſi, (huiuſmodi quædam etiam melli deſtillando adduntur,) vt ebullitionem iſtam prohibeant.

Ego laterum ſilicúmue fruſtula minima oleo vetere, aut aliquo medicato per fuſa adderem, vt in oleo Benedicto: vt eadem opera & ebullitio impediretur, & virtus olei augeretur. Mecum ferè facit ſequens deſcriptio, quam in libro quodam manu ſcripto reperi. R. Arenã puram, vel ſilices albos paruos claros, & pone ſuper ignem in vaſe donec candeſcant, deinde extingue eos in terebinthina, vt bene imbibant. & arenam illam extinctam deſtilla in alembico.

Oleum

Oleum terebinthinæ aliqui ad lithiaſin cõmendãt. Item illa, Terebinthinũ oleũ è terebinthinæ libra, laterum antiquorũ (vel, vt Albucaſis, recẽtium, quia plus olei combibãt,) vncia, & maſtiches & ſtyracis, vtriuſque vncia. Lateres igniti extinguuntur oleo: extincti tritiq; cæteris cõmiſcentur in alembico vitreo. Tres liquores effluunt, quorum tertius eſt optimus, Iac. Hollerius inter olea anodyna ad dolores frigidos. ¶ Aliter ex libro manu ſcripto. In cucurbita ſemiplena terebinthinæ, pone vitri triti manipulum, & ſpongias duas quantitatis digitorum (deeſt numerus:) & pone ſecundum artẽ alchymiſtarũ tam circa ignem, quã circa cucurbitas (videtur legendum, & pone ſecund. art. alch. ignẽ circa cucurbitam.) & fiat ignis per xxiiij. horas. Perfecta prima deſtillatione, iterum deſtillato, renouando vitrum, cucurbitam & ſpongias.

Ad cicatrices delẽdas, vel potius remittendas & emolliendas, terebinthinum oleum ſummè proficit, his demptis quas varioli reliquêre. Nam qui ad variolorũ quoque ſtigmata hoc oleum commendant, decipiuntur, Braſauolus.

Oleum

Oleum ex tartaro sublimatum.

Tartarum (contritum) pone in vase (cucurbita vitrea luto inducta, aut fictili) & imposito alẽbico vitreo destilla. Effluet autem primò aqua, deinde oleum, quod seorsim excipies igne paulatim aucto donec fluere desinat, Codex Germanicus manu scriptus. Empirici quidam spiritum siue quintam essentiam tartari aduersus apostemata interna, & morbum regium commendant.

Olea de corticibus.

Oleum cinnamomi fit, vt supra ex Cardano docuimus, quo modo olea extrahantur ex lignis & similibus, vt caryophyllis: depictis etiam instrumentis. Vel vt ex Ryffio scripsimus de oleis ex omni genere aromatum extrahendis. Cinnamomum circiter dies octo in aqua ardente sexies destillata macerari: tum destillari potest, vt ex amico audiui. ¶ Huc adscribam aquæ etiam, vt vocant, cinnamomi parandæ rationem: nam in huius etiam destillatione oleũ tandẽ sequitur, quanquã paucũ & propter adustionis vitiũ intra corpus inutile. aqua verò nobilissima vtilissimaque est cuius descriptionẽ

nuperri-

nuperrimè amicus quidã ad me transmisit huiusmodi. Fornax & instruméta omninò eiusmodi esse oportet, qualia pro aqua ardente habentur, cãna per vas aqua frigida plenũ transeunte, (quę, nisi fallor, melior erit, si bene longa sit, nempe ad lõgitudinem quinque pedum Rom. quantã se vidisse aut etiam lõgiorem in huius aquæ destillatione alius quidã nobis retulit: sed forte minus longa opus est, cũ non magna aquę copia destillatur.) Posset etiã destillari in cucurbita vitrea luto incrustata, vt aqua fortis, eo modo fortaßis melior futura. Cinnamomi optimi triti, non cribati libram, pone in fundo vasis destillatorij cautè, ne puluis dißipetur aut lateribus adhæreat. & mox sesquimensuram aquæ recentis affundes, & operculo imposito, & vase recipiente subiecto, ignem ex carbonibus paruum facies. Quæ prima effluit aqua craßiuscula est, fere instar olei. Curandum autem diligenter vt cùm primùm color se mutauerit, vas recipiens quoque mutetur. Fluit autem aqua secunda albidior: tum rursus mutatur, alio quoque vase excipienda, & sic deinceps donec fæces emanent. Quartæ mutationis aqua clarißima est: quæ cum flauescere cœperit, illico auferendum est operculũ

cum canna, quòd res iam perfecta ſit, & omnis cinnamomi virtus extracta. Hoc totum tribus aut quatuor horis fieri poteſt. Sed oportet huic deſtillationi duos homines adeſſe, quorum alter diligenter obſeruet liquorum mutationem, & ignem curet, ne maior ſit iuſto, néue liquor effluẽs nimis acceleret. Alter curabit vt vas aquę frigidæ per quod aliquota pars cãnæ tranſit, recte habeat, & ne canna nimium incaleſcat, quare ſubinde mutata aqua frigidiorem è vaſe aliquo proximo infundet, & lintea madida ex aqua frigida cannæ circumponet, & operculo ſimiliter ſi nimis caleat. Plurimum.n.iſtarum partium refrigeratio refert, vt & copioſior liquor & melior fluat. Hanc aquam cinnamomi ipſe vidi guſtauique, pergratam & ſuauem odore ac ſapore. Erat autem liquor acris quem vidi, lacteo ferè & turbido calore: cui ruffæ aliquot olei guttæ innatabant, quæ inſuauiores erant quam aqua & aduſtionem olebant. Idem ferè Cardanus ſcribit in genere, de liquoribus ex odoratis lignoiis, vt caryophyllis, &c.

Vires hic liquor egregiè reficit: reliquas eius facultates Ryffius deſcribit. ſed ex ipſa cinnamomi natura cuiuis conſtare poſſunt.

Eodem

Eodem modo paratur etiam oleũ de cortice nucis moſcatę quem macis vocãt, ipſum quoque à Ryffio deſcriptum.

Oleum mirificè odoratum, quo chirothecæ & alia quædã inunguntur, ex Eurnerio. Menſe Maio accipies corticum arboris almon (ſic legi inquit Furnerius in libro à quo tranſcripſit, dubitat autem vlmùm ne potius an limonem citri genus intelligi oporteat) ſecundorum partes tres, & eiusdem arboris florum partes pĩguiores, (les eſpis de la fleur qui ſunt graſſes,) æquale pondus. Exiccato in vmbra. Præfertur autem hæc arbor ſi locis non aquoſis naſcatur. His addes tertiam partem baccarum iuniperi recentium, & deſtillabis per deſcenſum, paruo igne primùm, deinde magis magiſque augendo donec oleum omne deſcenderit in receptorium vas quod vitreum & luto obſeptum eſſe debet. Poſtea inſolabis, orificio vaſis aperto aliquandiu, aut membrana foraminibus aliquot pertuſa, clauſo donec aduſtionis odor exhalet. Sunt qui gratiæ odoris augendæ cauſa adijciant belzoum, ſpicam nardi, agallochum, ſcobẽ cypreſsi, ſtyracem, ambram moſchum & pariter omnia deſtillent, ſecundò etiã repetita deſtillatione.

De

De Oleis quæ extrahuntur ex lignis.

OLea de lignis omnia per deſcenſum vt vocãt,deſtillantur. De oleo quidem ex ligno iuniperi parando,ſupra docuimus ex Vlſtadio, vbi de oleorum deſtillatione per deſcenſum in genere tractauimus. Qui plura cupit, præſertim quod ad vires, requirat ex libro Germanico Ryffij: qui eodem planè modo etiam de Guaiaco oleum elici ſcribit: nec non ex Roſmarini ligno. Adſcribam hîc quod in libro quodam Germanico reperi. Lignum iuniperi pro oleo inde parando, ſcindi debet initio Maij, vel autumni, quod viride ſeu recens ſit,cortice rubente. Decorticatum diligenter ſiccabis in furno ſtatim ab extractis panibus. deinde ſecuri diſſectum in ollam impones cui fundum ſit foraminulentum, & in ollam ſubiectam aptè inſeratur. Ollam ſuperiorem replebis ſegmẽtis è ligno iuniperi, & etiã populi illius quam tremulam vocant,cum parte lapidum alborum è quibus calx paratur. deinde cùm operculum diligẽter luto munieris,inſeres inferiori, & ignem circunquaq; excitabis. Hoc oleũ etiã ſolo iuniperi ligno paratũ.

ferè extra corpus tantùm adhibetur. nam valde vehemens eſt, & aduſtionem admodum reſipit. Inquinat tamen cutim vt nõ facile abluatur. Ego vim eius aduerſus ſcabiem & impetigines egregiam eſſe noui. Idem aduerſus peſtillentem morbũ Braſauolus commendat. Frigidas cauſas remouet, & reprimit typum quartanæ. Inunctum ab vmbilico vſque ad muliebria & renes, matricem confirmat, & eius humiditatem deſiccat, & ad cõceptionem præparat, Rogerius.

Oleum quod deſtillatur de lignis iuniperi ſiccisſimis, duorum vaſorum fictilium orificijs interſe oppoſitis: aut etiam per alembicum vitreum, ſi retineatur ore, mirabiliter tollit dolorem dẽtium ex frigido catarrho natum: & ſimiliter prodeſt contra omnes alios dolores ex frigidis humoribus prouenientes, vt dolores neruorum, articulorum ſpaſmum, paralyſin, & ſimiles, Matthęolus. Oleum iuniperi (inquit Meſues) emendat cutis infectiones, ſerpiginem, cancrũ, vlcera maligna, qualia quæ in tibijs & cruribus quorundam malum mortuum recentiores vocant. Segmentis iuniperi tenuibus vas vitratum oris anguſti reple laminam ferri tenuem foraminibus multis in cribri

triticei

triticei modum pertuſam, ori toti applica: luta eandem cum ore tum dicti vaſis, tum alterius minoris etiam vitrati oleũ excepturi: quod terræ vbi infoderis, igne luculento maius alterum iuniperi fructu la capiens, circunda horis duabus. ſic oleũ in vas minus deſtillabit. Hæc Meſues interprete Syluio. Ibidem Syluius in commentarijs. Hac arte (inquit) oleum fit ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutem, ex ligno Guaiaci, & potentius ex ligno ſancto ad morbi Hiſpanici dolores ac vlcera (quibus & oleũ iuniperi, et geniſtæ & fraxini, & ſimilium prodeſt,) & lignis alijs, præſertim pinguibus ac ſucculentis, vt fructibus, baccis ſeminibus.
Vas autem maius eſſe poſsit metallicum, aut ſi vitreum eſt, vel ſiliceum, probè totũ luto ſapientum muniatur: figulinum autem, quia rarum eſt, oleo foras exhalanti viam daret, ob id vitratum ſit intus. Infernum autem vas ac receptorium vitreum eſſe poteſt, ambitu non lutatum modò ſit paulò craſsius. Poteſt & metallicum: poteſt denique terreum eſſe modò ſit vitratum: alioqui oleum id tenuiſsimum hàc illàc per vaſis poros diffflueret. multò minus, fouea intra terram parietes terra figulari paratos habente

(quod Mes.imperabat) recipi tutò id oleũ possit. Adde quòd neque minus vas terræ infodere est necesse, si velut area aliqua possis carbones & ligna sustinere: quibus vas maius est circundandum, Hæc Sylui.

Oleum fraxininum splenicos iuuat, præter id potest quæ oleum iuniperi, & eodem fit modo, Mesues. Vbi rursum Syluius. Id oleum hypochondrio sinistro illitum, & potum, splenis obstructiones potenter liberat, duritiamq; emollit ac digerit. Hoc oleũ (inquit Rogerius) arthritidem frigidam reprimit, excoriatis cicatricem inducit: morpheam albam soluit, & denigrat eam.

Ioan. Manardus in Epistolis 16.4. consulens valetudini cardinalis Campegij articularij. Laudo (inquit) & modũ & vsum spumæ decocti ligni sancti seu Indici ad loca dolẽtia. Efficacius tamen esse puto, oleum ex eodem ligno modo quẽ chymistæ per descensoriũ vocant, destillatũ, inũctis videlicet ex eo locis dolentibus & tumidis. Soleo etiam ex ramentis ligni crudi, in nobiliq; aliquo vino decoctis, addito antiquo oleo, linimentum parare, qđ dolentibus locis vtiliter illinitur.

R. Lignum tesseratim concisum, hoc imple nouum vas fictile, quod opercu-

perculo teſtaceo punctim pertuſo obturetur.id diligenter lutatum excipiat altera teſta vacua in terra defoſſa ad os vſque ſuperiori deſuper incumbente luto conglutinata, per operculum flammarum vi circuncirca æſtuante,in vacuam quatuor aut quinque horarum ſpatio defluet oleum. Vbi deferbuerit, aperi & offendes oleum aquæ innatans: quo ſi papulas, exulcerationes,tubera compagum & neruorum doloribus inunxeris, iuuamentũ non modicum præſtabis. Aqua etiam illa bibitur mane & ſero, per ſe vel cum Syrupo ſequente,&c. Andræas Matthæolus in libro de morbo Gallico.

Poteſt etiam,vt ex amico audiui,deſtillari guaiacum eo modo quo aqua fortis: optimè quidem in fictili vaſe vitrato quod igni reſiſtat, qualia Haganoæ præſertim faciunt.Hoc oleum prodeſt articulorum vitijs exGallico morbo,ſi cum optima aqua ardente inungatur. ¶Oleum ex ligno Guaiaco, & potentius ex ligno ſancto, ad morbi Hiſpanici dolores ac vlcera prodeſt, Syluius. Empiricus quidã aliqñ mihi retulit, non abijciendũ eſſe hoc lignum quãuis bis aut ter decoctum.nam ſic quoque adhuc oleum optimum ex eo deſtillari.

Accipe ligna ſicca hederæ,& grana & gummi ſi poteris habere. Fruſtatim conciſa ponantur in vas terreum perforatum in fundo duob. vel tribus locis:& tũc ſupponatur alia olla. Ponantur in terra,& cõiungatur fundum ſuperioris cum orificio inferioris,cum argilla vel paſta.& olla ſuperior tota emineat ſuper terram. Demũ excitato igne circũquaq;, deſtillabit oleũ nigrũ in vas inferius. Hoc oleũ præ omnibus oleis ſanat arthritidem ex cauſa frigida,Rogerius.

Olei capniſti hoc eſt infumati apparatum,quoniam per deſcenſum fit, ſimiliter vt de lignis oleum,hoc loco adſcripſi ex Aetii lib. primo,vbi de oleis agit:vnde Nicolaus Alexandrinus etiam mutuatus eſt in tractatu de oleis. Vnguium aromaticorum nigreſcentium (melánon. Fuchſius Nicolai interpres legit megálõ id eſt magnorum,) thuris maſculi,ſtyracis optimi,bdellij puri,coſti, ſingulorum drachmas quinque,(ſing. vncias duas duas ſemis,Nicolaus,quod magis placet.) Olei dulcis optimi ſextarios quinque(ſextarios duos ſemis Nicolaus.) Hipni quod ſatis eſt.Coſto in craſsiuſculas partes diſſecto,atque itidẽ ſtyrace & bdellio, ſimul commixta in vas fictile (nouum,

Nicol.

Nicol.) ſine anſulis conijcies. cuius orificium hypno obturabis, exteriusq́ue aſpalathi ſurculis, aut quapiam re odorata, apte circummunibis, ne quid è fictili excidat. Inde vas aliud fictile ſine anſulis quę rito, collo procero: quod orificium habeat alterius vaſis aromata continentis orificio aptè conueniens, in quod conijcies olei dulcis ſextarios quinque. Poſtea effoſſo ſolo fictile oleum continens vſque ad collum obrues, ne futuro igne excandeſcat: inde alterum aromatum vas in caput reſupinabis, & ita vtriuſque orificia coaptabis: vt exquiſitiſsime cohæreant. Deinde vas totum luto circumlinies, vndecunque qua parte orificia conglutinantur, mox circa fictile ſubiectis carbonibus ignem ventilando accendes. Quo accenſo finito aromata tabefieri, vt ſenſim ignita per fictilis oſculum in ſubiectum oleum euaporent. Cuius rei cauſa capniſton, id eſt infumatũ vocatur. Poſtridie oleum amoueto, & in vitreo vaſe reponito. Vtuntur hoc mulieres, quib⁹ menſes detinentur, imum ventrem ac lũbos eo inungentes. Conuenit etiam his quæ à puerperio malè (nimis parum) purgantur, ſimiliter illitum. Præterea vtile eſt ad thoracem refrigera-

tum,medeturq́; tenesmo,si exceptum la na(calida,vt addit Nicol.) complicata imo vētri,& lūbis apponatur.Idē videtur capnelæum dictum:sed Kiranidū author naphtham interpretatur,lib.4. in Echeneidis mentione.

Vidi & ex papyro in cuculli formam conuoluto,accensoq́; supra discum stanneum,summa eius extremitate per forficem retenta olei nigricantis guttas aliquot defluerere,quæ ad oculorum maculas siue albugines laudantur.

De balsamo uero, & antibalsamis, id est arte compositis oleis, quæ ueri loco usurpantur, tum intra, tum extra corpus.

BAlsamum vox est in omnibus propè linguis vsitata,Syriaca proculdubiò. nam in sola Syria & vno duntaxat horto olim nascebatur.Panag Hebraicā vocem Ezechielis 27. Dauid Kimhi post nonnullos interpretatur locum propriū Iudææ:alij apharsamō, id est balsamum. Iudęi recentiores palsamon, scribunt. Græci balsamon, Pausanias palsamon. Nicander blasamon propter carmen. Opobalsamon liquor est : carpobalsamon

semen

ſemen, quod & caſamum aliqui vocant, & ipſo liquore odoratius prædicant: xylobalſamon, rami ſeu ligna. Cogitaui ego aliquando balſamum ab excellentia dictum eſſe, quod pretioſiſsimum nobiliſsimumque inter aromata eſſet. nam baal dominum & magiſtrum ſignificat Hebræis, ſam verò aroma. Balſamõ, aromaticus flos. Varinus. Et ſane decet, vt res ipſa Syriæ propria eſt, ita nominis ei⁹ etymologiam ex eadem lingua peti. Forſan & belſuin, (alij beniuin, alij belzoũ ſcribunt,) ſuauiſsimi odoris liquor eandem ſui nominis originem habet. Non autem ſam ſolùm Hebræis, ſed & boſem aroma ſignificat. vnde Germani moſchũ videri poſſunt appellaſſe [biſem.]

Balſamum noſtra ætate quidam interijſſe exiſtimant, aureo colore ſuccus ille erat, vulnera ſanabat, & rugas tollebat, & mortuorum faciem à corruptione vindicabat, lapidemq; renum cõminuebat: delebat oculorum maculas venenis reſiſtens, maxime aconito, & rigoribus febrium ipſarum, atque in his omnibus vires balſami excellebant. Nunc vero ex Hiſpaniola genus aliud balſami defertur, colore rubro ad nigrum tendente, ponderoſum, olens exuſtum quiddam. & illicò ca

put ferit,linguam etiam acrius ſed ſerius vt piper:Vulnera & ipſum recentia celerrimè ſi q̃d aliud ſanat:& rugas tollit. Crediderĩ ſi nõ certè ad oĩa ad plurima ſaltẽ id olei gen⁹ eſſe efficax, atq;ad balſamũ verum. Arbos quæ oleum iſtud parit goa comax,Punicę forma & magnitudine fermè ſimilis:ſed tamen folio paulò maiore tenuioreq́; cortice quaſi arido, ligno q̃d ardet vt tæda:fructu vt vuarum racemi, rarioribus tamen & paulò maioribus acinis:vinoſi coloris.qui cum ſurculis aquæ diu incocti, id olei genus reddunt,Cardanus.

Sunt è mercatoribus qui adſerunt hortos balſami interijſſe, ex quo tempore Zelimus Turca,præceſſor Solymanni occupauit Chayrum, quum Turcæ cultoribus hortorum iugulatis,non ſtatim ſubragaſſent alios,ãno à nato Chriſto 1516. Porrò repoſitum aiunt non contemnendæ magnitudinis balſamum multis milibus ducatorum conferendum apud celeberrimum virum ſæculi noſtri Lucullũ alterum D. Antonium Fuggerum, Ioan. Agricola in commentarijs in Galenum de locis affectis 4.9.

Antibalſama. Balſami veri notas aliquot Dioſcorides præſcribit. In medi-

camento

camentorum quæ inuicem ſubſtitui poſ-
ſunt catalogo,qui cum Galeni operibus,
& in fine etiam librorum Aeginetę habe
tur.legimus,Pro balſami liquore ſtillati-
tia myrrha,hoc eſt myrrha liquida quæ
ſtacte dicitur,Ibidem habetur. Pro opo-
balſamo liquor myrti.ſed rectius legen-
dum videtur,liquor myrrhæ. Auicenna
libr. ſecundo capi.de oleo.Loco balſami
(inquit) ponitur myrrha liquida:aut æ-
quale pondus olei addhij,ſeu aldadi, vel
dadi, vt Bellunenſis tranſtulit, Raſis
in calce Antidotarij ſeparati, in oleo Be-
nedicto ſiue de lateribus:Valet (inquit)ſi
cut oleum balſami:ſed eſt ſubtilius,& ca-
lidius & maioris vtilitatis in affectibus
frigidis.Monachi in Meſuem. Et pau-
lo poſt.In tractatu quid pro quo qui im-
primitur in libris filij Meſuæ, legitur.
Pro balſamo terebinthina deſtillata vel
oleum laurinum,vel gummi hederæ po-
nitur.Cæterum quid ſit dadi non facilè
dixerim.deſcribitur autem ab Auicenna
capite 213. Bellunenſis quid ſit nec illic,
nec in Gloſsis interprætatur.Granum eſt
(inquit Auicenna) ſimile hordeo,longi⁹,
ſtrictius, ſolidius , amarum, frigidum
eſt, ad caliditatem declinans, & ſic-
cum in ſecundo. Aſtringit ventrem,
vene

venenis reſiſtit. doloribus ani & hæmorrhoidibus prodeſt. Durities reſoluit,.&c. Ego ciſthum ſiue ladanum eſſe cōijcio. nam id quoque frigidum eſt, ita modicè vt tepidam caliditatem habeat, ſecundū Galenum: aſtringit, aluum ſiſtit: item ſiccat in ſecundo gradu. calidius autem eſt quod in calidioribus locis naſcitur: idemque mollit mediocriter & diſſoluit & cōcoquit. Iam in antiballometis Græcis legimus propolis loco tragopogona, id eſt ladanum poni, & Auicenna in reſolutione (inquit) duritierum, ponuntur duæ tertiæ ponderis ipſius de kur, id eſt propoli, & medietas ponderis ipſius de abhel. Dioſcorides anodynis medicamētis miſceri ait ladanum. Auicenna ani doloribus & hæmorrhoidibus prodeſſe. Iā quòd Auicenna habet dandi hordeo ſimile eſſe, ſed lōgius, ſtrictius, &c. plane ſuſpicor corruptum eſſe ex Dioſcoride, qui ladon (id eſt fructicem ladani) ciſtho ſimilem facit, longioribus tantum nigrioribusque folijs. Poſtremò ipſa nomina ladon & dadi non malè colludunt. ¶ Oleum ex floribus roſmarini factum (eo modo, vt ex floribus verbaſci fit,) vicem balſami gerit, & gutta eius in aquam immiſſa ſimiliter ſubſidit, Arnoldus de

Villa

Villa noua. Balſami veri inter cæteras notas hãc quoque ponunt. Lac ab eo coagulari: ego cùm experiri vellem an idem fieret à balſamo artificiali ex terebinthina & gummis calidis compoſito, non coagulari, ſed neq; ſcindi ab ipſo animaduerti. Vulgus apud nos oleum de ſpica deſtillatum ſimpliciter balſamum nominat, propter excellentem nimiũ odoris ſuauitatem. Sunt qui & alia quædam odorifera balſami nomine appellẽt, aut etiam viribus proxime accedere putent, vt Ryffius oleum de caryophyllis. In antiballomenis Græcis legitur ꝓ xylobalſamo ſubſtitui poſſe radices albarũ violarũ. Antiballomena verò cũ Meſ. operi. olim ĩpreſſa, ſic habẽt. Pro xylobalſamo, lignũ hederæ vel leucoradix. Pro calpobalſamo, fruct⁹ hederæ vel xylobalſamũ æquali põdere. Eadẽ & pro ipſo balſamo, gũmi hederæ. Sed forſan in oĩbus iſtis errauerit interpres, cũ nullus ſcriptor hederam vllo modo cũ balſamo compararit. itaque cogitaui vel interpretem qui ex Arabico tranſtulit lapſum eſſe, vel potius ipſos Arabes ciſſon, id eſt hederam & ciſthum confundẽdo. ladanum enim ciſthi ſuccus eſt, quem Auicenna pro balſamo ſubſtituit.

In Antiballomenis Galeno adſcriptis. hæc etiam reperio, Pro liquore balſami, liquor carpaſi : & Pro liquore carpaſi, liquor myrti:&, Pro liquore ſalicis, liquor hederæ nigræ. quę Arabes quibuſdam omiſsis aut mutatis in ſua tranſtulerunt, vt cōijcio. ¶ Eſt & caſsia quædam balſamodes ab odore dicta. Siſymbriū genus ſylueſtris mentæ, aquaticum & plerunque rubens, recentiores multi balſamitam vocitant. Alia eſt balſamina vt Ligures Padani vocant, Hetruſci Hieroſolymitanum pomum, folijs vitis albæ, flore cucumeris, fructu vtrinque turbinato cucumeris puſilli ſimilitudine, &c. Pomum maturitate diſsilit, inanitáſque cōfracto patet, ſemina intus aliquot lenticulæ figura continens, ruberrima, ex quibus oleū exprimitur ad vulnera pręcipuū. Aliqui pomū oleo prius imbutū aliquot dies inſolāt, deinde vel fimo vel terra tātiſper obruunt dum prorſus intabuerit. Sic balſami vires glutinandis vulneribus adſciſcere pollicentur, inde tractum balſaminæ vocabulum, Ruellius ex Hermolao. Braſauolus hoc oleum de cochijs vocat:& herbam, quæ fructus illos in theca echinata gerit, cochiam aut momordicā. Oleum (inquit) varijs modis paratur, & per

per infusionem, & sub terra per multos annos defossum, & per cocturã: fitq́: ex echino, folijs seorsum, & seminib⁹. Quod sub terra cõditur, hæmorrhoidũ doloribus succurrit. In genere, id oleũ oẽs dolóres sedat. Qui plures & plane mirabiles effect⁹ hui⁹ olei & herbę scire desiderat, legat Matthæoli Senensis in Dioscoridẽ cõmentarios libro 4. ca. 184. tot quidem & tantos: vt si veri sint, balsamum ipsum præ eis contemni posit.

Balsamelęon, id est oleum balsami, plãtæ cubitalis, aut bicubitalis, rutæ, agræsti similis: cortice cuius partem orientem spectante scarificato & vulnerato lachrymæ pingues destillãt, ipsius scilicet balsami pinguedo. Alij plantæ huius surculos vere ineunte in pila terunt, in aqua coquunt, torculari exprimunt, oleũq; balsami vocãt. Sunt qui surculos tritos in oleo veteri dies quadraginta insolant, in vase duplici coquunt, exprimunt, surculos nouos tritos immittunt, secundo & tertio colant & recundunt, Mesue interprete Syluio. Vbi Syluius etiam in scolijs. Oleo vetere (inquit) die vno maceretur xylobalsamum & carpobalsamum recentissima. post arte chymistarum oleum extrahatur, fuerit non ignobile. vel xylobalsa

lo balſamum recens in oleo veteri diebus quadraginta inſoletur, vaſe duplici coquatur. Vires huius olei ab omnibus tam laudati à Meſue, taceri mirum eſt. Calfacit enim, humectat, tenuat, digerit, terget, glutinat. Glutinandi hæc facultas veteribus indicta, facit ipſum hodie pretioſum. Opobalſamum rariſsimum, & ob id pretioſiſsimum. Quapropter Petrus de Albano, Gulielmus Placentinus, Bartolomæus Montagnana. oleum balſami cõpoſuerũt, viribus vero balſamo nihil ceſſurum. Alij folia, & ſemen & lignum huius plantæ oleo inſolant dies quadraginta, exprimumt, & ſeruant: ſed viribus opobalſamo id multò eſt inferius, Hæc Syluius.

Aegiptij factitium opobalſami genus faciunt ex cortice recenti odoratiſsimo, amygdalino oleo ſubferuefacientes, ſingularis odoris cùm reſcens miſcetur, Alexander Benedictus.

Excitat ſubitò comitialiter humi proſtratos, oleum quod balſaminum vulgus vocat, naribus ſubditum olfaciendum, Idem. Videtur autem oleum de ſpica deſtillatum intelligere: id enim multi hodie balſamum vocitant.

De

De balſamis arte compoſitis.

Balſamis omnib.quod ad facultatem attinet,commune propoſitũ eſſe videtur vt vulnera & vlcera glutinent, idq́; breui tempore,& mala eorum ſymptomatà auertant:vt calfaciant: ſiccent, & partibus ſint tenuibus.huinc eſt quod omnia reſinam terebinthinam habent,quędam & alias reſinas, vt pineam, maſtichen. hinc & gummi adduntur,thus,elemi,gũmi hederæ,bdelliũ, ſarcocollà, mumia, &c.Alijs odoris gratia adiunguntur etiã aromata diuerſa:vnde & polychreſtotera fiunt,& ad varios intra corpus quoq; affectus idonea:vt his magis etiam, quibus inſuper plantæ diuerſæ earúmue partes adijciuntur. Deſtillantur pleraque, paucis exceptis,quæ extra corpus tãtum, vt ad vulnera adhibentur. Deſtillentur. autem in cinerib.maximè:omnia primũ lento igne,vt quod clarius,tenuius aut aquoſius eſt eliciatur,deinde paulatim aucto,vt oleum quod ruffi coloris eſt,excipiatur:deinde etiam maiori,vt oleũ rubeat: & tandẽ ad nigrum colorẽ vergat. Qui in medio effluxerit liquor, magis probatur ad vſus intra corpus:poſtremus calidior, vehementior & ingratior eſt,

forinſecus adhibeatur vbi maiore vi opus eſt:vt primus,vbi exigua. Primus liquor à terebinthina præcipuè reddi videtur,cuius gratia ne ebulliat laterum aut ſilicum fruſtula miſceri poſſunt, &c.vt ſupra de terebinthina deſtillanda diximus . Omnia intra corpus ſumpta propter terebinthinam & gummi,ructus citant,nonnunquã moleſtos,& magis quidẽ medio & poſtremo liquore ſumptis. Vrinam omnia ſuo odore imbuunt. Debent omnia intra corpus ſumi cum aliquo liquore,vino præcipuè mixta:ita vt ad cochlearium liquoris , gutta olei vna aut duæ ad ſummum addantur. Fæces in fundo relictæ inutiles ſunt,niſi quod colophoniæ loco vſurpari poterunt.Deſtillantem nuper vidi empiricũ neſcio quod balſami genus in patella cum cineribus ſupra lateres impoſita, vt ſupra deſcripſi in mentione deſtillationis per cineres. cucurbita vitrea tam altè in cineres impoſita, vt non ſupra materiam in ea contentam aſcenderent.Repleta erat ad mediũ,capax fortè ſi tota repleta fuiſſe quatuor librarũ.Occupabat eũ hic labor per quatuor aut quinq; dies noctesq; non intermiſſo igne.Separabat autẽ tantũ duos liquores, primum album , qui copioſior

erat

erat:deinde ruffum,qui tertia parte paucior reddebatur. Lutum quo cucurbita, alembicum & recipiens illinũtur, ne qua perſpirent,cũ rimas agit,mox iterum illinendum eſt:itaq; noctes etiam vigilandum,& ne ignis intermittatur. Poſſunt etiã liquores omnes non mutato recipiẽte in vas vnũ excipi,& poſtea ſeparari:nã poſterior priori innatat, tãquam leuior. Hoc oleo ille vtebatur ad plurimos morbos, guttam vnã quotidie propinando, & per dies aliquot(vt quatuordecim)interdum continuando.ſic ad febres chronicas prodeſſe dicebat. plerunq; aromatum aliquid,vt zinziberis,& ſacchari miſcebat cum vino & olei gutta,vt minus manifeſtũ eſſet ægro ſe olei tantũ guttã bibere:aliquãdo nihil miſceri volebat cũ vino aliud præter huius olei guttã, præſertim ad emendandũ anhelitus fœtẽtis vitium. Aliquãdo ex aqua dabat, aliàs offulæ panis inſtillabat.aliquãdo phlegmaticis & craſsis hominib. cũ condimento ſinapij & piperis,inde ſudare iubens:ſæpe verò fieri dicebat vt plurimum pituitæ inde euomerent. Cõmendabat ad eadẽ omnia,in quibus theriacæ vſus eſt:& contra venena etiã magis.itẽ ad omnia

vulnera,& tumores quosuis præterquã hydropicos:ad spasmum,ad dentes purgandos, ad confirmandas gingiuas,aduersus comitialẽ,& venena.Linteo inde madido inuolutũ serpentẽ interimi aiebat.Alterũ liquorẽ,qui rubet, leprosis etiam remedio esse,si nondum in eis obtinuisset malũ,necdũ anhelosi essẽt.Vterq; liquor in gustu acrimoniã habebat,resinosi odoris,& fumosi quodam modo,magis verò posterior.Semunciam diuitibus septem vel octo drachmis vendebat.

Oleum Gulielmi de Saliceto Placentini,quod in quinto suæ Practicæ,cap.de oleis balsami vicem supplere ait.Carpobalsami, myrrhæ, nucis Indæ,singulorũ semuncia.Hyperici drachmæ duæ. Omnia crassiusculè contrita relinquantur in vncijs quatuor olei veteris vsque ad menses sex:& destillentur. Aliud nobilius quod loco balsami ponitur , eiusdem.

Olei sesquilibra,myrrhę,xylobalsami, opopanacis,bdellij,aloes,carpobalsami, ammoniaci,serapini, nucis Indæ,hyperici,macis,gũmi Arabici.thuris,tragacanthæ,sing.vncia.Lateris triti,quẽ nunquã aqua tetigerit,igniti,& in oleo communi extincti vnciæ tres.Terebinthinæ mũdæ & claræ vnciæ septem . Trita singula

& simul

& ſimul ſubacta in mortario, deſtillentur vt aqua roſacea. Prodeſt hic liquor aduerſus calculum, admixtus medicinis contra eundem. Durities & cicatrices complanat. Et ponitur vbiuis loco balſami.

Aliud eiuſdem nobilius. Myrrhæ, carpobalſami, nucis Indicæ, ſing. ſemuncia. hyperici drachma (aliâs drachmæ duæ.) Trita craſsiuſculè miſceātur cum quinque vncijs olei, & ſeſcuncia terebinthinæ. In fine addātur grana quinq; mochi, & tria ambræ, & vncia olei de lateribus. Et deſtillentur vt ſupra. Eadem quæ balſamum præſtat, & vbique ei ſubſtitui poteſt. Hoc & Nic. Stokkerus excellens in Germania medicus vtebatur, ſed ſine terebinthina, ſi recte eius deſcriptionem amicus ad me miſit. Relinquebat autem in infuſione diebus decem antequam exprimeret. expreſſo demum moſchum & ambram addebat cum oleo de lateribus, nec deſtillabat puto. Deſcriptio ſuperior habet in Luminari maiore, vt & ſequens Montagnanæ. Balſamum compoſitum Bartolomæi Montagnanæ ex Antidotarij eius capite primo quod eſt de vnguentis. Terebinthinæ libra. Thuris albi vnciæ quatuor. baccarum lauri tantūdem.

Gummi elemi vnciæ ſex. Maſtiches. galagæ, caryophyllorum, cinnamomi, zedoariæ, nucis moſchatæ, cubebarum, ligni aloes bene triti ſin. vncia. Omnia ſimul deſtillentur, primò lento igne, & primò defluet aqua balſami dicta. Tum aucto igne aliam aquam ſeparatim colliges. Et ſic fac tertiò. Tunc emanabit balſamum in omni probatione. Erit autem tanto fortius, quanto ſæpius deſtillatum fuerit.

Balſamum Petri Aponenſis in additione eius in librum Meſue, in ſermone de vnctionibus (ad affectus cordis.)
Myrrhæ electæ, aloës hepaticæ, ſpicę nardi, ſanguinis draconis, thuris, mumiæ, opopanacis, bdellij, carpobalſami, ammoniaci, ſerapini, croci, maſtiches, gummi Arabici, ſtyracis liquidi, ſing. vnciæ duę. Ladani electi ſiue caſtorei vnciæ duæ ſemis. Moſchi drachma ſemis. Terebinthinæ ad pondus ſingularum rerum. Tere terenda, & omnia mixta cum terebinthina per alembicum ingenioſè deſtillabis. eſt enim hæc ars ſicut de aqua roſarum. Hæc Petrus, vt Monachi qui in Meſuen ſcripſerũt, ex manu ſcriptis codicib⁹ ſe deſcripſiſſe profitentur, multò emendatius quã in excuſis codicib⁹ & Luminari maiore habea

re habeatur. Mentionem inunctionis spinæ (inquit Aponensis) apud veteres nullam reperimus, fortè non quòd illi rem adeò vtilem & laudabilem ignorauerint, sed ꝙ occultare voluerint. Est enim egregium hoc auxilium præseruans subiectum vitæ. Nam principium ofsiũ & neruorum est nucha, & oritur à cerebro, &c. Itaque hac inuncta confortabis substantiam velatiuam, (nimirum tunicas cerebri,) & substantiam spiritualem, & neruos, & ossa vniuersa, subueniens etiam paralysi & omnibus neruorum affectibus, item saltui & tremori cordis, & lafsitudini manifestæ. & est medicamen omnium medicamentorum in celeri cordis confortatione. (Post hæc descriptione adiecta, subdit.) Hoc oleũm balsamo vicinum est: & secundum hanc viam subtilifsimi sophistarũ adulterant balsamum. est enim inter cæteros modos hic nobilifsimus. Hoc oleo si vnguantur cadauera, non putrescunt. Cum volueris confortare corpora extenuata, miscebis aquam rosarum, & vnges super basis mansionibus, & à nucha vsque ad renes. Si eo modicè tepefacto ante horam paroxysmorum, inunguatur spina relinquando super ea vestigium eius cũ pecia,

repelles rigores erraticarum febrium, & quarumlibet ſimpliciū febriū. Sed quartanis & erraticis ſubuenit à principio periodi (locus hic cum ſequētibus quibuſdā videtur corruptus in excuſis codicib.) in ſyncope quaſi extrema perunćta ſpina: vt eius organum voce locatur, ſub lingua infirmi ex eo parum apones, poſtea in aurib. & naribus ſi neceſsitas vrget. Ex eodem dabis cum poſtulat neceſsitas, in ſuffocatione matricis, & morbo caduco, & alijs plurimis paſsionibus. Datur pondere tr. (lego, grani) vnius cum vino odorifero. Sic animum & naturam confortat, & multis affećtibus medetur. Præcipuè verò prodeſt melancholicis, triſtibus, & quorum vires & membra languent, ac ſi contuſi & per vim debilitati eſſent. Pro hećticis, admiſcebis oleum roſatum aut maſtichinum, & vnges ſpinam eorum apud balneum & ſine balneo, Hactenus Aponenſis. Idem hanc compoſitionem loco veri opobalſami miſcere ſuadet Theriacæ, Mithridatio, Diacurcumæ, Aureæ Alexandrinæ. Hoc oleo, inquit Epiphanius Empiricus, tanquam matre omnium remediorum ad omnes neruorum paſsiones vtit̄, nucham, dorſum & iūćturas bis die illinendo. experimentis enim

conſtat,præcipuè in mareria frigida. Idẽ in Balneo Mariæ deſtillari iubet hoc oleum,quod non probo.

Eſt & alia Gulielmi Placentini compoſitio,quam reperio in Luminari maiori in Diacurcuma ſeu Diacrocu,huiuſmodi.R. Terebinthinæ lib. 2.olei communis lib.3.olei laurini vnc.16 . cinnamomi vnc.3.euphorbij,caryophyllorum,baccarum lauri,gummi hederæ,ſerapini, galbani aromatici , opopanacis , ana vnciã. thuris maſtiches ana vncias duas.Terantur terenda,& deſtillentur.

Hæc & alia quædam balſama diuerſa deſcribit etiam Ryffius in ſuo de deſtillatione libro.

Aqua viuificans & ſeni iuuentutem concilians,ex libro Lulli de aquis. Terebinthinæ libra.Mellis ſelibra. Aquæ vitæ ter quatérue deſtillatæ vnciæ tres.Ligni aloes bene triti,ſandali muſcatelli, ſing.drachmæ tres. Gummi Arabici vncia,(forte drachma.) Nucis moſchatæ, ambræ,vtriuſq; drachmæ duæ. Omnia trita deſtilla igne lẽto, donec habeas primam aquam claram. Et cùm ſecunda inceperit manare,quæ erit ſimilis carboni ignito,ignem auge continuò,& ſeparatim ſerua.Tum rurſus aucto igne,tertiã,

quæ nigra eſt & denſa inſtar mellis, donec liquor omnis effluxerit. Ex his aquis vltima calidior eſt, quàm prima & ſecunda. Prima vocatur mater balſami, ſecunda oleum balſami, tartia balſamũ artificiale. Prima in potu datur cum vino tepido. Secunda & tertia proſunt ad remouendum mala quæ nouiter corrodũt carnes humani corporis. Prima cum vino tepido albo pota, purgat ſtomachum ab omni malo humore: & aquam prohibet, ne perueniat ad cor aut partes principales, vt frequenti experientia conſtat. Linteolum tenue madefactum hac aqua cum paruo digito in nares intruſum, cũ æger ingreditur lectum, & intus relictũ, curat à rheumate. Mane & veſperi pota anhelitum fœtentem quacunq; ex cauſa. curat. Dentes inde abluti roborantur & dealbantur: & dolore liberãtur: ſiue is ex humore, ſiue ex ſanguine putrefacto proueniat. Quicquid ei impoſitum fuerit integrum & incorruptum conſeruatur. Linteum ea madidum & vulneribus (inde prius ablutis.) aut fiſtulæ & alijs impoſitum (malignis vlceribus.) Quartanæ reſiſtit, ſi ſpina dorſi per aliquot dies cum ea perfricetur. Scabies inde lota ſenatur. Linteum ex ea madidum ad hæmorrhoides

rhoides vtiliter imponitur. lana xylina modicè in hanc aquam intincta, contra quamuis surditatem vtiliter immittitur. Inuncta curat faciei ruborem, paralysin linguæ,& omnes frigidos affectus.

Secunda & tertia aqua valent contra noli me tangere:contra regium morbũ, collique & gutturis affectus. Item contra fistulam, & malum morbum præcipuè si recens fuerit:lauando enim & fouendo,& linteum inde madidum superponendo frequenter curatur, Iuuant etiã si quis collisus lapidibus vel fustibus, vel baculo fuerit. Nullum venenum eis appropinquare potest, & contacta inde aranea moritur. Inunguntur vtilissimè ad omnem paralysim. Omnes corporis partes lauando confirmant. Sciendum est autem quòd prima aqua ex his tribus quasi generalis cõtinet omnes virtutes. Ad corrodendũ verò secunda & tertia præferentur, magisq; hæc quã illa. In summa, medentur omnibus morbis qui ex sanguine aut phlegmate putrefacto proueniunt.

Apud eundem Lullum aqua mirabilis sic fit. Caryoph. nucis moschatæ, zinzib. xedoariæ, galangæ, piperis vtriusque, granorum iuniperi, corticum citri, saluiæ, basilici, rosmarini, maioranæ,

mentæ rotundę, baccarum lauri, pulegij, gentianæ, calaminthæ, florum sambuci, rosarũ, ammeos, spicæ nardi, ligni aloes, cubebarum †(hîc videtur aliquid deesse) tam syluestris quàm domestici, cardamomi, cinnamomi, calami aromatici, stichados, chamædryos, chamæpityos, melissę, mastiches, olibani, aloes hepaticæ, seminis & florum anethi, sem. artemisię, sing. vncia. His addes ficus siccas, vuas passas vltramarinas, nucleos dactylorum, amygdalorum dulcium pinguium, singulorũ vnciam. Mellis albi veteris selibram. Deinde saccharum duplum ad omnia prædicta. Hæc omnia immittes in aquam vitæ quinquies aut sexies per alembicum vitreum destillatam, quæ pondere tripli ci species omnes superet. Relicta per biduum destillabis lento igne. Aqua prima clarissima est & pretiosa. Secunda colore differt, alio vase excipienda. est autem alba, vtilis ad dealbandum facies mulierum, quibus omnes maculas subitò tollit, si vel triduò semel inde lauentur: & odoriferas reddit & claras. Hæc aqua balsami seu mater balsami, vocatur: debet autem cum aqua vitæ eiusdem ponderis, & in alembico destillari per balneum igne lẽto. Et effluet

primò

primò aqua odorifera & mirabilis,quam recipies per ſe:deinde alteram coloris crocei,poſtremò tertiam ſanguinei.

Virtutes primæ & ſecundæ aquæ ſunt hæ.Si altera ipſarum fundatur in vulnus recens non opus eſt alio remedio:ſed intra diem naturalem cum dimidio ad ſummum ſanabitur,modo non ſit mortale. Omne vlcus malignum, vetuſtum, putridum,cancroſum, fiſtula , lupus , noli me tangere, eisque ſimilia,alterutra de iſtis aquis lauentur,& curabuntur intra paucos dies . Gutta duntaxat inſtillata carbunculum intra tres horas extinguit.

Si oculus laboret lippitudine, vel tela vel vngula , vel carnoſo aliquo tumore innato , tertio quoque die guttam de iſtis aquis inſtilles : & intra nouem dies ſanabitur , niſi omninò deſtructus fuerit. Gutta de eis cum pauco generoſo vino pota calculum in renibus aut veſica , aut in virga obſtructum , vel intra duas horas frangit , & dolore liberat. Carne mortua inde abluta,breui curatur locus. Si mulier ex vtero laboret,parum de eis ex iure aliquo bibat. Si dolor ſit ex percuſsione vel caſu ſine vlcere,foueatur locus exigua earum portione, & recedet dolor intra tres horas.Simili auxilio

neruus

neruus contractus, induratus aut aliter malè affectus, restituitur. Reliquas earũ facultates medicus eruditus per se æstimabit. ¶ Tertia & sanguinea aqua, quæ sancta & benedicta cognominatur, adeò excellit viribus, vt si quis de ea quindecim diebus medio cochleari vtatur, curetur à lepra, phthisi, asthmate, hydrope, paralysi, ischiade, syncope, morbo caduco, gutta arthritica, hectica, stranguria: alijsque multis morbis, idque intra duos menses. Senibus iuuentutem recuperat. hominem moribundum desperatúmque à medicis, restituit, si vnica eius gutta in os instillata deglutiatur, ita vt ad cor perueniat. Quòd si quis per annum (quotidie) quantitatem grani frumenti huius liquoris biberit cum cochleari aquæ florum borraginis destillatæ instar rosaceę, anno exacto carnibus, sanguine & toto corpore, tum forma tum viribus, quasi renouatus videbitur.

Aliud balsamũ artificiale, ex eodẽ lib. Lulli de aquis. Terebinthinæ sesquilibra, galbani vnciæ duæ. aloes cicotrinæ, mastiches, caryophyllorũ, galangæ, cinnamomi, nucis mosch. cubebarũ, singulorũ vncia. gummi hederæ semuncia. Omia bene trita misce & destilla per alembicũ vitre

vitreum,igne lento primum, & collige seorſim aquam primam: deinde aucto igne ruffam:& poſtea magis aucto, oleũ rubens,donec nihil amplius deſtillet,recipiente ter mutato. Habet hoc oleum omnes facultates veri balſami. ardet enim in aqua,& lac ſtatim congelat. nam ſi in pinta(menſura) lactis ponatur gutta vna tepina, ſtatim coagulabitur. Primus liquor vocatur aqua balſami,ſecundus oleum balſami, tertius balſammum artificiale. Vtilis eſt primus liquor contra fluxiones aurium,ſi duæ aut tres guttæ mane & veſperi immittantur. Oculis inſtillatus lipitudinem emẽdat,& lachrymas conſumit.Superfluos in quauis parte corporis humores mirifice reſtringit. Dolorem dentium tollit,ſi lauentur inde,& vermes,ſi qui inſunt,interficit.

Tertius liquor impatiens eſt veneni, araneis & ſerpentibus infeſtus. Duæ vel tres guttæ in morſum venenoſum inſtillatæ,ſtatim ſanãt.Si hoc liquore circulũ deſcripſeris in quo includas animal venenoſum,immorietur id potius quã exeat, In ſumma,eadem cum theriaca facit, ſed efficacius omnia.Omne genus apoſtematum infuſus, intra nouem dies ſanat. Et ſimiliter fiſtulam vtcunq; malignam, &

noli

noli me tangere. Affectus omnes ex phlegmate & frigido humore natos, curat, linteo in eum intincto ſupra locum dolentem impoſito. Exterminat paralyſin & omnem tremorē membrorum. neruos mirum in modum confirmat. Calidior eſt primo & ſecundo. Si quis guttam eius in manum ponat, ſtatim penetrat ſine dolore. Denique alia multa efficit, & omnē affectum ex frigida cauſa obortum, ſanat, ſi rectè vſurpentur.

Aqua memoriam confirmans. Florum roſmarini, borraginis, chamæmali, violarum, roſarum, ſingulorū vncia. Stichadis, foliorū lauri, ſamſuchi, ſaluię, ſingulorūvnciæ duæ. Omnia minutatim cō ciſa in optimo vino macerabis & deſtillabis per alēbicum. Deinde liquori deſtil lato miſcebis terebinthinę librā. olibani vncias octo. maſtiches, bdellij, anacardorū, ſingu. vnciā. ſingula trita admiſcebis, & iteratò deſtillabis. Deinde rurſus addes. Nucis moſchatæ, macis, galangæ, cubebarū, cardamomi, ſingulorumvnciam. agallochi, ambræ, moſchi, ſingulorū vncias duas (ſi rectè habet codex manuſcriptus:) trita mixtáque per quinque dies relinquito, ac tertiò deſtillato, aucto igne donec oleum manare deſinat.

Aquas

Aquas vitæ quaſdam balſamis adnumerandas, reperies in cœlo philoſophorum Vlſtadij, capitibus 44. & 52.

Balſamum authoris incerti. Terebinthinæ ſelibra. thuris vnciæ duæ. ligni aloës, croci, vtriuſq; vncia. Maſtiches, caryophyllorum, macis, galangę, cinnamomi, zeduariæ, cubebarum, nucis muſcatæ, ſingulorum ſemũcia. gummi hederæ vel elemi vnciæ ſex. tegularum extinctarum in oleo, vt decet, quas aqua non tetigerit, vnciæ tres. Terẽda tere. primo fluet aqua, ſecundo oleum balſami, tertiò balſamum artificiale.

Balſamum artificiale (inquit Matthæolus Senenſis in Cõmentarijs in Dioſcoridẽ, quod ad morbos quàm plurimos mirè efficax reperi, ſæpe cõpoſui hũc in modum. ℞. reſinæ larignæ, lachrymæ abietis puræ & liquidæ (alioqui oleum abietis vocant, Germani [bulhartz] vtriuſque libram. mannæ thuris, ladani, vtriuſque vnc. octo. ſpicæ drachmam. maſtiches, galangæ, caryophyl. caſiæ odoratæ, zedoariæ, nucis moſch. cubebarum, agallochi ana vnc. tres. gummi elemi vnc. ſex. aloes hepaticæ, caſtorei, nucleorum dactylorum, ſtyracis calamitæ, myrrhæ, belzoi, ana vnciam. Tere terenda, & mixta

liquoribus deſtilla artificioſe. Mmanabit autē primò aqua clara ſubtiliſsima, quæ mirum in modum ardet. aqua balſami di ꝺta. Tum ſequetur oleum flauum, ſubtile, quod vocant oleum balſami. poſtremò balſamum artificiale, rubens. Prima aqua, vt expertus ſum, ventriculos frigidos mirificè iuuat, & phlegma conſumit. Liquor ſecūdus excellenter medetur vulneribus, fiſtulis, doloribus neruorum & articulorum. Tertius non ad prædicta ſolùm vtilis eſt, ſed inſuper alia complura quę breuitatis cauſa relinquo. Aliud. R. Terebinthinæ libras duas Galbani, gummi hederæ ana libra. ſ. roſarum, bedegar, roriſma. viridium vnc. 4. R. Gummina & tere groſſo modo: infunde in aqua roſa. Poſt recipe terebinthinam & fū de ſimul, & ſparge deſuper aquam roſac. poſt adde flores, & coque omnia ſimul: & cum aqua ferè fuerit conſumpta, ponātur in alembico, & aquam primò deſtillātem proijce: tum ſequetur oleum.

Aliud mater balſami dictum. R. Terebinthinæ li. j. olei laurini vnc. 6. galbani, gummi elemi, ana vnc. 6. gummi hederæ vnc. ij. olibani vnc. 2. Ligni aloës drach. 1. maſticis, myrrhæ. aloës, laudani, caſtorei, raſæ (reſinæ) pini ana drach. 2. gummi oli

uarum arborum li. 1. Garyoph ·: galangæ,cymini,cinnamomi, nucis muſcatæ, zedoariæ,cubebarum.ana.drach. 3. Tormẽtillæ, dictamni albi,ana drach. 6. Mixta oĩa deſtillentur per alembicũ vitreum.

Aliud, Dornſtetteri excellentis apud Germanos medici. R. xylobalſami vnciã. Opopanacis,reſinæ,pini, bdlellij, galbani ammoniaci,maſtiches,ſarcocollæ,gũmi elemi,olibani,myrrhæ,benzoi,ſingulorum ſemunciam. Olei benedictiſti,laurini,ladani puri, ſingulorum ſeſcunciã. Carpobalſami.opobalſami(vel loco eius balſami ex deſcriptione Gulielmi Placẽtini,)vtriuſque ſemunciam. Sanguinis draconis drachmas duas. Caſtorei, ſpicæ nardi,galangę,cubebarum,cinnamomi, cardamomi,granorum paradiſi, corticũ citri,ſing.drachmam. Olei terebinthinæ ad pondus omnium. Macerata ſimul per dies aliquot, deſtillentur in Balneo Mariæ(ego in cineribus malim.)

De balſamis quæ extra corpus uſurpantur.

Superiora omnia tum intra tum extra corpus vſurpantur : ea verò quæ ſequuntur,extra tantum,aut præcipuè.

Balſámnm breuiter ſic fit. Terebinthinæ libra. maſtiches, ceræ nouæ, vtriuſque vncia. croci drachmæ duæ. Mixta deſtillentur.

Balſamum ſiue oleum benedictum ad vulnera paralyſin, &c. Olei terebinthinæ libra. Olei laurini vnciæ duæ. Galbani, gummi, elemi, vtriuſque drachmæ ſex. Gummi hederæ, thuris, maſtiches, ligni aloës, olibani, ſingulorũ drach. duæ. Aloës, myrrhæ, laudani caſtorei, ſin. drac. tres. Omnia terantur & infundantur in terebinthina & oleo ad tres dies. Poſtea recipe galangæ, cinnamomi, nucis moſc. zedoariæ, cubebarum, de ſing. ſemunciã. Dictammi, conſolidæ minoris, vtriuſque drachmas tres. Contrita hæc pone in aquæ vitæ vncijs quatuor ad tres dies. Miſce omnia & deſtilla in cinere continuando ſemper ignem die noctuque donec cõpleatur, & muta vas recipiens ſecundum mutationẽ coloris eius quod deſtillatur.

Balſamum ad cicatices, &c. Si ratione percuſsionis (inquit Lullus circa finẽ libri ſecundi de quinta eſſentia) manſerit ſignum magnum in facie vel alijs partibus corporis, hoc remedio id ſignum remouere poteris, non omninò, ſed, vt multò minus appareat. Maſtiches

ches vnciæ quatuor. Corticis malorũ granatorum dulcium, gummi, cyperi, carpobalſami, ſingulorum vnciæ duæ. Croci vncia. Terebinthinæ libræ duæ. Olei oliuarum antiquiſsimi vnciæ quatuor. T re terenda & cribra, & miſce cum terebinthina & carpobalſamo, & vnà cum oleo deſtilla igne lento. Deſtillatum liquorem pones in fimo vel vinaceis diebus quatuor. deinde vteris, ceu vero balſamo, cuius notas omnes præſtat, & pro eo vendi poteſt.

Aqua mirabilis vel oleum ad ſtrumas gutturis, vnde homines gutturoſi dicuntur. Olei laurini vnciæ ſex. Olibani, maſtiches, gummi Arabici, terebinthinę claræ, ſingulorum vnciæ tres. Miſce in mortario & deſtilla in alembico. deinde aquę extractæ addes cinerem (de la cendre, Galicè: niſi legendmm ſit de la cedre, vt cedriam intelligamus.) Tum rurſus deſtillato, & ſecundum iſtum liquorem inſtar balſami ſerua. Sæpius die bronchocelis inunctus, paulatim eas imminuit.

Balſamum artificiale, non deſtillandum, ſed coquendum tantùm, ex libello Gallico Andræ. Furnerij. Olibani, galbani, olei de papauere albo, olei de amygdalis amaris, terebinthinæ claræ, ſingu-

lorum vncia. Viridis æris in puluerem redacti vnciæ tres,(vn quarteron, Gallicè. ſed nimia hæc quãtitas videtur.) Olei oliuarum libræ duæ. Oleum in patella plũbata ſuper igne calfacies, & cùm bulire cœperit, galbanum fruſtulatim immittito,& ad lentum ignem leniter ſubinde moueto: deinde maſtichen & olibanum addito,& moue donec paulatim liquentur. Deinde picem & terebinthinam(ſed picis mentionem ſupra omiſit,) igne lento ita ne ebulliant. Tum aufer ab igne,& reliqua duo olea adijce, & mouendo cõmiſce,& iterum modicè ad ignem pone. Tandem viride æris immitte, permiſce, & cola per pannum nouum in vas alterũ plumbatum. Cùm verò vti volueris oleo dicto, videndum eſt prius ne quis neruus aut vena propemodum diſſecta ſit. Tum vlcere diligenter purgato, modicum huius olei in vaſculo aut cochleari æneo cal facies,& tam calidũ quàm æger tollerare poterit, immittes, ea copia qua vulnus to tum ſatis madefiat. Deinde lanam ſuccidam nigram à genitalibus veruecis impones: aut è cannabi linteum ter aut quater complicatum, & ad horas quatuor illigatum relinques. Quòd ſi tum dolor nõ ceſſauerit, iterum infundes vt ſupra di-

ctum

ctum est, & semper curabis vt purum sit vlcus, sic paucis diebus mirarabiliter sanescet.

Sunt qui terebinthinam & gũmi quædam in cucurbita vitrea commisceant, eamque luto clausam in arena positam modicè bullire sinant: deinde aliquandiu relinquant donec fæces in fundo subsidant, indurenturque: tum colant.

Balsamo à quibusdam comparatur etiam oleum de hyperico, quod quia non destillatur infra describam.

Aqua educens ossa, & ne putredo vulneribus accidat, præseruans. Terebinthinæ puræ & albæ sed illotæ, zopissæ, mellis, singulorum libra. Resinæ pineæ albę selibre, Destillentur.

Aqua Epiphanij ad fistulas composita cum terebinthina, gummis quibusdam & aromatibus &c. suprà à nobis posita est, secunda ordine inter aquas compositas ad externos quosdam vlcerosos affectus. & rursus alia similis ordine tertia.

De oleis ex animalium partibus, uel excrementis.

EX osꝭibus & medullis poteſt ſublimã do trahi oleum, Syluius.

Oleum ex vitellis ouorum, alembico destillari potest, Vt ol eum philosophorũ Mesuæ, Syluius. Vide supra vbi de oleorum destillatione per descensum in genere tractauimus ex Vlstadio.

Oleum de stercore humano. Vide supra in Aqua stercoris humani. De sanguinis humani liquore, vide supra in Quinta essentia.

De mellis destillatione, supra scripsimus inter aquas quæ destillantur in Rosarijs, &c. Est autem huius qui postremus fluit liquor grasiusculus, vt oleum, puto, nominari posit.

Olea destillata etiam inter se misceri possunt, vt in hoc Epiphanij Empirici re medio, ad lentigines & omnem scabritiẽ & maculas faciei commendato. Lactis virginei sesquuncia. Aquæ rosaceæ cum pauco sulphure vncia. Oleorum de tartaro, de frumento, de vitellis, singulorum semuncia. caphuræ scrupulus. Quamuis hæc olea non soleant per destillationem fieri: oleum tamem de frumento & de vitellis, meliora fiunt destillata.

De oleis ex metallis lateribus, gagate, succino.

AQuæ & olea chymistarũ industria singula

ſingulari ſecreta, maximarum ſunt viriũ, & eſſentiæ tam tenuis, vt olei cuiuſdam gutta fortuitò illapſa in lectum, ſtragula eius multiplica & culcitras momento pe netrarit, aſſeresq; fundum lecti ſternẽtes vſſerit, Syluius. Videtur autem hæc pene trãdi vis ad olea ex metallis extracta præ cipuè pertinere, quibus magis etiam vrẽ di vis ineſt.

Aceti deſtillati præcipuè vſum eſſe video pro extrahendis oleis de metallis, vt antimonio, plumbo, ceruſſa. Alij alijs liquoribus acribus & calidiſsimis ad id vtuntur, vt lixiuio acri, aqua ardente, vrina deſtillata, aqua forti.

Lullus canone quinto libri primi de quinta eſſentia, cùm docuiſſet extrahere quatuor elementa à plantis, ſubdit. Et ſic quoque facies cum metallis, prius cũ noſtro mẽſtruo illa reſoluere facies ſub fimo per hebdomadẽ. oportet autẽ mẽſtruum eſſe acutum cũ vegetabilibus aliquibus quæ infra in Quæſtionario dicem⁹. Poſtquã verò metalla fuerint diſſoluta; pone ad deſtillãdũ in igne primi grad⁹, & exibit mẽſtruũ, & manebit calx metalli in fũdo. Poſt hoc verò reitera ſupra fęces metalli, de nouo mẽſtruo ad põdera metalli, & pone ad putrefaciendũ ꝑ menſẽ cũ

dimidio,& post hoc destilla sicut fecisti de vegetabilibus , sed qualibet vice addas nouũ menstruũ super fæces, Alias diuersas philosophorũ opiniones in extractione elementorum à mineralibus in li. tertio explicabimus, Hæc ille.

Oleis metallicis oĩbus cõmune esse pu po, quòd cæteris oleis grauiora sint, vt Carda. insinuat, & alius quidã guttas olei de vitriolo ponderosas esse scribit.

Oleum destillatum ex auri pigmento aut mysi (seu vitriolo Ro.) arterijs & cordis regioni illitum, hominem veneno infectum, etiam acutissimo, & tactu duntaxat occidẽte, seruare posse existimo, Cardanus. Et mox, At postquam in hos sermones incidimus, haud ab re esse puto illud quærere quonam pacto oleum parari possit, quod illitum arterijs cogat venenum extrudi vomitu, aut purgatione, vel sudore, vel vrina. Certum est metallicum esse oportere, quod validissimum esse debet. Vidi ego quandoque tale, & solo pondere ꝙ esset metallicum haud dubie coniectaui. Oportet & ex veneni natura illud esse. nam immodica caliditate, vt dictum est, delet prius conceptam malam vim: & similitudine auocat exterius qđ nocet, & contrarietate pellit. Oportet &

discutientem,illi non paruam esse vim, & rursus aduersus venena ipsa contrarietatem quandam:quæ duo laseris succo cõueniũt. Igitur quæ propellere venenũ debẽt,oportet metallica esse venena,non tñ acerbissima: & calidissima & discutiẽtia, & veneuis quodammodo contraria. Horum igitur materia his constare potest, mysi & auripigmento, & laseris succo, & gentiana, & pinguedine serpentiũ venenosorũ,& aconito. Quòd si cuipiã terræ ex his(prædictis viribus,vt sunt discutere,venenis resistere &c.) plura insint, detractum oleum vi ignis omnium erit præstantissmum. Et paulò post,Cæterum oleum quod sola arteriarum illitione venenum extrudat:non hoc sensu præstantissimum dixerim,vt etiam præter id des in potu,theriacham aut lac aut aliud excellens remedium, quin etiã melius proficeret. Illud bene ausim dicere, illitionẽ arteriarum, & admota exterius,esse his quæ bibuntur præstantiora ac validiora. hoc vno duntaxat excepto quòd venenũ adhuc in ventriculo maneat. Nam his (venenis recenter sumptis, vt nondum è ventriculo egressa sint) quæ vomitum validum prouocant præstantissima sunt, vt lac, lixiuium, oleum, aqua nucis vomicæ

micæ. Igitur in morſibus venenatis, in aculeorum ictibus: in vnguentis venenoſis, in potu veneni quod iam ad præcordia penetrauerit, exterius adhibita auxilia validiora ſunt, &c. Hæc ex Cardano pluribus deſcripſi, vt inde etiam magis ratio cõſtaret mirabilis illius de ſcorpionibus, &c. olei, quod quia abſque deſtillatione fit, inferius ſeparatim deſcribam.

Antimonij oleum vtiliſsimum eſt ad oĩa vlcera maligna, vt ipſe feliciter experior. Purgatur autem antimonium prius, multoties fuſum & liquatum igne. Longè ab hoc differt oleum de antimonio chymiſtarum, quo argentum illi colore aureo inſignire conantur, Matthæolus in Dioſcoridem.

Oleum de antimonio quomodo fiat, ad vlcera & fiſtulas, ſcripſi ſuperius ex Vlſtadio, in tractatione de Quinta eſſentia. Sed empirici quidam etiam ad diuerſas intra corpus affectiones oleum ex antimonio parãt, quod miris & magnis laudibus extollunt. Parant autem hunc ferè in modum, vt audio. Antimonij ſelibra, tartari calcionati albi tantumdem, ſimul tundantur & in tigillo (crucibulo) aurifabri ſuper prunis ſimul liquentur, ſeu ſoluantur: liquata effundantur in teſtam a-

liquam

liquam vbi agitentur miſcendo: & cũ in maſſam induruerint, iterum tundantur, & colentur per colum (id eſt ſacculum eius figuræ quæ eſt ſacci pro vino Hippocratico vt vocant) in loco humido,(calido & humido) vt in cella vinaria, colo ſuſpenſo. ſic enim paulatim extillabit oleum, quod à nonnullis propter colorem ſãguineum Rubedo antimonij vocatur, & ſimiliter ab aurifabris quibuſbam cõficitur ad neſcio quam tincturam. Ad remedia verò humani corporis cum quinta eſſentia vini vel aqua ardente præparari debet, ita vt duplum ferè eius affundatur ad prædictam antimonij rubedinem: & in cucurbita diligenter agitentur, miſceantur, ac ita deſtillentur in cineribus ter vel quater, donec ſpiritus omnem malum odorem amittat. Semper autem miſcendæ agitandæq; ſunt fœces cùm aquã deſtillatam ſuper eas refundis, aut cùm quintam eſſentiam recẽtem ſuperinfundis. neque enim ſatis certus ſum vtro modo fieri debeat. Sunt qui ab initio ſtatim acetum rubrũ acerrimum (deſtillatum) cum antimonio & tartaro calcionato ſimul liquandis miſceant. Sed hæc omnia ſcribo, non tanquam certa: verum vt obiter ante annos aliquot ab empirico quodam

dam excepta annotaui. Scio chymiſtas & aurifabros quoſdam oleum vel quintam eſſentiã antimonij tanquã theſaurũ perfectiſsimũ quęrere. Hi primum lixiuium acre cõpoſitum ex viua calce & cinere clauellato per filtrum deſtillant: & in hoc lixiuio per horas quinq; antimoniũ ſubtiliter tritum coquunt: & rurſus refrigeratum hoc lixiuium per filtrum deſtillant: & quod de antimonio ſimul trãſierit, nẽpe puluerem coloris lutei, reſeruant. Deinde acetum acerrimum rubrum deſtillatum infundunt ſupra antimonium in cucurbita poſitum, ita vt digitis tribus aut quatuor emineat: in loco calido per dies aliquot ponunt, & quotidie decies aut vigeſies agitando permiſcent. deinde acetũ in aliud vas vitreum leniter defundunt, ita vt nihil perturbetur. Hoc quinquies aut ſexies repetunt, (nouum ſemper acetũ ſuper antimoniũ in cucurbita relictũ fundendo,) demum acetum omne cõiungunt, & deſtillant per alembicum lento igne, donec oleum fluere incipiat. Eſt autem hoc oleum, ſiue quinta eſſentia antimonij, colore ſanguineo. Hoc Mercuriũ tingunt, et incomparabilem theſaurum eſſe aiũt, ſummum chymiæ myſterium: vt ex libro quodam Germanico manu
ſcrip

ſcripto tranſtulimus. Oleum ex antimonio elicitur rubrum, acutumque valdè, ſulphur olet, & vim eius (antimonij) retinet, ob ſubſtantiæ craſsitudinem ad pauca vtile, Cardanus.

Calx integra oleo communi reſtingua tur, alembico vitreo deſtilletur, manabit oleũ oſsi corrupto idoneum, Syluius. Calcis viuæ fruſtum integrum infundatur in oleo communi, donec calx in puluerem reducatur, tum deſtilletur in alembico vitreo, & emanabit oleum calcinum, quod primus deſcripſit Leonardus de Prædapalea Patauinus, Ioan. Iacobus de manlijs.

De ceruſſa oleũ, vide ſupra vbi de quin ta eſſentia egimus ex Vlſtadio.

Oleum ex gagante ſacratum demoniacis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmicis, tetanicis, arthriticis ab vtero ſuffocatis ſaluberrimum conceptumque adiuuat. Fit ex gagatis lapidibus, quomodo oleum iuniperi (per deſcenſum,) vel ſublimatione (vt oleum de lateribus,) Meſues interpræte Iac. Syluio: cuius ex ſcholijs verba hæc ſubijcimus. Cum bitumen gagatę multò vilius ſit, & viribus aut ijſdẽ aut validioribus, tentari poſſet ex ipſo oleũ quod largius fluet, pręſertim

ſi re-

ſi recens eſt bitumen, cùm ipſum ſit terræ velut adeps, & olei vice vtatur accolis locus Aſphaltitæ & locorum aliorum bituminoſorum. Deinde an epilepſiam iuuare poſsit dubitat, cum odore illo bituminis tetro epilepſiam magis prodat. Mihi verò veriſimile videtur iuuari ab eo epilepſiam attenuando, digerendo, ſiccando quas vires cum & antea non ignauas obtineat. tum multo magis liquor eius deſtillatus hæc præſtat. Neque verò ideo non iuuat hunc morbum: quoniam eundem odoris eius bituminoſi ſuffitu prodi veriſimile ſit, vt myrrhæ, galbani, & cornuum, vngularũ pelliumq; capræ & hirci ſuffitu. Nã & cornua & vngulas diuerſorum animalium, aduerſus hoc malum medici vſurpant, ſcobæ eorum intra corpus data. neque enim eadem ratio eſt ſi quid ſuſſiciatur, & ſi ſumatur ſimpliciter. Sed his de rebus non tam ex rationibus & coniecturis, quàm experimentis docere debebãt medici. Ipſe ſuffitũ contriti ſuccini (quod ipſum quoq; bituminis generi adſcribitur) pręſertim albi, narib⁹ epileptici admoueri vidi, prunis in cochleari impoſitum, & mox ſedari paroxyſmum. ꝙ & odore ſuo tantũ poma, vt vocãt, cũ moſcho vel ambra cõpoſita pręſtant

ſtant. Quòd verò de dæmoniacis ſcribit Meſue (inquit Syluius) ſuper ſtitioſum eſt, à Chriſtianoq; homine alienum.

Sulfur & gagates igni liquantur vt liquores omnes, Idem.

Oleum philoſophorum (quod etiã oleum ſapientiæ, & perfecti magiſterij, & benedictum, & diuinum, & ſanctum quidam vocarunt,) veterum omnium cõſenſu effectibus ſecretis non paucis eſt efficaciſsimum. Nã calfacit, ſiccat, eſſentiæ tenuitate in altum penetrat, digerit, materiam omnem excremẽtoſam cõſumit.

Ob id epilepſiæ, paralyſi, vertigini, obliuioni, & lienis, renum, veſicæ, vteri, neruorum, articulorum omninò, & reliquarum partium neruoſarum doloribus frigidis maiorem in modum confert. Eſt autem quoddam naturale ſiue minerale, & aliud marinum, quod ex inſulis ac ſcopulis fluit, (naphtha dictum:) in quo genere præfertur ſubalbum, mediæ bonitatis ſubrubrum eſt: ſubnigrum verò & craſſum, peſsimum. Cæterum arte ſic fit. Lateres ex terra rubente multum antiquatos in fruſta comminutos carbonibus non fumantibus accẽde, donec igniti rubeant: tunc concha, oleo roriſmarini (alchil) vel antiquo claro plena extin

gue,& quoad eius fieri poteſt oleo imbue. ſicca per ſe in caſulis, (caczobit, Monachi in Meſuen: apud quos etiam caczola mox pro cucurbita legitur.) Pòſt minutiſsimè tere,& vaſi per ſublimationẽ deſtillandũ trade. luto chymiſtarum capitello committe, carbonibus in fornace accenſis coque, donec oleum deſtillet in phialam vitreã naſo imo capitelli agglutinatam (argilla & pilo, Bulcaſis,) quam exactè obſtructã reconde & ſerua . quanto enim antiquius , tanto valentius fuerit , Meſue interprete Syluio , cuius hîc etiam ex Scholijs verba ſuſcripſi. Oleum (inquit) de lateribus tam tenue eſt, vt momento latiſsimè ſpargatur: ſi manui infundatur, eã cito penetret. Oleo balſami eſt multò tenuius, calidius,& in affectibus frigidis efficacius. vrinam mouet, lapidẽ frangit, vermes enecat, aurium tinnitui à flatu craſſo, paralyſi, ſpaſmo cynico, iſchiadi, gonagræ, podagræ,& cęterarum iuncturarũ doloribus prodeſt potũ aut inunctum: ſed praua eius portio aquę affectui aptè miſta bibatur. Hoc oleum á Raſi etiam in Antidotario , & Bulcaſi in libro qui Seruitor inſcribit, paratur: vbi Bulcaſis lateres nouos qui aquam nondũ ſenſerint, præfert, quia oleum melius imbibunt

bibunt:& eos in frusta vnciæ vnius diuidit,ac in vase vitreo aut vitrato probeq; lutato ita componit, vt eius pars tertia maneat vacua. Ignē primò leuiorem fieri oportet,sed qui fundū vasis attingat,paulatim augeri. Primò exibit aqua: deinde oleum (rubens,Bulcasis) per se colligendum. Sic terebinthinā guaiacum, & alia multa destillamus. Oleū etiā chamæmalinū,& nardinū quoq;,benedictū dicitur Mesuæ:sed hoc (de lateribus) præstātissimum est,& quibusdā petrelæum vocatur, Hæc Syluius. Fœtidum est hoc oleū, sed summè penetratiuū,Io. Iac. de Mālijs.

¶ Vide quædam supra, vbi de destillatione oleorum per descensum in genere egimus ex Vlstadio. ¶ Bulcasis frusta singula vnciæ (drachmæ, Rasis) magnitudine ignita, in oleum antiquissimum immergere iubet,& extincta ab oleo extrahere:& simul omnia crassiusculè trita,in vnum aut plura vasa destillatoria,quæ ventres nominat, ponere,vt duæ vasis partes vel amplius impleātur. Iubet etiā cauere ne ignis appropinquet huic oleo (dum destillatur) facilimè enim accendi,& ægrè extingui. Deinde iterum noua frusta laterum, præparata vt prius destillari, donec satis olei colle-

ctum ſit,quod in vaſe ſtricti orificij diligentiſsimè obſtructum cum cera(& terra) ſeruari iubet facilimè enim exhalare propter ſubtilitatem ſuę ſubſtantiæ.Hoc oleo (inquit)vtere in ægritudinib.frigidis,vt epilepſia,apoplexia,grauitate auditus:&arthride frigida.reliquos eius effectus explicaui in libro de oleis.eſt enim res ſecreta phyloſophorum.Parandi modum Raſis eũdem omninò deſcribit.

¶ Oleum quod balſaminũ vulgus vocat(è ſpica,) excitat ſubitò comitialiter humi proſtratos,naribus ſubditum olfaciendum,aut quod ex lateritio lapide exi mũt,à ſaxo nomen habet,Alexander Benedictus. ¶ Hoc oleum fit etiam alijs quibuſdã admixtis,vt in libro quodã ma nu ſcripto reperi,cuius hic verba adijciã. Lateres rubeos vetuſtiſsimos, aut recentes quidem ſed ab aqua intactos in fruſtu la cõfringes,eaq́; ignita extingue in oleo oliuarum,vel quod melius eſt in laurino. Mox rurſus candefacies,& extingues vt prius,donec nigreſcant . Deinde fruſta hæc impones in alembicum vnà cũ oleo in quo extinxiſti, ſi quid eius reliquum eſt:ſin minus:recens affunde ad menſuram digiti.Poſtea addes caſtorei,& ſpicę nardi,vel eius loco rutæ,vtriuſq; partem vnam

vnam:costi partes duas. Trita hæc misce cum lateribus in cucurbita : quam in fimo equino dieb. circiter viginti defodies. Tandem destillabis, aucto paulatim igne. Primus liquor bonus est, secundus melior, sed optimus tertius colore rubeo. Hoc oleum prodest aduersus omnes frigidos affectus vt balsamum, quo quidem subtilius est, & calidius, vtiliusq; in morbis frigidis. Perforat enim manum cito, & spatio lato expēditur. Vesicæ lapidem & frigidos affectus eiusdem curat. Vrinam prouocat. Aurium noxis frigidis medetur, & vermes earum interimit. Vtilissimum est paralyticis, & cinyco spasmo inunctum aut potũ: item ischiadi, & dolori iuncturarum & dorsi. Emplastrum cum hoc oleo & sale Ammoniaco paratum, splenis apostemata & durities breui tempore dissoluit. Ad epilepsiam valet & narium obstructionem naribus iniectum. Calefacit cerebrum, memoriam confirmat. dolorem dentium sedat. Iniectum vtero menses prouocat. Embryon viuum aut mortuum educit. Ora venarum aperit, & sanguinem coagulatum dissoluit. Pulmonem purgat ab humoribus crassis. Guttæ eius aliquot cum syrupo rosarum potæ, anhelos

 iuuant.

iuuant. Aquam ad oculos deſcendentem, id eſt ſuffuſionem, mirè cõſumit. Si piſcatores inũxerint inde retia, piſces innumeros illicient. Ferrum eo madidum & igni admotum, ſtatim ardebit. Vermes occidit vbicunque fuerint. In teſta oui vel alio vaſe calefactum, loco dolenti vtiliter guttatim infunditur donec dolor remittat. Venenis frigidis reſiſtit, vt ictui ſcorpionis & opio & hyoſcyamo per os ſumptis. Calculos veſicæ pellit, cortice patroſelini aut fœniculi admixto, (decoctis nimirum corticibus radicum in aqua, & modica huius decocti parte cum vna aut altera gutta in potu ſumpta.) Sed hæc omnia fermè Raſis in Antidotario ſimplici oleo Benedicto, hoc eſt deſtillato è ſolis lateribus & oleo, attribuit. Præfertur, inquit Raſis, quod valdè rubeum eſt, fortis odoris, ſubtilis ſubſtantiæ.

Oleum de plumbo: Vide ſupra vbi Vlſtadij verba de quinta eſſentia recitauimus.

Succinum artificioſa coquendi ratione vertitur in oleum ſui coloris, Ge. Agricola. Fieri nimirùm è ſuccino oleum poteſt eodem modo quo è gagate, de quo ſupra ſcripſimus. Videntur enim naturæ

non

non dissimilis esse. Germani communi nomine vocant [aggstein:] nigri tantum differentiam addentes gagati. Cardanus camphoram quoque congenerem esse putat, hoc argumento quòd succini suffitus linteolo madido exceptum, camphoræ odorem in eo postea reddat, quod tamē mihi experienti non ita visum est.

Sulfur illitum & potum, scabies, lepras, & Gallicum morbum tollit, sed vehementiore vi oleum eius, quod quomodo fiat in libris de morbo Gallico docuimus, Cardan. Sed libros eius de morbo Gallico nondum æditos puto.

Sal oleum in se continet, si bitumini immisceatur. Vnde Arrianus refert, apud Ichthyophagos, in Indica historia, ex sale oleum illos excipere. Indicium quoq; quod oliuæ littoris gaudeant. nam salsum solum etiam non leuiter pingue est. Sed, vt dixi, oleum omnia sic continent, quod vi ignis detrahi potest. At multum non potest continere, nisi bitumen admixtum habeat, Cardanus.

Ad oleum de sulphure faciendum, eligendū est purum & ignem non expertū, (pręcipuè viuum, & cinerei coloris,) Hoc oleum Romæ pluribus modis fit, per sublimationem & per descēsionem, &c.

Valet autem ad multa & præcipuè ad fiſtulas,& ad curanda oris vlcera,quæ gangrænas appellant,in quibus curandis maximè excellit.Madefacta enim pennę aut alicuius feſtucæ extremitate,ipſa vlcera ſemel aut bis tantum contacta,continuò mortificata ſanātur,Monachi in Meſuē.

¶ Vitreum vas(vt ſcribit Matthæolus Senen. in libro de morbo Gallico) tintinabuli non abſimile, illitum figurari luto,à terra vnius cubiti menſura, æneo vel ferreo filo ſuſpendes,ſub quo metretam vitream maioris circunferentiæ,in cuius medio inuerſus fuerit cyathus ſtatues. Porrò cyathi fundus ferream bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne candentem ſuſtineat, ex qua ſulfur accendatur.Hoc dum comburitur, recentius ſuperaddatur. Inde fiet vt ex fumo aſcendente ſuſpenſum vas breui temporis interuallo guttatim in inferiorem paropſidem deſtillet oleum, quod diligenter collectū vitrea conſeruabis ampulla.

¶ Sulfur ignem non expertum, vel flauiſsimum, inter vrendum fumum craſſum remittit, excipiendum campana vitrea aut ſilicea.In qua ex vapore craſſo oleum concretum deſtillat in vas planum capax,in cuius medio ſulfur vaſculo condi

lo conditum vritur. Alijs trito ſulfuri per aquam vitæ incenſam ignea conſumitur ſubſtantia, poſt reliquum deſtillatur vt oleum phyloſophorum. Alij ſulfuris flaui, terebinthinæ, vtriuſque vncias tres, olei roſati libram vnam, coquunt igne lento, cum vini odori vncijs duab. ad vini conſumptionem, (vt in Luminari maiori legitur,) Syluius. ¶ In duabus olei de ſemine lini partibus, partem vnam ſulfuris viui immitte, ſimul optimè terre, & relinque ſub fimo per duos dies in vaſe bene obturato, eritque clarum & pulchrum. ¶ Sed omnia hæc olea videntur in hoc ſolum parari vt extra corpus adhibeãtur. ego empiricos quoſdã hodie eſſe audio qui etiam intra corpus oleũ quoddam de ſulfure propinent, aduerſus comitiales præcipuè: & forſan id cuius ignea ſubſtantia, vt Syluius meminit, per aquam vitæ accẽſam prius cõſumpta eſt, deinde per ſublimationem deſtillatũ, tutius cæteris intra corpus exhiberi poſſet.

Vitrioli oleum à chymiſtis pariter & medicis expetitur, & tanquam res ſecretiſsima occultatur. Ego deſcriptiones aliquas ponam quas ab amicis accepi, vel in libris manu ſcriptis inueni. & poſt cæteras efficaciſsimum quendam & mihi co-

gnitum huius olei modum declarabo, quo Empiricus quidam apud nos ad omne ferme genus morborum curandũ vtebatur,& in multis quidem feliciter, &c.

¶ Vitriolum in calcem rediges, vt nosti: deinde aquam ardentẽ affudes, ita vt modicè excedat. Tum aquã ardẽtem per destillationem in phiala, aut retorto, aut cucurbita (in latus inclinata) separato. Ea detracta paulatim spiritus vitrioli vrgeto, ignem magis atque magis augẽdo, donec spiritus omnes transierint. Hunc liquorem destillatum impone iterum in vas aliquod ex tribus prædictis, & in caccabo aqua pleno destilla, donec quicquid inest aquosum secernatur, id quod omni industria efficere conaberis, vt omninò aquositas tota separetur, siue per alembicum(rostratum,)siue cæcum, cuius interior margo limbũ habeat cauum instar alembici(s. rostrati.) Da operam vt aqua in caccabo leniter bulliat,(si modo bullire debet. Germanica vox [sieden] æqui uoca videtur:) vt aquositas sola ascendat, & oleum semper in fundo cucurbitæ maneat. ad hoc efficiẽdum, vt minimum biduo tibi opus est. Deinde relictum in cucurbita oleum in cucurbitã aut aliud vas ex prædictis luto loricatum immittes & destilla

destillabis, obseruabisq; nũ aqua aliqua ante spiritus transeat. Nam si quicquam aquosum adhuc permixtũ fuerit, necesse est vt postea in Sole aut loco calido ponas cũ alembico cæco, vt aquositas eleuata in limbo alembici remaneat. Hoc si ali quoties repetas, hãc insolationẽ dico, oleum semper suauius & melius euadet.

Quinetiam olei destillationem secundò aut tertiò repetere poteris. sic enim magis magisq; rectificatur oleũ. Huius olei duas trésue guttas aduersus omne genus morborũ propinare poteris per se, aut cũ aquis ad singulos affectus idoneis. Hoc oleũ ipse gustaui suaue, gratum, & efficax est, colore (si memini) albicans.

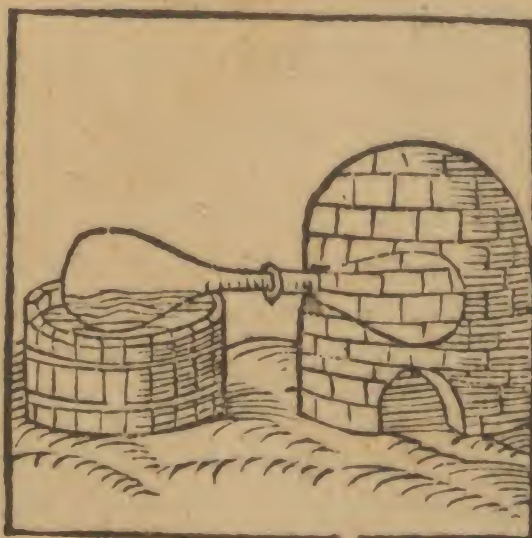
Alius modus. Vitrioli Romani libras quatuor desicca in vase fictili ad rubedinem vsque. deinde contritum pone in cucurbita vitrea diligenter luto inducta, (vt fit pro aqua forti:) & leniprimum igne paulatim gradus ignis augendo destilla, donec fumi albi incipiant exire de rostro cucurbitæ. tunc pones vas receptorium magnum luto munitum: & ignem excitabis cum lignis per duodecim horas semper continuando: & exibunt (tandem) guttæ rubeæ & ponderosæ. Cum verò receptorium incipiet esse

claru,

clarum, res perfecta est: quare desines, vt vasa refrigerentur. Postea pones in alembico paruo ad separandum phlegma, & reseruabis reliquum, insolabisq; per dies nouem. Cam volueris vti, da cum bono vino albo, vel Maluasia, sex vel septẽ guttas, ita vt tribus aut quatuor horis postea nihil edatur. conuenit etiam ante somnum, si nihil superbibatur. Vtilis est hic liquor dolenti stomacho, leprosis, calculosis, vrinæ retentioni, febrientibus & in peste cum aqua acetosæ, tepidius, adiecta semidrachma de speciebus diamargariton frigidi si reperiri possunt.

Alius apparatus olei de vitriolo contra morbos innumecos. Vitrioli Romani quantum volueris pone in cucurbita ad rubificandum, cum igne qui adhibetur aquæ forti per horas vigintiquatuor, quã diu aqua sine spiritibus procedit, & amplius si non erit rubificatum, semper eundem ignem seruando. Cùm iam rubificatum fuerit, aufer capellum (alembicum) & recipientem, & serua aquam ad secreta dicenda. Postea contere vitriolum, & in cucurbita pone cum quinque partibus quintæ essentiæ vini, vt vitriolum imbibatur. Debet autem cucurbita in furno transuersa imponi, cui alteram

ram (recepturam oleum) forinſecus opпones,cuius fundus impoſitus ſit in vaſe aquæ frigidæ. Tum ignem furno excitabis,non minus vehementem, quàm pro aqua forti fit. Sic effluet primùm aqua vitæ,& demùm aucto igne oleum vitrioli ſequetur. Deinde aquam vitæ ab oleo ſeparabis capello impoſito cucurbitæ cõtinenti vtrumque,& recipiente foris appoſito,cum igne aquæ fortis. Sed vt res clarior fiat figuram qnalemcumque deliniauimus fornacis in qua oleum deſtillari debet,tranſuerſo cucurbite ſitu, ignæ

circunquaq; excitato, vt oleũ emanans refrigerium præterquam in recipiẽte non inueniat. Vires huius olei innumeræ ſunt, quarum aliquas hîc recenſebimus,vt reliquas medicus eruditus per ſe conijciat. Illis qui morbum aliquem calidum aut frigidum

magis

magis tamen frigidum ſentiunt, dabis quatuor guttas è vino bono vel aqua ardenti ieiunis ſummo diluculo, & ne quid cibi ante quatuor horas ſumant interdi-ces. Aduerſus febrim continuam da octo guttas cum ſemuncia aquæ roſatæ, diluculo, vt dictum eſt. & ſimiliter etiam contra alios morbos cum liquoribus deſtillatis aut decoctiõibus idoneis. Quod ad doſin, robuſtis hominibus octo guttas dare poteris, mediocribus quinque, debilibus quatuor &c. In hoc oleo ſi ſolueris marchaſitam aureã, tinget Lunam ad omnes gradus.

Alius modus pro eodem, vt melius & purius fiat. Vitrioli Romani quantum voles pone in cucurbita fictili ex terra crucibulorum, intus vitreata: & in furno, vt ſupra dictum eſt, cum igne aquæ fortis deſtilla: & effluet aqua alba vitrioli. deinde ceſſante illa, augebis ignem, & ſequetur aqua viridis. quæ cum deſierit, ignem fortiſsimum ſupra infráque excitabis, & emanabit oleum rubeum. Vas recipiens mutabis pro liquorum mutationibus: Vel tres illos liquores vaſe vno excipies, & aquas poſtea ab oleo ſeparabis deſtillando, & remanebit in cucurbita ol

ta ol

ta oleum. Fit autem hæc ſeparatio cucurbita erecta (cum capello & recipiente:) prima verò olei deſtillatio, cucurbita iacente tranſuerſa, vt dictum eſt.

Si modicum lanæ xylinæ intingas in aqua vitrioli Romani, & cũ ea tãgas quæuis mala oris, facilè ſanabis, Ex libro amici cuiuſdam manu ſcripto. Videtur autem hîc aqua intelligi quæ prior fluit, extra corpus tantum vſurpanda, non ipſum oleum vitrioli, quod pretioſius & purius, & aduerſus intrinſecos morbos propinandum ſeruatur.

¶ De viribus olei vitrioli, ex eodem codice manu ſcripto. Vinum Maluati cum cum modico olei vitrioli bibe, continuando per quinque vel octo dies. obſtructionibus liberat, ſanguinem purgat, calculum pellit. Malam ſcabiem curat, ſi bibatur cum aqua fumariæ & myrobalanis conditis. Renouat hominem cum aqua endiuiæ. Capitis quoſuis dolores ſanat cum aqua ſamſuſchi, aut bugloſsi, aut meliſſæ: item vertiginẽ, ſi modo continuetur. Cum aqua agreſtę omne genus morborũ curat, purgato prius corpore. Reſtaurat memoriam cum aqua acori aut fœniculi. Somnũ conciliat cũ ſemine lactucæ aut papaueris. Melencholicis

licis ꝓdeſt cũ aqua bugloſsi aut borraginis. Rabidos (inſanos) curat cum aqua nymphęæ,cõtinuando.itẽ apoſtemata calida:& lethargũ cum aqua rutæ agreſtis. Purgat corpus cũ aqua vitæ.paralyſin ſanat cum aqua mẽtaſtri vel ſaluiæ & hyſſopi:ſpaſmũ cũ aqua ſaluiæ , tremulos cũ aqua baſilici:& diuerſos morbos ĩternos cum aqua trifolij. omnẽ debilitatem oculorum cũ aqua fœniculi.rheuma à capite lilij.catarrhum cũ aqua adianti & hyſſopi, & tuſsim. ſimiliter morbum lateralẽ cum aqua plantaginis. pleureſin cũ aqua capillorũ Veneris. ſtomachi debilitatem cum aqua menthę.Cũ aqua cydoniorum vomitũ reſtringit : ꝙ ſi æger fuerit humidi tẽperamenti,detur cum aqua plantaginis vel burſæ paſtoris,cum pauco diarhodon.Fluxũ ventris curat cum aqua plãtaginis,colicam cum aqua rutæ.Cum aqua abſinthij morſibus venenatis reſiſtit. Sanat omnia apoſtemata,& hydropẽ,continuando.Membris reſolutis prodeſt, ſi infricetur cum felle bouis. Cum tamarindis lieni medetur. cũ aqua raphani & tribuli marini,calculos pellit,& renum obſtructiones aperit.Febres omnes ſanat cũ aqua agreſtæ , & quaſdam ſpecies lepræ, continuando. Hoc verum eſt aurum potabile

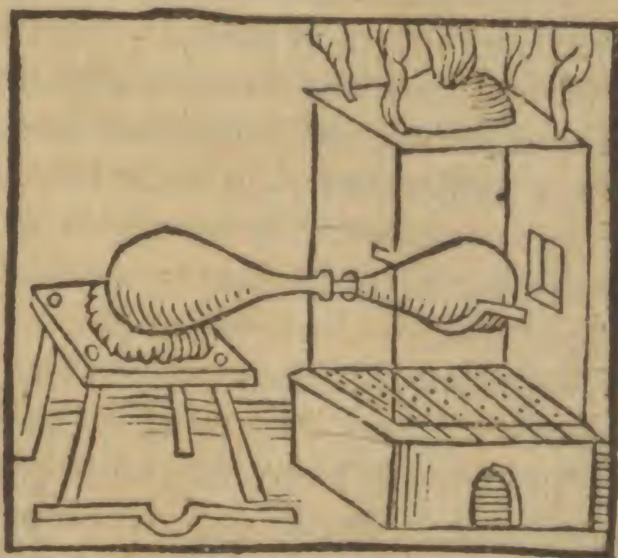
tabile

tabile, & vera chelidonia, & amplius. pondere non cedit auro, & eaſdem totidemque facultates habet quas aurum potabile. Modicum eius cum pauca aqua roſacea potum, ſermonem amiſſum reſtituit, ſanguinem è naribus fluentem cum roſis ſiſtit.

Alius modus olei de vitriolo, quo ſenex quidam empiricus in Heluetia vtebatur, duas aut tres guttas cum theriaca miſcendo, & ſudorem ab hoc potu imperando in lecto per horas quatuor aut quinq̃, ita vt ne digitus quidẽ interim exereretur, quo remedio multos ab eo difficiles morbos curatos ſcio, &c. Eo mortuo oleũ vidi, quod colore albicante aut fuſco mihi videbatur, fortè propter argenti fruſtula quæ immiſſa erant. Guſtus erat acerrimus, ſupra omne acetum fortisſimum: ita vt gutta vna linguam inſtar cauterij ſubito feriret, non læderet tamen: ſed neque fauces deglutita lædebat. ſapore alioqui non ingrato, odore ferè nullo, vel nõnihil recipiente aduſtionem. Paratur autem hunc in modum. Vitrioli libras tres aut quatuor, aut quantum libuerit: in amplum vas fictile vitreatum, quod foris vndiquaque luto munitum ſit diligenter, & rurſus ſiccatum, impo-

nes,& ſuper foco accenſis prunis impoſito vaſe,fumũ omnem (à quo tãquam venenoſo tibi cauebis euaporari & exhalare diligẽter curabis,agitãdo interĩ cũ baculo & q̃d inferius eſt ſurſum ſemper mouendo: curãdo pariter ne ebulliendo redundet.ſic perges donec bullire deſinat, & vapor fumusq́; omnis conſumptus videatur quã maximè. Tum prunas vitriolo deſuper in ipſo vaſe impones ſatis multas,atque ita relinques, donec vitriolum planè in calcem redigatur,nec humiditatis aut vaporis quicquã in eo ſuperſit, & iam rubeũ aut flaueſcentẽ colorem cõtraxerit,nec vllus vapor aut ſpiritus amplius ab eo aſcendere videatur. Niſi eñ quàm aridiſsimũ fuerit vitriolum, oleum non ſatis efficax extraheretur,ſed albicante quodã phlegmate permixtum. Cùm igitur ſatis in calcem redactum fuerit,ignẽ amouebis,& vas paulatim refrigeratum, leniter eximes ne fortè frangatur. Inde vitriolum eximes vt poteris, cultro adacto, vel aliter.quãquam non difficulter à vaſe vitreato diſcedit.Exemptum vitriolum minutatim confringes, & fruſtula impones in cucurbitam terream,quæ parata ſit à figulo ex optima terra, & optimè cocta,tam valida vt tribus diebus &
no-

noctibus continuis ignem vehementē in fornace ſuſtinere poſsit. Nam ſi fingeretur, oleum & operam perderes: licet minima tantū rima aut fiſſura ei accideret. Itaque vt facilius igni reſiſtat, loricanda eſt luto, eoque duplici aut triplici, hoc eſt poſt primum ſiccatum alterum inducendum lutum,, aut etiam tertium. Fornacis figura huiuſmodi fermè erit.

Hęc fornax cōſtruenda eſt quadrilatera, & in ſummo caminanda ſeu cōcameranda modicè. In medio ſummæ fornacis faciendum eſt foramen ſeu infumibulū ea amplitudine vt ſingulis horis vel quoties opus fuerit, carbones per id in fornacem cōmodè immittatur, cū oblongo ba

tillo ferreo, per quem carbones leuiter delabantur circa & infra cucurbitam, ne fortè cucurbita lædatur. In quatuor angulis etiam ſuperius relinquenda ſunt foramina, ſiue ventilia, vt vulgus vocat, in ſingulis ſingula:& totidem epiſtomia ex luto paranda. Carbonibus iam impoſitis & igne ardente, foramen fornicis impoſita ſcutella ferrea, aut ipſo batillo, claudendũ eſt, foramïna angulorũ relinquenda ſunt aperta, vt aditus pateat aëri. Cucurbita in medio fornacis collocari debet ſuper ferro, quod parietibus fornacis vtrinque inſertum ſit. in huius ferri medio concauo imponetur cucurbita. Os verò cucurbitæ extra fornacem modicè ꝓminere debet, per foramen ꝙ ſtatim luto oppleri & claudi debet, vt null⁹ illac aëri aditus relinquatur. Deinde cũ recipientis vaſis (ꝙ vitreũ & bene magnũ reqritur, fortè ne diſtentum ſpiritibus rumpatur, vel vt longius à fornace abſit) ore, cucurbitæ os committi debet, vt alterum alteri inſeratur. hanc commiſſuram luto optimo cum albumine oui & linteis circundabis diligentiſsime, ne ſpiritus vſquam exhalent. Hoc lutum ſiccari permittendum eſt, antequam rem aggrediaris. Præterea, debent adhuc duo

duo foramina in duobus fornacis lateribus oppoſitis fieri, (non in illo per cucurbita prominet, nec illi oppoſito latere ſed reliquis duobus.) Hæc etiam ſuis epiſtomijs claudenda ſunt, vt calor intus contineatur. Horum foraminum vſus eſt, vt carbones per ſummam fornicem demiſsi, ferramento per hæc foramina immiſſo ritè digerautur ac diſponantur infra, ſupra, & circa cucurbitam, vt illa omninò in medio ignis ſit. Per eadem foramina curabitur ne craticulæ pauimentum carbonibus aut cinere nimium obſtruatur, & excludatur aditus aëris, mouendo cum ferramento. Quo facto, mox iterum epiſtomijs ſuis claudenda ſunt foramina. Ab ima etiam parte fornacis hoſtiolum relinquendum eſt, mediocriter amplum, vt aër inferne adeat ne ſuffocetur ignis. Paulò ſupra hoc hoſtiolum baccirli ferrei tranſuerſi ordine ponendi ſunt, quibus induci oportet ex luto pauimentum, pollicis craſsitudine, plurimis & frequentibus foraminibus peruium, vt acceſſus ſit aëri. foraminum ea capacitas erit, quæ pollicis in ambitu. Diligentiſsimè verò curandum vt ignis ſatis magnus per tres dies

noctesque, vt dictum est, cõtinuetur, nec vlla intermissio fiat. nã sic quoq; oleũ & opera perderentur. Sic rebus omnibus instructis & fornace & cucurbita siccatis, incipies destillationem, validum cum carbonibus ignem continuando, vt dictum est. Tandem in fine tridui exacti, recipiens vas incipit clarum & album fieri, igne adhuc in vigore suo ardente: atque hoc signum est perfectionis. Itaque ignẽ extingui patieris, & fornace refrigerata, deme vas recipiens, & in manibus huc illuc volutando inclinandoq; omnes in eo guttas concretas collige, & oleum siue liquorẽ sic collectum effunde in vasculum ex optimo vitro Veneto confectum: periculũ enim foret, ne vulgare vitrum ab eo exederetur. consumit enim & corrodit instar aquæ fortis. Hunc liquorem Empiricus ille, cælandi nimirum causa, oleum philosophorum, lapidem philosophorũ & lepram nominabat, dissolui in eo argẽtum dicebat si purum & tenue vel in laminam redactum inijceretur, & similiter numos argenteos. ego tamen post mortem eius integra in eo argenti frustra reperi. Cucurbitam terream aliquando ei dissilijsse audio. quare curandum est, vt habeatur ex terra optima, accersenda for

te Ha

tè Haganoa, aut Colonia Agrippina, aut Aquisgrano. illic enim optima & validiſſima omnium teſtacea vaſa fieri aiũt. Aſſerebat præterea hunc liquorem in vaſe, quo continetur, creſcere. Conficiendi modum ab aurifabro quodam primum acceperat.

De chalcanthi, id eſt vitrioli, & ſpecierum eius aduſtione ſiue toſtione, eadem ferè Bulcaſis ſcribit libro tertio de medicaminum præparatiõe, quæ nos ſupra in præparatione eius ad oleum vitrioli parandum. Sed in quem vſum ita torreatur Bulcaſis non meminit. Præparatur autẽ ſiue torretur eodem modo zimar quoq; apud eundem. Ipſe quidem inter diuerſos olei de vitriolo modos illum præfero, quem iam proximè deſcripſi. Eſt enim eo modo deſtillatus liquor acerrimus omnium, & ſimul acidiſsimus, vt acetum metallicum dici poſsit, quantum mihi videtur. quã obrẽ à quibuſdam ſummoperè commendatur ad extinguendã ſitim per æſtatem, vnica eius gutta in hauſtum vini admixta, ſicut in Germanico quodam libro manu ſcripto reperi, vbi & hoc additur: : Vitriolum in cucurbita tranſuerſa luto munita deſtillatur per flammas ignis. fluit autem vix tertio die,

& primum aqua.

Alius modus ex eodem libro. Vitriolum perfunde aqua forti, quæ pinguedinem eius extrahet, à qua ſi aquam fortem deſtillando ſepares, oleum remanebit. Sed forſan hic modus non ſatis tutus eſt, vt intra corpus ſumatur liquor olei ita paratus: extra corpus verò & ad oris mala rectè adhibebitur.

Olei aut quintæ eſſentię vitrioli mentionem alicubi apud Lullum in opere de quinta eſſentia legiſſe memini. Qua ratione verò parari debeat in nullo hactenus publicato libro: adeò omnes hanc rem veluti ſecretiſsimam cælarunt. Nam deſcriptio quam ex Nicolai Maſſæ libro de morbo Neapolitano, ſubijciam, intra corpus ſumi non poteſt.

Exuſto chalcantho, id eſt vitriolo, aut miſy, id eſt vitriolo Romano, vi ignis per vitrea vaſa oleum detrahitur acutiſsimum & calidiſsimum, quo ſi quis iam ſauciatas verrucas tangat, abſcedent illę. Idem guſtatum ferit linguam haud ſecus quàm candens ferrũ. Eſt tamen illius vſus ad ſiccanda vlcera interiora deplorata, vbi non multum ſordida fuerint, vt in quibuſdam contingit phthoë laborantibus abſque dolore. facit ad præſcindendos

can

cancros & corrupta membra, ligno oliuę illito ex eo, Cardanus. Eiusdem coniecturam supra scripsimus, quòd oleum ex mysi vel arsenico foris inunctum à venenis liberare videatur. ¶ Spiritus siue quinta essentia vitrioli laudatur à quibusdam empiricis aduersus comitialem morbum & apoplexiam.

Atramentum sutorium soluit aluum, cùm ipsum in melle & aqua mulsa drachmæ pondere potum, tum in vino, maximè oleum inde confectum, Ge. Agricola lib. tertio de natura fossilium.

Vitrioli oleum non solum homines, sed & arbores interficit: ideo in secessu parandum, vbi nullus habitet. Albucasis & alij modum conficiendi ostendunt. Brassauolus. (Ego non ipsum oleum, sed fumum vitrioli dum igne torretur & pręparatur ad destillationem, adeò noxium esse dixerī.) Et rursus, Ex chalcātho. i. vitriolo oleū fit adeo vrēs vt ꝑ igne potentiali vtamur. est em̄ caustticę naturę. & cū pauco dolore incidit mēbra, si ex oleo cultro inūcto tāgātur. Dū oleum paratur, fumum cauere oportet. qm̄ non solum hominem interficit, sed & vicinas arbores exiccari cogit. Cuius experimentum nouit Franciscus de Monte, fractorum

oſsium & diſlocatorum reparator egregius : cui omnes arbores viridarij , per vitrioli fumum periêre dum eius oleum pararet.

Oleum de vitriolo mirabile eſt , ſine dolore cauterizando , & fit hoc modo. Vitrioli Romani ſiue Cyprini vnciæ triginta , ſalis nitri , aluminis rochæ , vtriuſque vnciæ quatuor. Omnia trita calcinentur igne ſecundum artem. Poſtea pone hoc calcinatum in bocia curua lutata ad ignem fornacis alchymiſtarum , & per ignem auctum habebis in recipiente oleum : quod eſt cauterium mirabile , & ſine pari in quacunque operatione , & maximè in ſcrophulis & verrucis magnis eleuandis. Sed recipiens ſit magnum , ſi vis facere prædictũ oleum, Nicolaus Maſſa in lib. de morbo Neapolitano, & Thomas Philologus, qui vitrioli drach. xx. accipit. aluminis verò & ſalis ana xxiiij.

Aqua ex metallis diuerſis, (ex libro quodam Germanico) ad lepram , maculas , & oculorum caliginem. Limaturæ argenti , cupri, chalybis, auri, ana: quantum habere poteris , die primò pones in vrina calida pueri aut puellæ virginis : poſtridie verò in medullam panis

calidi

calidi, tertio in albuman oui, quarto in lac mulieris puellam lacctantis, quinto in vinum rubrum. Deinde hæc omnia impone in deſtillatorium & paruo igne deſtilla, & ſerua. Incomparabilis enim eius facultas eſt. Prodeſt aduerſus lepram, & omnes in facie maculas, & nitorem iuuenilem faciei conciliat. facit & viſus claritatem. Hæc aliter leges in Addititionibus in Breuiariũ Arnoldi de Villa noua 1. 18.

De *aqua forti & ſimilibus.*

AQuæ forti ſimilem quandam, ex vitriolo, ſale nitri & alumine deſtillatã paulo ante deſcripſimus, aduerſus magnas verrucas, &c. Sed & communis aqua fortis, & ſimplex oleum de vitriolo gutta immiſſa in verrucam prius reſectam, tollunt eam. cuius rei in me ipſo experientiam feci in verruca ſeſsili in extremo digito, cui nouacula reſecte guttam aquæ fortis immiſi: inde tamen non ſtatim, ſeu poſt aliquot ſeptimanas verruca, diſceſsit.

¶ Aqua fortis vel ſeparãdi metalla, ſic fit. Halinitri pars vna, liquidi aluminis (quod rochæ vocãt) partes tres. arene media

dia, ſiccata diligenter & purgata igne deſtillantur vitreis vaſis. Colligitur autem ſeorſum quod prius effluit: cum crocea demum videtur vaſis facies, auctis ignibus alia ſuccedit, quæ priore excipitur plerunque: & tamem ſi aqua fontis excipias, adhuc adeò acris eſt, vt nihilominus argentum diſſoluat, & ipſum ab auro ſeparet. Separetur autem ſic. Aquæ extractæ partem modicam accipe: cui argenti puriſsimi pondus oboli, id eſt duodecim granorum impone, ac impoſitam cineribus tandiu permitte donec diſſoluatur argentum. Hæc purgamenta calci tenui ſimilia in imum vaſis demittet, quibus ſublatis quod reliquum eſt aquæ purioris, toti aquæ à qua iam detraxeras, addes, quæ ſimili exemplo & ipſa purgamenta illis ſimilia in imum demittet, quibus ſublatis aquam totam puriſsimam, ac magis habebis ad argentum, ac cætera metalla præter aurum (aurum quoque aqua forti à chymiſtis diſſolui puto, ſed alterius generis) diſſoluendum efficacem. Cùm verò facilè euaneſcat, vaſe vitreo diligenter occluſa tenetur. Vires autem æſtimanti quantas habeat, quæ excepta, vt dixi, aqua putei, etiam

ſine

ſine igne horis vigintiquatuor, argentũ in aquam redigat, modico autem cinerum calore in duabus aut tribus horis, non eſt qui miram vim vaporibus illis extremis, ac aquæ in quam vertuntur, imò incredibilem non tribuat. Eiuſdem generis eſt aqua quæ fit ſalibus, ammoniaco vitroque: tum chalcantho & alumine liquido equis partibus, addita illis demum æruginis parte quarta. hæc eadem artefacta, nec ipſis parcit lapidibus. Si tamen aliquid oſtracitæ lapidis, ſmiridis vocati, quo gemmas expoliunt, addideris, copioſiorem aquam & meliorem habebis, quia non vritur. His igitur experimento acceptis, videamus cur aqua hæc adeò potens euadat. nanque manifeſtum edocet experimentum, ſicciorem partem vi ignis attenuatam, vim igneam ac rodentem accipere. Sed cur non ardet aqua ſeparationis, vt ardens? Quia ardens calidior eſt ac tenuior, & minus ſicca, ideo ardere poteſt, non tamen erodere. Illa verò erodere poteſt, non ardere, parumque calefacere. Simili igitur ratione quod è chalcantho oleum vi ignis excipitur: cùm ſiccisſimam partem in humorem vertat, acutisſimum eſt, atque lin-

guam

guam vt ignis ferit, Cardanus. Non est autem quòd aliquis putet, hunc liquorem ad aurifabros solum & chymistas pertinere. Nam ad remedia humani corporis quoque prodest. Verrucis prius sectis instillatur, vt supra dixi. Sunt qui exiguum ligellum extremitate in ipsum intincta, dentis cauitati immittant, quem sensu doloris priuare & mortificare voluerint. Audiui & oculorum suffusionem in quibusdam huius liquoris vi curatam. Per eundem argentum viuum figitur & præcipitatur, vt iam dicemus: & oleum ex chalchantho extrahitur, vt dicimus. R Aquæ fortis semunciam. Rosaceæ sescunciam misce. Hoc liquore madido gossypio alligato summitati radij, bis die contingantur vlcera gutturis, palati, gingiuarum & labiorum. Thom. Philologus. ¶ Diuersos quosdam aquæ fortis modos leges inferius, vbi de Mercurio sublimato scribemus.

¶ Aqua ardens, vt candella etiam in aqua ardeat. In amphora superius lata & inferius stricta pones sextarium vini vetustissimi, cui addes vncias duas vtriusque sulphuris, hoc est viui & mortui, vncias duas: & tantundem aluminis, & salis

ſalis craſsi tantundem. Decoquantur ſimul donec pars tertia conſumatur. Hoc liquore illita candella vel cereus ardebit in aqua, non minus quàm in aëre. Quòd ſi eo pilum vel pannum aſpergas. appoſita flamma ardebit manifeſtè ſine detrimento. Ex libro manu ſcripto. Veriſimile eſt autem deſtillatum, vi ignis ex hac materia liquorem ad eundem effectũ longè efficaciorem futurum.

Aqua ad dealbandos dentes, qua vtebatur Iſabella de Arragonia, duciſſa Mediolani. Salis purgati & contuſi libra, aluminis glacialis vncia, deſtillentur in alembico. Huius aquæ vnciam miſce cum vncia plantaginis: & intincta lana xylina dentes perfrica, eruntque nitiſdiſsimi. Furnerius.

Alia ſimilis, ex eodem. Salis ammoniaci, ſalis gemmæ, vtriuſque vnciæ tres. Aluminis ſaccharini ſeſcuncia. Salis communis vncia. Trita deſtillentur in alembico vitreo, Extracto inde liquore dentes cum petra fricentur. deinde abluatur os modico vino albo. Vide ſupra in fine aquarum coſmeticarum eandẽ deſcriptionem, ſed abſque ſale communi: cuius vſus etiam ſine deſtillatione oſtenditur.

Aqua angelica miræ facultatis ad lippitu

tudinem, cancrum, & vstionem ignis.
Vnciæ tres calcis viuæ, & selibra aquæ pluuialis, simul in vitreo aut stanneo aliquo vase per tres dies quiescant. Tum miscendo agita, & iterum per viginti & tres horas aut amplius residere permitte, in vase bene operto. Postea per linteum leniter, donec clarescat. Deinde admiscebis drachmas decem salis ammoniaci quàm poteris reperire albissimi, & minutissimè triti, & longa agitatione cum aqua prædicta liquati.
Deinde cum resederit, super stantem aquam claram colabis aliquoties, aut per filtrum destillabis. Hæc aqua curat pannum vel maculam (la toile Gallicè, id est telam) oculorum, tribus guttis ter quotidie instillatis, continuando donec sanetur oculus. lacrimas quoque oculorum & rubedinem ac lippitudinem tollit: item cancrum, & adustionem si rectè applicetur. Omnes panni tũ serici tũ lanei maculas aufert, si ea modicè tepida eluantur. Furnerius.

Vrina humana destillata ad resoluendum aurum chymistæ vtuntur: typographi ad atramentum librarium.

Aquas diuersas, vehementer siccantes, acres, erodentes, ad pustulas morbi Gallici

Gallici absque vnctione sanandas, lege apud Nic. Massam lib. 6. cap. 2. de morbo Gallico.

Aqua ardens quædam cum auripigmento, &c. destillata, describitur à Rogerio chirurgo.

De liquoribus gemmarum.

CArdanus libro secundo de subtilitate, inquirens aquam quæ per cathetêrem immissa calculos vesicæ frangere posſit, suspicatur ex tecolitho, aut lapidibus cancrorum talem excipi posse, &c. vt supra recitauimus, in tractatione de viribus liquorum destillatorum in genere. Ego vt coniecturam coniecturæ addam, siue hos siue alios lapides aut vitrũ, cum succo parietariæ destillarem.

Spiritum siue quintam essentiam berylli, chymistæ quidam magnificant aduersus renum aut vesicæ calculum.

De solidis quibusdam ut argento uiuo præcipitato, & eodem & arsenico sublimatis.

ADijciemus hîc ſolida quædam medicamenta, quæ & ipſa in vitreis vaſis ad ignem ſublimantur aut excoquuntur, & ſi ferè præter inſtitutum cum de ſecretis tantum, id eſt ſeparatis à ſubſtantia craſsiori liquoribus in hoc libro agere propoſitum ſit. Quoniam tamẽ & pauca ſunt hæc remedia, & ſublimantur (hoc eſt, ſimilibus vt prædicti liquores inſtrumentis parantur,) & hactenus ferè ſecreta, hoc eſt à paucis nota & vſitata, & mirè efficacia, non omittenda duxi.

Argentum (viuum) præcipitatum ſic fit, vt ſcribit Cardanus libro quinto de Subtilitate. Alumen, chalcanthum, ęquis partibus ſumito, quibus adde ſalis dimidiò plus altero eorum, deſtilla hoc totũ cum vitreis vaſis. Huius aquæ (id eſt aquæ fortis vulgò dictæ) pondo vnum, argenti autem viui tria in vas vitreum pone, inde deſtilla: & auctis ignibus perſeuera eouſque, donec fumus & vas rubeſcant, nec aquæ quicquam ſuperſit. Demùm fracto vaſe collige argentum viuum, quod coire iam videbis inſtar lapidis. hoc tenuiſsimè terito in porphyritide tabula, & denuò exquoque ac deſtilla, donec ſiccetur in vaſe vitreo. Rurſus fracto vaſe materiam quæ ſupereſt collige,

ac denuo

ac denuò tere in tabula eandem ſubtiliſſimè. Poſt ipſum in æneo vaſe repone, ſuppoſitoque igne valido,cum æneo baculo miſce ac agita per ſpatium duarũ horarum,donec ſplendorem fermè ac rubedinem minus acquirat, tuncq; exceptum ſerua vitreis vaſis.Hoc inter omnia quæ citra dolorem carnes erodunt , & ſiccant putreſcentia vlcera,ſi ritè factum fuerit, eſt præſtantiſsimum:nec vlli alij vſui eſt quod ſciam,Hæc ille.

¶ Diſſoluuntur aceto forti,præſertim deſtillato, vel ſucco limonum,margaritæ,&c.præcipitatum , & ſublimatum,& cinnabrium , & in argentum viuum redeunt,Syluius.

Modus conficiendi pulueris rubri,id eſt argenti viui calcinati ſiue præcipitati,ex Mariano Chirurgo. Aquæ fortis vnciæ ſex, argenti viui vnciæ quatuor: miſceantur ſimul in cucurbita vitrea bene lutata , & impoſito capello,cuius roſtrum extremum in vas recipiens inſinuetur,igne moderato (paulatim augendo) deſtillentur. Cæterum aqua fortis, quæ aurum ab argento ſeparat,ſic fit. Salis nitri,aluminis rochæ , vitrioli Romani ,ſingulorum libræ duæ.miſceãtur in mortario,molendo cum piſtillo tãdiu

donec bene miſceantur. Deinde puluis craſsiuſculus in cucurbita illutata ponatur, & orificijs omnibus obſtructis deſtilletur. Signum autem bonitatis eius eſt, ſi humus in quã parum eius ceciderit, ſtatim ebulliat. Huius pulueris rubei virtus eſt mirabilis. Recipe lixiuij è tõſtrina vncias tres. præcipitati ſeſcunciam. mellis roſati vncias duas. miſce diligenter. Hoc remedio proculdubio deſiccabis & abſterges vlcus ſordidum & putridum (vnde carnis generatio ſequetur) vbi alia abſterſiua, vt de ſucco apij, de ſucco cynogloſsi, fruſtra expertus fueris.

Nicolaus Miſſa in libro de morbo Gallico, Mercurium præcipitatum puluerẽ angelicum vocat, propter mirabilem & quaſi diuinam eius in morbo Gallico operatiobem, quam ipſe nõ rarò expertus ſit. Hæc medicina (inquit) exiccat, cum miti quadam & ſine dolore corroſione carnis mollis & ſuperfluæ, remouendo ſimul malam qualitatem occultam vlcerum, & maximè morbi Neapolitani. digerit quamcunque ſaniem & purgat, & corroſionem & gangrenam prohibet. diſſoluit ſaniem craſſam, duram & crudam, poſt apertionem gummarum. Et huic remedio nullum in hoc morbo comparari poteſt.

poteſt. Nam ſi eo vti pergas, vſque ad perfectum cutis generationem ducit, vt ego ſæpe expertus ſum. & eſt nobilis in virgę vlceribus malignis. Fit autem hoc modo. Argenti viui libra in cucurbita parua vitrea ponitur, & adfunditur tantundem aquæ fortis. Deinde cucurbitam in olla pones, & cineres in ſpatio inter cucurbitam & parietem ollæ, vt conſeruetur olla, ne ex immediato contactu ignis rumpatur. Tum ignis ſubijciatur, lentus primum, & paulatim augeatur modo quodam medio, & ſic cum forti igne dimittatur donec tota aqua conſumpta ſit, quod cognoſcitur cum nihil amplius à cucurbita euaporat. Sic habebis Mercurium calcinatum rubeum.

Hunc tere, & ſi cum eo aliqua portio argenti viui remanſerit, pone dictum puluerem in vaſe æreo puro ad ignem: & ſic miſcendo relinque donec tota argenti viui pars ſit conſumpta. Hoc puluere vtêris ad omnia dicta, & maxime ad vlcera virgæ & aliorum locorum, vbi putredo & ſanies mala prohibet conſolidationẽ. & in fiſtulis diſſolue ipſum cum vino, & inijce per æneã fiſtulam, quoniã mirabiliter operatur.

¶ Porrò aqua ſeparationis auri ab ar-

gento ſit fit.

Vitrioli Romani libr. duæ. aluminis rochæ vnciæ ſedecim, ſalis nitri libra: ponantur in cucurbita curua (retorto) lutata, vel in recta cum capello ſuo & recipiente. Daſtilla vt alchymiſtæ.

Hæc aqua mirabilis eſt ad remouendas verrucas in quacunque parte, & maximè in ano & vulua: cauterizat etiam vlcera maligna exedentia vbicunque, etiam in gutture: & prohibet vlcera ne ſerpant vbi ſunt, vt puta virgæ & vuluæ.

Quòd ſi nimis ſit vehemens, cum aqua roſacea diluetur. Et ego ſæpe ſanaui vlcera mala gutturis tangendo bis in die cum aqua dicta, dimidio aquæ roſatæ admixto: & eſt de ſecretis noſtris, (vide plura apud eundē libri ſexti ca. 2.

Cęterum puluerem iſtum augelicum habui à ſene quodam alchymiſta, & componebam eum antequam Io. de Vigo quicquā de eo prodidiſſet, Hucuſque Maſſa: & partim Thom. Philologus ab eo mutuatus.

¶ De apparatu & vtilitate pulueris huius rubei, lege Ioannem de Vigo libro 5. Additionum. vbi iubet vt vas recipiens triplò maius ſit quàm cucurbita, folio 38.b. Et quod album repertum

tum cum isto puluere, sit argentum sublimatum à rubro : sicut est quicquid croceum est. Item in Copiosa eius, folio 163.a.

¶ Puluis è Mercurio (inquit Matthæolus Senensis in libro de curãdi morbi Gallici ratione(cõflatur hoc pacto. R. aquæ qua aurũ ab argento diuiditur lib. quatuor. argenti viui sesquilibrã. Hæc vase vitreo, ore angusto, collo obtorto, vndique argilla præmunito, quod ab altero recipiatur, imponatur cõpages inde vasorum luto figulino sedulo obturentur. ad hæc subdatur ignis ex carbonibus cõflatus vt semper ingrauescat. eousque quò tota defluxerit aqua. Post hæc phialam frangas, in cuius fundo residentẽ placentulã rubeam, leuiter extrahẽs quod albũ inhæserit proijcias: rubeũ verò in puluerẽ redigas. Verũenim vero, quoniã ex puluere isto plurimæ possent cõtingere noxę sumẽtib. ipsum, nisi prius ritè pręparare͞t, R. vncias duas p̃dicti pulueris, & macerẽt p noctẽ in aqua plãtaginis & acetosæ, vtriusq; vncijs duab. inde summo mane aquas exhauriẽs, & nouas super infundẽs, ad ignẽ in vase ęneo siue testaceo colloces, feruentes ferrea vel lignea spatula non cesses agitare, quousq; in puluerem

non difficulter omnia redigantur, ex quo poteris cum libuerit in morbum Gallicum tam pituitosum, quàm melancholicum, catapotium tale componere. R. electuarij Cōciliatoris (cōstat hoc ex varijs remedijs cordialibus vt vocant, & aromatibus, gemmis, margaritis, auro, argento, camphora, ambra, moscho: & describitur ab eo Differentia 169.) scrupulum semis, margaritarum, hyacinthorū, singulorum grana quinque. pulueris precipitati grana quinque. pulueris diamusci, diamargariton, vtriusque scrupulum semis. Fiant catapotia quinque, (deaurentur. Thom. Philologus, qui & terræ sigillatæ & boli Armeniæ ana grana iij. addit) quæ hora ante diluculum sumātur. inde lecto se contineat æger horas quinque. Breui, mihi crede, Gallici dolores hoc catapotio elidentur. Pituita etiam & atra bilis vomitu, nec non alicui deiectione euanescent. Ad hæc sunt plurima morborum genera quæ curauimus tali puluere. nam non solum saniem carnemq́ue putridam dolet aspersus, verumetiam nō difficulter vlcera ad cicatricem deducit. pestilentiam etiam pauxillo theriacæ addito, succoq́ue tunecis herbæ, quam cardum benedictum vocant, siue electuario

de gem

de gemmis, ante eius confirmationem, mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicósue, quos à cacodæmonibus incursari vulgò credebāt, eodem curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos, sacchar bugloßato siue theriacha, Mithridatóue additis, facta digestione aliqua, hora ante acceßionem, quinque vel semptem granorum pondere, pro ætate & vi corporis affecti, hoc puluere liberauimus.

Quinetiam valet coli & illorum dolo ribus adhibitus. nam quosdam stercus per os eijcientes sanauimus, Pauli Aeginetæ monimentis innixi, qui ait medicos quosdam argentum viuum extinctū dediſſe in ileo. Fascino idem aduersatur: pluribus ad hæc virtutibus est insignis, quas cum plus otij nactus fuero, sigillatim tibi (ad colocutorem suum inquit) connumerabo: fortaſſe tunc iucundißimum fuerit etiam explicare, quonam pacto puluerem cum auro viuoque argento, siue aqua superius explanata poßis conficere, Hæc ille. Ego non ita pridem audiui medicū aut chymistam quendam apud Athesinos Mercurium præcipatum cum auro præparare, auriq; pretio vendere, cui ea facultas sit vt absque

morſu erodat. Vide ea quę circa finem eorum quæ hîc proximè ſubijciuntur, referemus.

¶ Quomodo fiat præcipitatum, quod eſt remedium contra omnes morbos ex humorum putredine naſcentes, ex libro quodam manu ſcripto.

Ex partib. æqualibus vitrioli Rom. & ſalis nitri, fac aquam cum capello & recipiente, in quo pones ſextam ponderis de Mercurio crudo. hoc eſt, ſi vitrioli & ſalis nitri tres libræ fuerint, pone ſex vncias Mercurij. Poſtea permitte vt aqua cum ſuis ſpiritibus deſcendat in recipientem. Deinde omnia quæ ſunt in recipiente euacua in cucurbitam mundam & lutatam: ſub qua pone capellum cum recipiente, & iterum fac deſtillare, & cum aqua erit in recipiente, iterum pone in cucurbita in qua remanſit Mercurius. Hoc repetes vſque ad Mercurij rubificationem.

Deinde rubefactum Mercurium ablues aquis cordialibus, vt borraginis & meliſſæ, & huiuſmodi. Prius tamen ablues multoties in aqua fontis vel putei deſtillata. Mercurium ſic præparatum dabis ægrotis intra corpus, hoc modo.

Si corpus fuerit robuſtiſsimum, da decem

cem grana:mediocri octo:debili, quinque. si puerile, diligenter considerabis quid facto sit opus. Sed omninò miscebis eum cum theriaca. sic dabis ei qui veneno infectus fuerit, hydrope, peste vel alia infirmitate correpto. Si homo san⁹ semel quotannis aut tertio quoq; anno, prout opus videbitur, hoc præcipitato vtatur, cum debita humorum digestione, id est præparatione purgationis, morbos plurimos præueniet. Nota quòd loco Mercurij potes vti amagalma facto ex sex p- tibus argenti viui, & ex vna parte auri. & sic facies maiora mirabilia. (Hoc amalgama nimirum similiter vt Mercurius solus cum aqua forti rubificari debebit: & si Matthæolus Senensis, vt paulo ante recitauimus, ex tali mixtura puluerem illum Mercurialem etiam sine aqua forti fieri posse scribat.) Et aduerte quòd potes curare vulnera cum primo vel secũdo præcipitato, quo vtêre sic. Pone de ipso circa vulnera & intus. Et hoc est magnũ secretum. Et scias quòd in quatuor destillationibus hoc perficies: quo facto pone in cucurbita munda in igne, vt spiritus (nimirum hydrargyri sublimati cũ præcipitato permixti) quantum fieri potest recedant, deinde fac vt supra.

¶De

¶ De ſublimatione argenti viui, leges Bulcaſin libro tertio Operis quod Seruitorem nominant. De vſu verò eius in cauterijs & ad morbum Gallicũ, Nico. Maſſam libro ſexto cap. ij. & eiuſdem libri capite quarto quomodo ad cauteria adhibeantur, tum alia, tum vt nullo vel pauco cum dolore fiat cauterium. Vtuntur eo hodie quidam ad ſcabiem malignam & impetigines, &c. tũ in hominibus tum in equis. Argentum viuum (inquit Cardanus) ſublimatur hoc modo. Argentum viuum & ſutorium atramentum in mortarium pari pondere conijce, & aceto albo acerrimo eouſque miſce, donec argentum viuum videri deſierit: inde vitreo vaſe luto oblito, excoque donec concreſcat. Si quid ſubterfugerit nec coëat, iterum in mortario addito aceto terito, & denuò excoquito. Argento viuo ſic excocto ad fucum vtuntur. dealbat enim & ſplendorem addit mulierum vultib. Sed dentes elidit, & fœtorem gignit oris. Cæterum ad argenti vſum & aurifabrorum artem in non paucis conducit. De ſublimatione Mercurij, marchaſitæ, magneſiæ & tutiæ, vide Gebrum Summæ perfectionis primum quartum & quadrageſimũ quintũ, & deinceps. Item de ſulfuris

furis & arſenici ſublimatione caput quadrageſimũ tertiũ. Sublimatum, præcipitatum & cinabrium, aceto forti, præſerrim deſtillato, diſſoluuntur, & in argentum viuum redeunt, Syluius.

Arſenici ſublimati Auicenna meminit. Arſenicum ſiue auripigmentum, (inquit Albertus Magnus in libro de metallis) eſt de genere lapidum, citrinum & rubeum, quem lapidem vnum de ſpiritibus vocant chymici. natura ei ſulfuris in cale faciendo & deſiccando. Igne calcinatum nigreſcit, & ſtatim ſublimatione efficitur albiſsimum. Ter quatérue ſublimatũ tantam adurendi vim acquirit, vt æs perforet, & exurat vehementer omnia metalla præter aurum. Aeri appoſitum tranſmutat ipſum in album colorem. quam obrem vtuntur eo falſarij, vt æs ſimile argento reddant: in qua re plurimum poteſt.

Medicamenta quæ ad cancrum exulceratum adhibentur, valentis admodum facultatis eſſe debent. Inter cætera autẽ præſtantiſsimum ac tutiſsimum auxilium in hoc affectu Guidoni à Gauliaco prædicatur, arſenicum ſublimatum, cuius egregias dotes ſupra iam crebrò commemorauimus, & in ſequentibus adhuc

cele

celebrabimus. Hoc (inquit Theodericus) cancrum, lupum, esthiomenum (hoc est sphacelum, seu syderationem) noli me tangere, fistulam, & omnes tales pessimos morbos, prima die occidit & extirpat. Cæterum magna locorum circunstantium, interim dum admouetur, cura semper habenda est, ne scilicet ea ipsa inflammatione, atque humorum cōfluxu, occupentur. Quod incommodum facilè deuitabis, si partes illas vicinas & carcinoma cingentes, bolo Armena, & id genus alijs illeneris. Sed & modo legitimo seu iusta quantitate (quam coniectura tantum artificali rationalis definit medicus) adhibendum est arsenicum ipsum sublimatum, &c. Io. Tagaustius institut. chirurg. 3. 19. Zinzifar, id est zinabrium quomodo fiat per sublimationem, vide apud Bulcasin & Cardanum libro 5. de Subtilitate.

Auripigmenti calcinatio, vt colorem rubeum trahat apud Io. de Vigo in Antidotario, folio 163.

Tartarum, id est fæx arida vini, quomodo acuatur, vt miras ad remedia quædam facultates habeat, (per destillationem aquæ ardentis,) docet Lullus lib. 2. de quinta essentia.

Lapidē

Lapidem cyaneum,id eſt lazuli, empiricus quidam mihi retulit ita ſe præparare, vt & efficacius & tutius atram bilẽ educeret à melancholicis hominibus & inſanis. Et primò,ſi rectè memini,dicebat oportere illum calcinari.deinde ſublimari:aut prius aquam vitæ optimam ſuper eo in cucurbita poſito deſtillari,deinde ſublimari,& aqua vitæ ſexies deſtillata rigari,ſiccarique.

Sal vt purior vel cibis vel remedijs addatur,aqua permiſtus deſtillatur per filtrum,& rurſus ad aquæ conſumptionem decoquitur,Idem purgatus in crucibulo aurifabrorũ magno igne liquatur & funditur. Sic liquatus miſcetur cum ſale alcali,(aut eius loco felle vitri albo [nam & nigrum habetur] quod aliqui ſagimẽ vitri vocant,alij zoza, vt audio,) & ſale gemmæ. His tritis vtuntur pro chryſocolla,aut etiam chryſocollæ partem admiſcent.Sed mixtura hæc nimium acrimoniæ habet, & aliquid auri conſumit. quare ad rudiora tantum opera eam adhibẽt:ad ſuptiliora verò borace ſolo vtũtur.Sunt qui boracem,ſalem cõmunẽ fuſum,& ſalem alcali miſcẽt,partibus ęqualibus, & in ſecretis habent pro borace. Sed hæc extra rem medicam ſunt.

Fuligo

Fuligo ex pice & butyro quomodo colligatur, leges apud Dioſcoridem & Bulcaſin.

De alijs quibuſdam non alchymicis, hoc eſt non deſtillatis aut ſublimatis remedijs, ſed per alios diuerſos modos ingenioſe præparatis.

QVæ hactenus deſcripta nobis ſunt remedia, omnia liquorum nomine comprehenduntur, ꝙ nihil terrenum ſibi admixtum habeant, ſed vel aqueæ, vel aëreæ, vel igneæ ſint naturæ, ſiue aquæ, ſiue olea, ſiue tertium quoddam genus liquorum. Omnia vaſis quibuſdam alchymicis, & vi coloris parantur. Sed quoniá ſcopus illorum (nempe vt quod in vnoquoque remedio optimum & præcipuũ eſt, id à terrena, craſsiore & impuriore materia abſtractum, purum liquidumq; habeatur,) latius patêre, & alias quoque nonnullas medicamentorum præparationes, apparatus, aut compoſitiones extendi videtur: viſum eſt Corollarij inſtar, hîc quædam adiungere, quæ non

non omninò trita nec paſsim obuia forent. Nemo autem plenam aut exactam & in genere componendi rationem à nobis hîc expectare debet: quum pauca tantum, & quæ obiter occurrerint, atque hæc omnia tanquam parerga ſimus tradituri. Si qui verò plura & plenius de diuerſis parandi præparandique remedia generibus & modis deſiderat, is Iacobi Syluij & aliorum hac de re libros adeat. Olea odorata & prætioſa pleraque in vaſe duplici coqui video.

De oleis diuerſis.

OLeum odorem ac vires plantæ referens, in his quæ oleum abundè continent, facilè exprimitur: aut fructibus eorum in aqua incoctis colligitur. At in quibus oleum non habundat, tribus modis odorem ac vires oleo exprimere ſolemus. Vulgatiore illo atque antiquiore Dioſcoridis, in purũ oleum flores quatriduo infundebantur, exponebãtúrque in Sole, inde expreſſo oleo diligẽtiſsimè, tantundem florum recentium addebatur, ac rurſus ſub torrente Sole exponebatur, totieſque id facere licebat, donec odorem oleum combiberet. ad-

debantur & ſpiſſamenta pro vnguentis, vt ex melle tum alijs odoratis. Secundus modus expræſsione conſtat, in quibuſdam abſque artis auxilio, vt in myrobalano, in alijs quæ ſicca ſunt & ſponte odorata, vt myriſtica nuce læui in vino macerata & torculari expreſſa. Sic ex aromatibus oleum licet ſubſtrahere. At quæ odorata ſunt, ſed olei carent ſubſtantia, vt flores, hoc exemplo reddunt. Flores ſuper amygdalas conſpergito ac ſub ipſis, alternaq́ue diſpone florum & amygdalarum folia, compreſſaq́ue tandiu tene donec florum odor euaneſcat. quibus abiectis, pro eis alios flores ſuppone eadem ratione. & hoc toties repete (nam non vna eſt ratio in omnibus) donec amygdalæ maximum contraxerint odorem, inde illas torculari ſubijcito. Oportet autem prius cortice nudare eas, & paululum torrere. Hoc modo plus contrahit virium oleum, & minus corruptioni obnoxium fit, quòd ſucci (aquei) nihil in eo relinquatur.

Tertius modus deſtillatione fit, (de quo ſupra dictum,) Cardanus.

Oleis pleriſque ad ignem coquendis, vini nonnihil additur quo minus aduſtionem oleant, & ad eius conſumptionem

co

coquuntur. Sed flores & quæ tenuis ſub ſtantiæ ſunt, præſtat non coqui in oleo, aut ſaltem non bulire in eo, &c. Plus autem vini addendum eſt, ſi multæ ſint ſpecies quæ oleo miſcentur & diutius coquendæ: ita vt aliquando ſub duplum ſit vinum ad oleum. Quædam in vino prius macerantur: deinde ſuccus expreſſus additur oleo, & ſimul incoquitur, vel per ſe, vel cum parte terebinthinæ: vt in oleo de hyperico fit.

Iaſminum fit ex vncijs duabus florum iaſmini dies quinque inſolatis in libra olei, quod deinde lento igne coquitur.

¶ Oleum ex amygdalis dulcibus, caryophyllis integris additis per octo dies inſoletur, mirè odoratum fiet. Cæterum exprimendi de amygdalis olei diuerſos modos apud Meſuen leges, & in ſcolijs Syluij in eundem, qui ad alios etiam plerosque fructus & ſemina à quibus oleum exprimitur, accommodari poterunt. ¶ Oleo ex amygdalis am. vtimur loco olei de nucleis perſicorum: ſed hoc quàm illud excicat magis, Braſſauolus

Oleum ego parare ſoleo ex ſeminibus & ſiliquis rubentibus capſici, ſiue car

damomi Arabici : aut ſiliquis eius ſolis, in oleum iniectis. quod pro oleo de piperibus, aut etiam de euphorbio ſubſtitui poteſt, ſi maiore copia inijciatur. pipere enim longe vehementius eſt. Apud nos (piper rubrum vocant, vulgò aliqui non rectè ſiliquaſtrum) paucæ ſiliquæ matureſcunt, propter frigus autumni præproperum. Sed immaturæ etiam ſiliquæ in hyppocauſtis aliquot diebus ſuſpenſæ ſiccatæq́;, ad oleum rectè addentur. Satis enim acrimonię habent. Quam in tota planta nullam eſſe vſquam, cum & radicis fibrę minimę & ſine ſapore ſint & folia cauliſq́; inſipida: in ſiliquis verò tam excellentem, res digna admiratione eſt. Sunt qui propter vehementem eius calorem venenis ferè adnumerent: vt Cardanus: quod ego non laudo. Neque ignē aliquis venenatum dixerit, quantumcunque vrat: cùm nullam præterea qualitatem venenoſam habeat. Capſici quidem huius tum ſeminibus tum ſiliquis etiam ipſe ſine noxa vſus ſum in iuſculis, ſed perexigua quantitate.

E ceraſorum nucleis oleum faciem abſtergit, maculas & lentigines aufert: vtile etiam arthritidi, & calculo renum & veſicæ. Fit autem vt amygdalis dulcibus,

Fur-

Furnerius.

Oleum de fœno ſic fit.. Accendatur fœnum,& extinguatur: & pòſt ponatur ſup carbones: : & cùm reſoluitur in fumũ ſuperpone laminam ferream:& adhærebit quædam vnctuoſitas,quæ dicitur oleum de fœno. Hoc oleum per plumam illinatur impetigini & ſerpigini, Rogerius.

Oleum de frumento inter duas laminas ferreas mediocriter ignitas, (vel vt Raſis habet, inter marmor & laminam ferream craſſam) fit, ſed multò melius, vt audio per deſtillationem. commendatur ad aſperitatem cutis & impetigines, Furnerius & alij. Sunt qui etiam ad fiſtulas, & cutis fiſſuras ſeu rimas pro deſſe prædicent, Matthæolus. Vide ſupra inter olea deſtillata.

Oleum de baccis hederæ, ſimiliter vt è baccis lauri extractum, iuuat contra artrhitidem ex frigida cauſa, vel obſtructione:& membra torpida ac paralytica reſtaurat, Rogerius.

Oleum de hyperico mirabile. Summitatum hyperici vnciæ tres infundantur triduo in vino odorifero quantum ſufficit.pòſt coque in vaſe duplici bene obſtructo, fortiter exprime. Hypericum nouum ſimiliter macera, coque, ex-

prime.adde terebinthinæ vncias tres, olei antiqui vncias sex.croci scrupulum. Coque ad vini consumptionem. Hoc oleum (inquit) Syluius incerti est authoris. Galenus tamen vinum austerum, in quo folia androsæmi vel asyri (quæ species sunt hæperici) cocta sint, vulnera etiam grandia glutinare scribit.& hypericum calidum siccum tenuium partium ischiadicis vtiliter bibi quibusdam. Ex quibus & reliquorum hîc mistorum viribus collige id oleum roborare, digerere, & tenuare. Ex substantijs enim contrarijs componitur, Syluius in Mesuen. Eandem descriptionem ponit Brassauolus in Examine simplicium capite 519. Sunt (inquit) qui in vitreatum vas flores simpliciter ponant, vt per se vi Solis oleum educatur.alij sub terra condunt. alij infundēdo parant, siue ex solis floribus, siue pluribus admixtis,(vt iam verbis Syluij docuimus.) Sic paratum in vitreato aut vitreo vase seruant. Sed hæc à Mesue & recētioribus clarè exponūtur. Hæc Brassauolus. Sunt qui lumbricos addant & per mensem vel amplius in cella vinaria relinquant,in olla luto aut pasta obstructa . deinde paulatim in eadem circiter decem horas coquunt, per

ſaccum colant & exprimunt. Eſt autem optimum quod primò colatur. Color olei ferè puniceus, ſapor ſubacris. Vſus ad vulnera, puncturas, & quaſuis offenſiones, & natos inde tumores. Quidam & malignis crurum vlceribus adhibent.

Alia compoſitio olei de hyperico, quod vulnus quoduis, magnum aut paruum, intra vigintiquatuor horas curat, ex libro quodam Gallicè impreſſo ſine authore. Hyperici manipulum. Olei communis libras duas. Axungiæ colatæ purgatæ libram. Terebinthinæ Venetæ trientem. Croci drachmam.

Omnia ſubtiliter incides, & mixta in magna phiala vitrea, quam cera & aliter optimè obſtruxeris, fimo immerges ad pedes duos aut amplius: in loco quem Solis radij mane & veſperi maximè feriant. Anno demum euoluto exime phialam, in qua reperies oleum balſamo ſimile. Eo vti oportet quàm tolerari poteſt calidiſsimum.

Oleũ fit etiam e iuniperi baccis per expreſsionẽ, vt alia ex ſeminibus Braſſauo.

Oleum è baccis lauri & iuniperi vino maceratis extunditur mola, coxarijs & frigidis articulorum vitijs ac doloribus

vtile,Iac.Hollerius.

Oleum laurinum. Baccæ lauri virides tritæ decoquantur in oleo & colentur. Aliter: Baccas lauri maturas tere cum folijs, decoque & cola. Aliter: Baccæ tritæ infundantur in vino, & maceratæ per triduum, exprimantur in torculari. Vel recentes & maturæ contritæ ponantur in sacculo, & oleum extrahatur.

Vtile est contra colicam, iliacam & ischiadem, Rogerius.

Oleum è nuce myrepsica incude & cádenti ferro pressa extringitur, Iacobus Hollerius.

Olea ad mitigandos dolores ex herbis quibusdam conquassatis & oleo incoctis fiunt, vt è calendula, roremarino, maiorana & alijs, Iac. Hollerius.

Oleum ex nucibus myristicis siue moschatis. Diuide eas in parua frusta. & triduo in Cretico vino infusas siccato in vmbra per biduum, inde in sartagine calefacito moderatè, inspergesque interim rosacea aqua, atque sub torculari exprimito, Cardanus.

Audio aliquos non macerare in vino, sed ipsas per se nuces contusas calfactasq; exprimere. Ipse nuper hoc modo paraui optimum, à Gallo quodam edoctus.

Nucũ

Nucum moſchatarum vncias ferè quinque per noctem in vino craſsiuſculè tritas poſui in vaſe vitreo,ita vt vinum mẽſura digiti emineret.Poſtridie hanc materiam in ſacculo līteo incluſi, extremitate ligata ne poſſent excidere.deinde filis paſsim obductis conſtrinxi, ne poſſent ſimul in vnū aceruari. Sed in patella prius calfacienda eſt materia,non nimium,ſed quantum adhuc tollerare digitus poteſt, atque ita in ſacculum transfuſa mox obliganda , exprimendaque eſt torculari ligneo paruo,cum exiguo lacu ligneo fiſtulam habente quæ deorſum vergat,impoſito ſacculo,&c. Exprimitur autem ferè octaua pars ponderis nucum,ita vt vncia nucum drachmam olei reddat , ſi modo nuces ſucculentę ſatis fuerint.Licebit etiam denuò eandem materiam calefactam , vt prius exprimere: ſed perparum & minus bonum ſecunda vice oleum exprimetur. Preſtat igitur materiam iſtam relinquere, & in ſacculo ſiccare : qui cùm opus fuerit ventriculo aut eius ori applicetur. Hoc oleum ſtatim expreſſum ſolidiuſculum eſt,& quaſi per grumos ſeparatum , qui omnes è vino diligenter colligendi ſunt, & vino ab eis colato per linteum in vnam maſſam

 redigẽ

redigendi, digitis comprimendo ad ipſam lanam in quam expreſſa eſt materia, vt vinum omne diligentiſsimè ſeparetur. Subſtantia quidem & color ceræ ſimilis apparet.

Lentis aut piſi magnitudine ori ventriculi inunctum, mirè eum corroborat.

Audio quoſdam inunctione eius ad Venerem excitandam vti. Deglutitum calefacit mediocriter ventriculum,& anhelitum commendat. ¶ Audio præterea quoſdam nuces contuſas aliquandiu coquere,(neſcio in vino an aqua,) & quod ſupernatat pingue colligere. Memini etiam aliquando videre ferreum inſtrumentum forcipis effigie,cuius ferramenta duo extrema hemiſphærijs conſtabunt cauis, ita vt compreſſa nucem moſchatam caperent,vel paulo minus,vt cõpreſsionis occaſio eſſet. Hemiſphærium alterum circiter quatuor aut quinque exiguis foraminibus pertuſum erat, vt oleum poſſet effluere, ferramentis moderatè ignitis compreſsis. Inueni & hanc deſcriptionem in libro quodam manu ſcripto. R. nucis moſcatæ libras duas. Vini Maluatici vnc. tres,quibus nuces moſchatæ (craſsiuſculæ nimirum tritæ) rorẽtur. Addatur olei cõmunis electi ſelibra.

Mixta

Mixta oĩa calide in torculari exprimantur. Sed noster modus, quẽ ipse expertus supra descripsi, præ cæteris mihi placet.

Rosaceũ oleum parandi plures sunt modi. Fit autem vel cũ oleo & rosis maturis, vel vtriusq; immaturis, vel maturo altero, altero imaturo, & sic quatuor sũt differẽtiæ. Sunt qui ꝓ oleo cõmuni amygdali nũ acipiãt. Rasis in Antidotario separato, ponit tres modos. Primum. R. olei cõmunis loti libram, cui impones quartã partẽ rosarũ viridiũ in vase vitreato (vitreo potius) qđ Soli expones ꝑ tres (imò quadraginta, vt Aegi. habet) dies. Dinde cola, & in vitro repone. Hic mod⁹ cęteris prȩstat. Secundum R. oleum & rosas vt supra, & vas suspende in puteum , ita vt tangatur ab aqua , & post duos menses exime , cola , ac reserua. Tertium. Oleum & rosas vt supra , pone in vase vitreo intus melle illito , quod obstructum dimittes in profundo terræ , vbi non tangatur ab aqua nec alia humiditate , per duos menses Hoc oleum odoratius fit superioribus. Hæc Rasis ex Aegineta vt apparet. Iubet autem Aegineta libri septimi capite vicesimo: ad sextarium olei omphacini, addi vncias tres rosarum rubrarum detractis vnguibus per ho-

ras

ras vigintiquatuor aëri expoſitarum, deinde oleum diebus quadraginta ſub dio inſolatum reponi non in pauimento, ſed aſſere. ¶ Meſue capite 411. quatuor modos deſcribit. Primum vt roſæ rubeæ recentes in oleo inſolentur per dies ſeptem: deinde in vaſe duplici coquantur per horas tres: deinde (expreſsis roſarum folijs) alia imponantur, & inſolentur & coquantur, vt ſapra. Quòd cum tertiò factum fuerit, adde oleo aquam infuſionis roſarum (quam inquit, præſcripſimus in capite de ſyrupis,) ſicut quartam olei, (ſcilicet partem, vt habent Monachi. Syluius vertit, quantum eſt oleum, quod minus placet.) Ita per dies quadraginta inſolatum, cola, & iterũ diu inſola. Secundum, oleo loto admiſcẽdo ſuccum roſarum, & aquam infuſionis earũ, & folia contuſa: tum inſolando & permutando vt ſupra, &c. Tertium, vt cum amygdalis dulcibus purgatis & exactiſsime tritis in pila, folia roſarum iterum terantur. inde fac offas, easque in aëre calido horis vigintiquatuor ſerua. Deinde iterum tere & ſubige in mortario quàm exactiſsime: affuſa pauca infuſionis roſarum calente.

Tandem torculari exprime oleum, va-
ſi

ſi vitreo impoſitum opercula & inſola. Quartum vt cum ſeſamo excorticato fiat eodem modo qualiter cum amygdalis. Sed roſis immaturis aptiora ſunt amygdala: maturis, ſeſama. Hæc Meſue: apud quem Syluius, Prima (inquit) compoſitio ex quatuor iam dictis, multis eſt in vſu: Pariſienſibus autem compoſitio Nicolai in ipſius Antidotario dicenda. Et rurſus, Oleum roſatum audio fieri odoratiſsimum, putrefactis menſe vno roſis ſub Simo in vaſe bene operculato, Eadem ratione ex maſtiche vulgari, & roſis incarnatis & moſchatis, & ſimilibus fieri poſſe confido odoratiſsimum ſine vllius olei miſtione. ¶ Roſas, abſynthium, vel aliud odoratum coque in aqua cum quarta parte olei, donec aqua tota abſumatur, & oleum habebit vires illas. Sic ex tempore paraueris oleum ex quaque re. Cardanus ex Symeone.

¶ Sunt qui roſis contuſis, et in aqua ſimplici decoctis, ſpumam pinguem inatare dicant, quæ colari vel penna colligi poſſit. ¶ Alius quidam mihi retulit, folia roſarum recentia in aqua ad ſpiſsitudinem fere mellis coqui opertere, deinde cocheari comprimi vt oleum vel ſpuma in id ingrediatur. miſcebitur autē ſimul

etiam

etiam aquæ aliquid, proinde in vitrea ampula collectus liquor Soli exponitur & oleum ſupernatans ſeparatur.

Oleum de floribus ſambuci, complanat & abſtergit cutim, neruos corroborat, & doloribus eorum ſuccurrit, Furnerius.

Oleum de ſpica podagricis vtiliſsimum, quod medicus quidam mihi nuper communicauit. Floribus ſpice nardi in vmbra torrefactis, vas vitreum imple, & ſuperfunde oleum oliuarum, ita vt digiti menſura exedat. Inſolatum triduo, ſex aut ſeptem ebullitionibus ad prunas in cacabo bullire fac, & cola fortiter exprimendo: tum alios flores ſiccatos ſuperinfunde, in ſola diebus ſedecim vel amplius. Sic habebis (inquit ille) oleum anodynum auro dignum, vt frequenti experientia cognoui. Linteola in eo madefacta dolori appone, fallit rariſsimè etiam humore peccante non conſiderato. Vide plura in Antidotario Arnoldi de Villan.

Oleum è floribus verbaſci fit, inſolatis in vaſe vitreo (vt etiam e floribus roſmarini:) ad podagricos & alios dolores præſertim calidos, laudatiſsimum.

Oleum violatum fit quomodo roſatum

tum,ſed ex oleo viridi vel amygdalino vel ſeſamino,Meſue. Paulo Aeginetæ fit hoc oleum ex violis purpureis vel croceis,vel leucoio.inſolat autem exactè operculato vaſe, ne tranſpiret,tantùm dies decem. violis interea ter mutatis, additq; demum violas ſiccas.

De oleo tartari.

OLeum tartari Perri Argillatæ, ad faciem tergendam & erugandam. Tartarum dolij lateribus adherens, albũ potius quàm rubrum pulueriſatum,aceto maceretur,pòſt inuoluatur panno lineo, deinde ſtuppis aqua humectatis,ponatur ſub cineribus.deinde tribus diebus ſcutellæ imponatur decliui, deſtillabit humor quidam ſubrufus.

Nicolai oleum tartari lateribus doliorũ adhærentis.Tartarũ id ex vino generoſo tritũ,linteolo inuolutũ, aceto albo forti bene madefac:ſub cinerib⁹ calidis coque(vre)dũ nigreſcat:iterũ tere,in vaſe inclinato ſerua dies octo loco frigido donec in oleũ reſoluatur.Id ſi nõ fit exprime,& ſerua. Eodem modo facit Muſues oleum ouorũ.Satius eſt calcinatum tartarũ manicę Hippo.vt vocant, impoſitũ,&

loco frigido locatum ſinere, donec in vas ſubiectum fluxerit oleum, Syluius. Alium quendam modum inuenio apud Furnerium in libro Gallico de decoratione, vbi tartarum vſtum & calcinatum quantum duabus manibus capi poteſt, in linteo ſtrictè ligatum vri & calcinari iubet in camino vitri, calcis, aut laterum: deinde in bona copia aquæ infundi cum alumine ad magnitudinem nucis, & multũ agitari: deinde cum quieuerit horis viginti quatuor, colatam hãc aquam (eo quod in linteo remanet, abiecto) in patella coques: donec nihil quàm alba quædã crusta remaneat, &c. videtur hic locus mutilus. quam (in ſacculo ſuſpẽſam) prope terram, intra triduum videbis conuerſam in liquorem: qui aliquoties colandus eſt, donec clarũs euadat.

¶ Sunt qui tartarum calcinandum in olla noua ponant in figuli fornace, & vaſis demum omnibus coctis eximant. Sed melius & purius calcinari puto in cineribus feruidis ſeu pruna, vt poma aſſari ſolent, obruendo etiam prunis. Satis autem vſtum fuerit, quum album iam apparebit, nec amplius nigrum. ſic vſtum in ſacculo ſuſpendunt in acutum deſinente, ſuprema parte à baculi ſi

li fiſſura, à quo pendet intercepta & compreſſa, ſuppoſita phiala vitrea cum infundibulo. ¶ Alius modus. Tartari & ſalis nitri partes æquales tritas in olla ampla adure: tũ ferro ignito teres, & pones in ſacculo in cella vinaria, vt deſtillent.

¶ Alius. Tartari & nitri partes æquales tunde miſce & accende vt nitrum conſumatur. Tartarum quod remanſit, in veſica poſitum ſuſpendes in aqua calida, & reſoluetur ſtatim in oleum.

Alius Tartarum bene ablutum à fæcibus, & optime deſiccatum, calcinabis ideo nec albeſcat. Tum tritum cribratumq́;, cum aqua pluuiali deſtillata calida ſolues. ſolutum deſtilabis per filtrum. deinde coagulabis. coagulatum rurſus calcinabis vt amplius albeſcat. Ita demum in ſacculo, qualis eſt Hippocratis manica, ſuſpendes loco humido: latum aliquid, pro operculo imponendo, ne quid impuri incidat: & ollam vitreatam ſupponendo. ¶ Sunt qui in alembico vitreo deſtillent (in cineribus nimirùm) vnde aqua primũ fluit: deinde aucto paulatim igne, oleum. ¶ Vſus. Valet ad omnem ſcabiem & impetigines. cutim albam, claram & iuuenilem reddit. Vidi qui ad manantia capitis vlcera vterentur: ad quæ

vtilius puto id quod cùm nitrum pariter exuſtum eſt. Cuprum quoque & argẽtum dealbat, & delet maculas in pannis lineis. Additur & coloribus vt ſplendidiores reddat, ni falor: vt ſcriptorio è colore breſilici ligni, & alijs.

Oleum de tartaro parare docet etiam Rogerius 4.9. Hoc (inquit) pannos & maculas de cauſa melãcholica poſt partũ remanẽtes abſtergit, & faciẽ repurgat.

De oleis ex uitellis ouorum, lumbricis, ſcorpionibus.

OLeum ouorum, ex Raſi. Ouorũ vitellos pone in caldario ferreo ſuper prunas donec comburãtur, & oleũ quod manat, ſerua in vitro. Vtile eſt dolori ani & eius paſsioni, & dolori aurium & dentium. ¶ Hoc oleum (inquit Meſues) experientia plurima probatum eſt cutim expurgare, impetiginem, ſerpiginem, & alia cutis vitia perſanare, capillos regignere, vlcera maligna & fiſtuloſa curare. Vitelli ouorum elixando duratorũ triginta aut circiter. manibus friati, in ſartagine terrea plumbata frigantum igne mediocri, mouẽdo cochleari ligneo aut terreo, donec rubeſcant, & oleum ab

his

his resoluatur, quod presi cochleari largius remittent.

Vel ijdem vitelli elixando indurati, mola frangantur. deinde in offas tundãtur, & torculari exprimantur quale in oleo amygdalino explicuimus, & oleum destillabit. Vel ipsi vitelli in cucurbitam positi cum alembico destillentur ignis vi, vt de oleo philosophorum dicetur, Hæc Mesues. Vbi Syluius in Scholijs, Cutis fœditatem mirè aufert, ac cicatrices, præcipuè in ambustis relictas, ferè autem grauiter olet, minus tamen postremum sublimando destillatum. Pillos auget Serapioni in Antidotario.

¶ Oleum ouorum Nicolai. Vitellos ouorum elixorum frige igni lento prunarum in patella ferrea, semper mouendo rude ferrea, donec probè assentur, calidissimo linteo forti, oleo amygd. dul. madefacto exprime. Sed satius est (inquit Syluius) vitellos crudos frigere, cochleari asiduè mouere, donec assati, & cochleari presi, vase inclinato reddãt oleum, quod phiala conditum etiam diu integrum seruatur. Ex vinginti vitellis extrahes horis duabus vncias quatuor aut circiter. ¶ Matthæolus in Dioscoridem scribens, hoc oleum cõmendat ad a-

ſperitatem cutis, ad impetigines, ad fiſſuras labiorum, manuum, pedum & ani: item ad dolores vlcerum, articulorum & omnium locorum neruoſorum: denique ad dolores & vlcera auriũ. Præterea vtile eſt (inquit) locis aduſtis igne, & in membranis cerebri partes contuſas à ſanis mirabiliter ſeparat: quod non ſine magno honore meo & vtilitate ægrorũ ſæpe expertus ſum in chirurgia. ¶ In vulnere ſuper pericraneo infundito oleum ouorũ, quod faciet ad ſedationem dolorum, vt docet Abhomeron Abynzoar, quod nos quoque experti ſumus & bene ſucceſsit, Marianus Sanctus. ¶ Oleum ad puerorum vlcera. Ouorum lutea elixa ſedecim. myrrhæ vnciam. ellebori nigri grana quatuor. in patella ferrea coniuncta leui pruna commiſcentur ferrea ligula, tum lutea comprimito, & oleum eximito, donec deſpumeſcere incipiat. in vas vitreum oleum conijcito, & ad vſus ſeruato, bis die vlcera illinito, & cruſtæ ſponte cadent, Alexander Benedictus libro triceſimo qui experimentorum eſt.

¶ Ego hoc oleum duobus modis fieri vidi: primo, vitellos in ſartagine frigendo, donec rubeſcant, & oleum remittant. ſecundo, multò diutius coquendo, donec nig

nigri appareant, & planè iam omni humiditate exhausti. tandem enim subitò oleum reddunt. quod statim amota ab igne sartagine & vitellis cochleari compressis, separatur. hoc aliqui efficacius putant ad loca igne vsta: videtur sanè magis siccare. ¶ Hoc oleum subtiles cicatrices facit, serpiginem & impetiginem soluit, Rogerius. Sed Brassauolus scribit pharmacopolas falsò huic oleo cicatrices delendi vim tribuere, vt oua à fatuis detrahant. Plura de viribus eius leges in Antidotario Arnoldi. Aliqui frixos sic vitellos in linteo includunt, & sub prelo exprimunt.

¶ Oleum de lumbricis siue intestinis terræ, laudatur ad mitigandos dolores, præsertim neruorũ & articulorum quosuis, etiam morbo Gallico ortos. Fit autẽ lumbricis repurgatis ab excrementis terreis, siue digitis leniter exprimenda excrementa illa, siue potius sinendo eos viuentes in aliquo vase, vbi fœnum sit, repere: deinde cum modico vino coctis in oleo & colatis: aut antequam coquantur insolatis. Sunt qui eos in aqua coquant, & innatantem pinguedinem colligant.

¶ Aliqui cannis ebuli maioribus & fir

mioribus medullam eximunt, & lumbricos affuſo oleo imponunt. ſic obſtructas in furno per horam circiter dimidiam relinquunt. deinde oleum auferũt & ſeruant.

Oleum ex ſcorpionibus (inquit Meſues) lapidem renum & veſicæ frangit & expellit, lumbis, pubi, perinæo illitum, aut per meatum vrinarium iniectũ. Fit ex ſcorpionibus viginti vel paulò pluribus, aut paucioribus in olei amygdal. amararum libris duabus inſolatis menſe vno in vaſe vitreo probè obſtructo. Vel ariſtolochiæ rotundæ gentianæ, cyperi, cordicum rad. capparis, ſingulorum vncia. in olei amygd. amararum ſextario diebus viginti inſolentur in vaſe vitreo operculato. deinde ſcorpiones à decem ad quindecim oleo inijce: obtura, inſola iterum menſe vno. Egreſſus è balneo aut in eſſu calculoſus, illo vngatur in tribus dictis partibus, & in meatum vrinarium inijciatur portio eius exigua horis ſingulis. Eſt mirabile. Quidam priore: alij poſteriore ceu efficaciore vti malunt, Hæc Meſues. Syluius verò in Scholijs, Paratur etiam nunc (inquit) oleo antiquo additis ſimplicibus medicamentis contra venena laudatis: ſitq;

fitq; oleum mirandarum virium contra venena omnia & pestilentiā. Scio hominem hoc solo munitum quantūuis sæuā pestilentiam nihili facere, sed eum te seruos suos vnà secum visentes pestillentia affectos, incolumes seruarī: & sola vnctione quosdam à sæuissimis venenis potis liberatos. Prius ob scorpiones frigidū est: posterius ob aromata calidum & efficacius, non ob horum calorem & essentiæ tenuitatem (quib. aperit, incidit, tenuat, terget, perrumpit,) sed etiam totius substantiæ scorpionū proprietate, & (vt loquuntur) forma specifica, qua vtrunque calculū renum & vesicæ frangit illitum tantum lūbis, si in renibus est: si verò in vesica, pubi, perinæo, & iniecta etiam tū pauca in meatum vrinarium, Hucusque Syluius. ¶ In Secretis Varignanæ legimus oleo de scorpionibus inunctos quosdam à quotidiana febri mox liberatos.

¶ Oleum de scorpionibus, cuius mirabilis effectus est contra venena præcipuè serpentium & aliorum animaliū, & peculiariter contra napellum, scriptū à Matthæolo Senensi lib. 6. commentariorū eius in Dioscoridem Italicè æditorū, vnde nos in Latinum sermonē conuertimus. Hoc oleū (inquit) inunctum pul-

ſatibilibus venis vbi maximè apparent, vt temporum, manuum & pedum, & in loco cordis, ita vt tertia quaque hora vnctio repetatur, ſecurè liberat ab omnibus venenis intra corpus ſumptis, quibus corrodendi vis non ineſt: & ſimiliter à morſibus viperarum, aſpidum, & cuiuſuis alterius animalis venenoſi. Huius compoſitio talis eſt, quam quidem euulgo, vt totus orbis liberalem animi mei candorem agnoſcat. Initio Maij accipe oleum commune cētum annorum, aut certe antiquiſsimi omnium quod reperiri poteſt, libras tres. Hyperici recentis (cum herba & floribus) manipulos tres. Oleum pone in cucurbitam vitream duplò capaciorem quàm pro eius menſura & hypericum modicè contuſum ſuperijce. Deinde vas obſtructum, in ſubtiliſsimam arenam parte dimidia immittes, vbi toto die calefiat à Sole per dies decem aut duodecim. Poſtea pones in Balneo Mariæ horis vigintiquatuor. Tum exprimes oleum ab herba: & addes, hyperici, chamædryos, calaminthæ, cardui ſancti, ſingulorum manipulum, modicè contuſorum: ac rurſus pones in Balneum per tres dies. Deinde excolabis & exprimes: & adiectis tribus

bus manipulis florum hyperici, qui à cauliculis bene purgati sunt, & bene contusi, iterum per tres dies in balneo Mariæ pone, & exprime vt prius. Idem hoc repetes ter aut quater, donec oleum colorem sanguinis instar rubentem traxerit.
Postea accipe cymarum hyperici semina, siue vascula generis hordei similia, in quibus semina latent, ea copia quæ tres manipulos abunde æquet. hæc contunde, aspergendo aliquantulum vini albi, & infunde in oleum prædictum. Deinde in sole sepelies in arena per octo dies, & mox in balneum per dies tres. Cola & exprime vt prius. Et hoc ter aut quater nouas hyperici cymas infundendo repete, donec omnino sanguinis obscuri color in eo relinquatur. Post hæc accipe scordium recens, calamintham, centaurium minus, carduum sanctum, verbenam, dictamnum Creticum, singulorum manipulum semis. Contusa immitte in oleum. & pone in balneum per biduum. Cola & exprime vt prius. Deinde accipe zedoariæ, radicis dictãni albi, gentianæ, tormentillæ, aristolochię rotundæ singulorum drachmas tres. scordij recentis manipulum. Contusa infunde, & tribus die-

bus in Balneo relinque, cola, exprime. Ac iterum inijce oleo, ſtyracis calamitæ, belzoi vel laſerpitij, vtriuſque drachmas ſex. baccarũ iuniperi drachmas quatuor, nigellæ drachm. tres. caſiæ odoratæ drachmas nouem. ſantalorum alborũ drach. quatuor. ſchœnoanthi, cyperi, vtriuſque ſeſquidrachmã. Cõtuſa infunde, & pone in Balneum per tres dies. cola, exprime. Poſtea trecentos ſcorpiones viuos, in diebus canicularibus collectos, in cucurbita vitrea ſuper cinere calido pone, & quum videris eos præ calore ſudare, & humorem emittere, infunde ſupra eos totum oleum ſupradictum calidum (non tamen ita feruidum vt vas ab eo rumpi poſsit,) & ſubito obſtrue os vaſis, & pone in Balneo per triduum. Deinde cola, exprime, & abijce ſcorpiones iam coctos. Et in oleum inijce rhabarbari electiſsimi, myrrhæ communis, aloës hepaticæ, ſingulorũ drachmas tres. ſpicæ nardi drachmas duas. croci drachmam. theriacæ electæ, Mithridatij perfecti, vtriuſque ſemunciam. Trita infunde & pone in balneo per triduum: nec amplius deinde colabis, ſed repones, & balſami inſtar ſeruabis. Eſt. n. ſummę admiratiõis remediũ cõtra venena ſupra

na ſupradicta, & maximè contra napellum, quo infecti fuerunt duo illi Corſiſci latrones, quorum iſtoriam recitauimus lib. 4. in mentione Aconiti, ad quem lo cum lectorem remitto, Hęc Matthęolus.

¶Cardanus putat oleum quod foris ad uerſus venena illinatur pulcibus & cordis regioni, metallicum eſſe oportere, vt ex auripigmento aut miſy detractum, vi de ſupra ab initio tractationis de oleis deſtillatis metallicis. De oleo ex ſerpen tibus ſeu viperis nigris, item de oleo ex ranis, lege Meſuen, &c. Oleum de caſtoreo componitur cum multis alijs aromatib. & gummis calidis, &c. vt Syluius in Meſuen deſcribit, poteſt & ſimplex cō poni, & pro ſolida caſtorei parte pinguitudo adhærens addi, vel potius vtrunque vt ipſe conſulo. Sulfur in œnoſtagmate (aquam ardentem intelligo) feruefit, dum enatet lentor quidam (oleum appel lant) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua, dum ſatis olei collectum ſit, quo demerſum corpore hydragyron foras elici voluerunt, ſtatim illito à balneis, Iac. Hollerius Vide ſupra inter olea deſtillata.

De fomentis & suffitibus.

FOmenta nominantur, pyriamata Græcis, quecunq; corpori fortis appli cantur calida, vel ad mitigandũ doloré, vel ad materiam euocandam tum aliâs tum ad discutiẽdos timores: hoc forte sic ca fomenta magis pręstant, illud humida. Est quando sicca & humida alternare velim, vt in podagricis & arthriticis doloribus, & alijs, vbi periculum est ne tenuiori in materia extracta crassior relinquatur indureturq; magis. Videntur autem humida fomenta materiam præparare siccis, attenuare, molire, digerere, euaporare, quædã forte nihil horum pro materiæ diuersitate. Arida verò siccare & euocare & calefacere magis. Humida sunt, vel liquida, Vt aqua simplex aut salsa, oleum lac per se, vel cum melle: herbæ & flores in aqua aut vino alióue liquore coctæ, & in linteo aut sacculo superpositi, aut in vesicam immissæ, aut spongia inde madida, aut linteum, aut lana, aut filtrum. Vesicę vel vtriculi calida vel oleo pleni. Possunt & cataplasmata hîc adnumerari quæ calida adhibentur, nempe herbę decoctæ, & contusæ, super lin-

teo appoſitæ. Sicca ſunt, vt milium, ſal, harena, furfur, auena, calefacta illa in caccabo, & agitata, in linteum vel ſacculum induntur Celſus alicubi ſalis calidi ſuccum commendat. & ſale humido fouere alibi vtiliſsimum eſſe ait. Oportet autẽ, vt ipſe interpretatur, ſacculum cum ſale in aquã calida immittere, & loco affecto calidum imponere, immittendo ſubinde ſpatulam ferream ignitã in ſacculũ, dum ſuper loco dolẽte poſitus eſt, & aquã leui aſpergendo, itaq; ſpatulas duas in promptu habere oportet, vt dum altera ſpatula in ſacculum immittitur, altera igniatur. in tetano ceruicis morbo (inquit Celſus) opus eſt fomẽto humido & calido. Itaq; pleriq; calida multa ſeruices ſubinde perfundũt. Id in pręſentia leuat, ſed opportuniores neruos frigori reddit. quod vtiq; vitandũ eſt. Vtilius igitur eſt cerato liquido primùm, ceruices perungere: deinde admouere veſicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplaſma, vel piper rotundum cum fico cõtuſum, Vtiliſsimũ tamen eſt humido ſale fouere. Apud eundẽ mirabile fomentũ ad dentem legimus. Mentaſtrum in peluim ponitur, & aquæ affunditur vt modicè emineat. deinde ſilices

canden

candentes immituntur. æger ore hiante vaporem excipit. Ego nuper à dentiũ dolore diuturno liberatam audiui mulierculam, quæ vaporem silices nigri (quo vici sternũtur) vino perfusi hiãs exceperat.

Idem Celsus nares vlceratas foueri iubet solius aque vapore è vase oris angusti. Hic vapor etiam ad hæmorrhoides calidas dolentesq; adhibetur. Mulier quædam cũ diu laborasset ex paronychia vel maligno vlcere erodẽte in digitis pedis, iam osculis quibusdam exemptis & multis remedijs frustra tentatis, fomentũ adhibuit è musco iuglãdis decocto in vino ita vt locũ affectũ in vapore illo aliquãdiu teneret: deinde musci partẽ calidã super illigaret, & mox curata est. Est & titio exustus pãniculo (madẽti) inuolutus, loco calidi fomẽti apud Celsum. Nos cari aut cumini semẽ contritũ in sacculo aquæ ardẽte calida madefacto, colicorum vmbilico frequẽte successu imposuimus. Ex eadẽ ardẽte & accẽsa in loco balnei seu sudatorio angusto vndiq; clauso, aër calescit, in quo nerui, articuli, & aliæ partes refrigeratæ vtiliter fouentur, & si fieri potest, & subdãt. Ad sudorem mouendum & locũ balnei calefaciẽdũ vapore aquæ calidæ, vulgus in sudatoria sua caccabos

bos magnos aqua feruente plenos impo
nit, vnà cũ paleis (quæ calorem diu conseruant) & aliquãdo herbis odoratis. Alij
ollam feruentẽ extra balneũ habent, cũ
aqua & impositis herbis aut medicamentis alijs, inde vapor per canalem balneũ
ingreditur ab inferiore parte. hoc alij alijs instrumentis & vasis efficiunt, vt veteres in Italia sua zetas calfaciebant. Balneo iam calefacto pruna in ollam indi
posset, & sicca medicamẽta inspergi quorũ suffitus desideraretur, cum aliàs tum
precipuè ad muliebrem vsum ad diuersa
vteri vitia, suffitu per canalem admisso.

Hipocrates ad hoc peculiare quoddam
vas describit. Caput interim exerant,
quibus id imbecilius est, aut de quibus
timetur ne in syncopen aut nimiam sitim incidant, &c. Aliqui in balneis lateres ignitos, aut ferri scoriam, aut lapides perfundunt aqua aut vino, simplici
medicatóue. Surdo in lecto prouocatur, lateribus ignitis inuolutis in lintea humida, & appositis: aut lagenis stanneis aqua calida plenis: aut saculis in quibus herbæ decoctæ adhuc feruentes imponantur, & melius quidem latere etiam
feruente immisso. Leniter simul & reprimũt & molliũt, lana succida ex aceto vel
vino,

vino, cui oleum adiectum est, contritæ palmulæ, furfures in salsa aqua vel aceto decocti. Simul reprimunt & refrigerant, vinum, acetum: & ex horum aliquo magis, madens vel panis vel farina, vel spongia, vel cinis, vel lana succida, val etiam linteolum, Celsus. Aliqui cinerem feruentem vel prunas potius in vase ligneo ponunt, ad dimidium replentes reliquũ eius implent quibus visum fuerit herbis, vt absynthio, mentha, ad confortandum ventriculum, vel per se, vel modico vino aspersis: deinde superilligato linteo imponunt parti affectæ: præsertim vbi calefacere, siccare, discutere, & validius extrahere opus est. Conuenit partibus refrigeratis, & arthriticis cum artemisia tantum vel etiam chamæmalo: & vteri vitijs cum matricaria. Poterit autem hoc fomentum fieri cum duobus vasis alternatim applicandis. Celsus alicubi lanam sulfuratam, hoc est sulfuris fumo imbutam partibus affectis circundari iubet.

Huc referri possunt, quæcunque recentiores, Fuchsius & alij, de fomẽtis, epithematis, embrochis, sacculis, & insessionibus scribunt. Græcis æonein significat desuper irrigare & superfundere, siue id fouendi gratia fiat, nimirùm cum calore: siue

re: siue alia de causa. Galenus ad scirrhos tollendos suffitum pyritis lapidis aut molaris aceto perfusi commendat.

Suffitus varios ad morbum Gallicum, qui omnes fiunt cum cinabrio quod fit ex argento viuo, aliqui etiam cum auri pigmento & marchasita, &c. reperies apud Nicolaum Massam, & alios quosdam qui huius morbi curationem tradiderũt. Tuscilaginis folia sicca suffita, ita vt fumus aperto ore hauriatur, aridam tussim & orthopnœam iuuant, & abscessus in pectore rumpunt. Idem & radix suffita præstat, Dioscorides.

De Succis quibusdam.

SVcci herbarum quarundam expressi, coquuntur ad ignem, vel in Sole desiccantur, vt Bulcasis docet singulatim de succo ex hamsig, plantagine, lactuca, semperuiuo, portulaca rostro porcino, scariola, fœniculo, apio, volubili, lapatho & alijs.

Mirabilis modus extrahendi succum ex elleboro nigro, quo quidam tanquam mysterio vtuntur, cuius vtilitatẽ ipse etiam expertus cælare nolui, ne quid egre

gium videar inuidiſſe poſteriati. Hunc modum quis primus inuenerit neſcio, ego ab intimis quibuſddam amicis accepi. Elleborum nigrum intelligo illum quem vulgò omnes in Germania ſic vocant conſigilini ſimilem. plerique in hortis alunt: ſed præſtat montanus ex Heluetia noſtra petendus. Licebit autem eũdem modum experiri in colocynthide, eſula laureola, &c. Ellebori nigri radices puræ & lotæ bulliant leuiſsimè in aqua infuſæ prius in ea per noctem aut amplius, conciſæ minutatim. Curabis autem vt & in hac & cæteris decoctionibus, ſpumam omnem innatantem, tanquam venenatam, diligenter abſtergas. hanc aquam ſeruabis, & rurſus aliam affundes tepidam, & modicè aliquandiu feruefacies. mutando aquam toties, donec nihil aut perparum amplius amaritudinis radices retineant. quod fiet vbi ſepties aut nouies mũtaris aquam. Interea verò dum mutas aquas. priores ſemper deſtilla per filtrum. & tandem omnes pariter decoque lento igne, vel prunis potius, ita ne bulliant, ſemper tamen prope bullitionem ſint, vſque ad ſpiſsitudinem mellis in olla terrea vitreata, aut ærea ſtannara, vaſe tecto, aut parum aperto.

Cúm

Cùm verò pauca iam aqua supereſt, circa finem coctionis, rude leniter ſubinde agitabis, ne ſuccus aduratur, & eodem tempore pro libra radicũ ellebori, maſtiches tritæ duas drachmas adijcies, nec deſines agitare, vel cõtinuò: vel per breuiſsima interualla, donec omninò ſuccus iam ſatis denſatus videat, id quod ſubito fortè cõtinget. & quò minus aduratur materia, quo proprior fini & denſationi eſt ſuccus eò minori igne vrgebis. nec te pigeat tẽporis. habebis enim præſtantiſsimum & exquiſitum remediũ ad diuerſos morbos præcipue melencholicos. Colore euadit ruffo obſcuro ſapore amarariſsimo, cum acrimonia penetrante, qualis aſſari & caryophyllorum eſt, ſed efficaciore, imò cauſtico vt guſtanti videretur: re vera tamen cauſticus non eſt, nimirum propter tenuitatem partium: vt ipſe experiri volui. Datur ciceris magnitudine hora vna. poſt cœnam, in omnib. morbis quibus elleborus niger conuenit, & vbi aluũ citari vtile eſt. Catapotium vnũ qua dixi magnitudine, quater plerunq; aluũ deijcere aiunt. Sed audio quoſdam cùm pluſculum ſumpſiſſent, magnitudine forſan fabæ, per aluum vomitumque ſæpius inanitos & valde debilitatos eſſe.

Quod ego vt cauerem, in consilium eru dito quodam medico adhibito, non ipsum elleborum solùm sed cum alijs diuersis medicamentis, vt mox ostendam, infusum decoctumque, ad succum redigere volui. Radices virides an aridæ sumātur, parum referre video. Debet autem vt minimum libra radicum accipi. Lullus & alij (Cardanus) meminerūt quintæ essentiæ ellebori, qua ego hunc succum nihilo ferè inferiorem esse puto. Hoc equidem admiratione dignum est, quo modo succus tandiu decoctus, non modo nihilo infirmior fiat, sed etiam multis modis efficacior. Videtur enim, vt ex coniectura dicam, pars vna huius succi decuplo & amplius validior quàm elleborus ipse esset, nec tamen nocentior. sed vis sine noxa augetur. Et quanquam ipse medicamentis pluribus additis vim eius remittere volui, simplicem tamen istum iam descriptum modum, vbi nihil præter exiguam mastichen postremò adijcitur, magis laudarim in difficilioribus morbis, vbi remedij etiam extremis opus est: & pro maniacis alijsque insanis aut deliris, qui cum ad nulla medicamenta sumenda cogi posśint, tam parua dosi, vt vnius ciceris, facilius decipiuntur

tur. Quinetiam extra corpus ad morſus venenatos, & neruos læſos, præſtantiſsimam eius vim eius eſſe crediderim. Apud authores nullum hoc modo paratum reperio ſuccum. aliquid cum eo ſimilitudinis habet ſuccus de acacia & de berberi apud Bulcaſin. Colatur enim tan tum decoquitur, non expreſſa. item galbabi ſuccus & liquiritiæ, ſed aqua in illis non mutatur. Reliqui verò ſucci omnes ꝑ expreſsionem fiunt. & coquuntur donec coagulentur, vt chelidonij, papaueris, ab ſynthij, ſolani, vuæ acerbæ, memithæ, eu patorij. hypociſthidis, corticum radicum mandragoræ. Idem Bulcaſis alijs etiam quibuſdam ſuccis expreſsis, qui per ſe ad ignem coquuntur, addere iubet parum gummi, vt partes eorum melius cohæreant, vt ſucco abſynthij & gaſid, id eſt eupatorij: item centaurij, & gentianæ (qui ex decocto collato fit) Verum ma ſtiche ellebori ſucco, non hac tantum gra tia, ſed etiam vim eius venenoſam & ſtomacho contrariam emendandi, admiſcetur. Iam in cæteris quibuſdam remedijs, vbi medicamenti alicuius vim in liquore aliquo deponendam augere libet, non liquorem, ſed medicamentum mutamus: priore ſcilicet colato nouum ſemper me-

dicamentum in eundem liquorem infũdentes, vt in decoctionibus nonnullis & oleis.hic verò(in ſucco ellebori)contrafacimus:ijſdem enim ellebori ſeruatis rad. liquorẽ ſubinde mutamus.Cauſam dixerim,quoniam ellebori radix,ſi quæ alia, validiſsimas habet vires, non in ſuperficiæ tantum, ſed in tota ſubſtantia vehementer ac tenaciter impreſſas. quamobrem diutiſsimè etiam omnium ſeruari poteſt.ipſe quidem poſt decennium vſus ſum adhuc vigente. Et vulgares quidam empirici vinum in qua eius portio per noctem maduerit, poſtridie colatum bibi iubent ad aluum mouendam, radices iterum ſiccari. nihilò enim aut parum infirmiores fieri: etſi ſæpius ad eundem vſum repetantur reſiccenturque. Sed de ipſo elleboro, & quæ de eo experientiæ noſtræ ſint,alius fortè aliquando dabitur ſcribendi locus. ¶ Catapotia exelleboro nigro, vel ſucco eius potius ſeptimo quoque die ſumenda in curatione morbi Gallici melencholici, vt Matthæolus Seneſis conſulit.Radicum nigri veratri recentis drachmæ tres. dauci, aniſi, piperis, ſingulorum drachma. florum bugloſi ſemidrachma.moſchi grana ſex.epithymi ſcrupuli duo.con

tun-

:undantur hæc omnia leniter , indè di-
um noctéque ex vini Cretici lib.quinq;
(erratum librarij videtur. nimia enim
hæc menſura eſt) macerata.potenter ex-
primantur. Huius expreſsionis drach-
mas tres: pulueris pilularum fumarie,co-
chiarum,aurearum,ſingulorum drachm.
duas ſemis,ſimul ſubigas,inde permtitas
exiccari.Porrò ſiccas & iterum in pulue-
rem redactas:ex eodem vino Cretico ma
cerabis,vt ſupra,& hoc quater,Catapotia
autem ſingillatim ſumenda ſunt drcah-
mæ pondere.

Succus ellebori noſter compoſi-
tus. Radicum ellebori nigri recenti-
um inciſarum libras duas , liquiri-
tiæ raſæ & conquaſſatæ piſtillo libram,
macera per noctem in aqua ſatis co-
pioſa. Poſtridie lento igne coque ad
ſeſquihoram,aut duas horas.defunde co-
lando,& affunde aliam aquam tepidam.
(quæ in vaſe iuxta ignem in hunc vſum
ſeruetur.) Hoc ſepties vel amplius repe-
te.Tum abiectis radicibus aquam vniuer
ſam colatam,aut filtro deſtillatam,paula
tim coque,& vbi pauca adhuc ſuperfue-
rit, affunde hoc decoctum: Betonicæ
manipu.ſeptem , agrimoniæ manipulos
duos. aniſi vncias tres,macera in aqua,
F iiij &

& decoque ad consumptionem tertiæ partis. exprime, cola bis aut ter. tandem adde agarici electi minutatim concisi vncias quinque. irridis vncias duas semis. cinamomi drachmas sex. zinziberis semumciam, coque ad dimidias, exprime, & cola vt supra. Deinde affundito hoc decoctum, ellebori decocto bullienti modicè: & simul ad spissitudinem mellis coquatur. Paulo ante finem, adde pulueris masticthes drachmas quatuor. scammonij drachmas duas. hæc simul dissoluta in pauco decocta ellebori, vt fiant mellis consistentia, non multò ante finem decoctionis affundes (cum succus iam mediocriter densatus fuerit, aut densari cœperit,) agitabisque donec consumetur succus. Experieris autem subinde guttam succi instillando in orbem stanneum. & cùm ita densus fuerit, vt ferè non amplius defluat orbe inclinato vel erecto, perfectus erit succus. Sed per horam aut amplius ante finem subinde ad lentum ignem agitabis, ne aduratur. Ex hoc decocto vncias succi ferè vndecim habui: vix quartam partem puto habiturus si elleborum solum decoxissem. Hoc succo iam aliquoties vsus sum. nam & epilepti

pileptico iuueni feliciter dedi, qui multò iam tempore. Deo gratia, bene habet, multis tamen etiam alijs remedijs, venæ sectione, sudoribus ad hibitis, &c. Et alter quidam per triennium ascaridibus infestatus, multis remedijs frustra tentatis, hoc succo semel sumpto, & per dies aliquot postea cornu ceruino vsto, restitutus est. Catapotia ciceris magnitudine à duobus ad quinque exhiberi possunt à cœna: hoc est à scrupulo dimidio circiter ad scrupulum vnũ. Sed hæc progressu temporis experiri melius licebit. Hoc monuerim medicos parum exercitatos, ne temere eo vtantur, sed diligenti consideratione adhibita. est enim vehemens remedium. Videtur & febri quartanæ non amplius crudæ, & alijs diuersis morbis magnis aut diuturnis conuenire, & præcipuè scabiei ex bile atra. Quartanario cuidam nuper quinque catapotia cicerum magnitudine dedi, vnde ille magnam percepit angustiam, & vomitu tantùm purgatus est, nihil deiecit, neque leuatus est morbo. Causam in hominis intemperantiam reijcio. Ipse catapotijs duobus cicerum instar à cœna sumptis, postridie non parum angustiæ circa

ſtomachum ſenſi, aliquoties deieci, non vomui. Tutius dabitur ijs qui ſatis carnoſi vel obeſi ſunt, ventriculo humido, & ſtomacho non exquiſito ſenſus.

Iterum de ſucco ellebori nigri: deque extrahendis uiribus ex medicamentis purgantibus: & alijs quibuſdã ut ab amico quodam accepi.

Excogitata eſt hæc extractio ꝓ delicatis & nauſeabũdis, & illis q̃ magnã ſoluentis pharmaci doſim non ferentes, minimo pondere ſoluuntur.

Extractio ellebori nigri. Radicum ellebori nigri veri recentium libræ quatuor, lauentur cito, deinde minutatim inciſis ſuperinfunde colaturam huiuſmodi, ſucci bugloſsi, borraginis, vtriuſque libræ duæ, depurentur & colentur diligentiſsimè vt auri claritatem acquirant, & reponantur ad tempus. Tum recipe radicũ

radicum fœniculi, cichorij, aſparagi, petroſelini ſingulorum vncias quatuor. iuiubarum, ſebeſten, , vtriuſque vncias duas. Seminum melonum, cucumerum, cucurbitæ, citruli: ſingulorum vnciam: decoque ſecundum artem in aquæ pluuialis libris ſedecim. Colaturæ infunde prædictas quatuor libras ſuccorum, ſine ebullire paululum ad ignem. poſtea inciſi & contuſi ellebori radices inijce: & coque leniter paulatim vſquequo radices emineant. Deinde exprime rurſus per filtrum. cola. colaturam coque vſque ad mellis ſpiſsitudinem lento igne, adhibita continuè cura ne aduratur. Poſtea depone, & vtere, faciendo periculum in doſi à ſcrupulo medio vſque ad integrum aut vltra.

Datur autem ad mouendam aluum, madefacto azymo inuolutum, vna aut altera olei aniſi gutta miſtum.

Extractio rhabarbari. Rhabarbari electi fragmentorum libram minutim incide, & craſsiuſculè tere, & affunde ſucci depurati borraginis & bugloſsi, vtriuſq; libras duas, relinque per horas vigintiqua. Poſtea coque ad lētū ignē, donec extet & emineat rhabar. Exprime deīde fortiter,

&

& expreſſam decoctionē per laneum colatorium tranſmitte, & exprime, vt ſubſtantia in colatorio maneat. Colaturā coque ad mellis cōſiſtentiam, adiecta ſacchari optimi vncia. Quidam in balneo Mariæ ad ſpiſsitudinem coquunt, ne aduratur, quod præſtat, quemadmodum & in duplici vaſe. Purgando da deglutiendum cum gutta olei cinnamomi & aniſi mixtum, & azymo inuolutum, faciendo in doſi periculum à ſcrupulo vſque ad duos. Quidam, quoniam rhabarbarum per ſe non valde purgat, acuunt totam extractionem cum modico dacrydij optimi, quod nihil obeſt.

Extractio pilularum.

Rec. quamcunq; volueris pilularū maſſam, diligentiſsimè & ex optimis medicamentis compoſitam. confractam in minutas partes macera per dies octo in aquæ pluuialis, ſucci borraginis, ſucci fœniculi, æqualibus partibus, q.ſ. Deinde coque in vitreo duplici vaſe per integrū diem. deinde exprime per laneum pannū mundiſsimum, qui nullos pilos remittat, & iterum in balneo & duplici vaſe ad iuſtam ſpiſsitudinem diligenter coquito, & forma pilulas minutas, quarum dabis

ſcru

ſcrupulos duos, aut circiter. Hoc modo extracta materia puriſsima eſt, admodũ tenera,& facilè in manu liqueſcit. Simi liter poſſunt etiam reliquorum medicaminum purgantium vires extrahi. Sed animaduertendum, vt ſemper admiſceantur in decoctione lenientes & lubrici ſucci, quales prædicti ſunt. & melius multò fuerit, ſi omnia in duplici vaſe coquãtur.

Deſcriptio electuarij extracti purgantis, quo eximius quidam medicus Norimbergæ vtebatur. Colocynthidis drachmas tredecim. veratri nigri, ſenæ Alexandrinæ, vtriuſque ſemunciam. agarici albiſsimi vnciam. rhabarbari electi ſemunciam, aut ſi minus præſtans fuerit rhabarbarum, vnciam. dacrydij drachm. quatuordecim. turbith, (ſi rectè lego,) ſtichados Arabi. vtriuſque vncias duas ſemis. Cinnamomi drachmas duas. roſarum rubearum, ligni aloës, maſtiches, myrrhæ rubeæ, aſari, ſpicæ nardi, ſtyracis liquidi, ſingulorum ſcrupulos quinque. Omnia infunde & digere vel putrefac, vt loquuntur, per dies decem aut quatuordecim in aqua vitæ ter deſtillata, calida. Succus inde expreſſus vniatur cum tribus vncijs aloës præparatæ. Cæterum aloën hoc modo præparabat. Aloës

lib

libra, plus minus. in peluim, caccabum vel ollam immittitur, addendo aceti rosacei, & aquæ rosatæ quantum sufficit, ita tamen vt aceti rosarum plus sit quàm aquæ rosarum. Bulliant simul lento igne duabus vel tribus ebullitionibus. dein colato fortiter exprimendo. Colatum iterum bulliat lento igne ad consistentiam aloës cum spatula agitando continuè. Vbi refrixerit, seruetur ad vsum. Species supra commemoratæ primum tenuiter inciduntur, deinde tritæ, infusæ in aqua vitæ, quantum sufficit relinquuntur in infusione calida in Balneo Mariæ vel arena, diebus xiiij. frequẽter interea agitando quotidie, deinde fortiter exprimuntur per pannum lineum grossum. deinde ponuntur in alembico, & cũ igne extrahitur humiditas aquea, vsque ad consistentiam diacydonion dicti medicamenti. Quod si adhuc supersit aliqua humiditas, ponatur super carbones ardentes in vase aliquo quantum sufficit.

De succo iridis & rapi, &c.

IRis nostra in hydrope efficacior mihi videtur quàm Florentina: in qua sen

tentia

tentia etiam amicus quidam noſter eſt, medicus perquàm eruditus, qui nuper experimenta hæc ſua de iridis radicis & rapi ſucco ad me miſit. Recipe, Ouum gallinæ, & effuſo liquore albo, ſuccum iridis infunde, & miſce cum vitello diligenter: & cum modicum ad cineres cale feceris, pro hauſtũ matutino exhibe, qui per ſeceſſum ſupramodum aquam inter cutaneam euacuabit.

Hoc etiã (inquit) inter ſecreta habeo pro hydropicis qui ſudare nequeunt. Succum è rapo rotundo in pila contuſo & expreſſo, conditum ſaccharo vel cinnamomo, vt aliud quippiam quàm rapum guſtanti referat, mane exhibebis ægro bene operto, & ſudabit.

Portulacæ, ſedi, cotyledonis, & aliorum ſimiliter glutinoſorum ſuccus, prè lentore nimio per ſe non poteſt exprimi. Cùm omphacio probè trita herba exprimitur. Alij tritas igni lento calfaciũt. alij tritas loco frigido, vt cella vinaria, vimineo vaſi impoſitas in catinum ſubiectum deſtillare permittunt, Syluius, apud quem plura leges de parandis & ſeruandis ſuccis, in libro de præparatione ſimplicium.

Ex ligno ſancto & alio quocunque lachry

chrymam extrahimus quæ præſioſior eſt ipſo ligno, hoc modo. Sequatur lignum in fruſta digiti craſsitudine, quę exponũtur. inde colligitur quicquid ineſt lachrymæ in ligno, Cardanus.

¶ Lac ex eſula & chelidonio colligitur ſummis ramulis inciſis, & ſuper vas aliquod inclinatis, exprimendo (emulgendo) ramulos ſingulatim. Sic collectum liquorem in Sole ſiccabis. Succus verò colligitur herbis tritis & expreſſis, Bulcaſis.

¶ Gummi purgantia & alia, ſi quis recuſet catapotiorum forma deglutire, infunde in aquam bullientem, diſſoluantur, cola: & infunde oleum amygd. dulcium, & da in potu cum rob.

¶ Pone in aqua vel vino medicamentum aliquod purgans forte, deinde in eodem liquore macera pruna ſicca: caricas, vuas paſſas, donec turgeant, tum ablue vino. Hi fructus intra corpus ſumpti mirabiliter ſine moleſtia aluum ſoluunt, Arnoldus in libro de vino.

Paſſularum vncias quatuor coque cũ aqua violarum per mediam horam, cola per cribrum: deinde inſperge drachmas duas ſcammonij, exiccentur. Inde triginta cũ volueris, aut quadraginta dabis,

nec

nec plures, cum panatella, Epiphanius Empiricus.

Aliqui anserem pinguem medicamentis, felibus paruis bonæ habitudinis, minutatim concisis, farciunt. cũ sale & paulatim in veru assentes, destillantem inde liquorẽ colligunt, vt membra arthritica inungant, Ioã. Goëurotus. Empiricum quendam nuper audiui murib. minutatim incisis farctum anserem assauisse, & collectum inde liquorem ad inunctionẽ gibberis in dorso dedisse.

De decoctis.

DEcocta vocamus liquores, aquam, vinum, aut acetum: in quibus medicamenta aliqua ad ignem coquuntur: deinde colantur, &c. de quibus breuitatis studio in præsentia nihil dicemus, nisi quod admonebimus cõcisa aut trita p aliquod tempus macerari prius debere, quę decoquenda sunt, in vase diligenter clauso. Ex viridibus quidem plantis, gratior fit decoctio quã aridis: quamobrẽ arida contusa macerataq; diutius quã recentia colari & exprimi possunt: deinde per se, vel cum melle aut saccharo decoqui, &c.

Decoctio in aceto contra pestem. Che

lidonij maioris manipulos duos cum herba & radicibus.coques in aceti optimi libris quatuor ſemis,ſuper prunas,in olla vitreata cum operculo cuius orę luto ſint munitæ,per ſeſqui horam,ad tertiæ partis conſumptionem.Deinde colatum acetum in phiala vitrea repones.Huius tria cochlearia plena dabis correpo peſte, & ſi reuomuerit,iterum da,& ſudorem præcipe, Innominatus in libro Germanico manu ſcripto. Alij cum chelidonio tantundem rutæ ſumunt ,& parant vt ſupra & peſte deprehenſo cochlearium dant bibendum cum modico theriacæ, cuius auxilij ſalutarem experiẽtiam tum ipſe habeo,tum ab alijs plurimum commendari audiui.Et nuper in libro quodã Gallicè ſcripto empirici cuiuſdam idem fermè remedium legi:& ſuperioribus annis cùm peſtis hîc præluderet,amicus quidã ſimilem deſcriptionem ad nos miſit. Plerique chelidonium in aceto coqui volũt, ſed alij alia addunt:quidam,vt dixi, rutã tantum:alij etiam ſaluiam nobilem, roriſmarinum,iridis folia non radicem, zedoariam,& in olla bene operculata coquunt:inde paucas guttas ad præſeruandum dant:correpto autem cochleare cũ theriaca & iubent ſudare. Aliqui eadem

ferè

ferè in vino macerant in phiala bene obstructa, agitant aliquoties, deinde destillant, dant ad præseruandum, vel correpto, vt supra: & eo sumpto non sudare. sed ambulare iubent quàm fieri potest longissimè. & si opus sit, duci à duobus hominibus.

Aliter. R. Absynthij, rutæ, turionũ rubi ana partẽ vnã. cheli donij partes tres. Decoque in aceto albo q. s. in olla lutata, ad consumptionem tertiæ partis, detur quàm primũ homo infectus fuerit, post sudet.

Aliter. R. Radicum chelidonij libram. sulfuris, croci, tormentillæ, vnciam. theriacæ vnc. duas. pimpinellæ, gentianæ, ana sescunciam. pilosellæ cum radicibus rutæ, vtriusque manipulum, saluiæ pugillum. Coque in olla noua bene lutata, cum ij. mensuris aceti albi, ad consumptionem tertiæ partis. In hoc decocto dissolue electuarium de ouo (vel theriacũ) ad quantitatem fabæ. detur patienti vt scis.

De Vinis Factitijs & medicatis.

POstremò hîc quædam de vinis factitijs docebimus, non omnibus tamen ex professo, quod prolixum foret. Qui plura vinorum genera factitia, eorúmque cõpositiones & vires desiderat, Dioscoridem adeat, & Aetium libro vltimo, & Arnoldi Villanouani librum de vinis. ¶ Vina medicata diuersis modis fiũt. Primò, decoquendo medicamenta cum musto, plerunque ad tertiæ partis consumptionem, despumando interim, & colando postea. Sunt qui vinum per se decoquunt, alij donec tertia pars cõsumatur, alij multò minus: deinde in sacculo medicamenta in eo suspendunt crassiusculè contusa. Et amara quidem medicamenta præcipuè in vino decocto (sic enim dulcescit) immitti debent in sacculo, vel vnà coqui, vel vtrunque. Sic fiũt vina cum absinthio cum zedoaria, cum inula, item cum borragine & melissa apud Arnoldum. Aliqui mustum recẽs aliquantulum decoquunt, & refrigeratum infundunt super herbis in vase. Secundò herbas ipsas vel medicamenta arida ponendo in musto antequam ferueat, vt per eius feruo

uo

uorem in vase, madicamenti vis ei commisceatur: sic plerique vinum de absynthio apud nos parant, & per hyemen in vase relinquunt, semper implẽdo iterum vasa, si quid inde hauserint: veris initio herbas eximunt, alij per æstatem quoque relinquunt, sed tamen facile corrumpitur, mucet, acescit, præsertim vase non pleno. Quidam epistomijs vasorum intus laminam ex ferro stannato multis foraminibus per viam, opponunt, ne medicamentis impositis obstrui possit. Licet & quauis anni parte absynthium aliásue herbas in vino vetere in vasculo ponere, præsertim in cellis frigidioribus: aut in amplo vase vitreo bene obstructo. quod si cariophyllata radix arida addatur, diutius conseruabitur vinum. Aliqui simpliciter medicamentum cuius vim in vinum transire voluerint, cum vino coquunt, quouis anni tempore: sed vina cocta pleraque exhalant prorsus & subacida fiunt. ergo magis probarim medicamenta contrita in vino vnà cum melle despumato aut saccharo aliquot horis macerari: deinde aliquoties per manicam Hippocratis colari. Sic ex iridis radice vinum hydropicis vtile aliquando paraui, anhelis ex inula, &c. Poterit &

cum ſuccis herbarum deputatis miſceri percolariq; vinum: vel ex ijs quæ in ſacculo arida trita in eo ſuſpenſa fuerint per aliquot dies, exprimi ſuccus, & percolatus admiſceri: & in ſacculum recentia addi,&c.Nã ſi ita ſæpius exprimatur materia,& addatur recens,efficacius erit vinum, & vaſculum ſubinde implebimus in locum exhauſti.quod ſi aliter faceres, vinum ſubinde infirmius fieret.

Vina medicata (vt diximus) fieri poſſunt,medicamenta in ſacculo,aut ſimpliciter in muſto impoſita , vt ſimul ferueant, relinquendo : aut in vino ad ignem bulliendo. Sed prior modus præfertur, quòd per eum non reſoluatur vis medicamentorum,nec alteretur aut infirmetur. Debet autem foramen vaſis ſeu vegetis ſcutella parua tegi,vt feruor modice exhalare poſsit , nec odor tamen nimium euaporet. Si tamen in vino ad ignem coquere viſum fuerit , fiat ignis lentiſsimus & continuatus ſine fumo, vaſe operto ne exhalet, & ad certum tẽpus decoquatur(maiori minoriue igne, prout cuiuſque rei ſubſtantia requirit,Arnoldus in libro de vino.) Præſtaret quæ coquere libuerit,in duplici vaſe vel in balneo Mariæ coqui.

Aromati

Aromatica vino factitia per tres aut quatuor dies clara seruari possunt, postea turbantur. Vinorum è medicamentis simplicibus diuersis confectiones docet Plinius 14.16.

¶ Vinum de absynthio quomodo fiat, iam supra dixi. Sunt qui cum solo absynthio parent: alij alias diuersas herbas, præsertim calidas, admiscent: vt hyssopum, rutam, saluiam, carduum benedictum, pulegium, costum hortensem, phyllitidem, flores sambuci, cortices fraxini. Ego iuterdum in phiala vitrea ex tempore paro, absinthij comis aridis superinfusis pari mensura vino Cretico, & aqua ardente ter destillata. hoc diu seruari potest. exigua eius mensura vino multo addita, totum id absinthij qualitate imbuit. Stomacho frigido prodest, flatus discutit, colicam phlegmaticam & ex flatibus natam sanat. scabiem curat illitum. Arnoldus in libro de vinis. Melior modus conficiendi est, inquit, quòd contundatur absinthium viride vel siccum, & coletur vinum calidum aut frigidum super ipsum aliquoties, donec saporem & vim eius recipiat, & saccharo vel melle condiatur. Præstat autem hic mo, dus conficiendi hoc vinum, quoniam

vis omnis absynthij in superficie est, quæ hoc modo optimè extrahit. Deinde proli xus est in recensendis eius viribus. Poterit simul etiam addi galanga & anisum, aut si quid aliud videbitur.

¶ Artemisite vinum fit vt absithite. Vinum de alkekẽgi seu halicaccabi granis eodem modo fit, super ijs contritis vinum colãdo pro dosi vna accipies à quinque ad decem, educit materiam calculosam à renibus & vesica manifestè, & vrinam retentam ducit, (vide Arnoldum in libro de vino) cuius & ipse nuper periculum feci, colato simul aniso, radice carlinæ, persicorum nucleis, & lapillis cancrorum, vnde vrina iam diu retenta intra horam secuta est. Sunt qui (integra) halicaccabi grana in mustum ponant vase paruo, vt simul bulliãt, & ad vsum seruãt.

Vinum ex betonica ad stomachi dolo lores prodest, Alex. Benedictus.

Vinum buglossatum, è radicibus buglossi in vino maceratis, mirè commendatur ab Arnoldo contra attribillarios affectus, cum historia mulieris cuiusdam eius potu curatæ, quæ per iracundiam sæpe fatua reddebatur.

Vinum buglossatum, in quo radices buglossi bene lotæ extiterint per diem

ac no

ac noctem:vel ſyrupus eius, affert læti-
tiam,& melancholicis prodeſt.

Vſu eius (vini) curati ſunt quidam ab amentia & permixtione & alienatione rationis, Arnoldus de conſeruanda iuuentute,cap.3.

¶ Aliud vinum compoſitum cum radicibus & floribus bugloſsi,cum ſena aut abſque ea,leges apud Arnoldum in libro de vino,hac inſcrptione:Vinum mirabile pro melancholicis,cardiacis, &c.

Vinum borraginatum fit,ſi in muſto nouo ponantur borraginis flores,vſque ad perfectam depurationem .vel ſi in vino nouo diaborraginatum aut conſerua diſſoluatur , & reſeruetur ad vſum, Arnoldus in libro de conſeru . iuuentute.

Vini compoſitio contra humores aduſtos,& pro colericis & maniacis , conferens lætitiam.R.radicum bugloſsi mundatarum libram. Roſarum rub.florum violarũ,borraginis & bugloſsi , ana lib. ſemis . been albi, & rubri vtriuſque vnciam. Conquaſſata pone in ſaccullo,& ſacculum in vaſe continente tres ſarcinas boni vini (muſti puto) recens expreſſi albi & clari quàm reperiri poteſt maximè. Huius vini pars dimidia cum di-

ctis ſpeciebus bulliat,& altera dimidia per ſe bene deſpumando. Deinde cola illud vbi ſpecies ſunt, in vas:imple de altero,donec receſſerit feruor,& ſatis clarum fiat. Debet autem eius vſus eſſe aſſiduus,Arnoldus de conſer. ſanit.

Vinum inulatum. Inulæ radices teſſellatim inciſas in olla fictili noua vitreata coques in muſti ſextarijs duobus aut amplius, donec partes aliquot conſumantur. Deinde muſti optimi dulcis ſextarios viginti quatuor aut amplius, in caccabo decoques donec dulceſcat:poſtea inulæ radices vnà cum muſto in quo deferbuerunt, affundes, & cùm adhuc aliquantulum ſimul bullierint, depones ac ſeruabis.

¶ Aliter. In muſto dulci deſpumato & ad tertiæ partis conſumptionem decocto,cùm iam ferè ſatis coctum fuerit, inulæ radices inijcies,(pro congijs viginti quinque,vel circiter,vncias nouem:)& cum modicè adhuc bullierit muſtum, depoſitum & refrigeratum ſerua : & inulæ radices(eaſdem ſcilicet, colando ſeparatas)in ſacculo intra vas ſuſpende. Debent autem radices colligi menſe Octobri creſcente Luna,aut ineunte æſtate, & ſiccari in Sole,Hæc ex manu ſcripto quodam

libro

libro Germanico tranſtuli. Vide Dio ſcoridem, qui hoc vinum nectarite nuncupat.

Vinum arceuthito. Pro muſti congijs viginti aut circiter, iuniperi baccarum dimidium quadrantem (quadrantem vocamus modij Heluetici, ſed is quoque variat, quartam partem) accipe. Fundum vaſis primò conſternes tenuibus ſegmentis è fraxini ligno dolato, ne baccæ epiſtomij aditum obſtruere poſsint. deinde dimidiam partem baccarum ſuperinſternes: tertiò reliqua ſegmenta. quartò reliquas baccas, vnà cum manipulo artemiſiè, & linguæ ſeruinæ vulgò dictæ dimidio: Poſtremò vas replebis optimo & dulci muſto, vt ſimul ferueat. Hui⁹ vini vſus vt cõtra venena & multos morbos hominẽ præſeruet. debet autẽ bibi hauſtus ei⁹ vnus aut alter ab initio prandij: & vnus poſt cœnã ante ſomnum, Innominatus.

Noſtri vinũ cõficiunt per æſtatẽ, nigra cerasa acida, q̃ viſula vocãt, integra imponendo in vas, quartã partẽ relinquẽdo vacuã, ſuperfuſo vetere vino albo, quod breui rubeũ colorẽ trahit, citius quidẽ, ſi pediculi omninò adẽpti fuerint: tardi⁹, ſi ita reſecti vt pars adhuc hęreat, ſed ita diuti⁹ ſeruãt colorẽ. Solent autẽ cũ aliquid inde hauſe

hauſerint,mox iterũ vas implere. Cor & ſtomachũ roborat, ſitim mitigat,refrigerat,ſiccat,aſtringit. Alij non integra, ſed trita imponunt,aut in ſacculo ſuſpendunt,vnde odoratius vinum fit, nucleorum ratione,minusq́; aſtringit,& magis ducit vrinam.Poteſt & quouis anni tempore ex aridis fieri,Aliqui ſuccum ex his ceraſis per ſe in vaſe ponunt ,& cum deferbuerit , obſtruunt , ac pro vino vtuntur : vel per ſe,vel modicum eius copioſo vino miſcentes . Idem ſuccus coquendo denſatur:& ceraſa ipſa ſaccharo condiuntur.

Vinum è prunis ſylueſtribus ijſdem modis fit per autumnum , vbi iam ſatis mollia & bene matura fuerint.

Vinum raſpatitium (noſtri vocant [rappis] id eſt linguam quadam acuta ſtypticitate mordens , prouocat appetitum villos ſtomachi aſtringendo.Medetur corpori ob calorem diſſoluto,potiſsimum æſtate,cholericis,& ſanguineis vtile.fit autem ſic.Ponantur aliquæ vuæ acerbæ cum maturis in torculari vt ſimul exprimantur.Vel quod melius eſt, reſeruentur vuæ & conterantur vnà cum raſpacijs ſuis,& immitantur vaſi cum muſto.contrahet autem muſtum illud à ſucco ra

cò raſpaciorum(ſcamporum,Galli grappes vocant,noſtri [rappen,] vnde vino nomen)illorum.& vinaceorum in vuis, quæ ſunt acetoſa, ponticitatem quãdam & aſtrictionem,Arnoldus de villa noua. Noſtri aliter parant.racemis integris bene maturis dolia implent, & vinum vetus ſuperiufundunt, & quotieſcunq; vinum inde hauſerint,rurſus implẽt. Sunt qui alternis racemos,& folia ſaluiæ imponant.Stomachum recreat,ſitim remittit.Dyſentericam potionẽ quandã Nic. Myrepſus in D.litera ca.85.parari Iubet cũ rhaſpe bono aut marathrato aut elelifphacato puro vino. Fuchſius pro rhaſpe forte, inquit, legendum rhoites vel rhodites.Apud eundem antidotus quingenteſima fit cum vino bono rubeo aut raſpe:& ſimiliter vltima antidotus. Ego vinum raſpatitiũ intelligo,quod plerũq; ſemper cum ſaluia fit, &c. & rubeum ſemper.

Sunt qui raſpatitio vino etiam aromata addant:qualia ſunt:R.galangæ vncias quinque.cinnamomi, caryophyllorum, ana drach. duas. zedoariæ ſemunciam: coriandri vncias tres,fiat puluis craſsiuſculus. Vinum paſſulatum,quod mellitum vocat Arnoldus, fit paſſulis in vino

(vel mu

vel musto) decoctis donec dulcescat, qđ mox in vase conditur: & passulæ contusæ in idem conijciuntur. subsidunt autem illæ in fæces.

Sed idem Arnoldus aliud quoque describit egregium, quod passulatum vocat, passulis cum cinnamomo decoctis in musto non multo quòd deinde reliquo musto in vase condito affunditur.

De uinis aromaticis.

Aromatica vina fieri solent dupliciter, vel aromatibus tantum in sacculo suspensis, in vase quod in cella vinaria relinquitur: vel melle etiam addito, vt ex tempore tantũ fiat quantũ desideramus, & specieb. cõtritis simul per colatorium vel manicam Hipocratis laneam, vt vocant, aliquoties colatis. hoc vinum mulsum, vel mellitum vocari potest, vulgò claretum & nectar nominant, & melicratum impropriè, cum vino albo. Quòd si pro melle saccharum addant, cum vino rubro, Hipocraticum vocant. Fient autem in pharmacopolijs vina hæc aromatica plerunque ea proportione, vt ad aromatum siue specierum drach. septem mellis vnciæ tredecim addantur, & vini albi odo

albi odoriferi libræ quatuor. Vel ad drachmas ſex ſpecierum ſacchari puriſsimi ſelibra, vini rubri libræ quatuor, aut minus. alij multò plus ſacchari admiſcent, vt ſpecierum quoque. Aliquãdo croci ſemidrachma vel multò minus additur, tingendi cauſa, præcipuè mulſis. Antequam verò coletur vinum, per horas aliquot, viginti quatuor ad ſummum, loco calido vel in hypocauſto relinqui debet cum ſpeciebus infuſum.

Vinum hippocraticum fictitij generis eſt, facili ratione. Gallijs maxime trãſalpinis gratiſsimum. Cinnamomum, ſaccharum, & carpeſium teruntur in fiſcum, ex eo vnum liquatur, vt tranſeundo qualitates eas cõbibat. Datur hoc epulis principalibus cum eſcharite páne bellariorũ vice, qui mos, ſed in alio vino, peculiaris Athenienſibus fuiſſe legitur. Hermolaus Barbarus Corollarij lib. quinto capite de vua œnanthe.

Aliud. Corticum cinnamomi interiorum drachm. ſex. zinziberis albi integri ſemunciam. nucum moſchatarũ electarum drachm. duas. Caryophyllorum, granorum paradiſi, vtrorumq; drach. cardamomi, piperis, calami arom. coriandri præp. ſingulorũ ſcrupulum, miſce & tere

craſs

crafsiufculè. Vini libras octo, mellis despumati vncias viginti fex, mifce omnia, & cola fecundum artem. Sunt qui vina hæc aromatica cum lacte amygdalarum clarificent.

Aliud, ad cardiacos, defcriptum Alexandro Benedicto lib. decom. R. Vini aufteri odorati fextarium. facchari albi felibram. cinnamomi, zingiberis ana femũciam, galangæ drachmam.

Aliud eiufdem ad imbecillitatem ftomachi. R. Cinnamomi femunciam. zinziberis albi drachmas duas. Caryophillorum, piperis longi, glandis mofchatæ ana obolos quatuor. Bene tufa cum albi facchari felibra, in meri albi congio com mifceto, ac percolabis. fummum enim diffolutis ftomacho remedium eft.

Aliud. R. cinnamomi vnciam. zinzibe ris femunciam. galangæ drach. duas caryophyllorum drachmam. granorum paradifi drachmas duas. facchari albi vn. octo. vini optimi q. f.

Aliud Cinnamomi fefcunciam. zinziberis femunc. caryophyllorum drachm. duas. granorum paradifi, galangæ, vtriufque drachmã. Sacchari fefquilibram. Vini rubri menfuras duas, (id eft libras quatuor) mifce, fiat Hippocraticum.

Aliu

Aliud. Interioris cinnamomi vncia. zinzib.al. ſemuncia. granorum parad. drachmæ tres.caryophyll.moſchocaryi, vtriuſque drach.duæ.macis galangæ, vtriuſque ſeſquidrach.piperis longi drachma.ſpicæ nardi,folij,vtriuſq; ſemidrachma.fiat puluis. Huius ſingulas vncias ſingulis vini menſuris addes, cum libra ſacchari,& torneſolo (ſic dicto genere lanæ purpureo) ad colorandum q.ſ.

Aliud quod ad thoracis & pulmonis vitia accommodatum videtur.

Recip.cinnamomi optimi à craſſo cortice abraſi vnciam. caryophyllorum ſeſquidrachmam.aniſi,fœniculi, vtriuſque drachmam.glycyrrhizæ drachmas tres. macis,cardamomi,ireos,ana drachmã ſemis. Sacchari albiſsimi vncias tres.

Singula diligenter trita infundantur cum ſequentibus. Recipe Vini maluatici vncias nouem. aquæ borraginis libram. roſaceæ,ſeſcunciam.aquæ meliſſæ, vncias tres. Per tres horas iuxta fornacem relicta,tandem ſæpius per ſaccum filtri colato.fiat Hippocraticum vinum clarum.

Hippocraticum laxatiuum. Vinum contra quartanam, quotidianam,& tertianam notham concoquit & præparat

humores,& eoſdem mox per aluum educit. Recipe eſulæ libram, epithymi drachmas ſex.polypodij,cinnamomi,paſſularum , ana drachmas quatuor.maſtichæ, zinziberis, zedoariæ , caryophillo. ſingulorum vnciam. Sacchari quantum ſufficit, Arnoldus.

Nectar apud Arnoldum. Pro ſextario vini accipe zinziberis electi excoriati,carophylat. cinnamomi excoriati, ana drachmas duas. granorum paradiſi drachmam. Fiat cum optimo vino, vel Græco,quod melius eſt, & loco mellis ponatur ſaccharum cum grano moſchi, & eſt nobiliſsimum. Sirupus vel iulep de vino ad conſeruandam valetudinem & iuuentutem fit,in tribus libris boni vini ponendo duas libras ſacchari,fiat ſyrupus,cuius vſus eſt cum aqua.Gerit autem vicem cibi & potus,& recreat naturam, Arnoldus in libro de conſeruãda iuuentute.

Vinum ſaccharatum decoctum ſenibus , frigidis & debilibus conuenit , & quibus humor natiuus & calor naturalis imminuuntur.nutrit enim , & ſanguinem generat, & replet partes principales ſpiritibus. R. Vini optimi de Vernacia, vel Græci , aut ſimilis libras tres.

ſac-

ſacchari albi Caſſetini libram. Coquantur ad lentum ignem more ſyrupi. ſerua & vtere cum duabus partibus aquæ, vel aliter vt vſus poſtulabit. Hoc vinum (ſiue potius ex vino ſyrupum) Rabi Moyſes in libro de victus ratione ſenum & conualeſcentium approbat.

De uinis mulſis aromaticis.

DE ſaccharatis vinis aromaticis iam ſupra dictum eſt, & ſimul in genere de mulſis quoque ſiue mellitis aromaticis. Licet autem & in ſuperioribus compoſitionibus omnibus loco ſacchari mel ponere, & pro rubro vino album, in ſequentibus verò contra. Sic ex Hippocratico vino claretum ſiue clarum feceris, & ex claro Hippocraticum. Sunt qui coloris vini differentiam non faciant. Mel quidem ſemper cũ modica aqua pri⁹ decoqui & deſpumari debet diligenter. Sunt qui illis etiam vinis quæ cum multo ſaccharo fiunt, modicum mellis addant, ad maiorem dulcedinem: alij multum. Vide aromatite vinum in Dioſcoride. Alchandicum eſt vinum decoctum cum aromatibus & zuccaro aut melle. apud quoſdam Italicos dicitur clarea,

cuius deſcriptio habetur in libro ſimplicium Ebeneſis.

Species clareti. Zinziberis, galangæ, vtriuſque vnciam. cinnamomi vncias duas. caryophyllorum drachmas duas, granorum paradiſi, piperis longi, vtriuſque drachmam. Mellis ſeſquilibram. Sacchari libras duas. Vini albi menſuras quatuor, (libras ſedecim.) Alij cum ſolo melle parant, & aliquid ſpicæ & nucis moſchatæ addunt, & cum albumine oui clarificant.

Claretum quod Philippus Vlſtadius in Cœlo philoſophorum deſcribit, capi. 57. Rec. Vini albi optimi libras quatuor. ſacchari albi duri vncias quatuor. cinnamomi vnciam. coriandri præp. drachmas tres. caryophyllorum drachm. duas. granorum paradiſi, zinziberis albi ana ſeſquidrachm. piperis longi ſcrupul. duos. zedoariæ drachmam ſemis. Omnia trita ſubtiliſsimè & colata, reſeruentur in vaſe ſtanneo.

Vinum ſeneſcentium, hyemali tempore vtile melancholicis & phlegmaticis: renes & totum corpus calefacit, tumorem hæmorrhæoidum tollit, concoctionem iuuat, bonum colorem facit. lumen clarificat, ingenium acuit, cani-

nitiem retardat: & eadem præſtat quæ hiera picra, niſi quòd amaritudine caret, & ventrem non ſoluit. Recipe Spicæ, cinnamomi, calpobalſami, xylobalſami, zinziberis, galangæ, calami armacis, alari, myrtillorum, ana drachmam, maſtiches drachmas duas. liquiritiæ, paſtularum, ſingulorum ſemunciam. ſacchari ꝑ arbitrio. Fieri poteſt per decoctionem, vel ſine ea inſtar clareti, ponendo ſpecies in ſacculo largo, & ſacculum in colatorio, & toties colando: donec vis ſpecierum tota in vinum tranſiuerit, quod per guſtum cognoſcetur, Arnoldus in libro de vino.

Aliud. Recipe zinziberis drachmas duas. cinnamomi ſemunciam. caryophyllorum drachmam. Vini albi menſuras tres. Mellis vnciam. ſacchari albi ſelibram. Fiat clareta ſecundum artem.

Aliud laxatiuum. R. Galangæ drachmas ſex. cinnamomi vnciam. turbit, eſulæ, catapotiæ, hermodactylorum, ana drachmam ſemis. Tere, fiat claretum cum melle & ſaccharo.

Aliud. R. zinziber. vncias duas. cinnamomi quatuor. caryophillorum duas. galangæ tantundem. granorum paradiſi

vnam, Singula ſubtiliter trita cribrataque miſceantur. Deinde croci orientalis vnciam bene tritam ſeorſim ſeruabis. Claretum facturus, mellis libras duas ad ignem in fictili nouo ferueſacies, & quũ bullire cœperit, aufer ab igne,& parua mora interpoſita deſpumato.

Deinde menſuras duas (circiter octo libras vini) accipies,(quod eo melius erit quo dulcius & clarius fuerit,)& admiſcebis ei de ſpeciebus prædictis vncias duas, & croci drachmam aut amplius. Deinde per ſacculum colabis.cuius pars ſuperior (fere ad duas tertias totius longitudinis) linea ſit,inferior lanea per vnam tertiam totius ſucci aut paulo plus. Cùm vinum ſatis colatum fuerit,fæces infundere poteris in hydromelli ſiue apomeli vt vulgò paratur,vt quod reliquum virium eſt, in id deponat. Hoc vino ſi mulier vti debeat,vt delicatus aliquis, pro melle ſaccharum pones.Ex Germaneo libro manu ſcripto.

Aliud tempore peſtilenti præſeruans. Recipe vini optimi menſuram.angelicæ ſemumciam.boli Armeniæ drachmam. nucis muſcatæ drachmas duas.galangæ, piperis longi,coriandri, ana drachmam ſemis.zinziberis ſeſquidrachmam. cinna-

mo-

momi drachmas ſex.ſacchari ſelibram.

Ex libro quodam manu ſcripto Latiné compoſitiones aliquot nectaris ſiue clareti: quum maiorẽ eius copiã in barili aut uaſe ligneo, ſeruãdam in cella uinaria deſideramus.

Lotum, ut uidetur, certæ menſuræ uini apud Hiſpanos forſan nomen eſt.

CLaretum vel nectar bonũ ſic facies. Cinnamomi libram.galangæ, zinziberis,cardam. granorum para.caryop. cubeba. macis ſingulorum vnciã.Piperis longi,& nigri ſi volueris, vtriuſq; ſemunciam.Spice nardi,nucis moſc.ſchœnoanthi,ſin.drach.tres.Croci drach. Terantur oĩa minutiſsimè & miſceantur. Sic habes ſpecies ꝓ medietate oneris vnius equi,id eſt pro barili vno,(libris forte centum viginti octo.)Nectar autem ſic facies.Pone vinum totum in vaſis. deinde ſpecies pone in aliquo panno lineo ſatis amplo:& in barili,in quo nectar facere volueris, pannum intromitte cum ſpeciebus,

ita quòd latera panni ſuperemineant aliquantulum ſupra os barilis. Poſtea in aliquo vaſe pone quatuor libras mellis & fortiter cum vino miſce, ita vt totum ſatis clarum ſit. Tum vinum ſuper ſpecies colando infunde,& poſtremò vinum cum melle. Demum clauſo barili ſpecies in eo relinque cum panno per biduum. Tandem aufer fortiter comprimendo:& habebis nectar optimum.

Si verò pro principe aut prædiuite aliquo parare volueris:adde ſupradictis ligni aloës optimi, folij, vtriuſq; ſemũciã, moſchi drachmã ſemis,& loco mellis pone ſaccharũ minutiſsimè tritũ in mortario:deinde ſolutum in vino.

Aliud nectar optimum, cum eiſdem ſpeciebus,ſed ponderibus diuerſis.

Recipe Cinnamomi vncias duodecim ſemis. Zinziberis,galangæ,granorum paradiſi, caryophyllorum, cubeb. macis, cardamomi, ana drachmas duas. piperis longi ſcrupulum. ſpice nardi. ſchœnoanthi, nucis moſchatæ, ana ſcrupulum ſemis. croci ad pondus (denarij) Turonenſis, vel paulo plus. Hæc omnia minutiſsimè trita miſce, & habebis ſpecies abundè pro loto nectaris ciuitatis, Burgenſis.

Dein-

Deinde accipe libram mellis cum pinta aquæ funtanæ decoctum vſque ad conſumptionem aquæ: & refrigerandam ſepone. Tunc accipe circiter lotum boni vini, & ſacco cum prædictis ſpeciebus in vas immiſſo, vinum percòlando, infundito paulatim, mel etiam cum vini parte prius mixtum paulatim infundendo, ita vt ſuccus nõ comprimatur. Quod ſi pretioſius facere voles, ſaccharum pro melle pones in vino diſſolutum. ſimiliter pondere libræ aut amplius. Percolabis autem ter vel quater, vt fortius & melius euadat vinum. Addes etiam prædictis agallochi optimi, folij, ana grana duo, & moſchi aliquantulum. ¶ Aliter. Suſpende ſpecies in ſacculo in vino mixto cum melle vel ſaccharo, & poſt duos aut tres dies extrahe bene comprimendo. Sed ſuperior modus melior & pulchrior eſt.

Ad faciendum nectar, modi tres: quorum duo priores, Gratia Dei uocantur, tertius manus Dei, ex codice manuſcripto.

R. Cinnamomi drachmas nouem. zinziberis drachmas quatuor. nucis moſcatæ, piperis longi ana drachmas tres. galangæ, granorum paradiſi, macis vel folij, cubebarum ana drachmas duas. caryophyllorum drachmam. ſpicæ nardi ſcrupulum integrum. croci dimidium. ſacchari libram, vel mellis pintam qđ bullierit in pauca aqua ad conſumptionem aquæ, bene diſpumati. Miſce in ſeſqui lotum vini. Aliqui addunt cardamomi & carui ana drachmas duas. Et hoc eſt melius claretum.

Ad idem. R. Ariſtolochiæ rotundæ, cinnamomi, vtriuſque vnciam. zinziberis ſemunciam. galangæ, granorum para diſi, caryophyllorum, cubebarum, macis nucis moſcatæ, ana drachmas duas. piperis longi drachmas tres. ſpicæ nardi ſcru pulũ. croci dimidium. ſacchari libram. vi ni lotum. Quòd ſi pro diuite fuerit, adde agallochi optimi grana duo, & moſchi dimidium granum. Vel, ſecundum alios. R. Cinnamomi electi vncias duas. zinziberis vnam, granorum paradiſi, piperis longi, vtriuſque ſemunciã. nucis moſcatæ, caryoph. macis, ana drach. duas. cubebarũ cardamomi, ana drachmam. ſpicæ nardi, ſchœnoanthi, calami aromatici,

ana

anā ſcrupulū. Trita cōmiſce cum tribus libris mellis,& loto vini, vt dictum eſt.

Potus qui dicitur Manus Dei. R. Cinnamomi ſeſcūciam. zinziberis drach. tres. cardamomi drach. duas, folij, galange, ana ſemidrachmam. piperis longi vel nigri drachmas quatuor. Si fiat pro diuitibus, adde caryoph. nucis moſchatæ, macis, granorum paradiſi, ana drach. duas. Mellis deſpumati pintā. Vini boni lotū Burgenſe. Et ſi potes, loco mellis pone ſaccari libram Si rectè paretur hic potus vtilis erit aduerſus multos affectus præcipuè frigidos, & in ſenibus, ac illis qui imbecilliores ſunt ad Venerem.

Conueniet phlegmaticis, & melancholicis mirificè, vt meritò Manus Dei vocetur. Triſtitiam ſoluit, læticiam confert. Splenis & hepatis obſtructiones aperit. Hydropem curat: & lapidem de renibus potenter educit, ſi addatur parum ſaxifragæ & lapidis lyncis.

Species pro vino zedoartico. R. Zedoariæ, cinnamomi, vtriuſque ſemunciam. galange drach. duas. miſce. fiat puluis.

Ad vinum quod à ſcapis denominatur [zú einem rappis.] R. Zædoariæ ſemunciam,

munciam , coriandri vncias tres. galangæ vncias quinque.cinnamomi , caryophyllor.ana drachmas duas. fiat puluis crasſiuſculus.

Aliter , pro zedoartico vino ſpęcies, quæ ſufficiunt pro menſura vini quę oma vulgò Argentinæ vocatur.

Cinnamomi vncias tres.caryophillorum , nucis moſchatæ granorum paradiſi, cardamomi,ana ſemunciam.zedoariæ drachm. ſex.cubebarum , piperis longi ana drachmas duas.Contunde craſſiuſculè,miſce pro ſacculo.

Ad idem.Cinnamomi vncias duas.zinziberis ſemunciam , caryophyll.piperis longi.cardamomi,cubebarum,zedoarię, ana drachm. vnam.galangæ, granorum paradiſi , ana drachmam ſemis. Trita craſsiuſculè miſce pro ſacculo.

De uinis aromaticis cum aqua ardente.

AQuam ardentem facilè cum aliorum medicamentorum tum aromatum,odorem & vim omnem imbiber,ſi paucis horis trita in ea maduerint,& exiguum eius deinde vino ſimplici affundatur, & poſſe hoc modo varia odore & ſapore vina ex tempore parari, ſupra ſcripſimus

pſimus ex Arnoldo in aquæ ardentis ſim plicis deſcriptione.

Apparatus vini quod Hippocraticum vulgò vocant. In aquæ ardentis ter qua térue aut amplius deſtillatæ vncias duas cinnamomi inijcito, & gingiberis dimi diam: granorum paradiſi, piperis, ana ſeſquidrachmã caryoph. drac. nucem muſcatam dimidiam. Trita omnia in vas bene clauſum pquatuor dies indito, & bis aut ter quotidie agitato: demum colato & reſeruato. poteſt autem longo tempore ſeruari. Huius mediocre cocleare plenum immittes in generoſi vini rubei mẽ ſuram: & ſacchari libram addes. Si tamen vinum dulce ſit, ſaccharo opus non eſt, Furnerius.

Maluatici modus. R. galangæ optimæ, caryophyll. zinziberis, macis, ana drachmam. Hæc omnia craſciuſculè trita in vaſe ligneo bene operculato infuſa in aqua ardente relinques horis vigintiquatuor. Deinde in linteo ſuſpendes à filo in vas capax ſummæ, vt vocant, aut dimidiæ ſummæ vini clari per tres dies. Et habebis vinum tam bonum & forte quàm ipſum natiuum Maluaticum aut Traminium eſt, Liber manu ſcriptus Germanicus.

Vinum

Vinum ſapore Rhætici. In Vaſe vitreo vel fictili vitreato, linteolum aromatibus iam dicendis plenum ſuſpende, & reple aqua ardente, diligenter obſtrue: & relinque, ſaltem per horas duodecim. Cùm vti volueris, linteolum exprime in magnum aliquod poculum vitreum, cui infundēdū eſt vinum, ita vt latera poculi aromatica illa aqua ardente conſpergantur: aut liquor in fundum expreſſus, inclinato poculo latera vndique madefaciat. deinde vinum infunde quod habebit ſaporem Rhætici. Aromata hæc ſunt. Cinnamomi, zinziberis, caryophyllorum, de ſingulis ſemidrachma. craſsiuſcule trita miſceantur, linteolo illiganda.

Eodem modo fit ſapor moſchati vel muſchatelli vini. accipe nucem moſchatam cum pauco macis. trita miſce vt ſupra.

Caryophyllatum. Caryophyllorum ſemidrachmam cum pauco cinnamomo tere, & in linteolo liga, vt ſupra.

Alſatici ſapor. Saccharum candi in linteolo liga vt ſupra. Aut mel diligēter deſpumatum cum aqua ardente miſce in vaſculo bene obſtructo: & cū vti volueris, linteolum hoc liquore intinctum in poculum exprime.

Hæc

Hæc omnia ex libro quodam Germanico manu ſcripto mutuati ſumus.

De alijs quibuſdam uinis aromaticis, præſertim quæ fiunt ſacculo in uaſæ ſuſpenſo.

¶Vinum caryophyllatum fit caryophyllis in ſacculo ſuſpenſis in vaſe cum muſto. Multum deſiccat, diſſoluit, conſumit, attrahit, iuuat aſthma antiquum, & tuſsim in ſenibus cum humorum corruptione: vtile etiam in epilepſia & ſyncope. concoquendi & retinendi vim confirmat. anhelitum reddit odoriferũ. Multum autem de ſiccitate eius remittũt ſaccharum & glycyrrhiza, Arnoldus in libro de vino

Eodem modo quælibet aromata (& remedia) tum frigida tum ſicca in ſacculo ſuſpendi poſſunt, & vino vel muſto immitti, quod eorum vi & qualitate imbui volumus, Ibidem.

Aromaticum vinum fit ad iuuentutis conſeruationem, ſi in ſacculo lineo immittantur ſpecies non tritæ, ſed particulatim ſciſſæ, ita quòd ſubſtantia ſpecierũ ſit in ſacculo vaga, & ponatur in vino,

ore vaſis diligenter obſtructo, Arnoldus de conſeruanda iuuentute.

Alius aromatici vini modus, ad confirmationem temperamenti & iuuentutis. Cubebarum, caryoph. nucis moſch. paſſularum, de ſingulis drachmæ tres, in ſacculo bulliant in boni vini libris tribus vſque ad tertiæ partis conſumptionem, adde ſaccharum. & inde mane ac veſperi propina vncias ſingulas, plus minus. Vel fiat ſicut claretum, Arnoldus ibidem.

Vinum crocatum lætitiam affert, & aufert melancholiam, Arnoldus de conſeruanda iuuentute ca.iij. Eius verò componendi modum docet eiuſdem libri tractatu ſecundo, his verbis. Pone modicum croci bene ſiccum in ſacculo amplo de panno lini ſubtiliſsimi rari, & ſacculus ponatur in colatorio de ſtaminea vel pãno lineo, & ſuperfundatur vinum (vel etiam oleum pro oleo crocato) ad modũ lixiuij. & repetatur donec placeat color & ſapor. Poſſunt & aliæ ſpecies admiſceri pro arbitrio.

De vinis

De uinis artificiosis quæ saporem peregrinorum referunt, propter aromata & species in sacculo intra uas suspensas.

Varia aromatica vina quomodo fiant, & peregrinorum quorundam sapor fictitius cum aqua ardente & aromatib. superius ostensum est: hic addemus quomodo peregrina quædam vina homines industrij absque aqua ardēte imitentur: nō vt imposturas inde addiscant homines auari, sed vt medici ægrotis præsertim delicatioribus, simul & gratificari interdū & prodesse posśint. Decerpsimus autem quæ sequuntur omnia, ex Germanico libro mauu scripto.

Græcum vinum sic fit. Zinziberis, galangæ, vtriusque selibram. granorum paradisi, caryophyllorum, ana vncias tres, in sacculo suspende in dolio vini mediocri, [in ein fuder.]

Vinum Maluaticum. R. Moschi, agallochi, vtriusque drachmam. cinnamomi, cardamomi (si rectè lego) caryophyllorum, ana drach. duas. sacchari candi semunciam.

Vinum de Romania.

Recipe, ſucci glycyrrhizæ cinnamomi, vtriuſque drachmas duas. aniſi drachmam. macis drachmas ſemis. ſacchari drachmas tres.

Vinum muſcatellum. R. polypodij, liquiritiæ, aniſi, ſingulorum drach. duas. nucis moſchatæ drach. tres. calami ar. drachmam.

Muſcatellum rubrum ſic facies. Florũ ſambuci vnciæ quatuor. cinnamomi ſemuncia, bulliant in muſto rubeo. Muſcatelli odorem facere putantur quęcunquę moſchum referunt odore ſuo, & quæ à moſcho denominantur, vt nux moſchata, & cortex eius qui macis vocatur. item flores ſambuci præcipuè, & coriandrum.

Multi & ſclaream herbam in vino ſuſpendunt, nimirum folia cum floribus: cuius odor vehemens & nõ ingratus eſt. aliqui tamen inſalubrem eſſe & caput grauare putant. Sed compoſitione huiuſmodi infinitæ fieri poſſunt: & ſatis eſt homini induſtrio, & ſimplicium medicamentorum, aromatum, & condimentorum naturæ gnaro, paucas aliquot veluti formas pręſcriptas habere, quas ipſe multis modis pro occaſione & varijs circun-

ſtantijs

ſtantijs variabit. Nos Deo immortali gratias agentes, à quo omnis remediorum ſucceſſus pendet, huic libro in preſentia finem imponimus.

FINIS.

CAPITA PRAEsentis libri.

Aquæ

tis li

De so

EXCVDEBAT
Lugduni Balthazar
Arnoulletus.